

100 שנה
להולדתו של

לנין

335.4
ני
(מאה)
1319480

לנין גם היום

החי בין החיים הוא.

מתוך הפואמה של מאיאקובסקי : לנין

100 שנה להולדתו של לנין

22.4.1870 - 22.4.1970

קובץ

מאמרים, רשימות, זכרונות,
פואימות ורישומים

בעריכת אסתר וילנסקה

CENTENARY OF THE BIRTH OF VLADIMIR LENIN

22.4.1870 — 22.4.1970

COLLECTION OF ARTICLES, MEMOIRS AND POEMS

Edited by ESTHER VILENSKA

Published by the Central Committee
of the Communist Party of Israel
April 1970

דפוס „עמל“, בע"מ, חל-אביב

פ ת ח ד ב ר

ב-22 באפריל 1970 מלאו 100 שנה להולדתו של וולאדימיר איליץ' לנין, המורה הדגול של תנועת הפועלים המהפכנית הבינלאומית, מנהיג מהפכת אוקטובר הסוציאליסטית הגדולה.

לרגל תאריך זה מוגש בזה לקורא הישראלי קובץ של מאמרים, רשימות, זכרונות, שירים ופואמות על תורתו, פעלו ודמותו של לנין. מחברי המאמרים, כל אחד לפי גישתו, סגנונו והיקף שונה של פרובלמטיקה, מאירים צדדים שונים של משנתו של לנין. החומר הרב-גווני המקובץ יחדיו מהווה נסיון לתת ביטוי למשמעותה האוניברסלית של תורתו.

בתקווה כי קובץ זה יתרום תרומת-מה להפצת הרעיונות הנשגבים ובני-האלמוות של לנין — בתנועת העבודה הישראלית מוגש ספר זה לציבור הקוראים.

נושא הדגל

לנין בוועידת הסובייטים הכל רוסית

ב-8 בנובמבר 1917

ולהצביע כאן נגד ההעברה!"
אחר-כך עלו נואמים אחרים, בלי כל סדר נראה לעין. נציג של כורי-הפחם מאגן הדון קרא לוועידה לנקוט אמצעים נגד קאלדין, אשר עלול להפסיק את אספקת הפחם והמזון לעיר-הבירה. כמה חיילים, שאך זה הגיעו מן החזית, הביאו את ברכתם הנלהבת של גדודיהם... ועתה קם לנין, אוהז בשולי הדוכן, מעביר את עיניו הקטנות, המצמצמות, על הקהל, וממתיך, כשהוא מסיח כאילו דעתו מן התשואות הממושכות, שארכו כמה דקות. לבסוף, כאשר נשתתק הקהל, אמר בפשטות: "עתה נתחיל בבניית המשטר הסוציאליסטי!" ושוב מילאה את האולם שאגה אדירה.

"הדבר הראשון הוא נקיטת אמצעים מעשיים למימוש השלום... אנו נציע שלום לכל עמי המדינות הלוחמות על יסוד תנאי הסובייטי — בלי סיפוחים, בלי פיצויים וזכות הגדרה עצמית לכל העמים. בו בזמן נפרסם ונבטל את כל ההסכמים הסודיים, כמובטח... שאלת, המלחמה והשלום היא כה ברורה, עד שנדמה לי כי אוכל, בלי כל הקדמות, לקרוא את הנוסח המוצע של הקריאה אל כל עמי המדינות הלוחמות..."

פיו הגדול, שנראה כמחייך, נתרחב בשעת דיבור. קולו היה צרוד — לא צור-מני, אך כאילו נוקשה בשל נאומים שנישאו שנים על שנים — והוא המשיך נאווו חדגונית, עד שנדמה היה כי הוא יכול להוסיף ולדבר כך לנצח... לשם הדגשה היה מתכופף קצת קדימה. שום ג'סטות לא עשה, ולמולו ישבו אלף פנים תמימים והביטו בו בהערצה גדולה.

(מתוך הספר, "עשרה ימים שזיעזעו את העולם")

השעה היתה 8.40 כשרעם מחיאות-כפיים הודיע על כניסת חברי הנשיאות, ולנין — לנין הגדול — בתוכם: גוף קצר וחסון; ראש גדול, קירח וסגלגל, השקוע בין הכתפיים; עיניים קטנות, אף סולד כלשהו, פה רחב ונעים וסנטר עז, שהיה מגולח עתה, אולם כבר ניכרו בו זיפי הזקן הנודע מן העבר ומן העתיד. לבוש היה בגדים מהוהים, ומכנסיו ארוכים הרבה מכפי מידתו. הוא לא נראה כמי שעשוי ליהפך לאליל ההמון ועם זאת היה אהוב ונערץ במידה שרק מנהיגים ספורים בהיסטוריה זכו לה. מנהיג עממי מוזר — מנהיג בכוח סגולותיו האינטלקטואליות בלבד; נטול-גון, נטול-הומור, בלתי-פשוט-רני ובלתי-משוחד; נטול צביון ציורי — אך בעל יכולת להסביר רעיונות עמוקים בשפה פשוטה ולנתח מצב קונקרטי; וב-על העזה אינטלקטואלית עילאית, משור-לבת בחריפות.

קאמניב היה קורא את הדין-וחשבון על פעולות הוועד הצבאי המהפכני: ביטול עונש-המוות בצבא, החזרת חופש התעמולה, שחרור קצינים וחיילים שנאסרו על עבירות פוליטיות, פקודות לאסור את קרנסקי ולהחרים את מלאי המזונות שבמחסנים הפרטיים... תשואות אדירות. ושוב עלה נציג ה"בונד": התנהגותם הבלתי-פשרנית של הבולשביקים תביא כליה על המהפכה; לכן נאלצים צירי ה"בונד" להפסיק את השתתפותם בוועידה. ולאחריו, נציג המנשביקים האינטרנאציונאליסטים. קריאות: "מה, אתם עדיין כאן?" הנואם הסביר כי רק חלק מן המנשביקים האינטרנאציונאליסטים עזבו את הוועידה; השאר עתידים להישאר בו — "אנו רואים בהעברת השלטון לידי הסובייטים מעשה מסוכן ואולי אף הרה-אסון למהפכה" — קריאות-ביניים — "אך אנו רואים חובה לעצמנו להישאר בוועידה

לנין וחזון הסוציאליזם

פריאליסטיים המהפכניים — השיטה הסוציאליסטית, תנועת הפועלים בארצות ההון המפותחות ותנועות השחרור הלאומיות — הרי ברור למדי, כי לשני הזרמים הראשונים מוצא פועלי מובהק, בעוד שלזרם השלישי אופינית התהוותו ההדרגתית של מעמד פועלים בתוכו. קביעת עובדה זו אינה ממעיטה בערך בני הברית של מעמד הפועלים בתקופות ובנסיבות שונות, שהם הכרח להבטחת הצלחתו של המאבק המהפכני — לפי מישנתם של מרכס, אנגלס ולנין.

את התאריך ההיסטורי הזה, הקשור בשמו של לנין ובמישנתו המהפכנית — הלניניזם, מציינים בכל פינות התבל. אין כמעט מקום כזה בעולם, אשר בו לא יתכוננו ליובל לניני זה, אשר בו לא יתקיים לרגל זה עימות של דעות והשקפות — הן על בסיס הלניניזם והן על בסיס ההתנגדות הגלויה או המוסווית ללניניזם. כי הרי המדובר הוא בתורה מהפכנית ובמעשה מהפכני, אשר תודות להישגיו העצומים ולמרות הכשלונות שנתלו לו, שינה את פני העולם והפעיל בעוז את אותו קטר ההיסטוריה, אשר לו נועד תפקיד השינוי המלא של פני החברה האנושית. הנצחונות ההיסטוריים הממשיים והקיימים של המרכסיות-לניניזם בדמות מהפכת אוקטובר הסוציאליסטית הגדולה וכינון השיטה הסוציאליסטית העולמית, בעובדת הגידול וההתעצמות ללא תקדים של מאבקי תנועת הפועלים, האינטליגנציה ושכבות-עם אחרות בארצות ההון המפותחות, בחיסולה המלא כמעט של השיטה הקפיטאליסטית של האימפריאליזם בתוקף מערכות השחרור הלאומי של העמים המשועבדים — משהוים לו את משמעותו הבינלאומית הכוללת. נצחונות אלה לא הוגשו על טס של כסף, והדרך אליהם הייתה ותוסף להיות מורכבת מאד ומפוארת מאד. ההון המונופוליסטי הנצלני והמשעבד אינו מוכן לעזוב את הבמה ההיסטורית, מרצונו הטוב. אך גם סניגוריו „המלומדים“, אשר עיסוקם העיקרי הוא המאבק נגד המרכסיות-לניניזם, נאלצים לדבר בכבוד על המרכסיות, או

ב-22 באפריל 1970 מלאו 100 שנים להולדתו של וולאדימיר איליץ' לנין, הממשיך הגאוני של תורת מרכס-אנגלס. זהו יום ההולדת של יוצר המפלגה הקומוניסטית של ברית-המועצות, של מנהיג המהפכה הסוציאליסטית האדירה ביותר — היא מהפכת אוקטובר, של מיסד המדינה הסוציאליסטית הראשונה בעולם, של מנהיג התנועה הקומוניסטית, מעמד הפועלים וכלל העמים והמדוכאים בקנה-מידה בינלאומי.

מישנתו של לנין — הלניניזם, היתה לדגל הרעיוני-תיאוריטי של התקופה בת-זמננו, לדגל חידושו המהפכני של העולם, הוא המרכסיות של תקופת האימפריאליזם והמהפכות הפרולטאריות, של הבנייה הסוציאליסטית והקומוניסטית, של מהפכות השחרור הלאומיות ומפולת השיטה הקפיטאליסטית, של תקופת המעבר מקפיטאליזם לסוציאליזם.

בשמו של לנין קשורה תקופה מהפכנית שלמה, גדולתו היא בכך, שהוא פיתח באופן כל-צדדי את התיאוריה של המהפכה הסוציאליסטית ושל כינון החברה הקומוניסטית, שהוא צייד את התנועה המהפכנית הכל-רוסית והבינלאומית באיסטראטגיה וטאקטיקה על יסודות מדעיים, ניצב בראש המאבק של מעמד הפועלים למען יישום האידיאלים של הסוציאליזם במציאות החיים, תוך גישה ביקורתית וויכוח נוקב נגד המגמות להפיכת המרכסיות לדוגמה מתה. לנין, בעקבות מרכס, ראה במעמד הפועלים את הכוח החברתי שנקרא לחולל, בכל דרך אפשרית, את שינוי פני החברה — מקפיטאליסטית לסוציאליסטית. „העיקר בתורת מרכס — כתב לנין — היא ההבהרה בדבר התפקיד הכל-עולמי וההיסטורי של הפרולטאריון כיוצרה של החברה הסוציאליסטית“ (כ' 23, עמ' 1). הנחה זאת נבעה לא ממשאלות סובייקטיביות של מעמד הפועלים, אלא ממצבו האובייקטיבי בחברה.

בימינו אנו, כאשר ההתפתחות, הקידמה ועמידת האנושות תלויים וקשורים במאבקם ובפעילותם ההדדית של שלושת הזרמים האנטי-אימ-

דים השיטתית בין ההון והעבודה. שאינם מש-
אירים ברירה אחרת לחברה האנושית העמלה
אלא זו של הסוציאליזם.

כך ידוע בעולם כולו, כי מהפכת אוקטובר
פתחה את עידן ירידתו של הקפיטאליזם ועליי-
תו של הסוציאליזם, המתבטאת כיום בקיומן של
14 מדינות סוציאליסטיות ומהוות את השיטה
הסוציאליסטית העולמית; כי ברית-המועצות
מילאה תפקיד מכריע במיגור ההיטלריזם במל-
חמת העולם השנייה חרף קרבנות עצומים; כי
בעקבות נצחון זה ותקומת השיטה הסוציאליס-
טית השיגו עשרות עמים קולוניאליים ותלויים
את עצמאותם; כי קצב הגידול של כוחות הייצור
עלה פי כמה ביחסי הייצור הסוציאליסטיים לעו-
מת הקצב ביחסי הייצור הקפיטאליסטיים; כי
ארצות השיטה הסוציאליסטית, המאכלסות למע-
לה משליש תושבי העולם, מפיקות — לעומת
הפיגור העצום של התקופה הטרומ-מהפכנית —
כ-40% מהתוצרת התעשייתית העולמית; כי
הסוציאליזם חולל מהפכה תרבותית עמוקה ומ-
קיפה בהפצת ההשכלה, בטיפוח המדע, הטכניקה,
האמנות והספורט; כי בעקבות פל אלה התגברו
המערכות הפרוגרסיביות בעולם ויחסי הכוחות
הבינלאומיים נשתנו לטובת כוחות השלום והסו-
ציאליזם ולרעת כוחות המלחמה והאימפריא-
ליזם.

התפתחות זאת העמיקה את המשבר הכולל של
הקפיטאליזם. למרות זה שהעיוותים המזעזעים
במדיניות ובפראקטיקה של המפלגות הקומוניס-
טיות — הסובייטית בעיקר וכן הסינית — נוצלו
ע"י תעמולת האידיאולוגים של הבורגנות, של
הרביזיוניזם והימין הסוציאלי-דמוקראטי עד תום,
במטרה לערער את האמון בסוציאליזם בכלל וב-
סיכוייו, הרי השפעתה היתה אפסית בתחומי אותו
מיליארד וחצי בני-אדם בארצות הקולוניאליות
לשעבר, הסובלים מרעב או מתת-תזונה חמורה.
עבורם, ברית-המועצות דהאידינא ואפילו סין הע-
מית דהאידינא מייצגים אידיאל וחלום שאלי
הם שואפים. יתירה מזו: למרות האכזבות והמ-
בוכה שהשתלטו על חלקים של מעמד הפועלים
והנוער בארצות הקפיטאליסטיות המפותחות
בעקבות גילויי העיוותים של הסוציאליזם הנבנה,
שאינם מחוייבי האידיאולוגיה שלנו ואף המצי-
אות המורכבת, הרי לא הצליחה תעמולת האוי-
בים המעמדיים לערער בקרבם את שאיפתם לסו-
ציאליזם — לסוציאליזם בצלם-אדם — כמוצא
מן השעבוד להון המונופוליות הנצלני והמדכא,
שפגיעתו קשה לא רק לכוחות הייצור הגדלים
והולכים, אלא לאינטרסים הכוללים של האומה.
יתר על כן — שום תעמולה קפיטאליסטית אינה

אפילו להתחפש למרכסיסטים העושים לו "רבי-
זיה" אי-פה, אי-שם.

מאז נהייה המרכסיזם-לניניזם לדגל הפרוגרס
החברתי והמדעי, אין כבר כל אפשרות לדבר
אודותיו כעל תופעה רעיונית-פוליטית חול-
פת, אך עדיין קיימות האפשרויות "לתקנו", "ל-
חדשו", לצטטו בחצי-פה ובחצי-משפט, ולסלפו
— הן בידי אויבים מושבעים של הסוציאליזם
והקומוניזם, ולצערנו — אפילו בידי "ידידים"
מושבעים שלו.

*
**

אנו רואים את יום ההולדת ה-100 של לנין
כהזדמנות נאותה לחשוב-נפש מעמיק, לבחינה
ביקורתית וחסרת-פניות של הדרך אותה עברה
התנועה הקומוניסטית הבינלאומית בדגל הלני-
ניזם מאז מהפכת אוקטובר ועד היום הזה, הת-
נועה, אשר עמסה על עצמה את המשא הכבד
והנאצל גם יחד של ניהול קרבות למען תמורות
סוציאליסטיות, למען כינון חברה אנושית משוח-
ררת מאימי מלחמות, מניצול מעמדי ודיכוי
לאומי, ממחסור ומצוקה, מבערות ופראות, מחולי
וניוון — חייבת, כלפי עצמה וכלפי האחרים,
בתשובה על השאלה: סוציאליזם בימינו — כי-
צד? סוציאליזם ביבשות שונות, בארצות שו-
נות, בתנאים קוטביים לפעמים — כיצד? סוציא-
ליזם כמוצר של חיקוי דגם סובייטי או סיני
על בסיס של צנטראליזם ביורוקראטי ופער
מעמיק בין הבסיס המטריאלי לבין מיבנה-העל
החברתי — הפוליטי והאידיאולוגי, או סוציא-
ליזם כמוצר של סיגול העקרונות האוניברסא-
ליים של המרכסיזם-לניניזם לתנאים הקונקרטיים
של הארץ המסויימת ושל החברה הלאומית המסו-
יימת, המתונה בדמוקראטיזם והומאניזם סוציא-
ליסטי מלא?

בחינת השאלה הזאת, אשר לה הקדיש לנין
ממיטב מחשבתו ופעלו, היא חיונית במיוחד
כיום הזה, כאשר סימני שאלה רבים לגבי שאלה
זו ואחרות ניצבים בשורותינו, כאשר הם מתעו-
רים כל פעם מחדש לאור עיוותים אלה ואחרים
בסיגול עקרונות הלניניזם והאינטרנאציונאליזם
הפרולטארי — קודם כל במפלגות הקומוניסטיות
הגדולות והשליטות של ברית-המועצות ושל סין
העממית.

בחינת השאלה הזאת צריכה להיעשות מבלי
לטשטש ולו במשהו את ההישגים העצומים
של הסוציאליזם והשפעותיהם המבורכות על
כלל התהליך המהפכני בתקופתנו, מאז מהפכת
אוקטובר ועד היום הזה; מבלי לגרוע ולו במשהו
מהמשבר של האידיאולוגיה הבורגנית, מהכש-
לונות הגדולים של הקפיטאליזם ומהחרפת הניגור

יות הטראגיות של העבר ושל ההווה בארצות הסוציאליסטיות נחוצה לא כדי "לחטט בפצעים", אלא כדי לתרום לתיקון הטעון תיקון ולמניעת הישנותם של העיוותים להבא — כדי להחזיר לסוציאליזם את טוהרו וזהרו ולהגביר את כוח המשיכה שלו בקרב המוני העמלים ושכבות הביניים של העם. גישה כזאת גוררת בעקבותיה לא יאוש מן הסוציאליזם, אלא נכונות יתר להיאבק על הגשמתו. גישה כזאת, במסגרת עקרונות המרכסיות-לניניזם והאינטרנאציונאליזם הפרו-לטארי, אין לה ולא כלום עם "אנטי-סובייטיזם", או "אנטי-סיניזם", אין היא כפופה לפחדים, פן יודבקו לה תווי-פסילה נוספים ונדושים מצד חסידי השמרנות הדוגמאטית והאנטי-דיאלקטית במחנה הקומוניסטי. השאלות אינן ניתנות לפתרון באמצעות קללות ואגרופים קמוצים... אין אדם רציני ובלתי משוחד במחננו שלא יתפעל עד היום מן הזוהר של מהפכת אוקטובר, מן התקופה הלנינית המבורכת בהנהגת המדינה הסוציאליסטית הראשונה, מן ההישגים העצומים של העמים הסובייטיים שהושגו במחיר קרבנות גדולים גם בתקופה הסטאלינית ולאחריה, למרות כל הטענות והביקורת החריפה שיש לנו לגבי מדיניות ההנהגות שהתחלפו או במפלגה ובשלטון, מדיניות שהולוכה "אגב" בשנים האחרונות גם להתנכרות לצורכי הבטחון והגנת הזכויות הצודקות של מדינת ישראל. הוא הדין לגבי המהפכה הסינית הגדולה ולגבי סין העמיתית כמדינה סוציאליסטית, מבלי להתעלם מן העיוותים האידיאולוגיים, מפולחן האישיות של מאו-טסה-דון, מהאופי הפלגני של פעילות הנהגתה בתנועה הקומוניסטית ובמחנה האנטי-אימפריאליסטי וכו' וכו' ב. מכאן — ביקורת-אמת על עיוותים וסילופים הנעשים על-ידי הנהגה זו או אחרת בברית-המועצות, בסין ובכל מדינה סוציאליסטית אחרת (כמו פולניה, מזרח-גרמניה) אין בה משום אנטי-סובייטיזם, או אנטי-אחר; כיוון שלפי מיטב הכרתנו, אנטי-סובייטיזם ממש הוא לא פחות מאשר פשע נגד עניין השלום, עצמאות העמים והסוציאליזם. על כל פנים, אין כל מקום לזלזל באחריות הבינלאומית הגדולה הרובצת על ברית-המועצות כמעצמה אדירה בעולם לגבי השאלה הגורלית של שלום ומלחמה דוקא. יש לקחת ברצינות את העובדה שלא במעט מקרים ברית-המועצות מהווה משקל-שכנגד להתפרעויות של האימפריאליזם האמריקאי — החל בקובה וגמור בווייטנאם, החל בצעדים נגד הנסיונות להחיות ולשקם את האימפריאליזם הניאו-נאצי וגמור בעזרה קונסטרואקטיבית לכמה מן העמים שהשתחררו מעול הקולוניאליזם.

מסוגלת לעקור את התודעה מקרב העמלים, כי על אף העיוותים, אשר נגדם יש להיאבק ועליהם אסור לחזור, הרי מדינת-פועלים סוציאליסטית — מדינת עמלי הכפיים והרוח היא מדינת ברית-המועצות והמדינות הסוציאליסטיות האחרות; הרי המציאות הקשה עצמה מלמדת אותם להבין את הרמייה שבנסיון לטשטש את הניגוד בין חברה קפיטאליסטית לסוציאליסטית ו"לנחם" את העמלים כי הולכים אנו בשיטתיות להתקרבות בין שני המשטרים, לתקופת "החברה העשיתית", חברת "הציביליזאציה של צריכה", חברה של "טכנוקראטיה" שלטת.

נקל להבין, מה חושבים הפועלים והאינטליגנציה העובדת בארצות ההון המפותחות, אם בארה"ב, שבה התקדמה ביותר המהפכה המדעית והטכנית, שבה ההכנסה לגולגולת היא מן הגבוהות ביותר בעולם, קיים אי-שוויון משווע: 20% מן האוכלוסיה "המיוחסת" שם מקבלת 46% מכלל ההכנסה הלאומית, בעוד ש-20% מן האוכלוסיה בקצה השני מקבלת 4.6% מכלל ההכנסה הלאומית בלבד!

מיכל הארינגטון, מדגיש בספרו "אמריקה אחרת", כי בארה"ב, אשר בהן העשירים ומירוץ הזיון בולעים 90% מכלל ההכנסה הלאומית, קיימים 32 מיליון עניים מכלל 200 מיליון התושבים. הנשיא לשעבר לינדון ג'ונסון הכריז בזמנו, כי בושה משוועת היא שבארה"ב נמצאים 20 מיליון דרי משכנות העוני. אם נוסיף לכך את בעיית הכושים, את היורה הרוחחת של גזענות וגנגסטריזם, את המלחמה האמריקאית המזוהמת בווייטנאם וכו' וכו' — ותהא התמונה שלימה יותר אשר למשמעות היוםיומית של האימפריאליזם, של הקאפיטאליזם הממלכתי-מונופוליסטי בזמננו, העושה כל מאמץ אפשרי כדי לסתום את הדרך ההיסטורית אל הסוציאליזם, אל הפרוגרס האנושי.

*
**

הלניניזם נתן תשובה נכונה, מדויקת ומדעית לשאלת המהפכה הסוציאליסטית, לשאלת כינון החברה הסוציאליסטית והיישום של עקרונות האינטרנאציונאליזם הפרולטארי. ואם השאלות האלה התעוררו מחדש בעוז בתנועה הקומוניסטית ובתנועת הפועלים הבינלאומית, עם כל הנסיון של רבים בתוכה "לאזן" את המצב הקיים, הרי זה מפני העיוותים והסילופים החמורים שחלו באיסטראטגיה ובטאקטיקה של מכוני החברה הסוציאליסטית הן בברית המועצות וסין העממית, והן בכמה מדינות סוציאליסטיות אחרות — עיוותים וסילופים שפגעו גם במפלגות הקומוניסטיות בארצות שלטון ההון. גישה ביקורתית והכרחית לעיקרי ההתפתחות

קומוניסטיות אחרות, התנגשה כאן באותה מגמת הגמוניזם גופא של סין העממית. גם המגמה של כפיית דגם סוציאליסטי אחיד על ארצות סוציאליסטיות אחרות משותפת היא לברית-המועצות ולסין גם יחד.

לזעזוע עמוק גרמה ומוסיפה לגרום בארצנו אנו המדיניות הסובייטית המעוותת לגבי הסכך סוך הישראלי-ערבי, התייצבותה לצד לוחם אחד נגד משנהו, לצד השוביניזם הפאן-ערבי ונגד ישראל — במקום לפעול נמרצות לקירוב שני הצדדים להידברות, למשא-ומתן ולשלום. המדיניות הסינית היא עוד יותר קיצונית בנידון מפאת התייצבותה המלאה לצד ארגוני החבלה הפולשתינאים, הגורסים את חיסולה של מדינת ישראל. אין זה תורם לא למאבק האנטי-אימפריאליסטי, לא למאבק על השלום ולא למאבק על העצמאות הלאומית ועל הקידמה החברתית.

כל הפראקטיקה הזאת של הגמוניזם, הכתבה, התערבות בעניינים הפנימיים, שימוש בכוח צבאי, התנכרות לזכויות הריבוניות של מדינות סוציאליסטיות אחרות, אי-אבחנה מעמדית לגבי הכוחות המדריכים בתנועות הלאומיות, גישות פראגמטיות לצורכי השעה, וכו' וכו' — מוציא מאיסטראטיה מעוותת וחסרת עקרונות, מהתנכרות להומאניזם ולחוקיות הסוציאליסטית והבינלאומית; היא כל-כולה סתירה לציוויו הלניניזם בדבר יחס של רגישות ותשומת-לב מיוחדת במינה בעיקר כלפי עמים קטנים, ארצות קטנות ואפילו מפלגות-פועלים מהפכניות קטנות.

***

אין דרך אחרת להיאבק באכזבות ובמבוכה בקרב הקומוניסטים וכל שוחרי הסוציאליזם והקידמה, המסייעות לתעמולה של האימפריאליזם וסניגורי הקפיטאליזם, אלא בהתייצבות עקבית נגד נטישת עקרונות המרכסיזם-לניניזם והאינטרנציונאליזם הפרולטארי, נגד סילופים לצרכים פראגמטיים של השעה מצד מפלגות קומוניסטיות מסוימות בשלטון. במצב הנתון ובכל מצב שהוא אין מקום לשפוך את המים המלוכלכים יחד עם התינוק, אין להתנכר לכורח הסוציאליזם כברירה היחידה לאנושות העמלה בתקופתנו בגלל הכתמים שדבקו בו.

לנין ראה בסוציאליזם ובקומוניזם משטר וסדר חברתי כזה, אשר מעניק לעמלים חירות-אמת, הופך אותם ליוצרים בעלי-הכרה של ההיסטוריה, מרחיק את כל המחסומים, המפריעים לפריחתה ולשיגשוגה הכל-צדדית של האישיות. הוא ראה בכינונו של הסוציאליזם חברה חדשה, אשר לא לבד נבנית, אלא גם מנוהלת ומודרכת על-ידי העם.

לנין ייחס חשיבות עצומה לדמוקרטיה

זהו המאזן היוצא מן הכלל, אך אף הזכרת ראשי-פרקים אחדים מדרך הסטיות מעקרונות הלניניזם והאינטרנציונאליזם הפרולטארי מספיקות כדי לעמוד על אופיין האמיתי. הגילויים המזעזעים בוועידה ה-20 של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית על תקופת פולחן האישיות של סטאלין, אשר עם כל "האיזון" שניסו לשוות להם לאחר-מכן העידו ברורות על הסתאבות של דרך בעקבות ההסתלקות מן ההומאניזם והדמוקרטיזם הסוציאליסטי והמרתם בדיקטטורה של מנגנון צנטראליסטי-ביורוקראטי של דיכוי ושינוי תוק אכזרי כלפי כל דעה ובעל-דעה אחרת, ואף — ללא כל נימוק, הופקרה לחלוטין החוקיות הסוציאליסטית ובמקומה באו האימה והמגור, זה לא צריך היה לקרות, גם אם לוקחים בחשבון את המצב הקשה עד למאוד של המדינה הסוציאליסטית הצעירה מן הבחינה החומרית ומבחינת ההקפה הקפיטאליסטית החמורה על כל סכנותיה, שנתגלו בכל הבהירות עם ההתנפלות הזדונית של צבאות היטלר עליה ב-22 ביוני 1941. בתזוסיים של מקב"מ לקראת יום השנה ה-100 להולדתו של לנין, מצאנו משפט קולע ביותר לעניין הנידון, שהושמע ע"י לנין עצמו בוועידה ה-11 של המפלגה הבולשביט בשנת 1922, כי "הבעייה החמורה ביותר שניצבה אז היתה ההתגברות על הפער בין התפקידים העצומים לבין העוני החומרי והתרבותי".

הטראגיות מתבטאת בזה, שלאחר הוועידה ה-20 ולאחר עליות וירידות אחדות, עומדים אנו שוב — אם כי לא באותם ממדים ובאותן שיטות — בפני תופעה של ניאו-סטאליניזם, הכרוך בשלילת שורה של חירויות דמוקרטיות בחיים הפוליטיים, האידאולוגיים והתרבותיים. עדיין קיים הפער בין הבסיס לבין מיבנה-העל, הפער בדירוג השכר, העדר הדמוקרטיה בניהול המשק הסוציאליסטי, דבר העומד בסתירה משוועת לצורכי עידן הטכנולוגיה החדשה. מבחינה הצהרתית "נדחתה" מגמת ההגמוניזם המעצמתי הסובייטי ביחס למדינות סוציאליסטיות ולמפלגות קומוניסטיות אחרות, אך היא קיימת למעשה. בשנת 1948 פגעה מגמה זו קשות ביוגוסלביה, מבלי לכפות עליה כיבוש צבאי, אך ב-1968 היא פגעה קשות בצ'כוסלובקיה תוך ביצוע כיבושה הצבאי על-ידי צבאות ברית-המועצות ו-4 חברות אחרות של "ברית-וארשה".

מגמה הגמוניסטית זאת של מכווני ומדריכי ברה"מ, העדר יחס קומוניסטי-אינטרנציונליסטי למדינות סוציאליסטיות אחרות, הוליכה גם לקרע הטראגי עם סין העממית, שהגיע אף להתנגשות צבאיות ביניהן. מגמת ההגמוניזם הסובייטי ביחס למדינות סוציאליסטיות ולמפלגות

הסוציאליסטית. "מה שגדולה יותר, מה שאחר-
אית יותר המשימה ההיסטורית החדשה — כתב
לנין — כן יש צורך ביותר אנשים, שמיליונים
מהם יש למשוך ולהביא להשתתפות עצמאית
בפתרון התפקידים האלה" (כ' 36, עמ' 446).
לנין, אשר הקדיש מחשבה ופעולה מעמיקה
לתהליכים המהפכניים ולנושאים ההמוניים, היה
מדגיש בכל הזדמנות, כי אין להפריד את הסו-
ציאליזם מן הדמוקרטיה. "כמו שלא ייתכן —
כתב לנין — סוציאליזם מנצח אשר אינו מגשים
דמוקרטיה מלאה, כך אין הפרולטאריון יכול
להתכונן לנצחון על הבורגנות, מבלי לנהל מא-
בק כל-צדדי, עקבי ומהפכני בעד הדמוקרטיה"
(כ' 27, עמ' 253).

אירועי המערכות הגדולות בשנים האחרונות,
שגייסו לצד מעמד הפועלים מיליוני סטודנטים,
אינטליגנציה טכנית, אינטלקטואלים ושכבות-
ביניים של העם בארצות הקפיטאליסטיות המ-
פותחות והבלתי-מפותחות, עברו בסימן מאבק
כזה לדמוקרטיה, להגנת הזכויות של האיגוד
המקצועי, נגד מנגנון הקפיטאליזם הממלכתי-
מונופוליסטי, נגד סכנות הפאשיזם, נגד המלחמה
בווייטנאם, בעד תמורות רציניות, אנטי-מימס-
דיות של משטר הניצול והדיכוי. המערכות הא-
לה, הנפסקות ומתחדשות כל פעם בתוקף הכורח
האובייקטיבי, בעקבות הלחצים הכבדים של ההון
המונופוליסטי הטפילי, היו יכולות להתרחב,
להעמיק ולהתגבר פי כמה, לולא נמשך הידוק
החגורה לגבי הדמוקרטיזם הסוציאליסטי, לולא
ההפרות החמורות של עקרון האינטרנציונאליזם
הסוציאליסטי — קודם כל מצד המעצמות הסו-
ציאליסטיות הגדולות, דברים המפעילים השפ-
עות שליליות על המוני הלוחמים בכל הארצות
לתמורות דמוקרטיות וסוציאליסטיות.

כדי להבטיח את הצלחת השילוב של המערכה
לדמוקרטיה במערכה לסוציאליזם מדריך או-
תנו הלניניזם להיאבק — מבפנים — בשתי
הזיתות: באופורטוניזם הימני, המסתפק במאבק
על הדמוקרטיה תוך זניחת הסוציאליזם; באו-
פורטוניזם "השמאלי", הדוחה בכל תוקף את
המאבק לדמוקרטיה ודוגל בנקיטת קו הנטוי
למאבק ישיר על המהפכה הסוציאליסטית.

להט הזה לדמוקרטיזם רחב ועמוק ביותר
בכל שטחי החיים השתלב בלהט מהפכני אחד
של לנין, והוא — מניעת המרת שלטון העם
בשלטון מנגנון צנטראליסטי-ביורוקראטי, שעל
סכנותיו לא חדל להתריע עד סוף ימיו בכתב
ובעל-פה. בכל הזדמנות שנקרתה לו, נהיר היה
לו המצב של העדר כוחות תרבותיים, של קיום
שכבה דקה בלבד של פועלים המסוגלים להתייזב
בראש ניהול ענייני המדינה הסוציאליסטית, של

הצורך הדחוף לחנך רזרבות פועליות ועממיות
למטרה זו. "להיאבק נגד הביורוקראטיזם עד
הסוף — אמר לנין בוועידה ה-8 של מפלגתו
הבולשבית בחודש מארס 1919 — עד הנצחון
המלא עליו, אפשרי רק אז, כאשר כל התוש-
בים ישתתפו בניהול העניינים" (כ' 38, עמ' 170).
הוא הצביע על כך, כי "הרמה התרבותית הנ-
מוכה גורמת לכך, שהמועצות (הסובייטים), בה-
יותן לפי הפרוגרמה שלהן מוסדות-ניהול באמ-
צעות העמלים, נהפכו למעשה למוסדות-ניהול
עבור העמלים מטעם השכבה הקידמית של הפ-
רולטאריון, אך לא דרך ההמונים העמלים". (שם).
כדי למנוע דיפורמאציות ביורוקראטיות —
כתב לנין בדצמבר 1920, כי — "מדינתנו היא
מדינת פועלים המייצגת דיפורמאציה ביורוקרא-
טית... מדינתנו היא כיום כזאת, שהפרולטאריון
המאורגן כולו צריך להתגונן, ועלינו לנצל את
הארגונים הפועליים האלה (את האיגודים המקצו-
עיים, בהם ראה לנין בתי-ספר לניהול מדינה,
לניהול משק — בתי-ספר לקומוניזם. — ש.מ.)
כדי להגן על הפועלים נגד מדינתם, וכדי שהפ-
ועלים יגנו על מדינתנו". אחד התפקידים של
האיגודים המקצועיים — כתב לנין — זה "המא-
בק נגד דיפורמאציות ביורוקראטיות של המנגנון
הסובייטי". (כ' 32, עמ' 17, 101).

לשאלות האלה, אשר היסטוריה של עשרות
שנות סוציאליזם הוכיחה את חשיבותן העקרונית,
המעשית והגורלית ממש, הקדיש לנין את מח-
שבתו ומרצו בזמן של אינטרבנציה צבאית קפי-
טאליסטית גוברת, בזמן של התלקחות גוברת של
מלחמת האזרחים מצד כוחות הקונטר-רובולוציה
נגד מהפכת אוקטובר, נגד ברית-המועצות.

בימינו אלה, ההתעצמות התעשייתית וההתקד-
מות החקלאית בברית-המועצות, ההעלאה הניכ-
רת של רמת החיים וההישגים העצומים בחינוך,
במדע ובתרבות — כל אלה יוצרים את התנאים
המוקדמים ומבשילים את הכורח בהרחבתו וב-
העמקתו של הדמוקרטיזם הסוציאליסטי בכל
שטחי החיים, כי רק בכך תוכל החברה הסוביי-
טית להתמודד עם בעיות האוטומאציה, הקיברנ-
טיקה — עם כלל הבעיות המורכבות של עידן
המדע והטכנולוגיה החדיש, שתתבענה את השי-
תוף ההדוק של כלל העובדים בידיעה ובאחריות
לניהול העניינים. הרחבת והעמקת הדמוקרטיזם
הסוציאליסטי תביא בהכרח לעימות רציני עם
הצנטראליזם הביורוקראטי במגמה להשיג את
שביל הזהב בין צנטראליזם ודצנטראליזאציה,
את החוט המקשר בין יוזמת ההמונים במקומות
לבין התכנון המרכזי הכל-ארצי — מצד אחד, וכן
כדי להמיר את הניהול הביורוקראטי האנטי-
עממי בניהול דמוקראטי באמצעות הנציגים הנב-

חרים, המוסמכים והרצויים של העם עצמו — מצד שני.

קרוב והולך היום של סילוק העיוותים מתחום בניין-העל של החברה הסוציאליסטית, של יצירת תיאום-יתר בינו לבין דרישות הבסיס הסוציאליסטי.

**

לגין העלה, כידוע, את הניתוח בדבר ההתפתחות בלתי-השווה של הארצות הקאפיטאליסטיות, בקפיטאליזם המונופוליסטי במיוחד. מכאן הוא הגיע למסקנות אחדות, שאחת מהן היא, כי חזית האימפריאליזם העולמי יכולה להיפרץ בחולייה החלשה ביותר שלה, כפי שקרה למעשה בהתפתחות ההיסטורית של שנת 1917.

אך מן השוני הרב בין הצורות הפוליטיות של הארצות האימפריאליסטיות נבע ומוסיף לנבוע גם הכרח השוני בצורת המהפכה והבנייה הסוציאליסטית. לכן, "כל האומות — כתב לגין — יגיעו אל הסוציאליזם. זה בלתי נמנע, אך לא כולן יגיעו לגמרי באותו אופן, וכל אחת תכניס גוון שונה משלה לצורה זו או אחרת של הדמוקרטיה, לסוג זה או אחר של הדיקטטורה הפרולטארית, לקצב זה או אחר של התמורות הסוציאליסטיות, בצדדים השונים של החיים החברתיים. אין דבר דל יותר מבחינה עיונית ומגוון יותר מבחינה מעשית, מאשר — בשם המטריאליזם ההיסטורי — לצייר במובן זה את העתיד בצבע אפור חד-גוני" (כ' 30, עמ' 123).

גם בשאלה הנידונה עמד ומוסיף לעמוד הסטאליניזם נגד הלניניזם. למרות ידיעת השוני בשלבי ההתפתחות אף של ארצות הדמוקרטיה העממית, (כמו, למשל, צ'כוסלובקיה מחד גיסא, ופולניה — מאידך גיסא) כפה הסטאליניזם עליהן את הדגם הסובייטי האחיד, וכל מי שהעז לא לקבל את הדגם הזה לבניית הסוציאליזם במ"לואו, נחשב "אובייקטיבי" לרביזיוניסט וקונטרבולוציונר... גורל כזה השיג אף בשנת 1968, 15 שנים לאחר מותו של סטאלין, את הקומוניסטים הצ'כוסלובקיים, אשר העזו לעשות נסיון לשחרר את ארצם מן הדגם הסובייטי וליצור את התנאים לבנייה סוציאליסטית מזורזת, כפי שזה נראה להם. מגמות ההגמוניזם, ההכתבה והלחצים הגדול-מעצמתיים הלכו ומוסיפים ללכת במידה זו או אחרת יד ביד עם כפיית הדגם הסובייטי של הבניה הסוציאליסטית, גם כאשר הוא עומד בסתירה לשלב ההתפתחות של הארץ הסוציאליסטית הנתונה וליכולתה הפוטנציאלית להתקדמות מהירה בדרכים משלה, אשר דמוקראטיזם והומאניזם סוציאליסטי עומדים במרכזן, מבלי לנגוע כבר בשאלה של

משטר חד-מפלגתי, או רב-מפלגתי, תוך ידיעה כי הלניניזם אינו שולל את "הרב-מפלגתי" העומד על נקודת ההשקפה של הסוציאליזם.

יש לשים לב לזה, שתוך הענקת מס-שפתיים ל"אפיקורסות" הלנינית, שצוטטה לעיל (כ' 30, עמ' 123) יצא במערכה נרחבת נגדה למעשה. ח. מודושיאן ב"קומוניסט" הסובייטי מס' 2 בינואר 1970, תחת הכותרת "על הקונצפציה הרביזיוניסטית של "דגמי הסוציאליזם". ח. מודושיאן יודע ללא ספק, כי שוללי החיקוי הדוגמאטי והאוטומאטי של הדגם הסובייטי או הסיני של הבנייה הסוציאליסטית, עומדים על הקווים ההכרחיים והמשותפים לכל מה-פכה סוציאליסטית והם: כיבוש השלטון על-ידי מעמד הפועלים (במובנו הרחב בן-זמננו — ש. מ.); ברית בין מעמד הפועלים ובין שאר השכבות העמלות; ביטול הבעלות הקפיטאליסטית-פרטית וכינון בעלות ציבורית על אמצעי הייצור העיקריים; תכנון המשק העממי במגמת קידום הסוציאליזם. מכאן, שהמערכה שלו נגד "הקונצפציה הרביזיוניסטית" רחמנא ליצלן היא בבחינת התפרצות לדלת פתוחה, אם לקחת בר-צינות את הגישה המרכסיסטית המדעית והנועזת של לגין בסוגייה זו כבסוגיות אחרות.

מספר ההערות והשיקולים במאמר הזה אינם דולים, כמובן, את כל האספקטים של חזון הסוציאליזם ללגין, אך נאמנה לעקרונות המרכסיזם-לניניזם, הפאטריוטיזם והאינטרנאציונאליזם הפרולטארי, תוסיף מפלגתנו הקומוניסטית לצעוד בדרכה העצמית, שמטרתה היא שלום צודק לישראל ושלום צודק לערב, הגנת זכויות ישראל ובטחונה מבלי לקפח את זכויות ובטחון העמים הערביים והעם הערבי הפלשתינאי בכלל זה, הגנת העצמאות והריבונות הלאומית מפני תכני האימפריאליזם וכלל המעצמות הגדולות, הגנת זכויות העם העובד והגנת הדמוקרטיה, מאבק בלתי נלאה למען העתיד הסוציאליסטי של ישראל כחלק בלתי נפרד של העתיד הסוציאליסטי של כל העמים.

בדרך הזאת אין להימנע מויכוח נוקב עם ההתנשאות הלאומנית והסיפוחיסטית הריאקציונית מצד אחד, עם הניהיליזם הלאומי והתבוסנות "השמאלית" מצד שני; עם הדוגמאטיזם החנוט, שגם כיום "הכל ברור לו" מקדמת דנא — מצד אחד, עם הרביזיוניזם והחסלנות הסוציאליסטית, אשר גם כיום "הכל לא ברור" וה"כל מוטל בספק" — מצד שני. אלה הם צווי-החיים וההתקדמות החברתית והאנושית-כללית, המשתמעים מחשבון-הנפש סביב התאריך ההיסטורי של יום השנה ה-100 להולדתו של ולאדימיר איליץ' לגין.

**על המאבק נגד השוביניזם
המעצמתי**

על השוביניזם הווליקורוסי מכריז אני
מלחמה לחיים ולמוות. כאשר אפטר מהשן
הארורה אוכל אותו בכל שני הבריאות.
יש לעמוד בהחלט על כך, שבועד הפועל
על המרכזי של ברית-המועצות יכהנו
כיושב-ראש לפי התור
רוסי
אוקראיני
גרזיני וכו'
בהחלט!

שלכם לנין

נכתב ב־6 באוקטובר 1922.

לנין הבלתי־חנוט

למקום. כזה היה יחסו של לנין למורשתם של מארכס ואנגלס, וכזה חייב להיות יחסו למורשת ההלכה והמעשה של לנין; יחס אנא־ליטי, יחס קריטי, יחס היסטורי קונקרטי, יחס דיאלקטי.

זהו יחס אחר לגמרי מיחסם של אלה, אשר חנטו את לנין, לא רק את גופתו כי־אם גם את רוחו, בחינת: תורתו עזבו ואותו שמרו; אשר תחת ללמוד מדבריו כיצד לכוון את מעשיהם להבא, מלקטים הם ציטטין מדבריו כדי להצדיק את עצמם לאחר המעשה; אשר הקימו לו פסלים רבים, בצלמם יותר מאשר בצלמו...

דיאלקטיקה של מהפכה

מראשית דרכו התמרד לנין, הן נגד כיוון התנועה המהפכנית ברוסיה, והן נגד כיוון התנועה הסוציאליסטית הבינלאומית. הוא שלל את רעיון ה"עממיים" ("נארוניקים"), שציפו כי הסוציאליזם ברוסיה, יצמח מתוך הקהילה הכפרית ("אור־בשצ'ינה"), מאחר שעמד על התפתחות הקאפיטליזם ברוסיה, — והוא נרתע מלקבל בשביל הסוציאליזם־דמוקראטיה הרוסית את דוגמתן של המפלגות הסוציאליזם־דמוקראטיות המערביות, והגרמנית בראשן, המאוגדות באינטרנאציונאל השני, אשר השליכו את יתרון על ההיקף ההמוני של המפלגה, על חזקתם של האיגודים המקצרים, ועל המאבקים במסגרת הדמוקראטיה הפרלמנטארית הבורגנית.

לנין חיפש דרכים משלו אל המהפכה, בצאתו מניתוח התנאים ברוסיה והמצב הבינלאומי. הוא קבע את הזיקה הפנימית בין המהפכה הדמוקראטית ובין המהפכה הסוציאליסטית, אף אם הן מתחוללות במרחק של זמן זו מזו ובשלבים נפרדים של ההתפתחות החברתית. הוא הקדיש הרבה מחשבה לשאלה, כיצד לגלגל את המהפכה הדמוקראטית למהפכה סוציאליסטית, וכיצד זו השנייה בהתקדמותה תפתור את בעיותיה הבלתי־תפתורות של הראשונה. כגשר אשר יגשר בין

מי ידמה לו ומי ישווה לו בדורו ובדורנו? המיתולוגיה היוונית העתיקה מספרת על ענק, פרומיתיאוס שמו, אשר הפר את איסור האלים, והוריד — על אפם ועל חמתם — את האש מן השמיים אל הארץ, ולימד את בני־האדם להשתמש בה; בזעמו כי רב, הטיל עליו אל האלים, זיאוס, עונש אכזרי: המרדן מפיץ־האש רותק אל סלע בהרי קאווקאז, וכל יום בא נשר מפיסגת ההרים לכרסם את הכבד מגופו הכבול — עד אשר הופיע הרקולס הגיבור והתיר את הענק החבוש.

לאותו ענק אגדתי דומה לנין — הפרומיתיאוס של המאה ה־20...

מחולל המהפכה הגדולה בתולדות המהפכות, מייסד המדינה הסוציאליסטית הראשונה בעולם, מקים האינטרנציונאל הקומוניסטי — היה לנין תופש את המארכסיזם לא כאוסף סגור של אמיתות בלתי משתנות ושל כללים הקובעים הכל־לכל הנסיבות, אלא כשיטת מחשב המסייעת למציאת פתרונות נכונים לבעיות שונות בזמנים שונים ובמקומות שונים, כהשקפת עולם המניעה לשנות את העולם שינוי מהפכני, לחולל בחברה האנושית את המעבר המהפכני מן הקאפיטליזם דרך הסוציאליזם אל הקומוניזם — מעבר שצורתו תהינה שונות בעמים שונים ובארצות שונות. לנין שימש מופת, כיצד הבנה עמוקה של המארכסיזם מחייבת לעתים גם לחרוג מן הכתבים של אבות המארכסיזם ואף לסתור אותם, מתוך נאמנות למיתוד ולרוח של המארכסיזם, מתוך גישה ביקורתית שאינה מפרידה שום הנחה עיונית מן המציאות המעשית שהולידה אותה. מכאן ההעזה של לנין לחולל שינויים ולחדש חידושים בתיאוריה ולהגשימם בפראקטיקה. שהרי המונח המבויש הנפוץ כעת "פיתוח יוצר" אין לו שום משמעות, אלא־אם־כן משמעותו הוא שינוי, הוא חידוש היום כאן לעומת מה שהיה מקובל אתמול שם, מפני שהשתנות המחשבה מתחייבת מהשתנות המציאות, ומפני שהמציאות משתנית בלי הרף מזמן לזמן וממקום

הצבר ההון הקמאי לצרכי הבנייה הסוציאליסטית. הארצות המפותחות במרכזה ובמערכה של אירופה לא הצטרפו לשיטה הסוציאליסטית ומילא היתה רוסיה הסובייטית משוללת עזרה בינלאומית, והיא עצמה היתה לא רק ארץ נחלת עד מאוד אלא גם הרוסה עד היסוד. לנין היתווה או את "המדיניות הכלכלית החדשה" (נא"פ). אשר פתחה את רוסיה הסובייטית לפני יוזמה קאפיטאליסטית נרחבת למדי, כדי להחיות את המשק ההרוס, לחדש את הייצור החקלאי והתעשייתי, את התחבורה ואת מחזור המסחר והכספים — אך במרותה ובפיקוחה של המדינה הסוציאליסטית, ומתוך הקפדה על עליונות הסקטור הסוציאליסטי במאבק המעמדי עם הסקטור הקאפיטאליסטי הפרטי, שיתנהל עד לנצחון גמור של הסוציאליזם במשק הכולל.

נא"פ היתה תחליף אשר יצר לנין "לזמן רב וברצינות גמורה" במקום העזרה החיצונית מצד מדינות סוציאליסטיות נוספות שלא קמו. נא"פ היתה שיטה של מעבר מקאפיטאליזם לסוציאליזם בארץ יחידה, מפגרת וחרבה, שיטה שתפקידה היה למנוע את הנישול האכזרי בכפר והיד החזקה בעיר, למנוע את יצירת קרן ההשקעות בבנייה הסוציאליסטית אך יורק על חשבון האיכרים והפועלים. נא"פ היתה תשובה גאונית על השאלה התיאורטית והפראקטית, כיצד לגשת לבניית הסוציאליזם בתנאים החמורים ללא שינוי עור של רוסיה בשנות ה-20 המוקדמות. נא"פ היתה שילוב דיאלקטי של שיתוף ההון הפרטי ומאבק מעמדי נגדו ("מי את מי?"), של דו-קיום בשלום עם המדינות הקאפיטאליסטיות וכוננות לעמידה נגדן.

אמנם, מבחינה פורמאלית נמשך קיום נא"פ משנת 1921 עד שנת 1936, אולם אחרי מות לנין (ינואר 1924) הוזנחו האפשרויות שהיו גנוזות עדיין בנא"פ כמכשיר לבנייה הסוציאליסטית בתנאים של רוסיה, ולעומת זאת עלתה כפורחת השיטה הסטאלינית של אלימות וכפייה.

השיטה הסטאלינית להשיג את הצבר ההון ולזרוז את הקולקטיביזציה של הכפר והתיעוש הסוציאליסטי כליל על חשבון האיכרים והפועלים היתה מלווה הפרות גסות של הדמוקרטיזם הסוציאליסטי והחוקיות הסוציאליסטית, הסתאבות הדיקטטורה של הפרולטאריון לדיקטטורה עריצה של מנגנון ביורוקרטי, לשלטון יחיד (פולחן סטאלין) שלזחרסן.

בזה האופן נקלעה ההתפתחות בברית המועצות לאחור לנין לתוך סתירה חריפה מאין כמוה: מצד אחד, כינון בעלות חברתית על אמצעי הייצור, כינון בסיס סוציאליסטי, גידול עצום של כוחות הייצור, עלייה של רמת ההשכלה

שתי המהפכות, ראה לנין את ההגמוניה של מעמד הפועלים בשתייהן, את הברית של הפועלים עם האיכרים, ולשם מימוש המהפך בשני שלביו, הגה הוא את הרעיון של המפלגה המהפכנית האוואנגארדית, להבדיל מהמפלגה הפרלמנטאריסטית הפתוחה לכל. פרוץ מלחמת העולם הראשונה האומפריאליסטית הראשונה וחקר הקאפיטאליזם העולמי בשלבו העליון, האימפריאליסטי, הביאו את לנין לכלל הנחה המנוגדת למישנתם של מארכס ואנגלס, לאמור: המהפכה הסוציאליסטית לא תפרוץ בארצות הקאפיטאליסטיות המפותחות ובכת אחת, אלא היא תפרוץ תחילה בארצות אחדות ואולי אף בארץ אחת, מקום שם הניגודים של המשטר הקאפיטאליסטי הם החריפים ביותר, בחוליה החלשה ביותר של השרשרת. בהתאם לתיאוריה מהפכנית זו, הפעיל לנין את הגורם הסובייקטיבי — את מפלגת הבולשביקים — וחולל ברוסיה בשנת 1917 את המעבר ממהפכת פברואר הבורגנית דמוקראטית למהפכת אוקטובר הסוציאליסטית. אם לבחון את הפראקטיקה לעומת התיאוריה, הרי צריך לומר, כי מהפכת אוקטובר אימתה את התיאוריה של מארכס ואנגלס בעצם התרחשותה, בעצם התחוללותה כמהפכה סוציאליסטית, אשר אבות המארכסיזם חזו מראש את בלתי נמנעותה, אולם מהפכת אוקטובר פרצה שלא בהתאם לתיאוריה של מארכס ואנגלס, לפיה תבוא המהפכה הסוציאליסטית מתוך בשלות יתר של אופן הייצור הקאפיטאליסטי, לאחר שהוא ימצה את כל אפשרויותיו ויגיע לשיא יכולתו בגידולם של כוחות הייצור. במובן זה אימתה מהפכת אוקטובר את ההנחה התיאורטית של לנין, כי המהפכה הסוציאליסטית תפרוץ במדינה הקאפיטאליסטית הנחשלת ביותר, בחוליה החלשה ביותר, אולם יחד עם זאת לא נתאמתה הנחה תיאורטית שנייה של לנין, לפיה תבואנה בקרוב שורה של מהפכות סוציאליסטיות נוספות בארצות מפותחות. אמנם, פרצה בשנת 1918 מהפכה בגרמניה, אבל מגמת התפתחותה הסוציאליסטית הוחנקה באיבה; אמנם, הוקמו רפובליקות סובייטיות בשנת 1919 בהונגריה ובבואריה, אבל הן חוסלו חיש מהר ע"י כוחות התערבות אימפריאליסטית מחוץ וכוות נגד מהפכניים מבית. המהפכה העולמית, אשר לנין ציפה לה עד סוף ימיו, לא באה בעקבות המהפכה הרוסית.

במידה שמהפכת אוקטובר התחוללה לא בהתאם לתיאוריה, בה במידה נוצר הכרח בחידוש התיאוריה, כדי לכוון את התהליך המהפכני בתנאים שלא היו צפויים מראש. השאלה העיקרית, שהתעוררה תיכף אחרי גמר מלחמת האזרחים והדיפת האינטרבנציה, היתה שאלת

התרבות והטכניקה בקרב כל העמים הסובייטיים, התפשטות המשטר הסוציאליסטי על פני רבע ומעלה של כדור הארץ, התרחבות והתחזקות של עוצמת ברית-המועצות והשפעתה בזירה הבינלאומית — ומצד שני, היעדר חריות דמוקרטיות ראשוניות לפרט ולכלל הסובייטי, יחסים עכורים בין מדינות סוציאליסטיות, הגמוניזם מעצמתי בתנועה הקומוניסטית הבינלאומית, זלזול בעקרונות ופראגמטיזם ציני, ירידת קרנו של הקומוניזם בקרב האינטליגנציה והנוער ברחבי תבל, וכו'.

ביום-השנה ה-100 להולדתו של לנין תיבחן הנאמנות לחזון הקומוניזם לא בתלישת פסוקים מתוך ההקשר בכתבי לנין לשם הצדקת המצב הקיים, אלא בהתייחסות עם הרוח הדמוקרטית וההומאנית המפעמת את מישנתם של מארכס, אנגלס, לנין, ובהיחלצות למאבק פעיל, למערכה נועזת נגד סילוף מישנתם, בעד שינוי יסודי מבריא במשטר של ברית-המועצות ושל ארצות סוציאליסטיות אחרות.

לנין לא העלה על הדעת הפרדה כלשהי של סוציאליזם מדמוקראטיזם אמיתי ועקבי: „...כמו שלא ייתכן סוציאליזם עטור-נצחון אשר איננו מגשים דמוקראטיה מלאה, כך לא יכול הפרולטטאריון להיכון לנצחון על הבורגנות, בלי לנהל מאבק כל-צדדי, עקבי ומהפכני בעד הדמוקראטיה“ (כתבים, הוצאה רוסית 4, כ' 22, עמ' 133). למען שיהא בברית-המועצות ובארצות סוציאליסטיות אחרות סוציאליזם עטור-נצחון, סוציאליזם ראוי-לשמו, יש לחולל בהן דמוקראטיזציה עמוקה וכל-צדדית, בלעדי זאת אין להגיד במונחים של סוציאליזם מדעי, כאילו הושלם שלב הסוציאליזם אף בברית-המועצות, וכאילו מתנהל כבר המעבר לשלב העליון של הקומוניזם. יתירה מזו, ההישגים שהושגו בהנחת יסודות הסוציאליזם נתונים אף הם בסכנה. חוק התנועה הבלתי-פוסקת אומר: אם לא תהיה התקדמות, תהיה נסיגה.

ללא יומרות יתירות

האמת ניתנת להיאמר, כי גם בימי חייו והנהגתו של לנין נעשו במשטר הסובייטי דברים שאינם עולים בקנה אחד עם הדמוקראטיזם הסוציאליסטי, אולם למען האמת יש להוסיף, כי לנין בעצמו עמד על הליקויים והפגיעות בדמוקראטיזם, ואף הזהיר את מעמד-הפועלים הבינלאומי מפני חזרה עליהם.

בהגיעו מן הנכר לפטרוגראד ב-3 באפריל 1917, פירסם לנין את „התזיסים דאפריל“, שהנחתם המרכזית היא האפשרות של מעבר שלוו,

בלתי-אליים, מן השלב הבורגני-דמוקראטי אל השלב הסוציאליסטי של המהפכה (כ' 24, עמ' 4). אולם גם בזמן מאוחר יותר, אחרי טבח הפועלים המפגינים של פטרוגראד ביולי 1917, אחרי ועידת הבולשביקים באוגוסט 1917 שהגיעה לכלל מסקנה על אי-נמנעות ההתקוממות המזויינת, שבועות אחדים לפני פרוץ ההתקוממות, בימים 9—10 באוקטובר 1917, פנה לנין בעתונות („הדרך הפועלית“) אל מפלגות-הפועלים האחרות (מנשביקים, ס"ר"ים), כי אפשר למנוע מלחמת-אזרחים, אם מפלגות אלו המהירות רוב במועצות הפועלים, החיילים והאיכרים (בסובייטים) יכוננו ממשלה סובייטית, אשר כלפיה תישאר מפלגת הבולשביקים באופוזיציה, וחילופי השלטון יתנהלו בדרך של בחירות דמוקראטיות חפשיות (כ' 26, עמ' 45-46).

אחרי המהפכה הקים לנין ממשלה קואליציונית של הבולשביקים עם הס"רים השמאליים אך במרוצת הזמן הונהגה הגבלת זכות-הבחירה והתפתח המשטר הסובייטי לחד-מפלגתי. אולם לנין דאג להדגיש, כי זוהי תופעה רוסית מיוחדת שאיננה הכרחית ואיננה סימן-היכר בלתי-נמנע למהפכות סוציאליסטיות בארצות אחרות (כ' 28, עמ' 235). לנין הסביר את הסיבה של ההבדל בין רוסיה לבין ארצות אחרות: „ברוסיה מוכרחת הדיקטטורה של הפרולטאריון באורח בלתי-נמנע להיות נבדלת בסגולות מסויימות בהשגחה עם הארצות המתקדמות, כתוצאה מן הנחשלות הגדולה מאוד ומן האופי הזעיר-בורגני של ארצנו“ (כ' 30, עמ' 88).

זרה היתה לנין כל יומרנות יתירה. ברטרנד ראסל שביקר אצלו במוסקבה כתב לאחר-מכן, כי מעולם לא פגש אישיות דגולה שתהא כה נעדרת רגש של החשבה עצמית, כמו לנין. אולם לא רק עם עצמו הצניע לנין לכת, אלא גם עם מפלגתו, עם מעמדו, עם עמו. עוד לפני מהפכת-אוקטובר, באפריל 1917, הדגיש לנין את הגבלותיו ומגרעותיו של מעמד-הפועלים הרוסי: „בחלקו של הפרולטאריון הרוסי נפל כבוד גדול **להתחיל** שורה של מהפכות, הנולדות בכורח אובייקטיבי על-ידי המלחמה האימפריאליסטית. אולם זרה לנו לחלוטין המחשבה לראות בפרולטטאריון הרוסי פרולטאריון מהפכני נבחר מבין פועלי הארצות האחרות. אנו יודעים היטב, כי הפרולטטאריון של רוסיה הוא **פחות** מאורגן, מוכן ובעל-הכרה, מאשר פועלי ארצות אחרות. לא סגולות מיוחדות אלא אך-ורק תנאים היסטוריים בצירופם המיוחד עשו **לזמן מסויים, אולי קצר מאוד**, את הפרולטאריון של רוסיה לחלוץ הפרולטאריון המהפכני של העולם כולו“ (כ' 23, עמ' 361).

1917 צורה אחרת של דמוקראטיה — מועצות הפועלים והאיכרים (הסובייטים) — אולם בתנאים של ארצנו ושל רוב הארצות הקאפיטליסטיות המפותחות מהווה הרפובליקה הדמוקראטית את המסגרת המתאימה ביותר לגיבושם, לליכודם ולמאבקם של מעמד הפועלים והשכבות העממיות למען מעבר אל הסוציאליזם, למען כינון שלטון של מעמד הפועלים בברית עם השכבות העממיות, למען שלטון הרוב הדמוקראטי הרוצה בסוציאליזם.

נגע הביורוקראטיזם וגוויעת המדינה

למערכה נגד הביורוקראטיזם הקדיש לנין תשומת לב מיוחדת מימיו הראשונים של המשטר הסובייטי עד ימי חייו האחרונים. בטיוטת הפרוגרמה של מפלגת הבולשביקים באביב 1919 כותב לנין, בין השאר: „אך המאבק נגד ביורוקראטיזם רחוק אצלנו מלהיות גמור... לכן המשך המאבק נגד הביורוקראטיזם הוא הכרחי בהחלט בשביל הצלחת הבנייה הסוציאליסטית... הפעולה בכיוון זה, הקשורה באופן הדוק עם הגשמת התפקיד ההיסטורי העיקרי של השלטון הסובייטי, דהיינו, עם מעבר לביטול מלא של המדינה, צריכה להתבטא, ראשית, בכך שכל חבר הסובייט ימלא כחובה תפקיד מסוים בניהול המדינה; שנית, בכך שתפקידים אלה יתחלפו בהתמדה, ויקיפו מעגל רחב של ענייני המדינה, על כל ענפייה; שלישית, בכך שבשורה של אמצעים הדרגתיים, ננקטים בזהירות, אבל בשקידה, תוכנס כל האוכלוסיה העובדת להשתתפות עצמאית בנייה הול המדינה“ (כ' 29, עמ' 89). רוח זו פועמת גם במאמריו האחרונים של לנין.

מושג המדינה הסוציאליסטית אצל לנין שונה, איפוא, באופן יסודי ממושג המדינה הבורגנית. השוני הוא בכך שמנגנון הביורוקראטיה במדינה בורגנית משרת את מיעוט החברה, את המעמדות והשכבות העליונים בלבד, וממילא הוא ניצב נגד רוב העם, וממילא היחס בין המדינה ומנגנונה הביורוקראטי מזה ובין האזרח הפשוט מזה הוא ניפור. לעומת זאת, צריכה המדינה הסוציאליסטית לחסל את הביורוקראטיזם, להרחיב בהתמדה ובהדרגה את שיתוף המונים רחבים של העם בניהול ענייני המדינה, עד אשר שלטון המדינה ייהפך לניהול עצמי, המדינה תגווע, וניכור האזרח עלייה ייפסק. מסתבר, תדמית המדינה הסוציאליסטית אצל לנין שונה לא רק מדמותה של המדינה הבורגנית אלא גם מדמותה המציאותית של המדינה הסוציאליסטית בזמננו. להלכה, צריכה המדינה הסוציאליסטית

אחרי מהפכת אוקטובר ניתח לנין את משמעותה הבינלאומית, במובן „ההכרח ההיסטורי לחזור בקנה-מידה בינלאומי על זה, מה שהיה אצלנו“, ודאג לשים לה סייגים ברורים, לאמור: „משמעות כזאת יש לייחס לאי-אלה קווים יסודיים של המהפכה שלנו. תהא זו בוודאי שגיאה עצומה להגזים באמת הזאת, להרחיב אותה לא רק על אי-אלה מן הקווים היסודיים של המהפכה שלנו. בדיוק כך יהא זה מוטעה להוציא מכלל ראייה, כי לאחר נצחון המהפכה הפרולטארית אפילו רק באחת מן הארצות המתקדמות, יתחולל מיפנה חד, דהיינו: רוסיה תיעשה במהרה לא עוד ארץ מופת, אלא שוב ארץ מפגרת (במובן הסובייטי והסוציאליסטי)“ (כ' 31, עמ' 5). ובכן, לנין לא התיימר כלל להטיל על תנועת הפועלים המהפכנית בעולם את המופת, את הדגם הסובייטי. אדרבה, הוא הטעים בהזדמנויות רבות, כי המעבר לסוציאליזם ילבש צורות שונות בארצות שונות (כ' 23, עמ' 58). וכאשר אנחנו — בוועידה ה-16 של מק"י — התווינו את קווי היסוד של דרכנו אנו אל הסוציאליזם (אמצעים דמוקראטיים לכיבוש השלטון על-ידי מעמד הפועלים ובעלי-בריתו, אופי דמוקראטי של המשטר הסוציאליסטי לכשיקום, משטר רב-מפלגתי, חופש הוויכוח בין האידיאולוגיות השונות, העברה מתוכננת ושקולה של אמצעי-הייצור העיקריים מבעלות פרטית לבעלות חברתית, וכד')... שאלנו אמנם בכך את הדגם של המציאות הסובייטית, הסינית, הפולנית וכיו"ב, כדגם אוניברסלי המחייב אותנו, כביכול, אבל ביטאנו בכך דביקות יסודית בעקרונות הסוציאליזם המדעי, לרבות העקרונות המובאים לעיל מאת לנין. צא ולמד. כאשר במארס 1919 קמה בהונגריה רפובליקה סובייטית, ראה לנין צורך להדגיש בראדיו-טלגרמה הראשונה לבלה קון: „לחלוטין אין ספק, כי חיקוי סתם של הטאקטיקה הרוסית שלנו בכל הפרטים, על-אף התנאים השונים של המהפכה ההונגרית, זו תהיה שגיאה. מפני שגיאה זו חייב אני להזהיר“... (כ' 29, עמ' 203). אם בשנת 1919 בהונגריה אסור היה החיקוי של שנת 1917 ברוסיה, לא-כל-שכן בתום 50-60 שנה בארצות כה רחוקות ממתכונת המשטר הרוסי וההונגרי גם-יחד.

לא-אחר כן-אם אנגלס זיהה את המושג דיקטטורה של הפרולטאריון עם הרפובליקה הדמוקראטית: „מה שאינו מוטל בספק הוא, כי המפלגה שלנו ומעמד הפועלים יכולים להגיע לשלטון אחר-כך בצורה של רפובליקה דמוקראטית. הרפובליקה הדמוקראטית היא אפילו הצורה היחידה בשביל הדיקטטורה של הפרולטאריון... אמנם, ברוסיה התפתחה במהלך המהפכות 1905-

להוות בעיקר גורם מחסל הניכור של האדם — למעשה היא עד היום הזה גורם מוסיף ניכור של האדם. ומנקודת ראות אחרת: נצחון הסוציאליזם ליוזם בכל הארצות המפותחות או ברובן היה צריך להוליך לגוויעה מהירה של המדינה ככוח כפייה — אולם הצטמצמות המהפכה הסוציאליסטית טית תחילה למדינה נחשלת אחת, ולאחר-מכן למספר מוגבל של ארצות לא מהמפותחות ביותר, מאריכה את קיום המדינה, מבצרת את המדינה, מחמירה את כוח כפייתה וניכורה.

מכאן הספק, אם אמנם נכון תורה העדיפות המי קובל במניין הכוחות המהפכניים בזמננו: המדינות הסוציאליסטיות («השיטה הסוציאליסטית העולמית»); תנועות השחרור הלאומי; תנועות הפועלים בארצות שלטונו של ההון. כפי שראינו, ממלאות המדינות הסוציאליסטיות תפקיד סתירתי: הן מהוות ללא ספק את העוצמה העיקרית של מעמד הפועלים הבינלאומי, אבל מצד שני, תפקידן כגורם מנכר וכמופת שלילי מבחינת הדמוקרטיזם הריהו בולם את התנופה המהפכנית. תנועות השחרור הלאומי הן מטבע ברייתן רב-מעמדיות, ולעתים תכופות הבורגנות או הזעיר-בורגנות או כת צבאית רודנית היא הכוח המנחה אותן. לכן יש יותר יסוד לראות את מעמד הפועלים הלוחם בארצות הקאפיטאליזם כגורם ראשי בתנועה המהפכנית הכוללת. זה מתקבל על הדעת גם מסיבה אחרת: רק ביטול שלטונו של ההון המונופוליסטי בארצות הקאפיטאליזם המפותח יסמן את קץ הקאפיטאליזם העולמי, בעוד הנצחונות הגדולים ביותר של מדינות הסוציאליזם דעכשו בחייהן הפנימיים ושל תנועות השחרור הלאומי בארצות הבלתי מפותחות עשויים לכל-היותר להחליש יחסית את האימפריאליזם, לשנות לרעתו את יחסי הכוחות הבינלאומיים, אבל «הקרוב המכריע» במאבק המעמדי העולמי יהא חיסול שלטונו של האוליגרכיה הפינאנסית בארצות הקאפיטאליסטיות האדירות על-ידי פועלי אותן ארצות.

אויב השתלטנות הרוסית

אחת המערכות האחרונות שניהל לנין בסוף חייו היתה מכוונת נגד סכנת השוביניזם של הרוסים, שנקראו ברוסית «הרוסים הגדולים» (להבדיל מן «הרוסים הקטנים» — האוקראינים ומן «הרוסים הלבנים»). ב«איגרת לוועידה» היו דועה בשם «הצוואה של לנין» הוא התריע על תוכנית סטאלין לעצב את ברית-המועצות כרפובליקה רוסית פדרטיבית, אשר אליה מצטרפות הרפובליקות הבלתי-רוסיות על יסודות אוטונומיה. לנין הוקיע תוכנית זו כשוביניזם רוסי

ודרש להקפיד על שוויון גמור בין הרפובליקה הרוסית ובין הרפובליקות הלאומיות האחרות במסגרת ברית הרפובליקות הסובייטיות הסוציאליסטיות. על תוכנית ה«אוטונומיזציה» של סטאלין ועל מעשי הדיכוי של אורדז'וניקידזה בקאווקאז (בחיפוי מצד סטאלין ודז'ירז'ינסקי) התריע לנין באיגרת, אשר הכתיב בהיותו רתוק לערש-דווי, לאמור: «בתנאים כאלה טבעי מאוד, כי חופש היציאה מן הברית, בה אנו מצדיקים את עצמנו, יתגלה כנייר ריק, שאין ביכולתו להגן את בני העמים הבלתי-רוסיים בפני הסתערותו של האדם הרוסי ממש, הרוסי-השוביניסט, בעצם הנבל והאלים, כפי שהינו הביורוקראט הרוסי הטיפוסי. אין ספק, כי האחוז הזעום של פועלי לים המחונכים ברוח הסובייטית יטבע בים זה של טינופת שובינית רוסית, כמו זבוב בחלב...» «אני חושב, כי כאן מילאו תפקיד מכריע הפזיזות והנטייה האדמיניסטרטורית של סטאלין, וכן רוגזו נגד ה,סוציאלי-נאצינאליזם המפורסם. רוגז בכלל משחק בפוליטיקה תפקיד גרוע ביותר...» «אני חושש גם, כי החז' דז'ירז'ינסקי, אשר נסע לקאווקאז לחקור את עניין הפשעים של, סוציאלי-נאצינאליזם, אלה, הצטיין כאן גם כן רק בהלך-רוחו הרוסי ממש (ידוע, כי נכרים שנטמעו כרוסים תמיד מגדישים את הסאה בהל-כי רוחם הרוסית ממש), וכי על מידת חוסר משוא-הפנים של כל הוועדה שלו מעידה דבר והותר תגרת-הידיים של אורדז'וניקידזה...» (כ' 36, עמ' 554).

להלן דורש לנין לא רק יחס של שוויון פורמאלי לגבי העמים הקטנים, אלא גם, אי-שוויון כזה אשר יפצה מצד האומה הגדולה (את האומות הקטנות) על אי-השוויון הנוצר בחיים למעשה... מוסיף לנין: «אני חושב גם, כי במקרה דנן, ביחס אל האומה הגרוזינית, יש לנו דוגמה אופיינית, כיצד זהירות יתירה, אדיבות וותרנות נדרשות מאתנו לשם גישה פרולטארית באמת לעניין. אותו גרוזיני, המתייחס בקלות-ראש לצד זה של העניין, ומטיח בקלות-ראש האשמות ב,סוציאלי-נאצינאליזם» (בעת שהוא בעצמו הינו לא רק, סוציאלי-נאצינאלי ממש ואמיתי, אלא גם בעל-גוף גדול-רוסי גם, אותו גרוזיני מפר בעצם את עניין הסולידאריות המעמדית הפרולטארית, מכיוון ששום דבר אינו מעכב כל-כך את התפתחות הסולידאריות המעמדית הפרולטארית, כמו אי-צדק לאומי...» (כ' 36, עמ' 556).

כל מי שיתרגם נכוחה את השורות דלעיל לשפת המציאות של ימינו, יקרא בהן גינוי חריף של מגמות רוסיפיקציה, של התנשאות רוסית לגבי עמים אחרים, אם בברית-המועצות גופא

ואם במחנה הבינלאומי של מדינות הסוציאליזם; יקרא בהן הוקעת ההתערבות הסובייטית בענין ייניה הפנימיים של צ'כוסלובקיה כשוביניזם רוסי. גם, כהפרת זכותה של כל אומה סוציאליסטית לצאת אף מן הברית של הרפובליקות הסובייטיות, מכל-שכן לצאת מברית של מדינות ריבוניות נפרדות, כגון ברית-וארשה — אילו היה שמץ של אמת בגירסה הכוזבת שנועדה להצדיק את הפלישה והכיבוש בכך שהנהגה הקומוניסטית הצ'כוסלובקית התכוונה, כביכול, לצאת מברית-וארשה; יקרא בהן פסילה מוחלטת של כל הגמוניזם רוסי או אפטרופסות רוטית, המתבטאת במינוי העצמי השרירותי והאזורי-פאטורי של המנהיגים הסובייטיים, למשגיחים על הכשרות" בכל הארצות הסוציאליסטיות, בכל המפלגות הקומוניסטיות.

מפלגה — פילוג — אינטרנאציונאל

אחד הביטויים של חניטת לנין, של הפיכת ענק-הרוח לפסל-של-שיש, הוא הקפאת השקפתו על המפלגה כדוגמה קדושה שאסור לערער עליה וחלילה להרהר אחריה. כאמור לעיל, מרד לנין במתכונת של המפלגות המערביות באינטרנאציונאל השני וקבע מתכונת משלו למפלגה מהפכנית מ"טיפוס חדש" — לא רק בשביל המפלגה המהפכנית ברוסיה אלא גם בשביל מפלגות האינטרנאציונאל השלישי. לנין ראה במפלגה כזאת, כפי שעוצבה מפלגת הבולשביקים, את המכשיר המתאים לצרכי המהפך ברוסיה הצארית תחילה ולצרכי המהפכות הנוספות שציינה להן אחרי אוקטובר 1917. אולם מכאן אין זה נובע כלל-ועיקר, כי אותה מתכונת מפלגתית, אותו "טיפוס חדש" תואמים עד היום את כל מפלגותיו המארכסיסטיות של מעמד-הפועלים ברחבי תבל. אדרבה, יהא זה נאמן לעיקרי העיקרים של המטאריאליזם הדיאלקטי וההיסטורי, אם נניח שהתנאים השונים מקצה לקצה בארצות שונות מטילים על מעמד-הפועלים ומפלגתו המהפכנית תפקידים שונים מקצה לקצה למען אותה מטרה של כינון משטר סוציאליסטי, ולפיכך אין לעצב מתכונת אחת, אין לקבוע דפוסיים אחידים לכל המפלגות בכל הארצות. אחרת בנויה מפלגה במחלת — ואחרת מפלגה חוקית; יש תנאים המחייבים מפלגה מסוגרת של קאדרים מהפכניים — ויש תנאים המחייבים פתיחת המפלגה אף להמונים מן הפריפריה שיתלכדו סביב הגרעין המגובש מבחינה אידיאולוגית ופוליטית; יש ומפלגה קומוניסטית צריכה להצטרף למסגרות דמוקרטיות וסוציאליסטיות

טיות נרחבות יותר — ויש שהיא חייבת לשמור על מסגרתה הנבדלת.

ההשקפה על המפלגה הלכה ונשתנתה במחנה המארכסיסטי עם תמורות העתים. מארכס ואנגלס ב"מאניפסט של המפלגה הקומוניסטית" (1848) הכריזו, כי "הקומוניסטים אינם מקימים מפלגה נפרדת בניגוד למפלגות אחרות של מעמד-הפועלים", וכי כחיל-החלוץ רעיוני של המעמד, אין להם "שום אינטרסים נבדלים ושונים מאלה של הפרולטאריאון בכללותו" ואין הם קובעים "שום עקרונות מיוחדים משלהם", כדי באמצעותם לעצב ולכבוש את תנועת הפועלים. הקומוניסטים — נאמר ב"מאניפסט" — נבדלים ממפלגות-פועלים אחרות רק בכך, שבמאבקים בקנה-מידה לאומי הם מדגישים את "האינטרסים המשותפים של הפרולטאריאון כולו, ללא הבדל לאום", ובכל שלבי המערכה נגד הבורגנות הם "מייצגים תמיד ובכל מקום את האינטרסים של התנועה בכללותה".

כמובן, במרוצת הזמן שינו גם מארכס ואנגלס את דעתם ומעשיהם לגבי המפלגה, בהתאם לנסיבות, וגם את דעתו ומעשיו של לנין בתחום זה יש לראות בהקשר ההיסטורי הקונקרטי של הנסיבות, השיקולים והמניעים שגרמו בשעתו לדעתו ולמעשיו.

הפילוג בסוציאלי-הדמוקראטיה הרוסית (1903) לבולשביקים ומנשביקים היה אולי הכרח בתנאים שקדמו לשלוש המהפכות ברוסיה משנות 1905 ו-1917, והתפשטות הפילוג בתחומים בינלאומיים היתה מובנת בתקופת הציפייה למהפכות נוספות באירופה המרכזית והמערבית בעקבות המהפכה האוקטוברית, — אבל כיום הפילוג בתנועת-הפועלים הוא אסון, ואיחוי הקשר בין הקומוניסטים לבין הסוציאליסטים על יסוד מצע מוסכם לשם קידום הסוציאליזם, הדמוקראטיה, השלום וחופש העמים בכל חלקי תבל הוא ציווי מוחלט, דחוף וחיוני.

כדאי בהקשר זה לציין, כי לנין לא הסכים כלל-וכלל למסור את שאלת הפילוג במפלגה הרוסית לטיפולו ולבוררותו של האינטרנאציונאל הסוציאליסטי, בו שלטה למעשה המפלגה הגרמנית. על כך מסופר בספרו של ויליאם ז. פוסטר "תולדות שלושת האינטרנאציונאלים" (עמ' 188): "בהתאם להחלטת האינטרנאציונאל השני בא-מסטרדאם בשנת 1904, כי רק מפלגה אחת מכל ארץ יכולה להיות מסונפת אליו, התערבה הלשכה הסוציאליסטית הבינלאומית בפילוג המפלגה הרוסית, במטרה המוצהרת לכונן אחדות בפרברואר 1905 נתקבלה הצעה בלשכה הסוציאליסטית הבינלאומית להקים ועדת-בוררות בראשותו של בבלי, כדי לדון במצב המפלגה הרוסית.

היהודים

בשאלה היהודית קיבל לנין את גירסת ההת-בוללות כפתרון פרוגרסיבי ומעשי יחיד, והוא קיבל אותה בירושה ממארכס ומקאוטסקי, שקיב-לו אותה בירושה מהוגי הדעות של המהפכה הצרפתית. גירסה זו התנפצה אל חומת המציאות ההיסטורית בכל מהלך המאה ה-20. לא הטמיעה אלא התחיה היא המגמה הקובעת בחיי העם היהודי, המחדש את קיומו הלאומי-הממלכתי במולדתו העתיקה, במדינת ישראל. ובכן, לא צדק לנין בראיית הבעייה היהודית ופתרונה. אולם לזכותו של לנין חובה היא להגיד, כי כאשר נתקל במציאות של מיליוני יהודים בתחום המזרח-שב של רוסיה לאחר מהפכת אוקטובר, הכיר בצורך להקים — בניגוד גמור לכל כתביו הפ-רוגרמטיים — בתי-ספר יהודיים, מוסדות תר-בות ואמנות יהודיים, עתונים יהודיים, אף בתי-משפט יהודיים וקומיסאריזן מיוחד בממשלה לטיפול בשאלות היהודיות; לנין גם הכיר בהכרח לרכז את היהודים על הקרקע, כדי לק-דם את תהליך הפרודוקטיביזציה שלהם. במי-דה שהיתה כאן סתירה אצל לנין בין התיאוריה לבין הפראקטיקה, הרי היתה היא לטובת הפרא-קטיקה, כאשר היה לו האומץ והיושר לחרוג מן הקווים שהיתווה, עת דרשה זאת המציאות שטפחה על פני התיאוריה.

אולם היחס לשאלה הלאומית היהודית לחוד — והיחס ליהודים כאזרחים ובני-אדם לחוד. לנין גילה יחס של כבוד והוקרה ליהודים, יחס של שנאה וסלידה לכל גילוי של אנטישמיות. מדבריו הרבים בנושא זה מתאימים, כמדומני, להבלטה דווקא בימים אלה פסוקיו הבאים מהר-צאת לנין על מהפכת 1905 שהירצה בינואר 1917: „שנאת הצאריזם היתה מכוונת בייחוד נגד היהודים. מצד אחד, סיפקו היהודים אחוז גבוה במיוחד (בהשוואה עם המספר הכללי של האוכלוסיה היהודית) של מנהיגי התנועה המ-פכנית. וגם עכשיו, אגב, יש ליהודים הזכייה שהם נותנים אחוז גבוה יחסית של נציגי המג-מה האינטרנאציונאליסטית בהשוואה עם עמים אחרים. מצד שני, ידע הצאריזם לנצל באופן מצויין את הדעות הקדומות התפלות ביותר בק-רב השכבות החשוכות ביותר של האוכלוסיה, כדי לארגן **פוגרומים**, אם לא לנהל אותם במישרין...” (כ' 23, עמ' 242).

גם כיום „אשמתם” של היהודים היא, כי הם מהווים אחוז גבוה, מאשר יחסם המספרי באוכלוסיה, בקרב כוחות הפרוגרס הדורשים דמוקראטיזם סוציאליסטי אמיתי בפנים ברית-המועצות או פולניה או צ'כוסלובקיה ואינטר-

זה מסר לידי המפלגה הגרמנית את האפשרות ליישב את הסכסוך הסייעתי הרוסי. המנשביקים אישרו את ההצעה ומינו את קאוטסקי וקלארה צטקין כבאי-כוחם. אולם לנין סירב לאשר זאת, בהצהירו כי העניין הוא עקרוני, ולכן הוא שייך לוועידת המפלגה ולא לוועדת-בוררות שתטפל בו.”

לנין העדיף, כדי למנוע התערבות המפלגה הגרמנית הכלי-יכולה, לפתוח במישרין משא-ומ-תן עם המנשביקים, והחלטה סודית על כך נת-קבלה בוועידה ה-3 של המפלגה, מתוך הוראה שתוצאות המו"מ תובאנה לדיון בוועידה ה-4. אולם בחילופי הדברים עם הלשכה הסוציאליס-טית הבינלאומית לא הזכיר לנין את המשא-ומ-תן, ואף יעץ באיגרת מן הנכר לוועד המרכזי במחתרת ברוסיה, שלא רצוי לגלות ללשכת האינטרנאציונאל את ההחלטה הסודית (כ' 34, עמ' 273/5).

כעת מתימרת המפלגה הרוסית לנהוג כפוסק עליון בענייניהן הפנימיים של מפלגות אחרות, אך כשם שהיא סירבה בזמנו לקבל את ה„בו-רות” של המפלגה הגרמנית, מסרבות כעת מפ-לגות לא-מעטות לקבל את ה„בוררות” שלה. אכן, עצמאותה של כל מפלגה אינה סותרת את הסולידאריות הבינלאומית, אלא היא מהווה תנאי לקיומה של סולידאריות כזו.

על יחסו הדיאלקטי של לנין לדרך של מפ-לגות קומוניסטיות בארצות שונות תעיד עמדתו לגבי חילוקי-הדעות בקרב המפלגה הבריטית, למשל. לנין חיווה דעתו ההחלטית בעד כניסת הקומוניסטים הבריטיים לגוש-בחירות עם מפל-גת הלייבור, תוך שמירת הסברתם ותעמולתם העצמאית, כמובן (כ' 31, עמ' 66/7). יותר מור-כת היתה בעיניו של לנין השאלה, אם צרי-כים הקומוניסטים הבריטיים להצטרף למפלגת הלייבור, וזאת בגלל המיבנה המיוחד-במינו של מפלגה רחבה זו. אולם לנין הזהיר בכל לשון של אזהרה מפני גישה האומרת: „מפלגה קומ-ניסטית צריכה לשמור את הדוקטרינה שלה בט-הרתה ואת אי-תלותה ברפורמיזם ללא רבב...” שנית, אין ספק שגם כאן התפקיד כמו תמיד הוא לדעת להתאים את העקרונות הכלליים והב-סיסיים של הקומוניזם לאותו **ייחוד** של יחסי, הקיימים בין מעמדות ומפלגות, לאותו **ייחוד** אובייקטיבי של ההתפתחות בכיוון הקומוניזם, אשר מצוין כל ארץ בנפרד, ואשר אותו צריך לדעת לבדוק, למצוא, לנחש” (כ' 31, עמ' 69/70). זרה היתה ללנין כל דוקטרינריות, כל דוגמ-טיות, כל הקפאת המחשבה — גם בשאלת המיב-נה, המתכונת והמסגרת של המפלגה.

נאציזם סוציאליסטי אמיתי ביחס-חוק. לכן מופנית נגד היהודים גם כיום — בתנאים כה שונים וכה רחוקים מאז! — שנאת המנגנונים השליטים. הביורוקרטיים החשוכים. ושוב עולה בקנה אחד האינטרס היהודי עם אינטרס הפרוגרס.

היכן החברים כולם?

באותה "צוואה" שהוכתבה על-ידי לנין בסוף דצמבר 1922 והושלמה בהתחלת ינואר 1923 ונו"עדה לוועידה הקרובה של המפלגה לאחר מותו של לנין (היא אמנם נמסרה לראשי המשלחות בוועידה ה-13 של המפלגה הבולשביית בחודש מאי 1924, אך לא פורסמה ברבים עד שנת 1956 לאחר הוועידה ה-20 של מקב"מ) — מחווה לנין דעתו על אחדים מבין מנהיגי הוועד המרכזי של המפלגה (כ' 36, עמ' 7-543).

לנין לא יכול היה להעלות על הדעת, כי טטא-לין יוציא להורג את הרוב הגדול של מנהיגי המהפכה, אבל הוא חשש מפני פילוג במפלגה. כבר אז ראה את עיקר הסכנה ביחסים בין סטאלין לבין טרוצקי. הוא התריע על ריכוז שליטה מופרזת בידי סטאלין כמזכיר כללי של המפלגה, והביע חרדה שמא לא יידע סטאלין לנהוג בה בזהירות הדרושה. סטאלין — כתב לנין — גם מדי, ותכונה זו אינה נסבלת אצל מזכ"ל, ולכן יש להעבירו לתפקיד אחר ובמקומו למנות חבר אחר שיצטיין ביותר סבלנות, לויא-ליזת, אדיבות, תשומת-לב לחברים, וכו'. זה יכול להידמות כדבר-של-מה-בכך — ציין לנין אבל לנוכח סכנת הפילוג והיחסים עם טרוצקי, עלול דבר פשוט זה לקבל "חשיבות מכרעת". טרוצקי — כתב לנין — מצטיין בכשרונות מובהקים ביותר. אישית, הוא מן-הסתם האדם המוכשר ביותר בוועד המרכזי הנוכחי, אם גם מעל למידה נתפש לבטחון עצמי ומעל למידה נגרר אחרי הצד המינהלי גרידא של העניין. על זינובייב וקאמינייב אומר לנין, כי "התק-רית האוקטוברית" (מכתבם בעתון מגשביקי שגילה את הכוונות להתקוממות מזויינת) אמנם לא היתה מקרית, אבל רק במעט אפשר להא-שימם בכך אישית, כשם שאין לזכור לטרוצקי את עברו הבלתי-בולשביקי. בוכארין ופיאטאקוב הם הכוחות המצטיינים

ביותר מבין הצעירים. בוכארין הוא לא רק "תי-אורטיקן יקר-ערך ובעל-שיעור-קומה של המפ-לגה, אלא הוא נחשב גם בצדק כאהוב על המפ-לגה כולה", אם-כי השקפותיו ספק אם הן מאר-כסיסטיות במלואן מחמת הליקוי בדיעות הדיא-לקטיקה. לבסוף, פיאטאקוב הוא אדם בעל רצון חזק ובעל כשרון גדול, אך מתפתה יותר מדי לצד המינהלי של העניינים, וזה מפריע לסמוך עליו בשאלות פוליטיות רציניות.

סטאלין הוכיח במעשיו את צידקת כל חששו-תיו של לנין ובמידה העולה על כל מה שהדמ-יון האנושי מסוגל לתאר. סטאלין חיסל פיסית כמעט את כל מנהיגי המהפכה האוקטוברית הסוציאליסטית הגדולה, את חבריו לדעה, למא-בק, להנהגה של לנין. ראינו, באיזה כבוד דיבר לנין על חברים גם כאשר מתח עליהם ביקור-רת — על טרוצקי, על בוכארין, על אחרים. לנין החנוט שותק, והפסלים של לנין לא ידברו, אך פרומיתאוס הרתוק לסלע ההר והשותת דם הלא ישאל בימי חגיגות המאה להולדתו: היכן חברי כולם? ...

המארכסיזם אינו ניתן לקאנוניזציה ואף לא לקודיפיקציה: אין כתבי-קודש שאסור לחלוק עליהם ואין שולחן-ערוך הכולל את כל תרי"ג מיצוות. סטאלין ניסה לכלוא את כל עולם המח-שבה של המאטריאליזם הדיאלקטי וההיסטורי בתרשים של נוסחאות מוגמרות ומוקפאות. המ-שיבות על כל הקושיות והבעיות, והמחפזות על כל מעשי השלטון, על כל מעשי השליט. זה לא לגיטימי. לנין עצמו היה פתוח לדעה יריבה, לוויכוח חפשי, לחילוקי-דעות בהנהגת המפלגה והתנועה, להכרעה דמוקרטית. רעיונותיו ומע-שיו חוללו תקופה — תקופת המעבר מקאפיטא-ליזם לסוציאליזם. התקופה אך החלה, ומרבית המלאכה לא נעשתה עדיין. מעמד-הפועלים לא ישלים את המהפכה הסוציאליסטית העולמית, בלי ללמוד ממישנתו וממורשתו של לנין, אך הוא לא יחא מסוגל להשלים את המהפכה משחררת המעמד והאנושות, בלי לדעת את חכמת השינוי והחידוש — בהלכה ובמעשה.

בכל אופן, איך להתייחס לדמותו ההיסטורית של לנין, אפשר וצריך ללמוד מלנין: כפי שלנין התייחס למארכס, כך חייבים הקומוניסטים להת-ייחס ללנין.

על סיפוחים טריטוריאליים

פש היפרדותן של הארצות המדוכאות. בל-עדי זאת אין אינטרנאציונאליזם. רשאים אנו וחייבים אנו לגנות כל סוציאל-דמו-קראט בן האומה המדכאת, שאיננו מנהל תעמולה כזאת, כאימפריאליסט וכבן בלי-על. זוהי דרישה מוחלטת, אפילו אם מקרה ההיפרדות עד לסוציאלזם יהיה אפשרי ו"ניתן להגשמה" רק באחד מאלף מקרים...

...כדי להיות סוציאל-דמוקראט אינטר-נאציונאליסט יש לחשוב לא רק על אומתך אלא גם על דבר האינטרסים של האומות כולן, את חירותן הכללית ואת שוויון זכויותיהן.

לנין: "מתוך סיכומי הוויכוח על ההגדרה העצמית".

אם להיות מדינאי מארכסיסטי הרי צריך, כשמדובר באלזאס, לתקוף את הב-ליעל בסוציאלזם הגרמני על שאין הם נאבקים למען חופש ההיפרדות של אלזאס — ואת בני הבליעל בסוציאלזם הצרפתי על שמשלימים עם הבורגנות הצרפתית, הרוצה לספח בכוח את אלזאס כולה — ואת אלה כן את אלה כאחד על שמשרתים הם את האימפריאליזם של "ארצם הם", מתוך פחד מפני מדינה נפרדת, ולו הזעירה ביותר; יש להראות כיצד הסו-ציאליסטים, המכירים בהגדרה עצמית, היו פותרים את השאלה תוך שבועות מס-פר, בלי לפגוע ברצונם של בני אלזאס. מרכז הכובד בהינוך האינטרנאציונא-ליסטי של פועלי הארצות המדכאות חייב בהכרח להתבטא בהטפתם ובמאבקם לחו-

56 1162

משמעות השלום בתורתו של לנין

דתו — קורא להחיל את תורתו הגדולה על דו־קיום בשלום גם על מדיניות איזור המזרח התיכון.

האבחנה המדעית בין המלחמות

משך דורות רבים נחשבה המלחמה כתופעה טבעית. בתי־נבחרים וחכמי־המשפט עסקו במ־סכת־חקיקה כיצד לנהוג בזמן מלחמה, כיצד לטפל בשבויים, כיצד לנהוג בזמן מצור, אילו סוגי נשק להתיר, אילו לאסור וכו'.

במחקרו על המוצא של המשפחה, הקנין הפ־רטי והמדינה הוכיח אחד מאבות הסוציאליזם פרידריך אנגלס, כי המלחמה היא תוצר של צורה חברתית מסוימת וספציפית של ניגודים מעמדיים הקשורה עם הופעת הקנין הפרטי. בת־קופת המעבר מן החברה הקמאית אל החברה המעמדית מתחולל, לפי תורתו של אנגלס, המע־בר מן המאבק הקדום בין השבטים אל שיטה מאורגנת של מלחמה במטרה של כיבוש. עם הת־הוות המעמדות, המלחמה היתה לאחד התפקידים של המדינה, לשם ניהולה מוקם צבא סדיר. „המלחמה — כתב לנין — איננה מהווה ניגוד ליסודות הקנין הפרטי, אלא התפתחות ישירה ובלתי־נמנעת של יסודות אלה“ (כרך 21, עמ' 310).

האבחנה בין מלחמה צודקת ובלתי־צודקת נעשתה לראשונה על־ידי האפיפיורים בימי הביניים.

האפיפיור ראה עצמו מוסמך בלעדי לקבוע מהי מלחמה צודקת BELLUM IUSTUM ומהי מלחמה בלתי צודקת BELLUM INIUSTUM. לדעתו, מלחמה צודקת היא זו המשרתת את מטרות האלוהים.

לנין הבחין הבחנה מדעית בין מלחמה צודקת לבין בלתי־צודקת. הוא הבהיר, כי נקודת המור־צא להערכת המלחמה היא איוו מטרה מדינית מציב לעצמו כל צד במלחמה הנתונה. מלחמה לעצמאות לאומית, למשל, היא מלחמה צודקת.

לתורת לנין על דו־קיום בשלום בין המדינות — משמעות אוניברסלית. התורה המעמיקה על האפשרות לחולל מיפנה ממלחמה תוקפנית ובל־תי־צודקת אל השלום, בוססה על־ידו באורח עיוני יסודי והומחשה הלכה למעשה. לנין ביסס באורח עיוני את תנועת ההמונים והנהיגה הן לתמורה יסודית — מן השיטה החברתית הקפי־טאליסטית אל הסוציאליסטית — והן לשינוי יסודי ביחסים בין הרפובליקה הסובייטית הסו־ציאליסטית לבין עמי העולם.

שתי התמורות האלו היו עמוקות ביותר, מת־קדמות ביותר ומהפכניות לפי החזון והמטרה. החתירה לצדק החברתי — כעיקר העיקרים בפ־נים החברה — והמיפנה ממלחמה בלתי־צודקת אל השלום — היו שלובי זרוע במהפכת־אוקטו־בר הסוציאליסטית הגדולה, בנובמבר 1917.

אמון עצום באפשרות ובכוח של המוני־העם לחולל תמורה, מאבק לוחט להפסקת המלחמה האימפריאליסטית, מאמץ אינטלקטואלי וציבורי עצום במערכה, שהתנהלה בימים ההם כדי להגיע לשלום בין המדינות הלוחמות באותו זמן — זוהי אחת התרומות רבות־העוצמה המוסרית של תורת לנין לאוצר המחשבה האנושית ולפרס־פקטיבה הריאלית של כינון שלום עלי אדמות.

ההפגנה האדירה של הפועלים והאיכרים ברוסיה הצארית, בנובמבר 1917, עם חרמשים מורמים אלי־על — סימלה את הרצון העמוק של המוני־העם בשלום, אותם ביטא לנין בגאונות ובלהט בכתביו העיוניים ובמאבקו המהפכני.

כינון שלום במזרח התיכון ושמירת שלום העולם היא החובה הגדולה של דורנו. במערכה קדושה זו ראוי לשאוב יידע, לקח, עידוד ופרס־פקטיבה מתורתו של לנין על השלום וממאבקו להשגתו.

בין דו־הקיום בשלום לבין כל יתר מערכות העצמאות הלאומית והקידמה החברתית בימינו — יש יחס גומלין הדוק וישר.

העימות בין תורת לנין על השלום לבין המ־דיניות של ברית־המועצות בשנת המאה להול־

של אותה תקופה. המלחמה התנהלה למעלה מארבע שנים. היא גרמה עשרה מיליון קרבנות. המוניני ההרוגים והפצועים, הייסורים והסבל, שנגרמו עליידיה, עוררו את האנושות המתקדמת לפעולה למען הרחקת המלחמה מן החברה, ולמען כינון השלום.

הדעה המקובלת היתה, שמלחמת העולם היא גזירה מן השמים ואין ביכולתו של אנוש לשים לה קץ. ההסבר של לנין בדבר אי-הצדק שבמלחמה אימפריאליסטית והנהגת עמי רוסיה הצא-רית להפסקתה ולהפיכתה למלחמת-אזרחים, פתח דף חדש בתולדות המחשבה האנושית. באומץ רב ובשכנוע עמוק הוכיח לנין את האופי החמסני של מלחמת-העולם של 18—1914, אותה מנהלים האימפריאליסטים של הארצות הלוחמות. מטרתם היא חלוקה מחודשת של העולם, שמירתו וביצורו של השוד הקולוניאלי. המלחמה — אמר לנין — מהווה המשך של המדיניות באמצעים אלימיים. קבוצות בעלי-ההון, שהציפו את כדור הארץ בדם בגלל חלוקת שטחים, שווקים וזכויות, אינן יכולות להביא שלום של כבוד. מלחמה זו — הסביר לנין — היא אימפריאליסטית משני הצדדים. היא נוהלה לא לטובת האינטרסים הלא-אומיים של המדינות הלוחמות, אלא אך ורק לטובת המונופולים. מטרתם של המונופולים הגדולים אינה אלא להחליש או להרחיק את המתחרים שלהם וכן להחליש את התנועות המתקדמות ואת התנועות לעצמאות לאומית. מלחמה זו היתה התחלה של המשבר הכללי של השיטה הקפיטאליסטית.

מיגור שלטון ההון ושלוש דמוקראטי — שלובים

המערכה למען שלום דמוקראטי היוותה את הציר המרכזי סביבו גוייסו המוני הפועלים, האיכרים והחיילים. ב-1917, לתמורה המהפכנית בשיטה החברתית הקפיטאליסטית של רוסיה, בתזוים המפורסמים של אפריל 1917 הבהיר לנין כיצד צריכים הבולשביקים להתייחס אל המלחמה לאחר מיגור הצאריזם. המלחמה — הסביר הוא, — לא פסקה להיות אימפריאליסטית מצד רוסיה גם בימי הממשלה החדשה בתוקף מטרותיה הכיבושיות של ממשלה זו. בהסבירו את הסירוב של הממשלה החדשה לכרות שלום אמר לנין: אכן, הממשלה הגוצ'קובית-מיליוקובית אינה מסכימה לשלום בשעה זו. עכשיו תקבל היא מן "השלל" רק את ארמניה וחלק מגאליציה, ואילו היא מבקשת לשדוד גם את קושטא וכן לכבוש בחזרה מידי הגרמנים את פולין, שזוכאה כל הימים בידי הצאריזם באורח בלתי

המטרה של המלחמה היא לדעתו/ של לנין אבן הבוחן להבדיל בין מלחמה צודקת לבין מלחמה בלתי-צודקת.

לנין הרחיב את השימוש בשיטה הדיאלקטית לגיתוח תופעות חברתיות מסובכות. התמורות המתחוללות באותה תופעה עצמה מהתפתחות כמותית לאיכות חדשה אינן דולגות על המלחמה, שהיא תופעה מורכבת ביותר.

בחיבורו "על החוברת של יוניוס" כותב לנין, כי ההנחה היסודית של הדיאלקטיקה המארכסיסטית היא, שכל הגבולות בטבע ובחברה מותנים ונעים. אין אף תופעה אחת שלא תוכל בתנאים מסויימים להיעשות להיפוכה שלה. מלחמה לא-מנית יכולה להיפך לאימפריאליסטית ולהיפך. דוגמה: המלחמות של המהפכה הצרפתית הגדולה התחילו כמלחמות לאומיות. מלחמות אלו היו מהפכניות: להגנת המהפכה מפני קואליציה של ממלכות נגד-מהפכניות, אך בשעה שנפוליאון הקים את האימפריה הצרפתית, בשעה בדו מדינות לאומיות רבות, וביניהן מדינות מגובשות זה מכבר באירופה — אותה שעה היו המלחמות הצרפתיות הלאומיות למלחמות אימפריאליסטיות, שהולידו שוב מלחמות שחרור לאומיות נגד האימפריאליזם של נפוליאון.

בהתעמקו בהתפתחויות חברתיות הדגיש לנין, כי אין לתאר את ההיסטוריה העולמית כמתחוללת תמיד בקו ישר קדימה ללא נסיגות עצומות לפעמים לאחור. תיאור כזה יהיה בלתי דיאלקטי, בלתי מדעי ובלתי נכון מבחינה עיונית — אמר לנין.

הבדלה בין מלחמה צודקת לבין מלחמה בלתי צודקת, הורדת צעיף הקדושה, בה עטפו שליטים בורגניים את המלחמה, קביעת עמדה כלפיה מנקודת ראות מטרתה המדינית, גיתוח כל-צדדי של ההתפתחויות בתוכה ואבחנת האפשרות להפיכה ממלחמה צודקת לבלתי צודקת — כל אלה העניקו לשוחרי השלום נשק רעיוני רב חשיבות.

קריאת התגר

נגד מלחמת-העולם הראשונה

היחס השלילי של מעמד הפועלים למלחמה בלתי-צודקת הוסבר על-ידי לנין בחריפות בעת המלחמה הרוסית-יפאנית. מלחמה זו — אמר לנין — מתנהלת לא למען האינטרסים של עמי רוסיה ויפאן אלא למען המטרות הפוליטיות והכליות של השלטון הצארי והאימפריאליזם הרוסי, מצד אחד, ולמען האימפריאליסטים הפאניים, מאידך.

היחס למלחמת-העולם הראשונה שפרצה ב-1914 היה המבחן המכריע בתנועת הפועלים

אנושי ומחוצף. ועוד אמר לנין: ממשלת גוצ'קוב-מיליוקוב היא בעצם פקידה, עושה דברו של הקפיטאל האנגלי-צרפתי. קפיטל זה מתכוון להחזיק בידו את המושבות השדודות מידי גרמניה ונוסף על כך לאלץ את גרמניה להחזיר את בלגיה וחלק מצרפת.

כדי להגיע לשלום דמוקראטי — הסביר לנין — הכרחי, שהשלטון במדינה יהיה לא בידי בעלי האחוזות והקפיטאליסטים, אלא בידי הפועלים ודלת-הכפר. בעלי ההון צוברים, כידוע, הון עצום מרווחי המלחמה. הפועלים ודלת-הכפר הם הרוב המכריע של האוכלוסים. הם אינם מעשרים במלחמה, אלא מתרוששים ממנה ורעבים ללחם. הם אינם קשורים לא בקפיטל, לא בחוזים שבין הקבוצות החמסניות של בעלי ההון הגדול. לנין קרא למאבק מדיני להפסקת מלחמת-השוד ולכינון שלום דמוקראטי ללא סיפוחים וללא פיצויים. לשם סיום המלחמה וכינון שלום צודק הכרחי היה ברוסיה של 1917 למגר את שלטון ההון.

מפלגות ההון ברוסיה הסתערו על תורת לנין. הם טפלו עליו, כי איננו מתחשב באינטרסים של עמו ובהיסטוריה שלו. העלילו עליו, כי הוא קשור עם המטה הכללי הגרמני. התובע פירסם פקודה לאסור את לנין ובולשביקים אחרים ולהביאם לדין בשל בגידה, כביכול, ואירגון התקוממות מזויינת. המשטרה הקימה פלוגה מיוחדת לחיפוש אחר לנין. המפקד של האיזור הצבאי הפטרוגראדי, הגנרל פולובצב ציווה על מפקד הפלוגה, שעסקה בחיפוש אחר לנין להוציאו להורג במקום.

ב-18 באפריל 1917 (לפי הספירה הישנה) חגגו צמלי רוסיה את חג האחד במאי. היתה זו הפעם הראשונה שהפועלים והחיילים יצאו בהמוניהם באורח חופשי להפגנה. רוב הכרזות שנישאו על ידי המפגינים הוקדשו לדרישה לשלום דמוקראטי. בניגוד לרצון המפורש של העם שיגר מיניסטר החוץ מיליוקוב באותו יום עצמו איגרת למעצמות בנות-הברית ובה אישר, כי הממשלה הזמנית תמשיך במדיניות של הממשלה הצארית ורוסיה תמשיך במלחמה "עד הנצחון המוחלט".

דקרט השלום פותח תקופה

דקרט השלום היה ראשון הדקרטים של השלטון הסוציאליסטי.

בערב של 25 באוקטובר (לפי הספירה הישנה) התכנסה הוועידה השנייה של המועצות. יוצגו בה למעלה מ-400 מועצות ברחבי הארץ. מתוך 650 משתתפים היו 400 בולשביקים. ההרצאה הראשונה בוועידה הוקדשה לשאלת השלום. המרצה

היה לנין. פה-אחד קיבלה הוועידה את הדקרט על השלום. הוא הכריז על ויתורה המלא של הממשלה הסובייטית על כל הסכמי-כיבוש. הדקרט הציע לכל העמים הלוחמים וכן לממשלותיהם לפתוח באורח מיידית במשאומתן על כריתת שלום כללי, דמוקראטי וצודק. ממשלת-לנין ביטאה, מצידה היא, נכונות לנהל מו"מ בכתב, או בדרך הטלגרף, או באמצעות מו"מ בין נציגי הארצות השונות, או בוועידה של נציגים כאלה. כדי להקל על משאומתן כזה קבעה הממשלה ממלא-מקום לארצות גייטראליות. הקריאה לשבת-נשק מיידית הופנתה הן לעמים והן לממשלות. הממשלה הסובייטית, בהנהגתו של לנין, הציעה לחתום על שביתת-הנשק לתקופה של לא פחות מ-3 חודשים, כלומר, תקופה די ארוכה, כדי לאפשר משאומתן לשלום והשתתפות הנציגים של כל העמים המסובכים במלחמה ללא יוצא-מן-הכלל. לא נתנגד — הדגיש לנין — להצעות לשביתת-נשק יותר קצרה. נבחון הצעות אלה. הננו החלטיים לקבלן גם אם תהיה לנו שביתת-נשק לחודש או לחודש וחצי.

זו הפעם הראשונה בתולדות האנושות הוכרזו על-ידי ממשלה עקרונית חדשים לחלוטין ביחסים בינלאומיים. עקרונית אלה גינו את המלחמה כאמצעי לפתרון שאלות שנויות במחלוקת בין מדינות. הם קבעו את השלום כנקודת-מוצא של מדיניות-החוץ של הרפובליקה הסוציאליסטית הסובייטית. בדקרט סובייטי ראשון זה בא לביטוי מפורש הרעיון הלניני, בעל החשיבות האוניברסאלית, בדבר אפשרות דו-קיום בשלום בין מדינות בעלות משטרים חברתיים שונים.

פירסום חוזים חשאיים

חלק בלתי-נפרד של מאבקו של לנין על השלום היתה חשיפת הקשרים של ממשלת הצאר הרוסי עם מעצמות אחרות למטרות שוד קולוניאלי. לנין גילה, כי גוצ'קוב ומיליוקוב קשורים בחוזים סודיים ישירים עם אנגליה, צרפת, איטליה ויפאן וכן עם קבוצות בעלי-הון אחרות בדבר מטרות חמסניות. לנין הסביר, כי סיבת הסודיות של החוזים היא פחד הממשלה מן העם, שאיננו רוצה במלחמת-שוד.

כל החוזים החשאיים בין רוסיה הצארית לבין המעצמות האימפריאליסטיות פורסמו על-ידי משרד החוץ הסובייטי בדצמבר 1917 וראשית 1918, בהתאם להחלטה שנתקבלה על-ידי הוועידה הכל-רוסית השנייה של הסובייטים. למעלה ממאה חוזים ומיסמכים סודיים אחרים של ממשלת-הצאר והממשלות הזמניות הוצאו מן הארכיונים של משרד-החוץ הקודם ופורסמו. פירסום

של אותה תקופה. המלחמה התנהלה למעלה מארבע שנים. היא גרמה עשרה מיליון קרבנות. המוני ההרוגים והפצועים, הייסורים והסבל, שנגרמו עליידיה, עוררו את האנושות המתקדמת לפעולה למען הרחקת המלחמה מן החברה, ולמען כינון השלום.

הדעה המקובלת היתה, שמלחמת העולם היא גזירה מן השמים ואין ביכולתו של אנוש לשים לה קץ. ההסבר של לנין בדבר אי-הצדק שבמלחמה אימפריאליסטית והנהגת עמי רוסיה הצאריית להפסקתה ולהפיכתה למלחמת-אזרחים, פתח דף חדש בתולדות המחשבה האנושית. באומץ רב ובשכנוע עמוק הוכיח לנין את האופי החמסני של מלחמת-העולם של 18—1914, אותה מנהלים האימפריאליסטים של הארצות הלוחמות. מטרתם היא חלוקה מחודשת של העולם, שמירתו וביצועו — רו של השוד הקולוניאלי. המלחמה — אמר לנין — מהווה המשך של המדיניות באמצעים אלימים. קבוצות בעלי-ההון, שהציפו את כדור הארץ בדם בגלל חלוקת שטחים, שווקים וזכויות, אינן יכולות להביא שלום של כבוד. מלחמה זו — הסביר לנין — היא אימפריאליסטית משני הצדדים. היא נוהלה לא לטובת האינטרסים הללאומיים של המדינות הלוחמות, אלא אך ורק לטובת המונופולים. מטרתם של המונופולים הגדולים אינה אלא להחליש או להרחיק את המתחרים שלהם וכן להחליש את התנועות המתקדמות ואת התנועות לעצמאות לאומית. מלחמה זו היתה התחלה של המשבר הכללי של השיטה הקפיטאליסטית.

מיגור שלטון ההון ושלום דמוקרטי — שלובים

המערכה למען שלום דמוקרטי היוותה את הציר המרכזי סביבו גויסו המוני הפועלים, האיכרים והחיילים ב-1917, לתמורה המהפכנית בשיטה החברתית הקפיטאליסטית של רוסיה. בתזוסיים המפורסמים של אפריל 1917 הבהיר לנין כיצד צריכים הבולשביקים להתייחס אל המלחמה לאחר מיגור הצאריזם. המלחמה — הסביר הוא, — לא פסקה להיות אימפריאליסטית מצד רוסיה גם בימי הממשלה החדשה בתוקף מטרותיה הכיבושיות של ממשלה זו. בהסבירו את הסירוב של הממשלה החדשה לכרות שלום אמר לנין: אכן, הממשלה הגוצ'קובית-מיליוקובית אינה מסכימה לשלום בשעה זו. עכשיו תקבל היא מן "השלל" רק את ארמניה וחלק מגאליציה, ואילו היא מבקשת לשדוד גם את קושטא וכן לכבוש בחזרה מידי הגרמנים את פולין, שדוכאה כל הימים בידי הצאריזם באורח בלתי-

המטרה של המלחמה היא לדעתו של לנין אבן הבוחן להבדיל בין מלחמה צודקת לבין מלחמה בלתי-צודקת.

לנין הרחיב את השימוש בשיטה הדיאלקטית לניתוח תופעות חברתיות מסובכות. התמורות המתחוללות באותה תופעה עצמה מהתפתחות כמותית לאיכות חדשה אינן דולגות על המלחמה, שהיא תופעה מורכבת ביותר.

בחיבורו "על החוברת של יוניוס" כותב לנין, כי ההנחה היסודית של הדיאלקטיקה המארכסיסטית היא, שכל הגבולות בטבע ובחברה מותנים ונעמים. אין אף תופעה אחת שלא תוכל בתנאים מסויימים להיעשות להיפוכה שלה. מלחמה לא מנת יכולה להיפך לאימפריאליסטית ולהיפך. דוגמה: המלחמות של המהפכה הצרפתית הגדולה התחילו כמלחמות לאומיות. מלחמות אלו היו מהפכניות: להגנת המהפכה מפני קואליציה של ממלכות נגד-מהפכניות, אך בשעה שנפוליאון הקים את האימפריה הצרפתית, בשעתו בדו מדינות לאומיות רבות וביניהן מדינות מגובשות זה מכבר באירופה — אותה שעה היו המלחמות הצרפתיות הלאומיות למלחמות אימפריאליסטיות, שהולידו שוב מלחמות שחרור לאומיות נגד האימפריאליזם של נפוליאון.

בהתעמקו בהתפתחויות חברתיות הדגיש לנין, כי אין לתאר את ההיסטוריה העולמית כמתחוללת תמיד בקו ישר קדימה ללא נסיגות עצומות לפעמים לאחור. תיאור כזה יהיה בלתי דיאלקטי, בלתי מדעי ובלתי נכון מבחינה עיונית — אמר לנין.

הבדלה בין מלחמה צודקת לבין מלחמה בלתי צודקת, הורדת צעיף הקדושה, בה עטפו שליטים בורגניים את המלחמה, קביעת עמדה כלפיה מנקודת ראות מטרתה המדינית, ניתוח כל-צדדי של ההתפתחויות בתוכה ואבחנת האפשרות להפיכה ממלחמה צודקת לבלתי צודקת — כל אלה העניקו לשוחרי השלום נשק רעיוני רב חשיבות.

קריאת התגר

נגד מלחמת-העולם הראשונה

היחס השלילי של מעמד הפועלים למלחמה בלתי-צודקת הוסבר עליידי לנין בחריפות בעת המלחמה הרוסית-יפאנית. מלחמה זו — אמר לנין — מתנהלת לא למען האינטרסים של עמי רוסיה ויפאן אלא למען המטרות הפוליטיות והכלכליות של השלטון הצארי והאימפריאליזם הרוסי, מצד אחד, ולמען האימפריאליסטים הפאניים, מאידך.

היחס למלחמת-העולם הראשונה שפרצה ב-1914 היה המבחן המכריע בתנועת הפועלים

אנושי ומחוצף. ועוד אמר לנין: ממשלת גוצ'קוב-מיליוקוב היא בעצם פקידה, עושה דברו של הקפיטאל האנגלי-צרפתי. קפיטל זה מתכוון להחזיק בידו את המושבות השדודות מידי גרמניה ונוסף על כך לאלץ את גרמניה להחזיר את בלגיה וחלק מצרפת.

כדי להגיע לשלום דמוקראטי — הסביר לנין — הכרחי, שהשלטון במדינה יהיה לא בידי בעלי האחוזות והקפיטאליסטים, אלא בידי הפועלים ודלת-הכפר. בעלי ההון צוברים, כידוע, הון עצום מרווחי המלחמה. הפועלים ודלת-הכפר הם הרוב המכריע של האוכלוסים. הם אינם מתעשרים במלחמה, אלא מתרוששים ממנה ורעבים ללחם. הם אינם קשורים לא בקפיטל, לא בחוזים שבין הקבוצות החמסניות של בעלי ההון הגדול. לנין קרא למאבק מדיני להפסקת מלחמת-השוד ולכינון שלום דמוקראטי ללא סיפוחים וללא פיוצויים. לשם סיום המלחמה וכינון שלום צודק הכרחי היה ברוסיה של 1917 למגר את שלטון ההון.

מפלגות ההון ברוסיה הסתערו על תורת לנין. הם טפלו עליו, כי איננו מתחשב באינטרסים של עמו ובהיסטוריה שלו. העלילו עליו, כי הוא קשור עם המטה הכללי הגרמני. התובע פירסם פקודה לאסור את לנין ובולשביקים אחרים ול-הביאם לדין בשל בגידה, כביכול, ואירגון התקוממות מזויינת. המשטרה הקימה פלוגה מיוחדת לחיפושים אחרי לנין. המפקד של האיזור הצבאי הפטרוגראדי, הגנרל פולובצב ציווה על מפקד הפלוגה, שעסקה בחיפושים אחרי לנין להוציאו להורג במקום.

ב-18 באפריל 1917 (לפי הספירה הישנה) חגגו עמלי רוסיה את חג האחד במאי. היתה זו הפעם הראשונה שהפועלים והחיילים יצאו בהמוניהם באורח חופשי להפגנה. רוב הכרזות שנישאו על ידי המפגינים הוקדשו לדרישה לשלום דמוקראטי. בניגוד לרצון המפורש של העם שיגר מיניסטר החוץ מיליוקוב באותו יום עצמו איגרת למעצמות בנות-הברית ובה אישר, כי הממשלה הזמנית תמשיך במדיניות של הממשלה הצארית ורוסיה תמשיך במלחמה "עד הנצחון המוחלט".

דקרט השלום פותח תקופה

דקרט השלום היה ראשון הדקרטים של השלטון הסוציאליסטי.

בערב של 25 באוקטובר (לפי הספירה הישנה) התכנסה הוועידה השנייה של המועצות. יוצגו בה למעלה מ-400 מועצות ברחבי הארץ. מתוך 650 משתתפים היו 400 בולשביקים. ההרצאה הראשונה בוועידה הוקדשה לשאלת השלום. המרצה

היה לנין. פה-אחד קיבלה הוועידה את הדקרט על השלום. הוא הכריז על ויתורה המלא של הממשלה הסובייטית על כל הסכמי-כיבוש. הדקרט הציע לכל העמים הלוחמים וכן לממשלותיהם לפתוח באורח מידי במשא-ומתן על כריתת שלום כללי, דמוקראטי וצודק. ממשלת-לנין ביטאה, מצידה היא, נכונות לנהל מו"מ בכתב, או בדרך הטלגרף, או באמצעות מו"מ בין נציגי הארצות השונות, או בוועידה של נציגים כאלה. כדי להקל על משא-ומתן כזה קבעה הממשלה ממלא-מקום לארצות נייטראליות. הקריאה לשבת-נשק מיידית הופנתה הן לעמים והן לממשלות. הממשלה הסובייטית, בהנהגתו של לנין, הציעה לחתום על שביתת-הנשק לתקופה של לא פחות מ-3 חודשים, כלומר, תקופה די ארוכה, כדי לאפשר משא-ומתן לשלום והשתתפות הנציגים של כל העמים המסובכים במלחמה ללא-יוצא-מן-הכלל. לא נתנגד — הדגיש לנין — להצעות לשביתת-נשק יותר קצרה. נבחון הצעות אלה. הננו החלטיים לקבלן גם אם תהיה לנו שביתת-נשק לחודש או לחודש וחצי.

זו הפעם הראשונה בתולדות האנושות הוכרוזו על-ידי ממשלה עקרונית חדשים לחלוטין ביחסים בינלאומיים. עקרונית אלה גינו את המלחמה כאמצעי לפתרון שאלות שנויות במחלוקת בין מדינות. הם קבעו את השלום כנקודת-מוצא של מדיניות-החוץ של הרפובליקה הסוציאליסטית הסובייטית. בדקרט סובייטי ראשון זה בא לביטוי מפורש הרעיון הלניני, בעל החשיבות האוניברסאלית, בדבר אפשרות דו-קיום בשלום בין מדינות בעלות משטרים חברתיים שונים.

פירסום חוזים חשאיים

חלק בלתי-נפרד של מאבקו של לנין על השלום היתה חשיפת הקשרים של ממשלת הצאר הרוסי עם מעצמות אחרות למטרות שוד קולוניאלי. לנין גילה, כי גוצ'קוב ומיליוקוב קשורים בחוזים סודיים ישירים עם אנגליה, צרפת, איטליה ויפאן וכן עם קבוצות בעלי-הון אחרות בדבר מטרות חמסניות. לנין הסביר, כי סיבת הסודיות של החוזים היא פחד הממשלה מן העם, שאיננו רוצה במלחמת-שוד.

כל החוזים החשאיים בין רוסיה הצארית לבין המעצמות האימפריאליסטיות פורסמו על-ידי משרד החוץ הסובייטי בדצמבר 1917 וראשית 1918. בהתאם להחלטה שנתקבלה על-ידי הוועידה הכל-רוסית השנייה של הסובייטים. למעלה ממאה חוזים ומיסמכים סודיים אחרים של ממשלת-הצאר והממשלות הזמניות הוצאו מן הארץ כיונים של משרד-החוץ הקודם ופורסמו. פירסום

בלי לחתור בזה תחת יסודות הנצחון שלו עצמו. כמוכן, בזה איננו שוללים כל עיקר מלחמות הגנה לסוגיהן השונים.

לנין מקדיש תשומת לב רבה לשאלה כיצד צריכים הסוציאליסטים להציג את שאלת השלום בהבדל מן המדיניות של ממשלות ההון. "שאלת השלום כסעיף בתוכנית הסוציאליסטית של הש"ע ובקשר עמה שאלת תנאי השלום — מעניינת את הכל" — כתב לנין בחיבור "שאלת השלום", שפורסם באוגוסט 1915.

"את סיסמת השלום — מציין לנין — אפשר להעלות או בקשר עם תנאי שלום מסויימים או ללא כל תנאים, כמערכה לא למען שלום מסויים, כי אם למען השלום בכלל. ברור, שבמקרה השני לפנינו לא רק סיסמה בלתי-סוציאליסטית, אלא בכלל סיסמה מחוסרת כל תוכן וכל רעיון. לימין "השלום בכלל" עומדים בהחלט לטובתו, לרבות גם קיטשאנר, זופר, הינדנבורג וניקולאי איש הדמים, כי כל אחד מהם רוצה לגמור את המלחמה: העניין הוא רק לזה, שכל אחד מהם מציג תנאי-שלום אימפריאליסטיים (זאת אומרת — של שודדים, של לוחצי עמים זרים) לטובת הלאום "שלו".

לנין מציג את השאלה: האם יש אפשרות לאחד סוציאליסטים, בני ארצות שונות, על בסיס של תנאי-שלום מסויימים? הוא עונה על כך בחיוב. יש אפשרות כזו. על כן הכרחי לקבוע בהחלט, שבכלל התנאים של השלום תהיה גם ההודאה בזכות ההגדרה העצמית של כל הלאומים וההסתלקות מ"סיפוח", כלומר — ההסתלקות שלטית מהפרת זכות זאת. את נקודת-המוקד של שאלת ההגדרה הלאומית כתקופתנו יש לראות לפי ההלכה של לנין בהתנהגותם של הסוציאליסטים בני הלאומים המדכאים. הסוציאליסט בן אחת האומות המדכאות (אנגליה, צרפת, גרמניה, יפאן, רוסיה, ארצות-הברית וכו'), שאינו מודה בזכות הלאומים המדוכאים להגדרה עצמית (זאת אומרת — להיבדלות חופשית), הוא למעשה אינו סוציאליסט, אלא שוביניסט.

ובכן, לנין מפנה את תשומת הלב להבדל בין הגישה של סוציאליסט לבין הגישה של שליט בורגני — אל שאלת השלום. ההלכה הלניניסטית איננה גורסת: או סיפוח או הגדרה עצמית, כאילו היו הן שתי ברירות שוות, אלא גורסת בפירוש ובאורח חדי-משמעי שלילת הסיפוח והתייצבות החלטית על בסיס ההכרה בזכות ההגדרה העצמית של העמים.

לפי ההלכה הלנינית עמדה סוציאליסטית לגבי השלום משמעותה התוויית מדיניות המעניקה צדק לכל העמים הכורתים ביניהם שלום. ואילו העמדה האופיינית לשליטים הבורגניים היא

החזים החשאיים מילא תפקיד חשוב בחשיפת האופי האימפריאליסטי של מלחמת-העולם הראשונה. "אנו פירסמנו את החזים החשאיים — הדגיש לנין — ונמשיך לפרסמם. שום דבר לא יעצור בעדנו מלעשות זאת". "הג'נטלמנים הבורגניים יכעסו על כך — אמר לנין — היות ולפעמים יהא יותר קל להבחין מדוע הם הוכנסו למלחמה בלתי-צודקת". וכך הבהיר לנין את המקור של האופי הסודי של מדיניות החוץ המנוהלת ע"י הארצות שממשלותיהן מכינות מלחמה תוקפנית. העלמת מלוא האמת על היחסים האמיתיים בין הצדדים הלוחמים והמטרות הכיבושיות של מלחמות בלתי צודקות — אינם בבחינת מקרה אלא תופעות קשורות ושלובות. חשאיית מסייעת לממשלות ריאקציוניות להעלים מדעת הקהל את אשמתן שלהן בהתדרדרות מתיחות צבאיות למלחמות-תוקפניות.

שלילת סיפוחים טריטוריאליים

חלק בלתי-נפרד מן המערכה על השלום מהווה בתורתו של לנין ההתנגדות לסיפוחים טריטוריאליים. "אם אנו דואגים — כתב לנין — להעמקתם העניינית של עקרונותינו לניסוחם הברור והבהיר, אין אנו יכולים לעקוף את השאלה על מהות הסיפוח. את עקיפת השאלה הזאת בוויכוח אין להסביר אלא כויתור על עמדה. לנין מייחס חשיבות להגדרה של הסיפוח ואומר: "סיפוח היא הפרת ההגדרה העצמית של הלאום, היא הצבת גבולות המדינה למרות רצון האוכלוסים". "להתנגד לסיפוחים — אומר לנין — פירושו של דבר לתמוך בזכות ההגדרה העצמית".

לנין התווכח באורח חריף עם מצדדי הסיפוחים. הוא סתר את נימוקיהם כאילו סיפוח מחזק את הבטחון. "כנגד הדעה, שהסיפוחים באירופה נחוצים למען הבטחון הצבאי של המדינה האימפריאליסטית עטורת הנצחון, מעלה הסוציאליסט דמוקראטיה את העובדה, שהסיפוחים רק מגבירים את הניגודים ההדדיים ובוזה הם מגדילים את סכנת המלחמה. נוסף לכך הבהיר לנין, כי הסיפוחים יוצרים תהום בין הפרולטאריון של האומה השלטת ובין זה של האומה המשועבדת. "כדי שיהיה אדם אינטרנציונאליסטי — הדיגיש לנין — עליו לחשוב לא רק על אומתו בלבד, אלא גם על חירותם ושיווי זכויותיהם של העמים האחרים".

במכתבו של אנגלס לקאוטסקי, בספטמבר 1882, שנגע בשאלת סיפוחים נאמר בין היתר: "הפרולטאריון, עטורי-הנצחון, אי-אפשר לו לכפות על שום עם זר כל מתת אושר בעל כרחו,

רה ונבונה ביניהם — הריהי שיטת דו-הקיום בשלום.

לנין העלה את כוח הדוגמה כגורם שלום בין המדינות. השיטה החברתית הסוציאליסטית יכיר לה להשפיע על העמים בארצות הקפיטאליסטיות רק בכוח הדוגמה של ההישגים הכלכליים, התרבותיים, המדיניים והכלליים של השיטה הסוציאליסטית ולא בהפגנת כח או בשימוש באלימות. את עדיפות השיטה החברתית הסוציאליסטית על הקפיטאליסטית — יש להוכיח הלכה למעשה לא במעשה אלימות אלא בדרך השיכנוע של הדוגמה.

יזמות שלום בלתי-נלאות של לנין

שאיפתו של לנין להפסיק את המלחמה מצאה את ביטוייה ביזמות מדיניות בלתי-נלאות מצד ממשלת ברית-המועצות בהנהגתו הדינאמית ושוחרת השלום. הסכם השלום בא לאחר תקופה של יוזמות מדיניות בלתי-פוסקות. פעמים רבות הציעה ממשלת ברית-המועצות הצעות שלום למעצמות האנטנטה. ב-5 באוגוסט 1918 שלח משרד החוץ הסובייטי מינשר לנציג האמריקאי פול. לנשיא האמריקאי ווילסון שוגר מינשר ב-24.10.1918. באמצעות נציגי ארצות נייטראליות הופנתה לכל ממשלות האנטנטה פנייה ב-3.11.1918. הוועידה ה-6 הכל-רוסית של הסובייטים היפנתה ב-7.11.1918 מינשר-שלום אל ממשלות אלו. ב-23.12.1918 באה פנייתו של ליטבינוב בשטוקהולם לכל נציגי האנטנטה. לאחר מכן באו המינשרים של 12 בינואר, 17 בינואר ו-4 בפברואר 1919 וכן הצעת חווה שנכ-תב ביחד עם בוליט ב-12 במרץ 1919. ב-7 במאי שוגר מינשר באמצעות גאנסן. הוועידה ה-7 של הסובייטים אישרה את הצעדים שנקטו על ידי מועצת הקומיסארים העממיים ועל ידי משרד החוץ הסובייטי. ביטאה שוב את שאיפתה בלתי-המעוררת לשלום והציעה מחדש למעצמות האנטנטה — בריטניה, צרפת, אר-ה"ב של אמריקה, איטליה ויפאן — הן באורח אינדיבידואלי והן באורח קולקטיבי להתחיל מיד משא ומתן לשלום ולנקוט בכל הצעדים ההכרחיים להצלחתו.

לא אולטימטום

תשומת-לב רבה ומעמיקה היפנה לנין לשאלה כיצד לנהל את המערכה המדינית למען מוצא של שלום, הוא אמר: "הצעתנו לשביתת נשק אינה נושאת אופי של אולטימטום. לא ניתן לאוייב הזדמנות להעלים את האמת המלאה מן העמים.

דיבור על שלום בדרך כלל תוך כדי חתירה לסיפוחים טריטוריאליים. התורה הלנינית מדגישה כי לא זו בלבד שסיפוחים — מנוגדים לצדק ולשלום, אלא שהם מחריפים את הניגודים בין העמים ומקרבים סכנת מלחמה חדשה.

דו-קיום בשלום — אפשרות והכרח

לנין ביסס באורח עיוני את האפשרות וההכרח של דו-קיום בשלום בין מדינות בעלות משטרים חברתיים שונים. ביסוס האפשרות של דו-קיום בשלום היווה פיתוח התורה המארכסיסטית. לנין יצא נגד הדעה שגרסה כאילו בלתי-אפשרי נצחון של סוציאליזם בארץ אחת. הוא סתר את דעת טרוצקי כאילו הצלחת הסוציאליזם בארץ אחת מותנית בהצלחת המהפכה הסוציאליסטית בקנה-מידה בינלאומי.

במאמרו "על סיסמת ארה"ב של אירופה" פיתח לנין את הרעיון כי "השוני במידת ההתפתחות הכלכלית והמדינית הוא חוק מוחלט של הקפיטאליזם. יוצא מזה, שנצחון הסוציאליזם עשוי לבוא תחילה בארצות מעטות ואפילו בארץ קפיטאליסטית אחת.

במשטר קפיטאליסטי — הדגיש הוא — אי-אפשר שיהיה גידול שווה-קצב בהתפתחות הכלכלית של כל משק ומשק, של כל מדינה ומדינה. לנין בחן מחדש את הנחת מארכס ואנגלס על נצחון הסוציאליזם בעת-יובעונה-אחת בכל הארצות. הנחה זו לא תאמה את ההתפתחות בתקופת הקפיטאליזם האימפריאליסטי. על יסוד מחקר מעמיק באימפריאליזם הוכיח לנין, כי בתנאים של האימפריאליזם מתחוללת התפתחות בלתי-שווה הן מבחינה כלכלית והן מבחינה מדינית כאחד. כמו-כן יש התפתחות בלתי-שווה של הכוחות החברתיים השוללים את הניצול המעמדי. דרגת ההבשלה של כוחות אלה שונה היא בארצות שונות בתוקף מכלול של תנאים כלכליים, חברתיים, תרבותיים, היסטוריים וכו' וכו'.

ההתפתחות הכלכלית והמדינית בלתי-השווה של הארצות הקפיטאליסטיות איננה תופעה מקרית אלא חוק בל-יעבור של השיטה הקפיטאליסטית. מכאן נובע, כי הסוציאליזם אינו יכול לנצח בעת-יובעונה אחת בכל הארצות. הוא ינצח תחילה בארץ אחת או בכמה ארצות. ואילו שאר הארצות תישארנה במשך זמן מסוים בשיטה חברתית בורגנית או טרום-בורגנית. ההלכה הבורגנית גורסת, כי העובדה האובייקטיבית, שבמשך תקופה ארוכה תתקיימה זו בצד זו מדינות קפיטאליסטיות ליד מדינות סוציאליסטיות, מחייבת שיטת יחסים קבועה, סבי-

של דבר, את האיכרים והפועלים". בשיחה זו סיפר לנין לקלרה צטקין על נימוקים נוספים שהועלו כדי לחזק את ידי הטוענים, כי ברבות ימי המלחמה ילכו סיכויינו וייטיבו". "אני עצמי מאמין — הוסיף לנין — כי מצבנו לא כפאנו לכרות ברית שלום בכל מחיר. יכולנו להחזיק מעמד במשך החורף, אך אמרתי אז, כי נשכיל לעשות מבחינה מדינית, אם נוותר מעט לאוייב והקרבת הזמניים של השלום הקשה נראו לי קלים יותר מהמשך המלחמה".

לנין הדגיש את הבחינה המדינית של סיום המלחמה באמרו: ברית-המועצות רק זוכה בהור-כיחה על-ידי מדיניותה, כי מנהלת היא מלחמת מגן בלבד, כדי לגונן על המהפכה; כי ברית-המועצות היא מדינת השלום הגדולה היחידה בעולם, כי זרה לנו כל כוונה לשדוד חבלי ארץ, לשעבד אומות, להסתבך בהרפתקאות אימ-פריאליסטיות. אך קודם לכל: האם היינו רשאים, בלי שיהא הכרח שאין מנוס ממנו, להפקיר את העם הרוסי לאימים ולייסורים של חורף מלחמה נוסף? האם היינו רשאים להפקיר את אנשי הצבא האדום הגיבורים שלנו בחזיתות, את הפועלים והאיכרים שלנו, שסבלו סבל כה רב?"

ובכן, בהכרעה זו של לנין בעד שלום, שאינו המשוכלל ביותר, על פני אפשרות להמשיך לנ-הל חורף נוסף את המלחמה יש חשיבות מדינית עקרונית. החשיבות היא בהעדפה החד-משמעית של השלום גם אם איננו כליל השלמות על פני הסבל העצום של המלחמה. החשיבות היא גם בניתוח הענייני, המעריך את ההתפתחויות החבר-רתיות החיוביות העשויות לצמוח בתקופת הש-לום, התפתחויות, אשר תסייענה לביצורו.

המאבק על שלום ברסט-ליטובסק

באומץ לב, יוצא מגדר הרגיל, נאבק לנין לחתימת השלום בברסט-ליטובסק. אומץ לב — מדוע? היות ותנאי השלום עם הגרמנים, באו-תה יעת, היו קשים מאד. המאבק על כריתת שלום זה התנהל בתוך הוועד המרכזי של המפ-לגה הקומוניסטית, בקרב המוסדות המחוזיים וב-רחבי המפלגה, לנין פנה באורח טלגרפי לכל הסובייטים של המחוזות, לכל הוועדים האיזוריים בעניין היחס אל התנאים של השלום. פנייה זו נשלחה ב-25 בפברואר 1918 על יסוד החלטת הוועד המרכזי שנתקבלה ב-23 בפברואר. התשו-בות החלו להגיע למחרת ופורסמו — לידיעת כל החברים.

לנין הסביר, כי להמשיך ולנהל את המלחמה משמעותו לכפוף את המדיניות של הרפובליקה

אסור, שהפנייה שלנו תהיה בצורה של אולטי-מטום היות וממשלה שאינה שואפת לשביתת-נשק היא בעלת אופי פלילי". לנין התווכח עם הארגומנטציה כאילו אי-הצגת אולטימטום מב-טאת חולשה. המושג עוצמה של העם בתפיסה מעמדית, בורגנית שונה ממושג זה בתפיסה מע-מדית פועלית. לפי השקפת העולם הבורגנית העוצמה של העם מתבטאת בכך, שהעמים הול-כים בעיניים עצומות לטבח תוך משמעת לממש-לות אימפריאליסטיות. מושגנו על כוח — אמר לנין — מושג אחר הוא". "מדינה חזקה לדעתנו — הדגיש לנין — כאשר המוני-העם הם בעלי הכרה מדינית, המדינה חזקה, כאשר המוני-העם יודעים את הכל, מסוגלים לעצב את הש-קפתם על הכל ולעשות הכל באורח הכרתי". בדברים אלה, אשר נאמרו ונכתבו על ידי לנין עם התקרב מלחמת-העולם הראשונה לסיימה יש אקטואליות גם בימינו אנו. למשל, במשבר הצב-אי הממושך בין ישראל וארצות ערב גרמו לא אחת עמדות נוקשות, בעלות אופי אולטימטיבי, למניעת אפשרות ממשית לפתיחת שיחות להי-דברות מדינית. למשל, שלילת משא-ומתן מצד ממשלות ארצות-ערב מחד והכרזות מצד חוגים ישראלים שליטים, כי לא נחזיר שטחים אלה ואלה שנכבשו במלחמת ששת הימים — היוו מכ-שול לא קטן לעצם האפשרות של פתיחת דו-שיח בין הצדדים.

חתימת השלום עם פולין

בחיבור של קלרה צטקין "שיחות עם לנין" כותבת היא על אחת השיחות, בה סיפר לנין על מאבקו בתוך המפלגה הקומוניסטית של ברית-המועצות בענין חתימת חוזה שלום עם פולין. "התדעי — אמר הוא — שחתימת השלום עם פולין נתקלה תחילה בהתנגדות קשה במפלגתנו? — בדומה לחוזה השלום של ברסט-ליטובסק. קרב קשה ערכו נגדי על שצידדתי בזכות קבל-תם של תנאי שלום, שהיו בלי ספק נוחים מאד לפולנים וקשים לנו. כל המומחים שלנו טענו — המשיך לנין — כי לנוכח המצב בפולין וב-עיקר לנוכח מצבה הפינאנסי הרעוע, יכולנו לה-שיג תנאי שלום נוחים יותר, אילו החזקנו מע-מד במלחמה עוד זמן מה. לדעתם של הללו אף נצחון שלם שלנו לא היה אז בגדר הנמנע. אילו נתמשכה המלחמה, היו הסכסוכים והניגודים הלאומיים בגאליציה המזרחית ובשאר החבלים מחלישים החלשה ניכרת את פולין הרשמית, האימפריאליסטית. חרף התמיכות הכספיות וה-אשראי מצד צרפת היו מסי-המלחמה הכבדים והולכים וצרת הפינאנסים — מקוממים בסופו

הסוציאליזם בארץ אחת וכו'. יחד עם זאת ידע, ביסס ולימד כי אויבי העם הם בעלי ההון הגדול ועושי דבריהם, השלטון הריאקציוני — ברוסיה. לנין החזיק ביד איתנה של קברניט את המצפן הרעיוני המראה מי הם האויבים מי הם יריבים ומי הם בני הברית.

בתנאים הקשים ביותר, בהם נראתה מלחמת העולם הראשונה כמרחץ דמים פאטאלי שאין ממנו מוצא, ידע לנין לבטא באומץ ובלהט את שאיפת השלום ולהנהיג את מאבק השלום. שאיפת השלום היתה ממוזגת עם השאיפה והמאבק לביטול השיטה של הקפיטליזם החמסני ברוסיה הצארית.

לנין ידע להפיח בקרב המוני-העם את האמון בכוחם היוצר ובכשרונם לחולל תמורות, לשנות ארחות-עולם. בעוצמה מוסרית ובכשרון גאוני הנהיג לנין את המוני-העם ברוסיה לחולל מיפנה יסודי בהיסטוריה האנושית מן המלחמה אל השלום ומן הקפיטליזם לסוציאליזם. יש ללמוד מלנין את ראייתו מרחיקת-הראות ויכולתו האינטימית טלקטואלית לחזות את הנולד. בכושר ההגיון והיידע של חוקי התפתחות החברה יידע לנין לחזות את בואו הבטוח של אור-המחר מבעד לעננים הכבדים של חשכת-היום. קושיים זמניים שהיו גדולים ביותר בתקופתו לא הביאוהו לייאוש ולאדישות אלא לפעילות מעמיקה, לפעילות עיונית יסודית וציבורית מהפכנית.

לנין לא התנשא מעל העם, לא העמיד את עצמו בשום מקרה מעל חבריו. הוא עמל במסירות ללא גבול למען טובתו של העם ומצא את אושרו בשירות לשלום ולסוציאליזם. פיתוח ה-מארכסיזם היה בשביל לנין לא אמתלא כדי לזנוח עמדות אינטרנציונליסטיות אלא חובה מצפונית ואמצעי מדעי לקידום המאבק היומיומי וההיסטורי נגד הריאקציה בארצו שלו, בעד ענין השלום בעולם. אחד החידושים הרעיוניים של לנין היה הרעיון על אפשרות לבנות את הסוציאליזם בארץ אחת, בהבדל מן ההנחה של מארקס, אשר האמין כי הסוציאליזם ינצח בכמה ארצות בבת אחת. פיתוח תורתו של מארקס על ידי לנין אין משמעותה התייצבות נגד מארקס, אלא התאמתו של ענין הסוציאליזם לתנאים הקונקרטיים של זמנו וארצו שלו. הפסקת מלחמת העולם הראשונה, כינון השלום עם עמי העולם והצלת המהפכה הסוציאליסטית ברחבי רוסיה היוו שילוב הרמוני ועמוק של הגשמת התורה על שיטה חדשה של יחסים בין עמים, צדק חברתי והכרה בזכויות העמים להגדרה עצמית.

הסוציאליסטית לפרובוקציה של הבורגנות הרוסית. הבורגנות הרוסית רצתה בהמשך המלחמה, היות ושאפה למגר את השלטון הסובייטי תוך הסכם עם הבורגנות הגרמנית. לנין קרא לתמיכה בחתימת שלום עם גרמניה, גם בתנאים קשים כדי להציל את המהפכה. "מי שרוצה ללמוד מן השעורים של ההיסטוריה ולא להתחמק מהם — אמר לנין — ייזכר לפחות במלחמה של נפוליאון הראשון עם גרמניה". פרוסיה וגרמניה כרתו עם הצד שכנגד חוזה שלום יותר קשה ומשפיל אפילו עד כדי התחייבות להעמיד את הצבאות לעזרת מצעדי הכיבוש של נפוליאון הראשון.

בוויכוח הפנימי במפלגה הבולשביט הועלה שיקול: האם נעזור להבשלת המהפכה בגרמניה על-ידי מלחמה או על-ידי שלום. לנין והמצדדים בעמדתו ענו, כי השלום יסייע הן למהפכה ברוסיה והן להבשלת התנאים המהפכניים בגרמניה. לנין הדגיש בכל לשון של הדגשה, כי המהפכה היא עניין פנימי של כל ארץ וארץ. המארכסיזם דוחה את העמדה של "המרצת" המהפכה מבחוץ. היו שהתנגדו בכלל לכרות שלום עם ממשלות אימפריאליסטיות. לנין השיב על כך, כי לפי השקפות אלו הרפובליקה הסוציאליסטית לא היתה יכולה לחתום גם חוזים כלכליים ובכלל לא היתה יכולה להתקיים מבלי לטוס אל הירח.

גדולתו של לנין ועמדתו המרחיקה ראות-התבטאו בימים הקשים ההם למהפכה הסוציאליסטית בהסברתו רבת-השיכנוע כי בתנאים מסויימים יש להעדיף שלום בלתי מוצלח על המשך המלחמה. המערכה המדינית והאידיאולוגית של לנין בתוך מוסדות המפלגה הקומוניסטית למען תמיכה בכריתת שלום בברסט-ליטובסק היתה לה משמעות לא חולפת אלא עקרונית ומרחיקת-ראות.

להט השלום של לנין

יש ללמוד מלנין רבות. יש ללמוד מן השירות ללא ליאות של לנין לעם העובד, מן המצפוניות שלו ומאומץ לבו להתייצב נגד הכוחות הריאקציוניים בארצו שלו. בניגוד למנהיגי פועלים אחרים בתקופתו, לא טישטש לנין את פשעי השליטים הריאקציוניים של ארצו, רוסיה, לא הלבין את מעשיהם אלא חשף קבל עם ועדה את פשעיהם נגד השלום ונגד המוני העם. לנין ניהל ויכוח נוקב בתוך התנועה הסוציאליסטית העולמית של תקופתו בשאלות חשובות כגון היחס למלחמת העולם, המעבר ממהפכה דימוקראטית אל מהפכה סוציאליסטית, האפשרות לנצחון

מסקנות מתורת לנין במערכה לשלום ישראל-ערב

תורת לנין מאפשרת ללמוד לקח רב במערכה לשלום ישראל-ערבי. השגת שלום צודק ויציב בין מדינת ישראל לבין מדינות ערב איננה מטרה צדדית או משנית, אלא מערכה ראשית ומרכזית. גם בתקופה, בה החמיר המשבר הצבאי החמרה גדולה ולרבים נדמה כי אין מוצא, מן-טלת חובה להראות לעם כי יש מוצא של שלום ולפעול ללא ליאות למען קירובו. המערכה למען הסכם שלום איננה מנותקת מן המערכה נגד התככים האימפריאליסטיים באיזורנו, אלא משלימה אותה ומקרבת את הצלחתה. יותר מזאת, כל התקדמות בדרך להסכם שלום תקים מחסום איתן בפני מזימות אימפריאליסטיות ובפני התערבות מעצמות זרות באיזור המזרח התיכון ותציעיד קדימ האת עמי האיזור לקראת עצמאות לאומית מלאה, פיתוח כלכלי וקידמה חברתית לקראת עתידם הסוציאליסטי.

המערכה נגד סיפוחים טריטוריאליים איננה יציאת ידי חובה, איננה משהו מקרי או תוספת מלים בודדות, אלא חלק בלתי-נפרד ומהותי של המערכה הגדולה למען השגת השלום עם ארצות ערב. ראיית המכשול שבעמדת ממשלות ארצות ערב, שאינן מכריזות על נכונות להכיר בזכות הקיום של מדינת ישראל, המפירות את הסכם הפסקת האש ושוללות שיטת משא ומתן — איננה צריכה להביא להחלשת המערכה המדינית-ציבורית נגד המכשולים הישראליים לקידום השלום. יותר מזאת, מערכה מוגברת למען יוזמת שלום ישראלית עשויה בוודאי להשפיע השפעה חיובית על קירוב שעת פתיחת דו-שיח עם מדינות ערב השכנות.

צעד מדיני ישראל, אשר יבהיר באורח בלתי משתמע לשתי פנים את נכונות ישראל לנסיגה מן השטחים המוחזקים אל גבולות מוכרים וביטוחים במסגרת הסכם שלום יהווה שינוי לעומת המדיניות הישראלית הנוכחית המסרבת לכלול במילון המדיני שלה את המושג „נסיגה“. בשלבים השונים של הסכסוך הישראלי-ערבי היה הבדל יסודי בין השאיפות והאינטרסים הל-אומיים של עם ישראל לבין מדיניות ממשלת ישראל. על-כן אין זו גישה מדעית לעשות הכללה בדבר ה-„צד הישראלי“ כאילו הוא מיקשה אחת ואין בו ניגודים וסתירות. יש להבחין אבחנה קפדנית בין האינטרס העמוק של עם ישראל בשלום לבין המדיניות של ממשלת „הליכוד הלאומי“ שאינה פועלת למען השלום. ביקורת על המדיניות הישראלית המפריעה לשלום איננה באה להמעיט את חלקם של הגורמים הערביים

בסכסוך, כגון חלקם של ארגוני הטרור הערביים, ממשלות ערב התומכות בהם, חלקן של המעצמות הגדולות וכו'. ביקורת על המדיניות הישראלית באה להדגיש כי קיימת אלטרנטיבה וכי יש בכוחו של עם ישראל לחולל שינוי במדיניות הישראלית. התנגדות למדיניות ממשלת „הליכוד הלאומי“ איננה תוצאה של העדר אהבת המולדת, אלא יוצאת מנקודת ראות של אהבה לישראל, חרדה לגורל בנינו היקרים הלוזבים מדים ושאיפה עמוקה להשגת שלום ולחיי בנין ויצירה.

התעמולה לסיפוח השטחים המוחזקים איננה יותר בגדר של נאומים באולמות גרידא, אלא היא התפתחה לפעולת סיפוח. פעולה זו מבוצעת ע"י התנחלויות קבע, על-ידי החלת החוק הישראלי על מזרח ירושלים, הקמת קריה יהודית בחברון והתנחלויות אחרות. מעשי הסיפוח אינם בבחינת טעות או מישגה, אלא מעשים מתוכננים המרחיקים את השלום. מדיניות הסיפוחים הטרטוריאליים לא זו בלבד שהיא מהווה סכנה של השחתת נפש הנוער והעם, אלא היא חוסמת מן הצד הישראלי את הדרך אל השלום.

יש ללמוד מלנין את הניתוח הדיאלקטי של המלחמה הנתונה בשלביה השונים והתפתחותה. לכל מלחמה — האופי המיוחד לה. לנין לימד והוכיח כי בתוך מלחמה צודקת עלולים להתפתח אלמנטים בלתי-צודקים לחלוטין. אותם החוגים הישראליים, „הנצים“ הדוגלים במלחמה מתמדת, הקוראים למלחמה על „ישראל-יזציה של השטחים המוחזקים“ — מנהלים מדיניות בלתי צודקת.

ב-5 ביוני 1967 נאבקו בנינו לקיום מדינת ישראל. המערכה על קיום מדינת ישראל — צודקת היא. אולם מלחמה על מפה חדשה של ישראל — היא בעלת אופי אחר לחלוטין ואיננה צודקת. יש להפריד בין נכונות עמנו להגן על קיום ישראל בפני הכוחות השוביניים הערביים החותרים לבטל את מדינת ישראל לבין המטרות הפוליטיות של „הנצים“ הישראליים השואפים להתפשטות טריטוריאלית. ממשלת „הליכוד הלאומי“ שהוקמה ב-15 בדצמבר 1969 היא ממשלת סיפוחים טריטוריאליים, תורמת מצידה היא להחמרת המשבר הצבאי ואינה מסוגלת לקרב את השלום. אופייני, כי בישיבת ממשלת ישראל מיום 12 לפברואר 1969 לאחר הפצצת בית החרושת ליד קאהיר באבו-זעבל שהוגדרה על ידי שר הבטחון כצעד מוטעה — יצאו כמה שרים כגון, משה חיים שפירא, יגאל אלון, אבא אבן, ישראל ברזילי בדרישה להפסיק לזמן מה את ההפצצות בעומק מצרים. אם כי תביעה זו נדחתה ברוב קולות של „הנצים“ מגח-ל ומצמרת „עבודה“ הרי

מקפאונו. התייצבות מפורשת על בסיס החלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967 משמעותה הדגשת האפשרות האובייקטיבית להגיע להסכם שלום. הבעת נכונות לשלום ודחיית סיפוחים טריטוריאליים.

על הפרק — מאבק ציבורי לצעד ישראלי ברוב דחיית תביעות כל שהן להתפשטות טריטוריאליית ויוזמות שלום המעניק צדק לעם ישראל ולעמי ערב כאחד.

מניעת מלחמת עולם — חובת דורנו

דו קיום בשלום בין המדינות חרג מתחום רעיוני ואידיאלי. הוא מהווה את הנושא המרכזי של מאבקי העמים. העימות של תורת לנין על דו קיום בשלום עם המדיניות הסובייטית מוכיח מצד אחד מאמצים גדולים לקדם את השלום ולמנוע מלחמת עולם ואילו מצד שני צעדים שאינם תואמים בשום פנים מדיניות דו קיום כגון ההתערבות הצבאית של חמש מדינות ברית וארשה באוגוסט 1968 בצ'כוסלובקיה וכן חד-צדדיות ועיוותים במדיניות ברית המועצות בסכסוך הישראלי-ערבי. משקלה של ברית המועצות במאמצים למניעת מלחמת העולם השנייה מאמציה להקים חזית בטחון קולקטיבי נגד גרמניה הנאצית היו בעלי חשיבות לאנושות כולה. זכור למדי, כי לאחר שגרמניה הנאצית כבשה את אוסטריה יצאה ממשלת ברה"מ במאוס 1938 בהכרזה אשר קראה לפעולות קולקטיביות כדי לעצור את התפתחותה הנוספת של התוקפנות הפאשיסטית. "מחר יכול להיות מאוחר — נאמר בהכרזה — אולם היום עדיין יש זמן לכך אם כל המדינות ובייחוד המעצמות הגדולות תנקוטנה בעמדה תקיפה חד משמעית לבעיית הצלתו הקולקטיבית של השלום". כאשר ממשלת גרמניה הפאשיסטית החלה לאיים על צ'כוסלובקיה, הכריזה ממשלת ברית המועצות על נכונותה לבוא לעזרת צ'כוסלובקיה בהתאם להסכם הסובייטי-צ'כוסלובקי משנת 1935 והציעה לכנס התייעצות של הנציגים הצבאיים של ברית המועצות, צרפת וצ'כוסלובקיה לדון בצעדים מעשיים הדרושים להגנה עליה בפני תוקפנות היטלראית. בימים הקשים של 1938 ו-1939, כאשר עננים כבדים של מלחמת העולם השנייה הצטברו בשמי אירופה, היתה הצלתו של השלום תלויה במידה מכרעת בכך, אם תתמוכנה מעצמות המערב במאמצים של ברית המועצות לארגן חזית משותפת נגד התוקפנות הפאשיסטית. גרמניה הפאשיסטית לא היתה מעוזה לצאת נגד קואליציה משותפת של ברית המועצות, אנגליה, צרפת

ועצם העלאתה מבטאית התהוות אופוזיציה למדיניות ממשלת ה"ליכוד הלאומי" בתוך חיקה היא. ממשלת ה"ליכוד הלאומי" אינה מסוגלת לקרב את השלום על כן יש להיאבק למדיניות אלטרנטיבית, לממשלת שלום.

יש ללמוד מלנין להיאבק נגד הלך-הרוח של אין ברירה, נגד הדעה שאין מוצא. עניין השלום תובע לטפח, ללכד ולחזק את מחנה השלום. המערכה ליוזמת שלום ישראלית איננה בבחינת השאת עצה לממשלה שתתקן את דרכה. לא זוהי מערכה למדיניות ישראלית אלטרנטיבית. ממשלת ה"ליכוד הלאומי", בה יש רוב מכריע ל"נצנים" אינה מעוניינת בקידום השלום. לא נכונה הדעה, כי מצרים לא תסכים לעולם לקיום ישראל, כשם שהתחולל בה מעבר מן המלכות לרפובליקה ומכיבוש בריטי לאי-תלות, כגם התחולל תמורה אל עבר יחס ריאליסטי לענין השלום עם ישראל. המדיניות הישראלית חייבת מצידה היא לסייע להתפתחות כזו. למען קירוב השלום חייבת המדיניות הישראלית להכריז באורח ברור ומפורש ומוסמך כי במסגרת הסכם שלום תהא מוכנה לנסיגה מן הקווים של הפסקת האש אל גבולות מוכרים ובטוחים שיוסכמו על ידי הצדדים. הצלחת המערכה על השלום תובעת לנהל אותה לא בלשון של אולטימטום אלא בדרכי המבהירה את הבסיס המשותף להסכם על יסוד הכרה הדדית בזכויות הלאומיות הצודקות של העמים. שאיפתו העמוקה של עם ישראל לשלום אינה מוצאית את ביטוייה במדיניות ממשלת ה"ליכוד הלאומי".

המערכה של עם ישראל להכרת ארצות ערב בזכות הקיום של מדינת ישראל היא מערכה צודקת ובלתי מעורערת. אולם שלילת זכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתינאי על ידי ממשלת ה"ליכוד הלאומי" בישראל היא בלתי צודקת לחלוטין. לשם הצלחת המערכה הצודקת של עם ישראל יש לחולל שינוי יסודי בעמדת ממשלת ישראל לעם הערבי הפלשתינאי. גדולת לנין בכך שהרים את רעיון ההכרה בזכות ההגדרה העצמית לדרגה של מאבק מדיני ומוסרי רב השראה. הכרה בזכות העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית — איננה עשיית חסד, אלא מדיניות לאומית נכונה, צודקת וריאליסטית העשויה לקדם את עניין השלום ולעורר אהדה לעם ישראל בעולם.

הבהרה בלתי-משתמעת לשתי פנים, כי ישראל רואה בהחלטת מועצת הבטחון מן ה-22 לנובמבר 1967 בסיס לפתרון של הסכסוך הישראלי-ערבי ומוכנה לשיחות נוסח רודוס על יסוד מיסמך זה — עשויה להצמיד את עניין השלום

הגבורה של כל העמים שתרמו למיגור הפאשיזם אויב האנושות, יש לעמים הסובייטיים מקום כבוד בלתי מעורער.

המערכה לקידום רעיון פירוק הנשק, להפסקת התוקפנות האכזרית של האימפריאליזם האמריקאי בווייטנאם, למניעת חימושה הגרעיני של גרמניה, לאי-הפצת הנשק הגרעיני, לשיטת בטחון קולקטיבי באירופה, להקמת איזורים מפורזים מנשק גרעיני וכו' וכו' — הם צעדים מדיניים חשובים שנגקטו על ידי ברית-המועצות ברוחו של לנין. אולם במדיניות הסובייטית התפתחו גם אלמנטים שאינם תואמים כלל וכלל את העקרונות של תורת לנין. ההתערבות הצבאית של חמש מדינות ברית-וארשה באוגוסט 1968 בצ'כוסלובקיה — בה הוגשם "האביב של פראג" וחובר באורח יוצר ומרשים הבסיס הכל-כלי הסוציאליסטי עם דמוקראטיזם פוליטי מעמיק. — התערבות צבאית זו היתה הפרה של דו-הקיום והריבונות הלאומית וביטוי להגמוניזם סובייטי, שאיננו מתיישב עם תורתו של לנין ועם אינטרס העמים בשלום ובעצמאות לאומית. התנגדותן של רוב המפלגות הקומוניסטיות להתערבות צבאית ומדיניות זו ותביעתן לבטלה כליל — מהווה ללא ספק מערכה רבת חשיבות בתוך התנועה הקומוניסטית לנצור את נשמתה של תורת לנין, לשמור מכל משמר על החיבור המהותי בין הסוציאליזם לבין העצמאות הלאומית ודו-הקיום בשלום בין המדינות ללא הבדל משטרים פוליטיים וחברתיים וללא הבדל גוונים ודגמים שונים בתוך הארצות הסוציאליסטיות גופא.

מדיניות ברוח "טשקנט"

תואמת את תורת השלום של לנין

ההסכם של טשקנט, שנחתם בינואר 1966 בין ראשי הממשלות של הודו ופאקיסטן בעזרתה וב-יזמתה של ברית-המועצות, תורג מתחום של מיסמך דיפלומאטי רגיל. הסכם זה מהווה תקדים מדיני רב-משמעות ומרחיק לכת במדיניות דו-הקיום של ברית-המועצות ובעזרתה הפעילה להפסקת המלחמה בין הודו ופאקיסטן ולראשית דו-השיח בין נציגיהן המוסמכים בדרג עליון. התייצבות לא לצד אחד הצדדים הלוחמים בהתלקחות התבערה בין שתי מדינות אסיאתיות גדולות אלו, הודו ופאקיסטן, אלא מאמץ מדיני יזום ופעיל להפסקת הקרבות, לנסיגת הצבאות הלוחמים, לקשירת קשרים דיפלומאטיים, כלכליים, מסחריים וכו' לעלייה על פסים של שיחות מדיניות ביניהן, להבהרת העמדות של הצדדים,

וארה"ב אילו קמה קואליציה כזו במועדה. העובד דה שברית של מדינות אלו קמה באש הקרבות של המלחמה נגד הפאשיזם מעידה עדות מכרעת על האפשרות האובייקטיבית של תקומתה לפני פרוץ המלחמה ולמען מניעתה. ואילו התביעה של ברית-המועצות להקים קואליציה כזו לפני שנפתחה התוקפנות ההיטלריסטית ביטאה באותם הימים ביטוי עמוק לא רק את האינטרסים של עמיה היא, אלא של כל עמי העולם.

החוגים השליטים של אנגליה, צרפת וארצות הברית דחו באותה תקופה את מדיניות הבטחון הקולקטיבי של ברית-המועצות. דחייה זו באה למרות שמצד התוקפנים הפאשיסטיים היתה נשקפת סכנה רצינית גם לאינטרסים של מדינות אלו ואפילו לעצם קיומן. הסיבה בגללה הם העדיפו אז מדיניות של וזיתורים לתוקפנים הפאשיסטיים היתה, התקווה שהם יצליחו להגיע לידי הסכם עמם. ציפיותיהם של השליטים של מעצמות המערב היתה לכוון את צבאות היטלר וכן את יפאן נגד ברית-המועצות. החוגים המוניפוליטיים של אנגליה, ארצות הברית וצרפת קיוו באמצעות נסיגות ערמומיים אלה, לבצר את עמדותיהם המדיניות והכלכליות בעולם כולו. כאשר ממשלת היטלר הכינה את ההתקפה נגד צ'כוסלובקיה התכנסו ראשי הממשלות של אנגליה, צרפת, גרמניה ואיטליה בספטמבר 1938 במינכן והחליטו למסור לגרמניה איזורי-ספר של צ'כוסלובקיה. צ'כוסלובקיה נפלה בימים ההם קרבן לבגידתם של החוגים השליטים האנגלוי-צרפתיים. מדיניות זו של עזרה לתוקפנים כונתה, כידוע, בשם מינכנית על שם העיר בה התכנסה הוועידה. מדיניות אי-ההתערבות של ממשלות אנגליה, צרפת וארצות הברית סייעה גם לנצחון הפאשיזם בספרד. בראשית 1939 נחלה ממשלת הרפובליקה הספרדית תבוסה. מאמצי ברית-המועצות ברוח לנין למנוע את מלחמת העולם השנייה הם בעלי משמעות גדולה ביותר לאנושות, אם כי הם לא נשאו פרי בגלל חולשת כוחות השלום בעולם. באותו זמן, אולם תרומתם המכרעת של העמים הסובייטיים במלחמת העולם השנייה — אינה בבחינת אפיזודה בת-חלוף בדברי הימים של האנושות, אלא עובדה היסטורית בעלת השפעה יסודית ומכרעת על כל מהלך ההתפתחות של הזמן החדש, היות והיא הצילה את האנושות כולה מן השעבוד והחורבן מצד הפאשיזם הגרמני ונתנה עידוד ללא תקדים לשחרור העמים הקולוניאליים והתלויים למחצה ברחבי תבל. ביום השנה המאה להולדתו של לנין חל גם יום השנה העשרים וחמש לנצחון על גרמניה הנאצית. במאמצים המשותפים ועטוריי-

כולל הבהרה ענינית של חילוקי-הדעות ולמי-צוי המינימום המשותף האפשרי בשלב הנוכחי בדרך של הסכם הדדי רב חשיבות.

במדיניות הסובייטית התהוותה סתירה בין תמיכתה בפתרון מדיני של הסכסוך הישראלי-ערבי על יסוד החלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967 לבין יחסה החיובי לארגוני הטרור הערביים. אם כי יחס חיובי זה מלווה סייג של תמיכה רק בשחרור השטחים הכבושים על ידי ישראל, אי אפשר להתעלם מן העובדה המכרעת שהמטרה הפוליטית של ארגוני הטרור היא ביטול הקיום הריבוני של מדינת ישראל והפעולות הצבאיות שלהן מבוצעות גם בשטחה של ישראל גופא ונגד אוכלוסייה אזרחית. הכרזת הדובר הסובייטי זאמיאטין בפברואר שנת 1970 כי ברית המועצות מכירה במדינת ישראל היא חשובה כשלעצמה ואין לזלזל בה אולם היא אינה מת-יישבת עם תמיכתה במאבק המזויין של ארגוני הטרור הערביים השוללים את קיום מדינת-ישראל ונאבקים להקמת מדינה פלשתינאית במקומה ועל חורבנה. על כן שינוי העמדה הנוכחית של ברית-המועצות ונקיטת מדיניות ברוח טשקנט, כלומר קירוב שני הצדדים בסכסוך הישראלי-ערבי לדו-שיח ולשלום תהא תואמת את תורתו של לנין, את האינטרסים הלאומיים של העמים ואת ענין השלום ביניהם.

אין להכניע את מדינת ישראל. עם ישראל יגן על קיומה. אין גם להכניע את מדינות ערב. הפתרון למשבר הצבאי המחמיר לא יבוא במישור הצבאי, אלא רק בדרכים מדיניות על יסוד הכרה הדדית בזכויות הלאומיות הצודקות של עם ישראל ושל עמי ערב. הגנה על ישראל מפני התקפות עליה, יוזמה ישראלית להפסקת ההפצצות בעומק מצרים לזמן סביר לשם השגת חידוש הפסקת האש, כללית והדדית, התייצבות ישראלית חד-משמעית ומוסכמת על בסיס החלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967, הכרזה על נכונות לביצוע מוסכם של כל סעיפיה, הבהרה מפורשת כי עם השגת הסכם שלום תהיה מוכנה הממשלה לנסיגת הצבאות הישראליים מקווי הפסקת האש אל גבולות מוכרים, בטוחים ומוסכמים על הצדדים — יהוו תרומה חשובה מצד ישראל לקירוב השלום. היות ובמשלת "הליכוד הלאומי" יש השפעה ניכרת לגח"ל וכן לשואפי הסיפוחים מקרב הנהגת ה"עבודה" — דבר המ-

ביא לעמדות לאומניות קיצוניות בתחום מדיניות החוץ ובתחום הכלכלי-חברתי, על כן ענין קידום השלום מצד ישראל תובע לפתח את המערכה לפירוק ממשלת הליכוד הלאומי.

הימצאותם של הצי השישי האמריקאי וטילים סובייטיים באיזור המזרח התיכון מדגישה את ההכרח במערכה נמרצת למניעת גלובאליזציה של המשבר הישראלי-ערבי, לנייטראליזציה של האיזור, להסכם בין המעצמות בדבר הפסקת מש"לוח נשק שיגרתי ובלתי-שיגרתי כאחד. פתרון שלום של המשבר הצבאי הישראלי-ערבי יכול וצריך להיות משולב בריקמת דו-הקיום בשלום בין המעצמות הגדולות ובערבויות בינלאומיות לנייטראליזציה של איזור עתיק ורב-סבל זה.

הגנה על קיומה של מדינת ישראל יחד עם מערכה ללא ליאות למען מניעת התלקחות מלחמתית בין ישראל לבין שכנותיה, פעילות ציבורית בחזית רחבה להרחקת המלחמה, למדיניות ישראלית של אי-תלות, לקירוב השלום הישראלי-ערבי ולשילובו בדו קיום בשלום בין כל מדינות העולם — זוהי אחת המסקנות מתורת לנין בת-האלמוות, זהו האינטרס הלאומי ההיסטורי של עם ישראל ושל עמי ערב.

תורת השלום מושרשת עמוק במסורת עם ישראל. היא יונקת מן הקריאה הנבואית רבת-ההשראה של ישעיהו "לא יישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". היא התבטאה בכל דור ודור בדברי הימים של עמנו רבי-הייסורים. היא מתבטאת בדורנו אנו בהחלטה הנחושה להגן על קיום מדינת ישראל, למנוע מלחמה חדשה, להכיר בזכות ההגדרה העצמית של העם הפלשתינאי ולהגיע לשלום צודק עם כל מדינות ערב השכנות. אופייני לשאיפת השלום של עמנו הוא שמן הלבבות הצעירים של בנינו הנושאים מדים בוקע השיר המסעיר "אל תגידו יום יבוא, הביי-או את היום! אל תלחשו תפילה, שירו שיר לשלום — בזעקה גדולה!"

תורתו בת האלמוות של לנין על שיטת יחסים חדשה בין כל העמים, על פתרון סכסוכים בין מדינות בדרכי משא ומתן ושלום על יסוד כיבוד הדדי של הזכויות הלאומיות של העמים — אינה יותר חזון בלבד. זוהי תורת חיים המבטאת את האינטרסים היסודיים של כל העמים ועל כן עתידה היא לנצח בכל חלקי תבל.

מזכיר אגודה מקצועית - טריבון העם

האנושות מעול ההון והמלחמות אם הם דו-אגים אך ורק לעניני מקצועם ואומנותם הצרים ומצטמצמים בדאגה ובתשומת-לב לשיפור תנאי החיים שלהם הזעיר-בור-גניים שלעתיים אינם גרועים כלל.

(כ. נ. 10, ע' 218)

כל מזכיר שהוא של אגודה מקצועית, אנגלי למשל, עוזר לפועלים לנהל את ההיאבקות הכלכלית, עוזר לגלות את העוולות בבית החרושת, מסביר את אי הצדק שבחוקים ובאמצעים הפוגעים בחור-פש השביתה ובחופש המשמרות (ו. א. בכדי להזהיר את הרבים נמשכת שביתה בבית-חרושת מסויים), מסביר את משוא הפנים של שופטי בית הדין לבוררות, השייכים למעמדות הבורגניים וכו' וכו'. בדיבור אחד, כל מזכיר של אגודה מקצועית מנהל ועוזר לנהל "את ההיאבקות הכלכלית נגד המעבידים והממשלה". יוד-גש הדבר בכל לשון של הדגשה כי כל זה אינו מספיק לתוכנה של הסוציאליזם-קראטיה. האידיאל של הסוציאליזם-קראטי אינו צריך להיות מזכיר האגודה המקצועית, אלא טריבון העם, המסוגל להגיב על כל מקרה של עריצות ודיכוי, בלי להתחשב במקום בו יתרחש המקרה, בלי להתחשב לאיזה שכבה או לאיזה מעמד הוא נוגע. (לנין — כ. נ. 2, ע' 99)

האגודות המקצועיות מציינות התקדמות ענקית בשביל מעמד הפועלים בראשית התפתחות הקאפיטאליזם בשמשם מעבר מחוסר אחדות ומחוסר ישע של הפועלים להתחלות של ארגון מעמדי. כשהחלה להתרקם הצורה העליונה של ארגון מעמדי פרולטארי, היינו המפלגה המהפכנית של הפרולטאריזם (אשר אינה ראוייה לשמה עד שתלמד לקשר את המנהיגים עם המעמד ועם ההמונים בקשר בל-ינתק), החלו בהכרח האגודות המקצועיות לגלות נטיות ריאקציוניות מסויימות, צרות מקצועית מסויימת, מגמה מסויימת להתרחקות מפוליטיקה, התאבנות מסויימת וכו', אולם התפתחות הפרולטאריזם אינה חלה ואינה יכולה לחול בשום מקום בעולם אלא דרך האגודות המקצועיות דרך פעולת גומלין שלהן עם מפלגת מעמד הפועלים. (כ. נ. 10, ע' 91, 90)

לסרב לעבוד באגודות מקצועיות ריאקציוניות פירושו להפקיר את המוני הפועלים שאינם מפותחים למדי או המפגרים להשפעת המנהיגים הריאקציוניים, להשפעת סוכני הבורגנות, האריסטוקרטיה הפועלית, או "הפועלים הבורגניים לחלוטין". (כ. נ. 10, ע' 93)

פועלי התעשייה אינם יכולים למלא את שליחותם ההיסטורית העולמית לשחרור

המגמות היסודיות של האקונומיזם

קרבות ההכנה, את כל ההתפרצויות הבלתי-תיצפיות ואת המאבק האחרון המכריע. (לנין: כל כתביו 4, 2, ע' 69)

המגמות הפוליטיות היסודיות של האקונומיזם: ינהלו הפועלים את ההיאבקות הכלכלית (יותר נכון יהיה להגיד את ההיאבקות הטרידינוניסטית מכיוון שההיאבקות הטרידינוניסטית מקיפה גם את עניני פוליטיקה מיוחדים — בשטח העבודה) ותתמזג האינטליגנציה המארכ-סיסטית עם הליבראלים לשם "מלחמה" פוליטית. (לנין — כ. נ. 2, ע' 99)

את הכיוון הזה מציין: בשטח העקרונות — וולגאריזציה של המארכסיזם... בפוליטיקה — שאיפה לצמצם או לשברר את התעמולה הפוליטית ואת המערכה הפוליטית, אי יכולת להבין כי אם הסוציאליזם דמוקרטי לא יקחו לידיהם את הנהגת התנועה הדמוקראטית הכללית הם לא יצליחו אף פעם למגר את שלטון האוטו-קראטיה; בטאקטיקה אי יציבות מוחלטת... ביחס לארגון — חוסר הבנה לכך שהאופי ההמוני של התנועה אינו מקטין אלא מגדיל את חובתנו להקים ארגון חזק מרוכז של מהפכנים, המסוגל לנהל את

על מלחמות צודקות ובלתי-צודקות

בתקופת מלחמת העולם הראשונה (שהיתה אימ-פריאליסטית ובלתי צודקת משני הצדדים). „המלחמות הצודקות מילאו תפקיד מתקדם בהיסטוריה האנושית ואילו המלחמות הבלתי-צודקות במקרה של נצחון הריאקציה מביאות נזק לעמים מונעים את התפתחות החברה, ומביאות להרס ערכים תרבותיים וחומריים“.

בהיסטוריה ידועות מלחמות צודקות שנוהלו על ידי הבורגנות בעיקר בתקופת עלייתה, למשל, מלחמות צרפת בסוף המאה ה-18 ובהתחלת המאה ה-19.

לנין רואה כצודקות (בתקופת הקאפיטאליזם) את המלחמה בעד עצמאות המושבות האנגליות באמריקה הצפונית בשנים 83—1775. את המלחמה של הצפון נגד הדרום בארה"ב ב-1861—1865. את המלחמה לאיחוד איטליה ב-70—1859. לאיחוד גרמניה בשנות ה-70 של המאה ה-19 ועוד. לפי הגדרת לנין היו אלו מלחמות מהפכניות אנטי-פיאודליות, מלחמות שיחרור לאומי שנוהלו על ידי הבורגנות.

המלחמות הללו סייעו להתפתחות הקאפיטאליזם ליוזם אשר היה משטר מתקדם יותר לעומת הפיאודאליזם, לגיבוש האומות וליצירת מדינות לאומיות (בורגניות).

לנין גינה את המלחמות הקולוניאליות בהמשך המדיניות של שיעבוד וניצול של עמי אסיה, אפריקה ואמריקה. במאה ה-19 ניהלו אנגליה, רוסיה, צרפת, גרמניה, איטליה וארה"ב מלחמות רבות בכל חלקי העולם. היו אלו מלחמות ריאקציוניות ששללו מעמים רבים את העצמאות המדינית ואפשרות של התפתחות עצמאית מדינית, ההתפתחות הכלכלית המהירה של קבוצה קטנה של מעצמות קאפיטאליסטיות הושגה על ידי שוד והתרוששות של רוב עמי העולם.

המלחמה היא תופעה חברתית מורכבת עד מאוד. מייסדי הסוציאליזם המדעי ק. מארכס ופ. אנגלס הקדישו מקום רב בעבודותיהם לשאלת המלחמה. ואילו ו. אי. לנין עסק בה בתקופה אחרת — בתקופת האימפריאליזם.

ההגדרה המקובלת על ו. א. לנין היתה שהמלחמה היא המשך של המאבק הפוליטי באמצעי אלימות מזוינת. התוכן העיקרי של המלחמה הוא המאבק המזויין המאורגן. למאבק זה מתלווים אמצעים כמו ניתוק היחסים הדיפלומטיים, הסגר, חבלה, חתירה בעורף של האויב וכו'.

על הקשר בין המדיניות והמלחמה הצביע לראשונה ההיסטוריון הפרוסי ק. קלאוזביץ אך הגדרתו היתה מצומצמת. הוא הבין במושג מדיניות המהווה המשך למלחמות מדיניות חוץ ולא ראה את האופי המעמדי שלה.

לנין כתב: ביחס למלחמות, ההנחה היסודית של הדיאלקטיקה מתמצית בכך שהמלחמה היא פשוט המשך המדיניות באמצעים אחרים (כלומר: מר: אלימים). זאת היתה נקודת-הראות של מארקס ואנגלס שהעריכו כל מלחמה כהמשך המדיניות — של המעצמות המעוניינות והמעמדות השונים בתוכן בתקופה הנידונה“.

ברור על כן שלנין לא חזר על הנוסחה של קלאוזביץ באופן אוטומטי, אלא קשר אותה עם ההתפתחות המדינית הפנימית בארצות שונות. והרי המאבק המדיני משמש ביטוי למאבק המעמדי.

הגישה הלנינית תובעת ניתוח קונקרטי של כל מלחמה ומלחמה. בהתאם לגישה זו יש לדחות גישה „כללית“ כביכול, המנסה לקבוע את היחס למלחמה מבלי לעמוד על הסיבות שהביאו למלחמה הנתונה בזמן הנתון ובתנאים הנתונים. „יש מלחמות צודקות ומלחמות בלתי צודקות, פרוגרסיביות וריאקציוניות“ — כתב לנין דווקא

ב־1916 דחה ו. א. לנין בחיבור («החוברת של יוניוס») את ההנחות של רוזה לוקסמבורג שבת־קופת האימפריאליזם בלתי אפשרית מלחמה לאומית (כלומר מלחמה להגנת או להשגת עצ־מאות לאומית). הוא מצטט את דבריה של ר. לוקסמבורג: «...בתקופת האימפריאליזם הבלתי־מרוסן אינן יכולות להיות שום מלחמות לאומיות. האינטרסים הלאומיים הם רק מכשיר המשרת את ענין הרמאות כדי למסור את העמלים לשרות אויבם המושבע: האימפריאליזם».

ר. לוקסמבורג צודקת — כתב לנין — באשר היא רואה את הדברים כך במלחמת 18-1814 אך שגיאתה היא בהזמת האמת, בזניחת התביעה המארקסיסטית הדורשת ניתוח קונקרטי, בהע־תקת הערכת המלחמה הנוכחית על כל המל־חמות האפשריות בתקופת האימפריאליזם, בהשכחת התנועה הלאומית נגד האימפריאליזם. לנין נתן שורה של דוגמאות המראות שמל־חמה לאומית צודקת אפשרית גם בתקופתנו. «מלחמת שחרור לאומית, לדוגמה של הברית פרס הודו וסין נגד מדינות אימפריאליסטיות אלו או אחרות אפשרית לחלוטין וודאית, כי היא נובעת מתנועת השחרור הלאומי של אר־צות אלר. הנסיון הוכיח שמדינות רבות השיגו את עצמאותן במלחמה לאומית. טורקיה למשל ב־1920-1922, ישראל — ב־1948, אלג'יריה — ב־1962 ועוד.

אצל לנין שאלת הערכת האופי של המלחמה קשור עם הניתוח של סיסמת הגנת המולדת. סיסמה זו היא כחבת ומרמה במלחמה בלתי צודקת, ריאקציונית, אך היא נכונה במלחמה צודקת.

באותה חוברת כתב לנין: «הנחה מוטעית אחרת של יוניוס (ר. לוקסמבורג — ב. ב.) קשורה עם שאלת הגנת המולדת. זוהי שאלה יסודית בתקופת המלחמה האימפריאליסטית... הפרולטאריאט הוא נגד סיסמת הגנת המולדת במלחמה הנוכחית בגלל האופי החמסני, הריא־קציוני שלה». אולם במקרה של מלחמה לאומית זוהי סיסמה חוקית מתקדמת, מדגיש הוא. לשלול — כתב לנין בחוברת «סיכומים של ויכוח על הגדרה עצמית» — שבלגיה שנכבשה, סרביה, גליציה וארמניה יקראו את «ההתקוממות» כ«הגנת המולדת» והן — קראו לכך נכון — לא יעזו איש (המרכאות הכפולות במקרה זה במו־שג «התקוממות» ו«הגנת המולדת» באו מתוך ציטוט חומר פולני והולאנדי).

ו. א. לנין ראה את המלחמה הלאומית תמיד במסגרת העולמית. אך הוא רחוק מהגישה הפש־טנית האוסרת על האומה המנהלת מאבק לקיום לאומי לנצל את חילוקי הדעות בין המעצמות

לטובתה. הוא כתב באותה עבודה על «חוברת על יוניאוס»: «...מתחילה מלחמת שיחרור של ארצות הברית של צפון אמריקה נגד אנגליה בלבד. צרפת וספרד אשר ממשיכות לשלוט בחלקים של ארה"ב הנוכחית מתוך אינטרסים אימפריאליסטיים שלהם, כורתים ברית ידידות עם המתקוממים נגד אנגליה. החיילות הצרפ־תיים מכים יחד עם הצבא האמריקאי את האנ־גלים. לפנינו מלחמת שיחרור לאומי, בה אין חשיבות רצינית להתמודדות האימפריאליסטית». לנין מגיע למסקנה: «מכאן ברור עד כמה שטותי להשתמש במושג אימפריאליזם באופן שיגרת־י ולהוציא את המסקנה על אי־אפשרות של מל־חמה לאומית».

בעבודתו «המהפכה הסוציאליסטית וזכות האר־מות להגדרה עצמית» חוזר לנין לשאלה זו וכותב: «העובדה שהמאבק בעד חופש לאומי נגד מעצמה אימפריאליסטית אחת, אפשר בתנאים מסויימים לנצל על ידי מעצמה «גדולה» אחרת באותן מטרות אימפריאליסטיות אינה יכולה להביא את הסוציאלי־דמוקראטיה (כלומר תנועת הפועלים — ב. ב.) מלוותר על הכרה בזכות ההגדרה העצמית של העמים».

והוא הוסיף כלפי «השמאלנים» בתקופתו «אין מה לדבר שלשלול את זכות ההגדרה העצ־מית מתוך הסיבה שממנה נובעת «הגנת המולדת» היה מצחיק».

לנין העריך נכון את האופי המתקדם של המ־אבק של העם האמריקאי לעצמאות והעובדה שכוחות ריאקציוניים כמו הממשלות המונר־כיסטיות של ספרד וצרפת עזרו למערכה זו לא שינתה את הערכתו.

הגישה הלנינית שוללת את ההנחה שכל מאר־רע אפילו, חשוב ביותר יכול להיות סיבה לפרוץ מלחמה, שהתפתחות מקרית עלולה להביא לכך, שבגלל שגיאות של אישים ודברים דומים באה התנגשות מזוינת. להבנת האופי של המלחמה דרוש ניתוח יסודי של המדיניות של הממש־לות והמעצמות תקופה ארוכה לפני פרוץ המל־חמה. מהסיסמה של אי הכרה וחיסול מדינת ישראל תקופה ארוכה לפני מלחמת 1967 ועד נסיון להגשים במאבק מזוין סיסמאות אלו מו־בילה דרך ישירה.

לא תמיד השכילו ראשי התנועה הקומוניס־טית לתת הערכה נכונה של אופי של מלחמה זו או אחרת. הדבר בולט לגבי מלחמת העולם השנייה. היא הוגדרה כמלחמה אימפריאליסטית משני הצדדים בכרוז של הוועד הפועל של האינ־טרנציונאל הקומוניסטי בספטמבר 1939. באפ־ריל 1940 הכריז ו. מ. מולוטוב, שר החוץ הסו־

בייטי באותה תקופה כ"מלחמת מגן של גרמניה נגד האימפריאליזם האנגלו-צרפתי".

בתום המלחמה הצהיר וו. א. סטאלין במאי 1945 שזאת היתה מלחמה צודקת אנטי-פאשיסטית תיכף מתחילתה מה-1 בספטמבר 1939, וכניסת ברית המועצות למלחמה ביוני 1941 רק הדגיש אופי זה של המלחמה.

הנכון הוא שגם במלחמות צודקות, לאומיות, לשיחרור לאומי יתכנו מגמות כיבושיות ובלתי צודקות. על כך הצביע לנין כאשר ניתח הן את מלחמות צרפת המהפכנית נגד הריאקציה הפיאודאלית והן המלחמות לאיחוד גרמניה ואיטליה. אף במלחמות אימפריאליסטיות יתכן שיהיו אספקטים של מלחמה צודקת. כך למשל היתה המלחמה של סרביה נגד המונרכיה האוסטרו-רית-הונגרית ב-1914. למען ניתוח כל-צדדי חשוב מהי המגמה העקרית והקובעת ולא ההתפתחות השולית.

לנין רואה כ"מוטעה ומזיק מבחינה תיאורטית ופראקטית לא להבדיל בין סוגי מלחמה שונים". האבחנה המדינית של האופי של המלחמות משתלבת בתורה הלנינית עם המאבק למען השלום היציב. אין זה מאבק אוטופי או פאציפיסטי אלא מאבק מאוד קונקרטי. "...מטרתנו — כתב לנין — השגת מבנה חברתי סוציאליסטי אשר יסלק את החלוקה למעמדות, כל ניצול של אדם על ידי אדם, אומה אחת על ידי השנייה, ימנע כל אפשרות של מלחמה בכלל".

למנוע אפשרות מלחמות ולהבטחת שלום עלי אדמות זוהי השליחות ההיסטורית של הסוציאליזם. אך דווקא לשם השגת מטרה זו אין תנועת הפועלים המהפכנית יכולה להתעלם שקיימות מלחמות שונות — מלחמות חמסניות, מלחמות מקומיות המכוונות לדיכוי התנועה לשיחרור לאומי ומלחמות צודקות להגנת הסוציאליזם ולהגנת העצמאות הלאומית.

מפלגתנו הקומוניסטית קבעה בוועידתה ה-16 באוקטובר-נובמבר 1968 ש"מלחמת ששת הימים ביוני 1967, היתה מלחמת הגנה לאומית של ישראל בפני מזימת השמדה וחיסול מצד שליטי ערב, שבאה לידי ביטוי בהכרזות מלחמתיות חוזרות ונשנות, בחדירה מאורגנת של חבלנים ומרצחים משטח הארצות השכנות; בכינון הבית הירוק הצבאי הפן-ערבי והפיקוד הצבאי הערבי המאוחד שהוקמו אך ורק לשם מלחמה בישראל, במצור היבשתי מכל עבר והסגר ימי במיצרי טיראן... נצחון צה"ל הציל את קיומה העצמאי והריבוני של מדינת ישראל, את קיומו הלאומי והפיזי של עם ישראל".

מתוך הערכה כזאת, לנינית, של מלחמת ששת הימים, נובעת גם מערכתנו להשגת שלום צודק ויציב בין מדינת ישראל ובין מדינות ערב על יסוד הכרה הדדית בזכויות הלאומיות הצודקות של כל העמים הנוגעים בדבר.

הגישה הלנינית הנכונה שוללת לחלוטין את המערכה לחיסול מדינה ריבונית ועצמאית — ישראל — אותה מנהלים "הארגון לשיחרור פלשתיין" ואפורופסיו. זוהי מטרה ריאקציונית מובהקת. המלחמה של "ארגון" זה ו"אל-פתח" אינה להשגת שלום בין העם הפלשתינאי והישראלי, אלא, לשלילת הזכויות של עם ישראל. מכאן לדעתנו תפקידן של כל מפלגות הפועלים בעולם לשלול מאבק מזוין זה נגד זכויותיו של העם הישראלי. זאת ועוד. מבחינה תיאורטית לנינית המאבק של "אל-פתח" הוא מלחמה, אמנם בזעיר אנפין, אך ריאקציונית ובלתי צודקת.

התיאוריה הלנינית בשאלת המלחמה, ניתוח של אופיה ומאבקה, לשלום בין העמים הוא מקור של עידוד לכל העמים וכן לעמנו, הנמצא במערכה להגנת עצמאותו הלאומית.

פיטורי הדמטכ"ל דוכונין בגלל אי־הסכמתו לשביתת־נשק

תשובה ברורה. אולם כאשר ניתנה פקודה להי־כנס מיד למשא ומתן רשמי לשביתת־נשק הוא סירב להישמע להוראה.

בגלל סירוב למלא אחרי הוראות הממשלה בד־בר הפסקת־אש מיידית פוטר דוכונין ממשרתו. בתור רמטכ"ל חדש נקבע אנסין קרילנקו. בק־ריאה של לנין נאמר: חיילים! ענין השלום הוא בידים! אל תרשו לגנרלים הקונטר־מהפכנים לפגוע בענין הגדול של השלום! היו עירניים! יש להתחיל מיד במשא ומתן רשמי על שביתת־נשק עם האויב. הודיעו לנו בכל דרך אפשרית על כל דרך של משא ומתן.

מועצת הקומיסארים העממיים בעצמה מוסמכת לחתום על ההסכם הסופי של הסכם שביתת־הנשק. חיילים! ענין השלום הוא בידים! עירנות, מתינות ומרץ וענין השלום ינצח!

בליל ה־7 בנובמבר 1917 שלחה מועצת הקו־מיסרים העממיים מברק אלחוטי לראש המטה הכללי דוכונין עם הוראה להציע מיד ובאורח רשמי שביתת־נשק לכל הארצות הלוחמות. הן לארצות בנות הברית והן לארצות הנתונות בפ־עולות איבה נגדנו. המינשר התקבל במטה הכללי ב־8 בנובמבר בשעה 5.5 אחרי הצהריים. דוכונין נדרש לקיים מגע קבוע עם מועצת הקומיסרים, לדווח על התקדמות המו"מ ולחתום על שביתת־נשק רק לאחר שתאושר ע"י מועצת הקומיסארים העממיים.

היות שלא נתקבלה תשובה מאת דוכונין הס־מיכה בערב ה־8 בנובמבר מועצת הקומיסרים העממיים את לנין, סטלין וקרילנקו לברר את סיבות הדחיה של דוכונין.

השיחה ארכה משעה 2 אחה"צ עד 4.30 ביום ה־9 בנובמבר. דוכונין התחמק מלהסביר ולתת

הערות מספר על הניאואימפריאליזם לאור משנתו של וו. אי. לנין

אין בדעתנו לחזור על המחקר הענקי והמעמיק של לנין על האימפריאליזם בתקופתו. צדקת הניתוח של מחקר זה ונכונותו המדעית הוכחו על ידי התפתחות הקפיטאליזם בשלבו הגבוה במשך המחצית הראשונה של המאה ה-20. נזכיר רק, כי לנין קבע כבר אז בספרו על האימפריאליזם:

„הקאפיטאליזם מקבל כעת באופן ישיר את צורתו הגבוהה יותר, את צורתו המאורגנת, המסודרת“.

והלאה:

„הקאפיטאליזם המונופוליסטי מתפתח יותר ויותר בכיוון של קאפיטאליזם מונופוליסטי ממלכתי. בשורת ארצות הכוונת הייצור והשיווק על ידי החברה נכפית בכוח התנאים האובייקטיביים. אולם יחד עם זאת מדגיש לנין באותה ההזדמנות, כי „הטרנסטים והמונופולים אף פעם לא ישיגו ולא יוכלו אף פעם להשיג את התיכנון המלא של הכלכלה“.

תולדות הקפיטאליזם, בצורתו של ההון המרנופוליסטי הממלכתי, מימי לנין ועד היום, מאשרות במלואן את דבריו של לנין. תהליך ההתפתחות של הקפיטאליזם בתקופתנו מלווה באותה ההתחרות הפרועה בין קבוצות ההון הענקיות השונות, הנחמכות על ידי ממשלותיהן, האופיינית לכלכלה הקפיטאליסטית מצעדיה הראשונים. גדל רק ההיקף, האינטנסיביות, הקצב והאמצעים הענקיים העומדים לרשות המתחרים.

**

האימפריאליזם אותו חקר ועליו כתב וו. אי. לנין שייך כבר לעבר. הוא גדל בצורתו המונופוליסטית (א) מריכוז הייצור בשלב מאד גבוה של התפתחותו, (ב) הוא הביא לכיבוש מוגבר של

בספרו „האימפריאליזם כשלב הגבוה ביותר של הקאפיטאליזם“ כותב לנין:

„לפני כמחצית היובל, בזמן שמארכס כתב את „הקפיטאל“ שלו, ראה הרוב המכריע של הכלכלנים בתחרות החופשית, חוק הטבע“.

בזמן שבחיי הכלכלה של העולם הקאפיטאליסטי הופיעו המונופולים, בצורתיהם השונות, — ממשיך לנין את מחשבתו, — יצאו המומחים בשדה הכלכלה במקלה קולנית כי „המרקסיזם הובס“. לעומתם הדגיש לנין וקבע, כי „הופעת והקמת המונופולים, כתוצאה מתהליך ריכוז הייצור, היא אחד החוקים היסודיים והכלליים, האופייניים לשלב הנוכחי של התפתחות הקאפיטאליזם“.

גם כיום, כאשר הניאואימפריאליזם תפס את מקומו של האימפריאליזם הקולוניאלי, אנו עדים לאותה הביקורת הפסאודו-מדעית המנסה שוב לצאת חוצץ נגד יסודות המרכסיזם ובעיקר נגד תורת לנין על האימפריאליזם.

נסיונות חוזרים ונשנים נעשים לעקור או לכל הפחות לזעזע את יסודות המדע המרכסיסטי, אשר הלניניזם הוא המשכו בתנאים החדשים של תחילת המאה ה-20. לנסיונות אלה אפשר לענות בדברי לנין מספרו הידוע: „המרכסיזם והרביזיוניזם“: ידועה האימרה הקובעת, כי אילו האקסיומות הגיאומטריות, היו נוגעות לאינטרסים של האנשים, היו ודאי מפילים אותן...“

לנין מדגיש וחוזר ומדגיש, כי „המרכסיזם אינו דוגמא אלא קו מנחה לפעולה... שיטה מדעית יסודית, אשר יש צורך להתאימה כל פעם לתנאים החדשים והמשתנים של התפתחות הקאפיטאליזם“.

**

בתקופה שלאחר המלחמה הדרישה לתיכנון הכלכלה בעזרת הקופה הממלכתית נומקה בעיקר בצורך שיקומה של מערכת הייצור, הקמת ערים הרוסות, פיתוח החקלאות וכו'. בשלב השני — ועד היום הזה — הנימוק העיקרי מהווה הצורך לפתח את הכלכלה בהתאם לדרישות של המהפכה הטכנולוגית וחידוש מערכת התעשייה על בסיס זה. ביצוע מדיניות התיכנון הכללית — בהתאם לאינטרסים של ההון המונופוליסטי — נעשה בעזרת השקעות בסקטורים השונים. אופי יינות במיוחד היא העובדה שהמונופולים דורשים מקופת המדינה להשקיע סכומים עצומים בשטח המחקר המדעי, שאינו מביא רווח כלשהוא, ואשר אין לו שום תועלת פרקטית, לכל הפחות בתקופה הראשונה. וכך — בארה"ב, בה שלטון ההון המר נופוליסטי הוא החזק והמבוסס ביותר — היה חלקה של הממשלה, בשנת 1967, בהשקעות המחקר בשטח הפיתוח והתעשייה 54%, באוניברסיטאות, בקולגים 61% ובמוסדות של מחקר לא-ריווחי 71%. בארצות המערב האחרות — בריטניה, גרמניה המערבית, צרפת, הולנד, בלגיה — המצב הכללי דומה במגמה הכללית, אם כי בממדים הרבה יותר קטנים.

לנין כתב בספרו על האימפריאליזם, כי בתקופה בה הייצור נמצא במסגרת המונופוליוזיה „התהליך של הפיתוח הטכני מקבל אופי חברתי“, וזה מחייב ביקורת ממלכתית על המחקר המדעי והטכני.

דבריו אלה של וו. אי. לנין מלפני יותר ממחצית המאה מוצאים את אישורם המלא בין היתר גם בעובדה שההון המונופוליסטי בארה"ב העסיק למעלה מ-700,000 מדענים, מהנדסים וטכנאים מועסקים על ידי קרנות ממשלתיות ו-2/3 של הסכומים המושקעים בתוכניות המחקר עולות כל אחת על סכומים של למעלה מ-100 מיליון דולר. בהישגים המדעיים והטכנולוגיים שהושגו במאמץ ממלכתי עליון זה משתמשים המונופולרים, הטרסטים, והקרטלים לצורך ההתפשטות החיצונית על ידי מכירת הפטנטים, רכישת דרייטות רגל והשתתפות בחברות זרות והתחרות בשוק העולמי.

סימן ההיכר העיקרי והאופייני של הניאור-אימפריאליזם הוא שבצד יצוא הסחורות של הארצות הקפיטאליסטיות המפותחות הולך וגדל יצוא ההון הפיננסי, המונופוליסטי.

בכתב-העת International Affairs

מאוקטובר 1969 כותב נ. יוריב:

„בידיקת הפעולות של 25 החברות התעשייתיות הגדולות ביותר של ארה"ב מראה שבשנת 1960

המקורות החשובים ביותר של חמרי הגלם, ג) המונופולים גדלו והתחזקו הודות לבנקים ובעיקר קר כתוצאה מהברית המתהדקת והולכת בין ההון התעשייתי והפיננסי (ר"ד) המונופולים התחזקו והתרחבו על בסיס המדיניות הקולוניאלית. סימן ההיכר העיקרי של האימפריאליזם הקלאסי היה ניצול אוצרות חומרי הגלם של הארצות הקולוניאליות לטובת הצרכים הבלעדיים של הארצות הקפיטאליסטיות המפותחות — וה"קו האופייני שלו היה יצוא סחורות" (י. ל.). הניאור-אימפריאליזם הוא תופעה שנוצרה כתוצאה של מלחמת העולם השנייה והשינויים הכבירים שנתרחשו בזירה העולמית, בפרט במה שנקרא — העולם השלישי.

מפלתו הניצחת של הפאשיזם, זו הצורה הריאקציונית ביותר של שלטון המעמד הקפיטאליסטי, התגברות מחנה הארצות הסוציאליסטיות באירופה, ואחרון אחרון נצחון המהפכה הסינית הגדולה — כל זה הרס את בסיס השלטון הקולוניאלי בעולם כולו בצורתו הקודמת. האימפריות הישנות נתפוררו, תנועת השחרור של העמים המדוכאים קיבלה ממדים של מהפכת עמים וקונטיננטים נגד שלטון האימפריאליזם והקולוניאליזם.

יחד עם זאת התחוללה ומתפתחת בעולם כולו, ובפרט בארצות המפותחות, המהפכה המדעית והטכנולוגית העצומה המשנה כשלעצמה את כל סדרי העולם המסורתיים. כוחות גדלים בכל הארצות ולא רק בארצות הסוציאליסטיות. משנת 1951 עד 1968 גדל הייצור התעשייתי של העולם הקפיטאליסטי ב-160%, מזה בארה"ב ב-120%, בגרמניה המערבית ב-260%, בצרפת ב-160%, איטליה ב-320%, בריטניה ב-70%, שבדיה ב-130% וביפאן ב-1070%.

אל לנו לשכוח, כי גידול הייצור מהווה בתנאים של משטר ההון סכנה של משברים כלכליים, בגלל הפער הקיים בין ריכוז ההון — הסחורות, המכרות ותוצרתם — ורמת המשכורת והחיים של ההמונים. אולם החברה הקאפיטאליסטית חיה כבר במשטר של ההון המונופוליסטי הממלכתי המאורגן, המאפשר לה הסדר הייצור והכוונתו, כמובן — הכוונתו לטובת האינטרסים של אותו ההון המונופוליסטי.

במשך 20 השנים האחרונות עיבדה צרפת 5 תוכניות של התפתחות כלכלית וחברתית, אשר כללו שליש התפוקה התעשייתית. באנגליה התייך נון כלל בעיקר את הסקטור הממלכתי (בערך 20% של תפוקת התעשייה הגדולה), אותו תהיך ליך אפשר לראות באיטליה, הולנד וארצות אירופה המערבית האחרות.

הן קיבלו מהשקעותיהם בחו"ל 29% של רווחיהם ו-12% מעיסוקת הנשק.

ההנחה היא שההשקעות של ארה"ב בחו"ל עוברות את הסכום של 150 מיליארד דולאר. המכרות ומפעלי התעשייה השייכים לחברות אמריקאיות שווים למעלה מ-100 מיליארד דולאר. ההשקעות הללו של המונופולים האמריקאיים הנמצאות בארצות הבלתי מפותחות מסבירות את מדיניות ארה"ב לגבי התנועה של שיחרור לאומי של העולם השלישי.

למעשה, נסתיימה התקופה של המשברים הקונוקטוראליים אשר ביטויים הבולט ביותר היו המשברים המחזוריים. הקאפיטאליזם המונר פוליסטי המאורגן, אשר, לפי דברי לנין, "קושר את הכוח העצום של הקאפיטאליזם יחד עם הכוח העצום של המדינה במכניזם אחיד", עושה למען עז להתגבר על סיבות ה"over production" הפריודי של הקאפיטאליזם הקלאסי הודות לכפיפות של הייצור הכולל לצרכי רווחי הקפיטל המונופוליסטי לטווח ארוך. הקפיטאליזם בתקופת הניאואימפריאליזם מנסה להתאים את הייצור והשיווק לדרישות של המהפכה המדעית והטכנולוגית בשטח הכלכלה. אולם מצד שני, הופיע הצורך הדחוף והחינוני של צורות חדשות והיקף הרבה יותר גדול של יצוא ההון לצרכי תוכניות ההתפתחות של הארצות הבלתי מפותחות.

בתנאים הללו הולך וגובר התפקיד של ההון הפיננסי, המאפשר השקעות עצומות בארצות המתפתחות, הנפתחות באופן כזה ליצוא לא של סחורות מוגמרות תמורת חומרי גלם, כמו בתקופת הקולוניאליזם, אלא — של ציוד תעשייתי המסוגל לעזור לפתח את התיעוש המקומי בשיתוף ההון המקומי וההון הזר, כאשר הכוח המכריע במובן הכלכלי והמדיני נשאר בידי ההון המונופוליסטי הזר. על שיתוף פעולה זה, המאפשר שותפות בהפקת רווחים מפיתוח תעשיות חדשות, או בעצם התעשיות בארצות החדשות — מבוססת המדיניות הכלכלית והכללית של הניאואימפריאליזם בתקופתנו.

המקור השני המבטיח רווחים עצומים להון המונופוליסטי הוא הייצור לצרכי מלחמה. מנגנון המדינה הנמצא בידי ההון הפיננסי, דואג לא רק למלחמות מקומיות ממש — קוריאה, וייטנאם, ניגריה, המזרח-התיכון וכו' — אלא בעיקר להגדלת ההוצאות לצרכי המלחמה הטוטאלית: נשק אטומי, גרעיני, אוויריה, סופר-טנקים, לוויינים.

אם ניקח לדוגמה את ארצות-הברית מתקבלת התמונה הבאה: בשנת 1940 היו לארה"ב לא יותר מ-420,000 חיילים. כיום המספר הוא 3.5 מיליון נוסף ל-1.6 מיליון חיילים במילואים. ההו-

צאות הצבאיות גדלו מ-11 מיליארד דולאר בשנת 1949 לסך 82 מיליארד דולאר כיום. הסנאטור מק-קארטי העריך, כי ביחד עם ההוצאות למטרות צבאיות אחרות, — הסכום הכולל הוא 112 מיליארד דולאר.

כמובן שכל האמצעים הללו — אם כי הם פותרים לטווח קצר את בעיית המשברים הקונוקטוראליים — אינם מסוגלים בשום פנים לפתור את הבעיה העיקרית של המשבר הסטרוקטוראלי של המשטר הקאפיטאליסטי. סוף סוף אף אחת מהשיטות של תיכנון המשק הפרטי — גם זה המונופוליסטי — על ידי הכוונה יותר רציונאלית בהתאם לתוכנית הכללית, של הון ההשקעות באינטרס ההון המונופוליסטי בכללותו, אפילו ע"ח מונופולים בודדים, אינו פותר את בעיית הפער בין ריכוז ההון, מצד אחד, ואי-ספיקת הצריכה, מצד שני. דבר אחד כבר הוכח: ריכוז ההון גדל בממדים בלתי ידועים עד כה.

בכדי להתגבר על הבעיה המרכזית הזאת, שהיא הקובעת לגבי עצם פרספקטיבת הקיום לטווח יותר ארוך של הקאפיטאליזם בתור משטר כלכלי, וכתוצאה מכך גם בתור משטר פוליטי — נרחמה הכלכלה והמדיניות של ארצות ההון המפותחות למפעל העצום של חיפוש שווקים מסוג חדש לצורך הבטחת הרווחים. הכוונה היא להשקעות ענקיות בפיתוח כוחות הייצור בארצות המתפתחות.

ההשקעות הללו, הגדלות בקצב מוגבר והולך, פועלות בשני כיוונים מנוגדים. מצד אחד, באורח מידי וקונקרטי על ידי הגדלת השלטון הכלכלי והפוליטי של אותו ההון בכל השטחים של החיים הלאומיים והבינלאומיים! אולם מצד השני הן מחלישות, בתהליך ההתפתחות, את העמדות של ארצות שלטון ההון המונופוליסטי לטווח ארוך — בשחררן באופן הכרחי, בניגוד לרצונן ואפילו למגמתן המתוכננת, את הארצות המתפתחות מהתלות הכלכלית והפוליטית במעצמות הניאואימפריאליסטיות.

הניאואימפריאליזם מסוגל עדיין לפתור את בעיות הקאפיטאליזם — כמו האימפריאליזם בתקופת לנין — לטווח קצר. אולם אין הוא מסוגל בשום פנים לפתור את הניגודים היסודיים הנעוצים במשטר הקאפיטאליסטי.

המשברים הקונוקטוראליים, בצורה הקלאסית, יצור העודף המחזורי וחוסר עבודה ההמוני מעוררים תגובה של פעולות מהפכניות מצד מעמד הפועלים — הגדל והולך גם בארצות הקר לזניאליות לשעבר. הם נמנעו עד כה על ידי השליטים בארצות המפותחות אשר נאלצו להגדיל באופן ניכר את ההוצאות הממשלתיות הכ-

לליות (רק בארה"ב גדלו ההוצאות הללו בש-
נות 1968—1952 מסך 88 מיליארד דולאר לסך
268 ממיליארד דולאר).

מצד שני — ופה נשאר הניגוד הדיאלקטי
המונח ביסוד המשטר הקאפיטאליסטי בכל צו-
רותיו, אפילו המפותחות והמאורגנות ביותר, —
מכביד אותו גידול ההוצאות בחלקו הגדול והמכ-
ריע בעיקר על המוני העם, על ידי הגדלת מסים,
העלאת מחירים, הגדלת ההוצאות הצבאיות ובלתי
הפרודוקטיביות האחרות.

האופי המאורגן ו"החברתי" יותר של הייצור
בתקופתנו — התקופה הניאו-אימפריאליסטית —
אינו משנה, אינו מתכוון לשנות ואינו מסוגל לש-
נות את מהותו היסודית של המשטר הקפיטאליס-
טי. הקניין נשאר פרטי כמקודם. התהליך ההיס-
טורי החדש הזה מביא רק להגברת הפולריזציה
להעמקת הפער הכלכלי והסוציאלי ולהחרפת
המשבר החברתי בהיקף עולמי של החברה הקא-
פיטאליסטית בשלבה האחרון.

המסקנה הראשונה מן הנסיון להתאים את

תורת לנין על האימפריאליזם לתנאים החדשים
והמשתנים של התפתחות הקאפיטאליזם היא, כי
הניאו-אימפריאליזם איננו בסיס כלכלי או פו-
ליטי חדש — עליו אפשר לבנות משטר חברתי
חדש או לבסס חיי מדינה כלשהיא לטווח ארוך.
הוא, — הניאו-אימפריאליזם, — מהווה אך ורק
את השלב הגבוה יותר, אולם את השלב האחרון
של המשטר הקאפיטאליסטי.

המסקנה השניה היא, כי הממשלה, אשר קושרת
את גורלה עם גורלו של הניאו-אימפריאליזם סו-
פה להגיע לאותה תהום לקראתו מתפתח המשטר
הקאפיטאליסטי. אל נחפש את עתידנו, את עתיד
עמנו ומדינתנו, במדרון השפל עם שליטי ההון
הנידונים לכליון על ידי ההתפתחות הטבעית
וההכרחית של ההיסטוריה המודרנית. נמשיך
בעקביות ובעזרת המדע המרכסיסטי לחפש את
הדרך בה צעד לנין הגדול, כדי להבטיח למדינת
ישראל הצעירה עתיד מאושר ויוצר במשפחת
העמים הצועדים לאור משנתו של וו. אי. לנין
לקראת נצחון הסוציאליזם.

נגד ההסתה לפרעות ביהודים

מתוך הנאומים, שנרשמו על גבי תקליטים

הזאת נעלמת. — העם — עיניו נפקחות. לא היהודים הם אויבי העמלים, אויבי הפועלים הם בעלי־ההון מכל הארצות. בקרב היהודים ישנם פועלים, אנשי עמל — והם הרוב. הם אחינו לדיכוי בידי ההון, הם חברינו למאבק בעד הסוציאליזם. בין היהודים ישנם גם קולאקים, מנצלים, בעלי־הון, כמו בקרב הרוסים, כמו בקרב כל האומות. בעלי־ההון משתדלים לחרחר ריב ומדון בין פועלים בני דתות שונות, בני אומות שונות, בני גזעים שונים. האנשים הלא־עובדים מחזיקים מעמד בכוחו ובשלטונו של ההון. היהודים העשירים, כמו הרוסים העשירים, כמו בעלי־המאה בכל הארצות, ברית איש עם רעהו, מחניקים, מדכאים, עושקים, מפלגים את הפועלים. הבוז לצאריזם הארוך, שעינה ורדף את היהודים. הבוז לאלה, הזורעים איבה ליהודים, הזורעים שנאה לאומות אחרות! יחי־אמוֹן־האחים והברית הקרבית של פועלי כל האומות במאבקם למיגור ההון!

נאום, שהושמע בסוף מארס 1919.

הפצת איבה ליהודים נקראת בשם אנטי־שמיות. כשהמלכות הצארית הארוכה היה את ימיה האחרונים, התאמצה היא להסתת נגד היהודים את הפועלים והאיכרים הנבערים־מדעת. המשטרה הצארית בברית עם בעלי־האחוזות ובעלי־ההון ערכה פרעות ביהודים. בעלי־האחוזות ובעלי־ההון התאמצו להפנות נגד היהודים את שנאת הפועלים והאיכרים הנמקים בדלוגתם. גם בארצות אחרות מזדמן לראות לא פעם, כי בעלי־ההון מלבים שנאה ליהודים, כדי לזרות חול בעיני הפועלים, כדי להסיח את דעתם מאויבם האמיתי של העמלים — מההון. האיבה ליהודים מעמדה יציב רק במקומות, בהם יצר השעבוד ביהודים בעלי־ההון ובעלי־האחוזות בערות ללא קר־אור בקרב הפועלים והאיכרים. רק אנשים חשוכים כליל ונדכאים כליל יכור לים להאמין בכזב ובעלילות, המופצים נגד היהודים. אלה הם שרידים מימי המשטר הצמיתני הישן כשהכמרים אילצו להעלות את הכופרים על המוקד, כאשר היתה קיימת עבדות האיכרים, כשהעם היה מדוכא ואילם. האפלה הצמיתנית הישנה

חיפוש דרך שהופסקו באינם

לנין ויחסו לשאלה היהודית אחרי מהפכת אוקטובר

בברית-המועצות בכלל, נזנח כליל החיפוש אחר החדש שהחיים היהודיים היו צריכים להצמיח במסגרת המשטר הסובייטי. למעשה, הושם קץ לחיפושים אחרי פתרונות לאומיים יהודיים לכי עיה היהודית במסגרת הארץ הסוציאליסטית הראשונה בעולם, שהיתה גם הארץ בעלת הריי-כוזים היהודיים הגדולים. אין להבין תהליך זה במנותק מן ההתפתחויות הכלליות שהתחוללו בארץ הסובייטים במיוחד אחרי מותו של לנין. הדברים אמורים לא רק לגבי האווירה הכללית אלא גם לגבי כל מה שנוגע לעיצוב שיטת-הסור-בייטים וגיבוש דמוקראטיה סוציאליסטית מיוחדת שהסתמנה במהפכת אוקטובר אך התעוותה עיוות ביורוקראטי חמור במרוצת ההתפתחות.

אם כך היו פני הדברים בשאלות הכלליות, — בבעיה היהודית על אחת כמה וכמה. שכן, בעיה זו היתה אז ונשארה עד ימינו סכוכה במיוחד, כאשר נוסף על התנאים החיצוניים רובצים עליה דעות קדומות אידיאולוגיות שהיו נחלת רוב הוגי הדעות הדמוקראטיים והמתקדמים מאז המהפכה הצרפתית (הפתרון של השאלה היהודית היה לדעתם באמצעיפציה של היהודים ובתהליך היס-טורי של התבוללות וטמיעה). בהלכה היו דעות קדומות אידיאולוגיות חזקות יותר מאשר המצי-אות המורכבת והמשתנה.

אם מוסיפים לכך את התכונה היסודית של כל ביורוקראטיזם הנוטה לעקוף בעיות סבוכות, אפ-שר אולי להבין מדוע חיפוש-דרך אלה, שהיו כה אינטנסיביים אחר מהפכת אוקטובר גם לג-בי הבעיה היהודית, לא הותירו עיקבות מאריי-כיימים בברה"מ. יתכן כי דווקא חוסר תפיסה כוללת ומגובשת של עיצוב החיים היהודיים הלאומיים במסגרת השלטון הסובייטי, הוא שהיה בסופו של דבר בעוכרי השאלה הזאת. מה שבו-לט בתקופת בראשית זו, בה עסקנין הוא: רצון טוב מכאן וחילוקי דעות מכאן בכל הנוגע לכינון

„מועצת הקומיסרים העממיים מכריזה על התנועה האנטישמית ועל הפוגרומים כעל סכנת אבדון לענין המהפכה הפועלית-איכרית“...

מתוך הצהרת מועצת הקומיסרים העממיים החתומה ע"י לנין.

לנין לא עסק בשאלה היהודית במיוחד. במידה ונגע בכתב בשאלה זו, היה זה לפני מהפכת אוקטובר, תוך כדי פולמוס עם ה"בונד". באור-תה תקופה ניכרת השפעתו של קאוטסקי בכל הנוגע ליחסו של לנין ליהודים כעם. בראשית המאה, שלל לנין את „הלאומיות היהודית“ כדבר נפרד והטיף להתבוללות. כאשר ניצחה מהפכת אוקטובר, ובין יתר הבעיות צריך היה השלטון הסובייטי לפתור גם את הבעיה היהודית, לנין „שכח“ את קאוטסקי ובמדיניותו המעשית ראה ביהודי רוסיה עם בעל זכויות לאומיות. יש כיום ה"מצטלבים" בלנין, אך משכיחים את מעשיו.

חיפוש דרך להתארגנות יהודית לאומית במס-גרת השלטון הסובייטי התנהלו תוך פולמוס וחילוקי דעות שהיו לעתים חריפים למדי. לאיש לא היו פתרונות מוכנים מראש. היו רק עקרונות כלליים אותם ניסו ליישם במציאות היהודית הס-כוכה של רוסיה ובתנאים הסוערים של מהפכה-שוברת-הכל. למגשימי „הדיקטאטורה של הפרו-לטאריון ברחוב היהודי“, יותר ברור היה נגד מה יש להיאבק מאשר מה צריך לכוון מחדש. על רקע זה יש להבין את מלחמת-החורמה נגד כל מה שנגד או נידמה היה כנוגד את יסודות השל-טון הסובייטי גם ברחוב היהודי.

ההלכה והמציאות

במרוצת הזמן קיבל הדבר צורות קיצוניות ומ-אחר יותר, עם התגברות העיוות הביורוקראטי

מסגרות יהודיות חדשות שיתאימו למציאות הסובייטית שאך זה עתה קמה ויבואו במקום המוסדות הקהילתיים והדתיים המסורתיים שאבד עליהן הכלח.

אותו ניצוץ של ייצוג לאומי יהודי גם בשל-טון הסובייטי וגם במפלגה הקומוניסטית, על אף העדר היסוד של ריכוז טריטוריאלי במובנו המקובל של מושג זה, כפי שאנו פוגשים אותו בכתביהם של הוגי הדעות הסוציאלי-דמוקראטיים הרוסיים שלפני המהפכה, שימש נושא מרכזי בדיונים הרבים שהתנהלו ב-1918 ושנים אחדות לאחר מכן. אם כי איש לא נתן את דעתו על כך אז, היה בדיון זה משום שבירת רוב המוסכמות התיאורטיות שהיו מקובלות בין אנשי ההגות המארכסיסטיים לגבי אופיו של העם היהודי ואשר זכו, אולי, לביטויים השלם בחיבוריו של קאוטסקי. אך פולמוס זה אף הרחיק לכת מעבר לפתרון בונדיסטי של „אוטונומיה תרבותית“. כפי שמציינים ראשי הקומוניסטריון היהודי והסוציות היהודיות באותה תקופה, המטרה היתה כפולה: לנטוע ולהעמיק את התודעה המהפכנית במוני העם היהודי וכן לעצב נציגות דמוקראטית קבועה של המוני העמלים היהודיים במסגרת השלטון הסובייטי.

קבוצות יהודיות קומוניסטיות

אכן, מבחינה זאת היתה השנה הראשונה אחרי מהפכת אוקטובר שנה מאלפת ביותר. מאמצייהם של אותם קומוניסטים מעטים שעסקו בשטח זה הוכתרו בהצלחה יחסית.

כמרוצת שנת 1918 הוקמו 13 קומוניסטריונים יהודיים במקומות שונים שהיו באותה תקופה בשליטה סובייטית כגון וויטבסק, וורוניז, טולה, נובגורוד ועוד. באה לביטוי גם נטיה מעניינת לכוון אירגונים קומוניסטיים יהודיים מיוחדים, כך הוקמו באותה תקופה קבוצות קומוניסטיות שונות כ„אירגון קומוניסטי יהודי של אורל“, „אירגון הבולשביקים היהודיים של וויטבסק“, מאוחר יותר „הברית הקומוניסטית היהודית באוקראינה ובבילורוסיה“, ובראשית 1919, לרגל התפתחויות כלליות באירגון המפלגתי הכללי של בילורוסיה, הוקמה אף „המפלגה הקומוניסטית היהודית של בילורוסיה“, אשר באורה קולקטיבי השתייכה למפלגה הקומוניסטית של בילורוסיה.

בהתייחסו לתופעות אלה, כתב ש. דימאנשטיין, במאמרו שפורסם ב„דער אמת“ (12.9.1918) על הצורך לרכז קבוצות אלה במסגרת אחידה של

סקציות יהודיות בתוך המפלגה הקומוניסטית. אף כי הוא ראה בסקציות אלה חלק בלתי נפרד של המפלגה הקומוניסטית הכל-סובייטית ולא מפלגה קומוניסטית נפרדת, קבע דימאנשטיין כי קיומו של אירגון קומוניסטי יהודי מתחייב מן הייחוד הלשוני ומן ההבדלים הפסיכולוגיים שבין הפועל היהודי לפועל הרוסי. נוסף על אלה גם המסורת המיוחדת של תנועת הפועלים היהודים שהצטיינה בפעולה עצמאית, חייבה אף היא — לדעתו של דימאנשטיין, — צורת התארגנות יהודית מיוחדת במסגרת האירגון המפלגתי הכללי.

גישתו זו לא נתקבלה בסבר פנים יפות לא במקומות ולא במוסדות המרכזיים. ש. דימאנשטיין טיין כותב על כך בגלוי מאוחר יותר, בסוקרו את העשור לעתונות הלוחמת בידיש („דער עמעס 29.2.1928), שעה שהוא מציין, כי גישה כזאת לבעיית האירגון היהודי המיוחד לא נתקבלה כדבר מובן מאליו במוסדות המרכזיים של המפלגה הקומוניסטית. „אני זוכר — כותב הוא — כי חברים חשובים אחדים, האשימוני אז, עת שהעלתי לראשונה את רעיון הסקציות והציעתי על הקווים הכלליים לפעולתן... ביצירת „בונד“ חדש בתוך המפלגה...“

באותן השנים הראשונות, היתה לדימאנשטיין משענת בטוחה כאשר העלה רעיונות בלתי מקובלים. היה זה לנין עמו שוחח דימאנשטיין לעתים מזומנות בבעיות שהטרידוהו בקשר לפעולתו בקרב ההמונים היהודיים. דומה, כי יש כאן עדות היסטורית חשובה מאוד של דימאנשטיין שעה שהוא כותב: „לאחר ששוחחתי עם החבר לנין בענין הקומוניסטריונים והסקציות היהודיות, בנוכחותו של סברדלוב וחברים אחרים, הצדיק לנין את עמדותי ונוצרה האפשרות לעבודה יהודית רחבה יותר.“

הכנס הכל-רוסי הראשון של העסקנים היהודיים

התיעצות זו של צמרת המפלגה בהשתתפות הפעילה של לנין, היתה לה — כמסתבר — תוצאה כמעט מידית בדמות הכנס הכל-רוסי הראשון של העסקנים הקומוניסטיים היהודיים הסקציות היהודיות שנערך במוסקבה ב-20 לאור קטובר 1918 בהשתתפות 64 נציגים — 31 קומוניסטים ו-33 בלתי-מפלגתיים. הכנס עצמו התחלק לשלוש קבוצות עבודה עיקריות: פעילי הקומוניסטריון היהודי, ראשי הסקציות היהודיות של המפלגה הקומוניסטית ועסקני ההשכלה והמורים היהודיים. בכנס עצמו, שהיה ראשון בסידרת כני

50 אלף קומוניסטים יהודים

מאורגנים

לאמיתו של דבר, עמדו בעיות אירגוניות-עקרוניות אלו גם במרכזם של הכנסים הבאים הכל-רוסיים שנערכו זה אחר זה ב-1919 וב-1920 כאשר הוויכוחים הולכים וגדלים, חלק מיוחד בוויכוח הזה נטלו הקומוניסטים היהודיים של בילורוסיה, אשר כאמור התארגנו במסגרת מיוחדת של מפלגה יהודית, שיחסייה עם המפלגה הקומוניסטית הבילורוסית היו בנויים על יסודות פדרטיביים מובהקים. הדבר הועלה גם כדגם לגיבוש אירגון קומוניסטי יהודי כלל-סובייטי ואף הוצע רשמית להקים „ברית יהודית קומוניסטית של רוסיה סובייטית“. אין ספק, כי הר-הורים אלה היו אחת התוצאות הישירות של תהליך ההשמאלה בתנועת הפועלים בכלל.

ההשמאלה התבטאה בפרישתם של חלקים גדולים — הן מבין חברי השורה והן מקרב ההנהגות — של אירגונים מסורתיים כ„בונד“ או „פועלי ציון“ והצטרפותם אל הקומוניזם תוך נסיון להתארגן במסגרות קומוניסטיות יהודיות, על בסיס תמיכה פעילה בשלטון הסובייטי והמצע של המפלגה הקומוניסטית הרוסית.

כך קמו אותם האירגונים הקומוניסטיים ה-יהודיים בבילורוסיה ובאוקראינה. היו אלה אירגונים המוניים, אף כי חיהם היו קצרים. התפתחות סוערת זו ברחוב היהודי הפכה במהרה את הסיכומים שנתקבלו בכנס הראשון למפגרים אחר המציאות. מה עוד, שבינתיים נערכה גם הוועידה ה-8 של המפלגה הקומוניסטית הרוסית (23-18 במרס 1919) אשר בהדרכתו הישירה של לנין אישרה את הפרוגרמה החדשה של המפלגה הבולשביט וגיבשה גם את מדיניותה הלאומית. הוועידה עסקה גם הרבה בשאלות אירגוניות שהיו להן השלכות ישירות גם על צורות ההתארגנות של הקומוניסטים היהודיים. איזה יחסים צריכים לשרור בין המפלגות הקומוניסטיות הלאומיות, שקמו באזורים השונים של רוסיה הצארית לשעבר, לבין המפלגה הקומוניסטית הרוסית? — על שאלה זו נתבקשה הוועידה ה-8 לתת את תשובתה. סוכם לשמור על העיקרון הצנטראליסטי של המפלגה הקומוניסטית ולא לכוון פדראציה של מפלגות. יחד עם זאת, עם שמירת העיקרון של כפיפות לוועד המרכזי, שמרו המפלגות הקומוניסטיות באזורים השונים על יחודן הלאומי ונשארו אחראיות לשטחי הפעילות ברפובליקות הסובייטיות הצעירות שהצטרפו לפדראציה.

חודשים מספר לאחר מכן, ביוני 1919, כאשר

סים יהודיים כל-ארציים, הועלו, כמובן, הבעיות הכלליות של המצב המדיני והצבאי של אותו זמן, אך רובו ככולו הוקדש לליבון בעיות יהודיות מיוחדות, להגדרת היחס אל אירגון הקהילה היהודית הישנה ואל המוסדות היהודיים האחרים שהיו קיימים לפני המהפכה. דובר שם בהרחבה על תפקידי האירגונים היהודיים. דיון מיוחד נערך בשאלות החינוך והתרבות, תוך מגמה לכוון מערכת אחידה של בתי ספר יהודיים במקום החדר הדתי. נציגי הקומיסריון היהודי המרכזי יזמו בכנס זה הקמתה של ועדה מיוחדת ליד הוועד הפועל הכלל-רוסי למאבק באנטי-שמיות. אולם, מעל לכל ריחפה בדיוני הכנס הראשון הזה השאלה האירגונית: איזה צורות ילבשו הדפוסים האירגוניים וכיצד תפעלנה הסקציות היהודיות של המפלגה. אין להתפלא, שהתייעצות שקדמה לכנס, בהשתתפותו של לנין, הותירה את רישומה העמוק על הדיונים בשאלה זאת. כל ראשי הקומיסריון היהודי המרכזי העלו את הרעיון בדבר הקמת אירגון קומוניסטי יהודי מיוחד במסגרת המפלגה הבולשביט, תוך איחוד עם כל הקבוצות השמאליות היהודיות שהיו קיימות בעת ההיא.

לאור המסורת הצנטראליסטית והעיקרון ה-ריטוריאלי בו דגלה המפלגה הבולשביט, לא היה דבר פשוט להגדיר את מערכת היחסים בין האירגון היהודי המיוחד למסגרת המפלגתית הכללית. ש. דימנשטיין סבר — למשל, כי מערכת יחסים זו צריכה להיות „לא פדראטיבית אלא אוטונומית“. בענינים הכלליים היה האירגון הקומוניסטי המיוחד כפוף למפלגה ומוסדותיה ואילו בענינים יהודיים — למוסדות המרכזיים של הסקציות היהודיות. כן סוכם, בדיונים בין פעילי הסקציות הקומוניסטיות שנערכו במסגרת הכנס, כי הבולשביקים היהודיים הוותיקים שהיו פעילים במסגרות מפלגתיות כלליות ימשיכו להשתייך לאירגונים מפלגתיים כלליים, ואילו „ביצוע הדי-קטאטורה של הפרולטאריון ברחוב היהודי“ יוטל על הסקציות היהודיות ועל החברים החדשים שיכנסו אליהן. הסקציות היהודיות עצמן יכללו באירגונים המפלגתיים המקומיים. בישיבה מיוחדת של הסיעה הקומוניסטית בכנס יהודי כל-רוסי זה נבחרה גם הלשכה המרכזית של הסקציות הקומוניסטיות היהודיות (יו"ר דימנשטיין; חברים: גרוסקי, אלסקי, טארקצ'ינסקי, קריניצקי). מליאת הכנס בחרה מחדש את דימנשטיין לקומיסר לענינים יהודיים (כחברי הקומיסריון המרכזי נבחרו: שמילאביץ', אגורסקי, רפפורט, מנדלסברג).

החיים היהודי והדוברים בשפות שונות, הכרחי הוא קיומן של הסקציות הלאומיות ליד המפלגה הקומוניסטית הרוסית. סקציות אלה תהיינה חלק אורגני של המפלגה ותהיינה כפופות — הן במרכז והן במקומות השונים — למוסדות המרכזיים והמקומיים של המפלגה. בהתחשב עם תנאי החיים המיוחדים של הפרולטאריון היהודי יש לבנות את הסקציות היהודיות על היסודות הבאים:

החברים של הסקציות היהודיות הם גם חברי המפלגה הקומוניסטית הרוסית. החברים החדשים יתקבלו דרך הסקציות ויאושרו ע"י ועדים מפלגתיים כלליים לפי הכללים המקובלים באסיפות המפלגה. בכנסים ובוועידות וכן בבחירות למוסדות המנהיגים של המפלגה הקומוניסטית הרוסית, חברי הסקציה נוטלים חלק כחברים בודדים. התפקיד של הסקציות היהודיות הוא להוציא לאור עתונות קומוניסטית וספרות אחרת בידיש, לייסד מועדונים, ספריות, בתי ספר מפלגתיים, לארגן קבוצות של אוהדים, להקים מוסדות לעזרה להמוני עמלים יהודיים. הסקציות היהודיות מקיימות אספות וכנסים משלהן וכן בוחרות בלשכות מקומיות ומרכזיות.

היתה בהחלטות אלה משום מזיגה בין שמיירת העיקרון הצנטראליסטי של המפלגה לבין שמירת הפעילות המפלגתית המיוחדת בקרב ההמונים היהודיים כאשר לשני הדברים כאחד ניתנו ביטויים אירגוניים מובהקים.

לנין מעודד התארגנות הסקציות

אולם, בכך לא נגמר העניין. לקראת הכנס ה-8 של המפלגה הקומוניסטית הרוסית שנערך בדצמבר ואישר את התקנון החדש של המפלגה, שוב הועמד סימן שאלה על הסקציות היהודיות. מטעם הוועד המרכזי פורסמה אז טיוטת ההנחיות לאירגון המחלקות לתעמולה ולהסברה בקרב המיעוטים הלאומיים ליד הוועדים של המפלגה. מתוך הנחיות חדשות אלה השתמע פירוקן של סקציות יהודיות. דבר זה עורר התנגדות גדולה בין הקומוניסטים היהודיים.

שוב פנה דימאנשטיין ללנין והשמיע באוזניו את השגותיו נגד המגמה שבהנחיות החדשות לפי זמלצתו של לנין הכינה הלשכה המרכזית של סקציות היהודיות תזכיר מיוחד שהוגש לוועד ירכיז בדצמבר 1919. דימאנשטיין יחס חשיבו. זאת מגדר הרגיל לתעודה זו. הוא אף מצרפה כניספח לקובץ "לנין על השאלה היהודית ברוסיה (1924)". במבוא לאותו קובץ הוא כותב בענין תזכיר זה:

התכנס הכנס הכל רוסי השני של הקומוניסטים והסקציות היהודיות, היה הוא מושפע מן ההחלטות של הוועידה ה-8. מן הראוי לציין את משקלו וחשיבותו של כנס זה בתנאים של רוסיה הסובייטית והמפלגה הקומוניסטית דאז, ההשמאלה של תנועת הפועלים היהודית הזרימה אל שורות המפלגה הקומוניסטית ואירגוניה השונים רבבות של פועלים יהודיים אשר התארגנו במסגרות יהודיות מיוחדות. מסתבר, כי כשישית מכלל חברי המפלגה הקומוניסטית, בשנה הראשונה אחרי המהפכה, היו קומוניסטים יהודיים. בוועידה ה-8 של המפלגה הקומוניסטית הרוסית ייצגו הצירים כ-300 אלף חברי מפלגה מאורגנים, ואילו בכנס השני של הסקציות והקומוניסטים היהודיים שנערך באותה שנה נמנו כ-50 אלף קומוניסטים יהודיים שהיו מאורגנים בגופים מיוחדים במסגרת המפלגות הקומוניסטיות של אוקראינה, בילורוסיה ורוסיה הגדולה. עובדה זו שקאדר מפלגתי כה רב נתארגן במסגרות יהודיות מיוחדות, מאלפת כשלעצמה.

ניהיליסטים לאומיים

משמיעים קולם

טבעי היה, איפוא, שבכנס השני תפס הוויכוח על צורות ההתארגנות מקום עוד יותר גדול מאשר בכנס הקודם. נתגלתה קשת רחבה של גישות בין הקומוניסטים היהודיים. מן הקצה האחד נישא כבר בעת ההיא קולם של אותם קומוניסטים יהודיים שניתן להגדירם כניהיליסטים לאומיים. הללו ראו בפעולה יהודית נפרדת מעין רעה-חולה לאומנית שיש להיפטר ממנה בהקדם האפשרי. היו אלה אותם הקולות אשר במרוצת הזמן השתלבו במגמה הביורוקראטית של סטאלין.

בכנס השני, הייתה עדיין ידם של דימאנשטיין וחבריו על העליונה. הם דגלו בפעולה יהודית מיוחדת, אף כי הסתייגו מן הגישה הפדראליסטית שבאה לידי ביטוי בבילורוסיה ואוקראינה. גם באותו כנס יכול היה דימאנשטיין להעיד כי יחסם של מוסדות המפלגה המרכזיים לפעולת הסקציות היהודיות הוא חיובי ויעץ לפנות למרכז כל אימת שמתגלים חיכוכים ומכשולים במקומות השונים. בסיכומו של הוויכוח קיבל הכנס החלטה שאמרה בין היתר:

"כדי שרעיונות הקומוניזם יתפשטו וילכו בקרב העמלים וכדי שבשורות המפלגה הקומוניסטית ימצאו את מקומם בני מעמד הפועלים של הלאומים השונים הנבדלים זה מזה באופן

העובדה כי בשטחה של אוקראינה, בילורוסיה וליטא חיים יהודים בהמוניהם והם שמרו על היחודים הלאומיים של אורח חייהם ולשון יהודית המשותפת להמוני העם. יתרה מזו, איזור זה החופף מה שכונה "תחום המושב" מצטיין בהעדר תעשייה וכתוצאה מכך גם השפעתו של הפרול-טאריזן זעירה וחלשה. לכן, פועלי המלאכה היהודיים הם לעיתים שיכבה פרולטארית יחידה עליה יכול השלטון הסובייטי להשען. להלן, ממשיך התזכיר לתאר את המצב הקשה של ההמונים היהודיים שהתרוששו כתוצאה מן המלחמה, הפרעות ומלחמת האזרחים. הגל הפוגרומיסטי הרעיל את החיים החברתיים של האיזור כולו ברעל האנטישמיות.

"במשך למעלה מ-25 שנים של התפתחות התנועה המהפכנית, היסוד המהפכני היחידי באיזורים מערביים אלה, היו הפועלים היהודיים. בכל אותו זמן כמעט ולא היה סימן לתנועה בקרב פועלים לא-יהודיים של איזור זה (אם להוציא את קיוב ואת אודיסה) של רוסיה המערבית והדרום-מערבית. רק לתקופות קצרות וברגעים של נצחון המהפכה (1905, 1917) הצטרפו הפועלים הלא-יהודיים אל איזור זה, שהיו בלתי מפותחים מבחינה פוליטית, אדישים וניתנים להשפעה של האידיאולוגיה הריאקציונית, לתנועה המהפכנית לזמן מה ולאחר מכן הם נוטשים אותה מחדש. לעומת זאת תנועת הפועלים היהודית זרמה בגלים גדולים וברגעי הגאות המהפכנית התפשטה בכל העיירות והערים... ועוד ממשיך התזכיר: "טבעי היה, איפוא, שבפלכים המערביים והדרום-מערביים הועמדו העסקנים של תנועת הפועלים היהודית בראש כל המוסדות המהפכניים, הן מן הסוג הפרולטארי (הסובייטים, האיגודים המקצועיים) והן מן הסוג הכללי-דמוקראטי. השפעת הסוציאליסטים היהודיים הייתה לא קטנה אפילו בוועידות האיכרים... החיכוכים הלאומיים לא היו מכשול לכך... רק ב-1919 בקשר למשבר הכללי ועל רקע הסתת האיכרים נגד המדיניות הסובייטית, מתחילים להופיע סימני האנטישמיות אשר התרחבו לתנועה הפוגרומיסטית ממש...". כאשר הסיסמא המרכזית של מתנגדי השלטון הסובייטי היתה: נגד הקומוניסטים, נגד היהודים.

פועלים יהודיים — המשענת לשלטון הסובייטי

תוך תיאור תהליך ההשמאלה וההתפרקות של ארגונים מסוגו של "בונד" וחיזוקו של האגף הקומוניסטי בתנועת הפועלים היהודית מציגים

"לפי הנחייתו של לנין עובד בסוף 1919 תזכיר מיוחד בשביל הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הרוסית בקשר לתפקידים העתידיים של עבודת המפלגה והשלטון הסובייטי בקרב פועלים ועמלים יהודיים. התזכיר חובר בעיקר ע"י עסקנים יהודיים מאוקראינה ותאם את התנאים המיוחדים של אותה תקופה... כנספחות לספר מובאת תעודת זאת ללא כל שינוי וזאת מפני שכרגע (1924) היא כבר תעודה היסטורית, מה עוד שהיא זכתה להמלצה כה רמה כהודעתו של לנין שהוא מסכים עם התזכיר דגן וכי יש לדבר עם הח' טרוצקי ועם מזכיר הוועד המרכזי של אז, הח' קרסטינסקי, כיצד להגשים כל זאת הלכה למעשה. מובן מאליו — מוסיף דימאנשטיין שסיכומו של לנין, כי הוא מסכים עם התזכיר שלנו, אין פירושו של דבר שהוא היה חותם על כל נקודה שלו. אולם, החשוב הוא שלנין הסכים עם התזכיר של הלשכה המרכזית של הסקציות היהודיות הקומוניסטיות. משיחה קצרה עם לנין לפני אחת הישיבות של הסובנארקום (מזרעית הקומיסארים העממיים — ר. ט.) בקשר לתזכיר הזה, התרשמתי כי הוא מייחס חשיבות לכך שהעסקנים המפלגתיים במקומות יבינו את מלוא החשיבות של עבודת הסקציות המפלגתיות הלאומיות. להם קשה להבין — אמר לנין — מפני שהדבר לא היה קיים במסורת המפלגתית הישנה שלנו עד 1917, ואילו כיום, בשעת מלחמת האזרחים כאשר נחוצה צנטראליזאציה גדולה של העבודה המפלגתית, קשה להרכיב זאת". — נזכר דימאנשטיין.

מה נאמר, איפוא, באותה תעודה שלנין סמך את ידיו עליה?

התזכיר שלנין סמך ידיו עליו

התזכיר פותח במנין הסיבות הפוליטיות הרציניות המעמידות בפני המפלגה "במלוא החריפות והרב-גוניות את השאלה בדבר העבודה היהודית ומקומה במדיניות הכוללת של המפלגה".

מה היו הסיבות הללו? בין היתר, מוזכרת העובדה שהשלטון הסובייטי התרחב על שטחה של אוקראינה עם אוכלוסיה יהודית עמלה וצפופה. מכאן הצורך לבחון מחדש את המדיניות הלאומית של המפלגה והשלטון הסובייטי באוקראינה. מן הצד השני, ארגון "העבודה היהודית" של המפלגה הבולשבית נובע גם מהגידול של התנועה הקומוניסטית בקרב ההמונים היהודיים העמלים. זוהי תופעה אופיינית לתקופה שלאחר המהפכה. כאן הצביעו בעלי התזכיר על

והשלטון הסובייטי חייבים ליחד מקום רב יותר למלחמה באנטישמיות בתעמולה ובהסברה.

„להקים פלשתינה במוסקבה...“

יצויין כי בעלי התזכיר הדגישו כבר אז — ב־1919 את הצורך בפעולה נרחבת של השלטון הסובייטי שתאפשר את המעבר של ההמונים היהודיים לעבודה יוצרת תעשייתית וחקלאית. בשיחותיו עם דימאנשטיין, נתן לנין את דעתו על בעיה זו. דימאנשטיין מספר בזכרונותיו:

„דבר שני שלנין ראה כחשוב היה משיכת רבבות יהודים עמלים לעבודה יצרנית במיוחד בחקלאות... הקשיים העצומים של המדינה הסובייטית לא איפשרו אז לתכנן תוכניות רציניות לפתרון שאלה זו. אולם, לנין יעץ לעשות הכל כדי לסייע, לפחות באופן חלקי, לאותם היהודים הרוצים לעבור לחקלאות. זכורני משפטו זה: „יבוא זמן ונחשוב ביתר רצינות על כך. יש אצלנו הרבה קרקעות פנויות בקובאן ובאיזורים אחרים...“

נראה כי בעקבות שיחות אלה עם לנין העלה דימאנשטיין עוד בכינוס הראשון של העסקנים היהודיים את ההצעה להקים קומונות-עבודה יהודיות וליצור חקלאים יהודיים. הוא העלה את הסיסמא: „אנו חייבים להקים פלשתינה במוסקבה...“ אגב, סיסמא זאת — שהיתה לה המשך בפעילותו של קלינין כמה שנים לאחר מכן — הותקפה קשות באותו כינוס מצד אנשי ה„בונד“ השמאליים כ„מוליכה אל הלאומנות ואל הזעיר-בורגנות...“

אפשר לומר כי כאן נסגר הגלגל באופן פרדוכסאלי. לנין אשר ניהל לפני מהפכת אוקטובר מערכה חריפה נגד ה„בונד“ תוך הסתמכות על הנחותיו המעוותות של קאוטסקי בדבר אי-קיומה של האומה והעם היהודי וראה בהתבוללות את הפתרון של השאלה היהודית, מותקף בעקיפין ע"י אנשי ה„בונד“ ב„לאומנות יהודית“ אחרי מהפכת אוקטובר.

התמיכה בגישתו של לנין

אחרי המהפכה

כל מי שמנסה להתעמק בפעלו העצום של לנין, לא יוכל להתעלם מן העובדה, כי ביחסו לבעיה היהודית וכן ביחסו לשאלה הלאומית בכלל, קיימים הבדלים לא קטנים בין גישתו לפני מהפכת אוקטובר לבין גישתו שלאחריה. לנין הבחין היטב, במיוחד לאחר המהפכה, בחשיבותו

עוד בעלי התזכיר: „עם הצטרפות הפועלים היהודיים של ליטא, בילורוסיה ואוקראינה למשענת הקומוניסטי, זוכה השלטון הסובייטי למשענת חזקה יותר בערים מזו שהיתה לה בעבר ואילו הצבא האדום זוכה ללוחמים בעלי רוח כבירה ובעלי הכרה מעמדית. בד בבד, עם זה המהפכה שכנגד מקבלת בכל האיזורים האלה יותר ויותר אופי אנטישמי בולט. עובדה זאת עושה לבלתי אפשרית את התופעה של התנוודות בקרב הפועלים היהודיים. ההגנה על השלטון הסובייטי התמזגה כאן יותר מבכל מקום אחר, עם המשימה של הגנה מהשמדה פיזית.“

בהתייחסם להתפתחויות בקרב הבורגנות היהודית מציינים בעלי התזכיר כי גם בקרבה חל מפנה חיובי ביחסה לשלטון הסובייטי. דבר זה התבטא, בין היתר, גם בהקמת „ברית המוני העמלים היהודיים (סטמא"ס) הפועלת על יסוד מצע של תמיכה במפלגה הקומוניסטית והשלטון הסובייטי. אגב, ארגון המוני יהודי זה שצמח באורח ספונטאני לאחר המהפכה ולא זכה להמשך, עדיין מחכה לחוקריו.

ביקורת על יחסה של המפלגה בעבר

לאחר תיאור המצב מגיעים ראשי הסקציות היהודיות ליד הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הרוסית והאוקראינית, למסקנה חד-משמעית שיש בה גם נימה של ביקורת על יחסה של המפלגה הבולשביט בעבר לעבודה בקרב רב ההמונים היהודיים לאמור: „המפלגה חייבת לכן להינתק באורח החלטי מכל השרידים שנותנו עד כה שהתבטאו באי-תשומת לב לעבודה הקומוניסטית היהודית ההמונית. הסקציות היהודיות של מפלגתנו חייבות לקבל אפשרות לעבודה תרבותית רחבה של חינוך ההמונים. יש להסיר את כל המכשולים הניצבים על דרכי התפתחותן של הסקציות היהודיות במקומות שונים, בגלל העדר תשומת הלב של הקומיסרים העממיים, באמצעות התערבות המוסדות המרכזיים של המפלגה...“

מכאן היו גם כמה מסקנות אירגוניות אשר סתרו את המגמות שהחלו להסתמן כבר אז בקשר לפירוק הסקציות היהודיות: „ליד המוסדות המקומיים והמרכזיים של השלטון הסובייטי באיזורים עם אוכלוסיה יהודית צפופה יש להקים ליד הקומיסריונים העממיים סקציות יהודיות מיוחדות למען לשרת את צרכי ההמונים היהודיים בהתאם לייחודם הלשוני ואורח החיים המיוחד...“ ועוד מסקנה כלולה בתזכיר: „המפלגה

הצעתו זו של סטאלין. באותה הזדמנות הוא שולח פתק לפוליטבירו לאמור: "לשוביניזם הגדול-רוסי אני מכריז מלחמה לא לחיים אלא למוות..." ההחלטה נוסחה מחדש. פרשה זו, יותר מכל פרשה אחרת, חשפה את ההבדלים המהותיים בשאלה לאומית שהיו קיימים בין לנין לבין סטאלין. יש סימנים רבים המעידים כי דווקא בגלל גישתו לשאלה הלאומית הסיק לנין מסקנות מרחיקות לכת לגבי סטאלין עד להצעה להדיחו מתפקידו כמזכיר כללי של המפלגה. באותו מכתב רשם לנין על סטאלין: "סבורני כי לזריזותו הישירה של סטאלין ולנשיתו האדמיניסטרטיבית המופרזת היה כאן תפקיד גורלי, כמו גם לכעסו הנודע שלו כנגד ה"סוציאליזציונאליזם". בכלל, לכעס תפקיד גרוע ביותר במדיניות..."

בסוף 1922 מציג לנין ברשימותיו את השאלה: כיצד יש להבין את האינטרנאציונאליזם? תוך הערה כי "חברינו אינם מתמצאים במידה מספקת בשאלה עקרונית זו", כותב לנין: "ביצירותי על השאלה הלאומית כבר כתבתי כי העמדה המופשטת של בעיית הלאומנות בכלל, איננה שווה כלום. הכרחי להבחין בין הלאומנות של האומה המדכאת לבין הלאומנות של האומה המדוכאת, בין הלאומנות של אומה גדולה לבין הלאומנות של אומה קטנה. ביחס אל הלאומנות מן הסוג השני, אנו, בני האומה הגדולה פשענו באי-ספור מעשי דיכוי..." ועוד כתב באותה הזדמנות: "דבר איננו מעכב את ההתפתחות והחיזוק של הסולידאריות המעמדית הפרולטארית כמו אי-צדק לאומי. אין דבר אשר כלפיו רגישים בני האומות הנפגעים יותר מאשר רגש השוויון והפגיעה בו. אפילו נעשה הדבר בלי משים, ...לכן, מוטב במקרה דנן להגזים בכיוון של ויתור ורכות כלפי המיעוטים הלאומיים מאשר למעט בכך... אל לנו להתיחס לשאלה הלאומית באורח פורמאלי, אלא תוך התחשבות מחייבת של ההבדל ביחסו של הפרולטאר של האומה המדוכאת (או הקטנה) כלפי האומה המדכאת (או הגדולה)".

במרוצת השנים, ובשאלה היהודית בפרט, נשכחו בברה"מ עצותיו אלה של לנין, וחיפושי הדרכה שהוחל בהם לאחר מהפכת אוקטובר הוחנקו באיבם.

של היסוד הלאומי בתנועה הכללית אל הסוציאליזם. כראש המדינה הסובייטית גילה רגישות יוצאת מן הכלל לבעיה זו. אין זה מקרה כי הקרע העמוק ביותר בינו לבין סטאלין, שנחשב שנים רבות כ"מומחה" של המפלגה בשאלה הלאומית, התחולל דווקא בנקודה זו.

דומה, כי את הדברים הבוטים ביותר בשאלה הלאומית ובפרט ביחסה של המדינה הסובייטית הצעירה אל המיעוטים הלאומיים שנכללו בתחומיה, השמיע לנין באותו מסמך הידוע בכינויו "צוואת לנין". המדובר הוא בשורה של רשימות אותן הכתיב לנין בחודשים דצמבר 1922—ינואר 1923, כשהוא שוכב על ערש-דווי. רשימות אלה נועדו לשמש חוות דעתו של לנין באוזני צירי הוועידה ה-12 של המפלגה הבולשביט שהתכנסה באותם הימים (אפריל 1923) ושהיתה האחרונה בחייו. חלק ממכתבים אלה נגנזו במשך 35 שנים ורק אחרי הוועידה ה-20 פורסמו באורח רישמי. במהלך טיהוריו חיסל סטאלין את רוב צירי הוועידה ה-12, להם היה ידוע תוכן מכתביו אלה של מחולל המדינה הסובייטית. "צוואתו של לנין" היא אחד המסמכים החשובים ביותר להבנת יחסו של לנין לעיוותים השונים בחיי ברה"מ ושיקבלו ממדים מפלצתיים בתקופת שלטונו של סטאלין. בין יתר מכתביו של לנין מן הראוי להזכיר את החיבור "לשאלת הלאומים" או על "האוטונומיזציה". בחיבור זה מבחין לנין אבחנה מעמיקה בין האומות המדוכאות לבין האומות המדכאות. הוא יוצא בתוקף רב נגד הסטייה הגדולה-מעצמתית בשאלה הלאומית כסכנה עיקרית בתנאי ברית הרפובליקות הסובייטיות. הוא מוקיע את הצנטראליזם המופרז ואת הנטיות הבריוקראטיות בשעה שעוסקים ביחסים בין האומות והלאומים ומיחס תכונות אלה לסטאלין.

מסתבר כי בקיץ 1922 הכין סטאלין הצעת-החלטה בענין הדפוסים של היחסים בין הרפובליקות הסובייטיות הצעירות. ההצעה אף אושרה ע"י ועדה מיוחדת לקראת ישיבת הוועד המרכזי של המפלגה שנועדה לדון ביחסים העתידיים בין הרפובליקה הרוסית, הבילורוסית, האוקראינית והפדרציה הקאווקאזית. אולם, בספטמבר אותה שנה יוצא לנין בביקורת קטלנית על

היהודים והמהפכה

(מתוך „ההרצאה על מהפכת 1905“ •)

תועבה של אלמנטים דמוקראטיים באמת בעולם התרבותי, ואלה הם אך ורק הפר-עלים הסוציאליסטיים, הפרולטארים.

הבורגנות אפילו בארצות החופשיות ביותר, אפילו בארצות הרפובליקניות של אירופה-המערבית, יודעת לשלב יפה מאוד מליצות צבועות על „מעשי-האכזריות הרוסיים“ עם עיסקות-כסף חסרות-בושה, וביחד עם תמיכה פינאנסית בצאריזם ועם הניצול האימפריאליסטי של רוסיה על-ידי ייצוא הון ועוד.

נכתב בשפה הגרמנית בינואר 1917,

פורסם לראשונה ב„פראכרה“, מס' 18

22.1.1925

• „ההרצאה על מהפכת 1905“ ניתנה על-ידי וו. אי. לנין בשפה הגרמנית ב-9 (27) בינואר 1917 בבית-העם של ציריך באספת הנוער העובד השווייצארי.

...את שנאתו כיוון הצאריזם במיוחד נגד היהודים. מצד אחד, בא מקרב הי-יהודים אחוז גבוה במיוחד (לעומת מס-פרם הכללי של האוכלוסים היהודיים) של מנהיגי התנועה המהפכנית. גם עתה, אגב, יש ליהודים זכות זו, שהם נותנים אחוז גבוה יחסית של נציגי התנועה האינטרנאציונאליסטית לעומת העמים האחרים. מצד שני, הצאריזם ידע לנצל עד תום את המשפטים הקדומים השפלים ביותר של השכבות הנבערות ביותר בקרב האוכלוסייה נגד היהודים לשם אירגון פוגרומים, ואף להדריכם במיש-דין • ב-100 ערים נמנו במשך זמן זה למעלה מ-4000 נרצחים, למעלה מ-10000 פצועים ונכים — רציחות איומות אלו של יהודים שלווים, של נשותיהם וילדיהם, • עוררו רגש של תועבה עמוקה בכל העולם התרבות. כוונתי, כמובן, לרגש ה-

לנין והשאלה היהודית

מוצאו היהודי התייחס בשלילה לבעיה היהודית. דברים אלה של מארקס מנוצלים לעתים קרובות נגד התנועה המארקסיסטית, למרות שמארקס עצמו אף פעם לא חזר על דברים אלה. גם אצל מארקס היתה התפתחות בגישה הכללית לבעיה של שחרור לאומי. חיבור זה "לשאלה היהודית" לא מנע ממארקס לחבר את ה"מאניפסט הקומוניסטי". בזה הגדלות של מארקס שהוא למד מן ההתפתחות ומן החיים. במחשבתו של לנין חלה התפתחות עצומה בשאלה הלאומית והיהודית כאחת. מן הוויכוח שלו עם ה"בונד" אפשר היה להבין שלנין דוגל בטמיעה כפתרון לבעיה היהודית. אולם יחד עם זה כתב לנין על שתי מגמות סותרות בבעיה הלאומית: אחת בעד התמזגות של האומות והשניה המוליכה להתלכדות של אומות נפרדות. הוא היה בעד הפתרון המתקדם:

"נשארתי אותה מגמה כל-עולמית היסטורית של הקאפיטאליזם לשבירת מחיצות לאומיות, לטשטוש הבדלים לאומיים, להטמעה של האומות, אשר עם כל עשור מתגלית בייתר עוצמה, ואשר מהווה אחד המנופים הכבירים, ההופכים את הקאפיטאליזם לסוציאליזם" (הוצאה רוסית רביעית, כ' 20, עמ' 12). אבל באותו זמן דחה לנין נמרצות ובתוקף לחץ כלשהו בכיוון של מיזוג והטמעה, והתנגד בתוקף "לזרז" את התהליך של ההתקדמות. לנין דחה את הטענה של ה"בונד" כאילו הוא מצדד ב"אסימילציה". הוא כתב:

"כל המארקסיסטים, הן כל אחד לחוד והן ככלל מלוכד רשמי, גינו באופן המפורש ביותר ושאינו משתמע לשתי פנים את הכפייה הלאומית ולו גם הקטנה ביותר, את חוסר השוויון בזכויות" (לנין, כ' 20, עמ' 11).

"אין להשלים עם שום זכויות יתר לאומי ועם שום אי-שוויון לאומי בזכויות" (לנין, כ' 20, עמ' 27).

לנין חוזר בכל הזדמנות לאותו רעיון ומציין

לרגל מאה שנה ליום הולדתו של לנין, האדר-ריכל של מהפכת אוקטובר, מציינים האנשים המתקדמים בכל הארצות את פעלו הרב לשינוי פני החברה, להעלאת מעמד הפועלים לשלטון, לשחרור העמים המדוכאים, לחיי שלום וידידות בין העמים. רבת עניין היא גישתו של לנין לשאלה היהודית.

בארצות הסוציאליסטיות הופיעו כידוע, עיון-תים בטיפול בבעיה היהודית. נשאלת השאלה: כיצד טיפל לנין בבעיה היהודית? כיצד ניגש מנהיג מהפכת אוקטובר לפתור את הבעיה הכאובה של העם שהיה המדוכא ביותר והנרדף ביותר ב"בית הכלא" של העמים של הצאריזם? לנין ניהל מאבק עקבי בעד שחרור כל העמים. מהפכת אוקטובר שחררה את כל העמים המדוכאים של הצאריזם. יש הוגי-דעות שונים הגורסים כי לנין המשיך בגישתו השלילית של קארל קאוטסקי לפתרון הבעיה היהודית. קארל קאוטסקי חשב שהיהודים הם: "אחד השרידים מימי הביניים הפיאודאליים, זהו גיטו חברתי הקיים עדיין בתודעה לאחר היעלמו של הגיטו המוחשי. לא יצאנו עדיין מימי הביניים, ככל שהיהדות תמהר להיעלם, כן ייטב לחברה ואף ליהודים עצמם" ("גזע ויהדות", מהדורה שנייה, שטוטגארט, פרק אחרון). אפשר למצוא אצל לנין השפעות שליליות מסוימות של גישתו של קאוטסקי לבעיה היהודית. קאוטסקי גרס טמיעה של כל הלאומים בלאום אחד וכל השפות בשפה אחת. בהתווכחו עם ה"בונד" ב-1913 הביע גם לנין את הדעה כי הטמיעה היא פתרון של השאלה הלאומית. בנתנו כדוגמא את העיר ניו-יורק בה מתערבבים כל הלאומים כמו "בטחנה הטוחנת את כל הייחודים הלאומיים". אולם למרות זה בתקופה מאוחרת יותר יצא לנין למאבק חריף נגד קאוטסקי. יהיה זה עיוות מפורש של הלניניזם אם נייחס ב-1918 בבעיה היהודית את הדעות שהובעו על ידו ב-1913.

ידוע, שבנעוריו גם מארכס (בגיל 23), למרות

כפי שהתנפלו על היהודים. טבעי הוא, שאותו חלק של היהדות, אשר הגיע לרמה מסויימת של תודעה מעמדית פרולטארית הצטרף ברצון לשורת המהפכה.

לנין התייחס בכל החומרה והרצינות למאבק נגד הפגע של האנטישמיות ממנו סבלו במשך דורות המוני עם יהודיים. עוד לפני האוקטובר הקדיש לנין מרץ רב להסברה במפלגה ובקרב המוני העם מה רב הנזק שהאנטישמיות גורמת לא רק ליהודים אלא גם למעמד הפועלים. הוא הדגיש שהאנטישמיות מהווה נשק יעיל בידי הריאקציה, כדי להכניס פירוד בין הפועלים ולהסיח את דעתם מהשוואה האמיתית — מן השל-טון של בעלי ההון ובעלי האחוזות. באחד הצווים הראשונים שהופיעו אחרי הנצחון של אוקטובר קרא לנין לעקור מהשורש את נגע האנטישמיות. לצו שפורסם אחרי אוקטובר נגד האנטישמיות הוסיף לנין בכתב ידו:

„המועצה של הקומיסארים העממיים מחייבת את כל המועצות לנקוט באמצעים דחופים, כדי לעקור מן השורש את התנועה האנטישמית, את הפורעים ולהעמיד מחוץ לחוק את אלה המנהלים תעמולה לפורענות. (הצו הוצא ב-27 ביוני 1918).

זה היה הצו הראשון שהוצא אי פעם ע"י מדינה כלשהי שהעמידה את האנטישמיות מחוץ לחוק.

טבעי בהחלט מדוע המוני עם יהודיים ראו במשטר החברתי שקם אחרי אוקטובר 1917 סיום של דיכוי, פרעות, הפליות, „תחום המושב“. נפתחו לפני היהודים אפיקים חדשים של השתלבות בחיים החדשים.

נצחון מהפכת אוקטובר העמיד על סדר-היום בעיות חדשות, אותן צריך היה לפתור. אחת השאלות הקשות והמסובכות ביותר היתה השאלה הלאומית. גאוניותו של לנין בזה שהוא ידע לפתח את ההלכה של הבעיה הלאומית. בכתב-העת „וואפראסי פילאסאפי“ (מס' 9, 1917) כתב מ. ס. ג'רנוסוב על הבעיה הלאומית כפי שהת-ייצבה על סדר יומה אחרי אוקטובר:

„יחסים לאומיים הם בין המסובכים ביותר של צורות היחסים החברתיים...“ „יחסים אלה משפיעים על הפעולות של התרבותיות הלאומיות והשפות. הבעיות החברתיות והפסיכולוגיות של היחסים הלאומיים הם מהמסובכים ביותר. כאן משפיעים פנומנים קבועים כאלה כמו תודעה לאומית, אופי לאומי, סנטימנט לאומי ורגש של גאווה לאומית, סטריאוטיפים לאומיים, דעות קדומות לאומיות, מצבי רוח, סנטימנטים, אהדה ואנטיפטיה. לאנשים אחרים, אינטרנאציונאליזם

„שלא יכול להיות סוציאליסטי, פרולטאריזם המשלים עם האלימות הקטנה ביותר הנעשית בידי האומה „שלו“ כלפי אומות אחרות“ (לנין, כ' 21, ע' 287).

בנהלו את המאבק לנצחון האוקטובר פיתח לנין את ההלכה הלאומית בהתאם למציאות החד-שה. קלינין, אחד האישים הבולטים, שעמד בראש המוסד העליון של המדינה הסובייטית במשך 26 שנים כתב חוברת בשם „יהודים בברה"מ“ שיצאה לאור בסוף שנות העשרים ובה יצא בבהירות נגד כל רעיון של התבוללות כפרייה. הוא כתב:

„מאחר שהפרולטאריזם הוא בינלאומי, מאחר שהוא עובד בתעשייה הגדולה, הרי הוא מעצב לעצמו קווים כלליים, זה נכון. אך בכל זאת, לפרולטאריזם של כל לאום שהוא יש לא רק שטח משלו אלא גם לשון משלו וגם תכונות חיים משלו זכו. גם לפועלים היהודיים יש כל אלה...“ והוא מוסיף בתוקף: „אילו קומוניסט היה נוקט באמצעים מלאכותיים להגברת ההתבוללות, הוא היה עושה שגיאה“.

אנו מוצאים כאן ביטוי נאמן לגישה הלנינית לשאלה הלאומית בכלל ולשאלה היהודית בפרט. לנין לא הסתפק במאבק נמרץ נגד כל דיכוי לאומי, נגד כל הפלייה ונגד כל זכות יתר בין העמים. הוא נאבק גם באופן מיוחד נגד הפלייה כלפי העם היהודי. הלניניזם שולל כפיה כלשהי בכיוון אסימילציה או הטמעה.

לנין היה בין הלוחמים הלוהטים נגד האנטי-שמיות ונגד הפרעות לגבי היהודים. ביוני 1903 הגיב לנין במאמר חריף נגד הפרעות שאירגנה הריאקציה בקישיניב („איסקרה“, יוני 1903); ביוני 1906 הופיע עוד מאמר חריף של לנין נגד הפרעות לגבי היהודים בביאליסטוק. עד מלחמת העולם הראשונה הופיע לנין בהודמנויות שונות נגד המדיניות הצאריסטית של הפליות, של רדיפות, נגד תחום המושב לגבי היהודים. באחד מנאומיו הלוהטים ביותר נגד המדיניות של המשטר הצאריסטי קרא לנין בין היתר: „קלון לצאריזם הארור, שענינה ורדף את היהודים! קלון לכל אלה הזורעים שואה נגד היהודים, הזורעים איבה נגד עמים אחרים!“

לונאצ'ארסקי שעבד יחד עם לנין מאז 1904 במערכות העתונות הבולשבית בחו"ל זוכה להערכה רבה מצד לנין ולפי המלצתו נתמנה כקור-מיסאר עממי לענייני השכלה כתב בחוברת „יהודים בברה"מ“ בין היתר:

„היהדות היתה נתונה לרדיפות גדולות ביותר של האוטוקראטיה הצאריסטית: על איש לא התנפלו כל העקרבים של המשטר הצאריסטי,

רכת על ידי הגישה הלנינית לשאלה הלאומית.

אין לייחס ללנין ב־1917 אותה גישה שביטא בכמה הזדמנויות לפני מלחמת העולם הראשונה. אחרי מהפכת אוקטובר כתב לנין בספר: "מחלת הילדות של השמאל":

"כל עוד קיימים הבדלים לאומיים וממלכתיים בין העמים והארצות, והבדלים אלה יחזיקו מעמד זמן רב מאוד אפילו אחרי הגשמת הדיקטטורה של הפרולטאריון בקנה מידה עולמי הרי האחדות של הטאקטיקה של התנועה הקומוניסטית הפועלית בכל הארצות דורשת לא חיסול של ההבדלים הלאומיים (זהו חלום שווא בתקופה זו) אלא הגשמת העקרונות של הקומוניזם, הכוונת עקרונות אלה באורח נכון והתאמתם להבדלים לאומיים ולאומיים-ממלכתיים."

בהתאם לגישה זו הגיש לנין את כל העזרה הממלכתית להתפתחות ולצמיחה מפוארת של החיים הציבוריים והתרבותיים היהודיים בברית המועצות בתקופתו. התפתחות זאת התחוללה לא לפי גישה פרקטיציסטית, לא בניגוד להלכה של לנין, אלא בהתאם לעקרונות הכלליים של לנין על שוויון זכויות מלא לכל האומות. (לנין, כ' 20, עמ' 423).

החיסול האכזרי של התרבות היהודית בתקופתו של סטאלין הוא המנוגד לעקרונות של הסוציאליזם. העיוותים החמורים שבוצעו בברית המועצות לגבי השאלה הלאומית היהודית הם תוצאה של הפרה מפורשת של התורה הלנינית על שוויון זכויות מלא לכל העמים. הביטול של התרבות הלאומית היהודית בתקופתו של סטאלין ולאחריה — מדגיש את הצורך הדחוף בשינוי יסודי של מצב זה. אולם ההתפתחות המצערת שהתחוללה אחרי לנין אינה צריכה להביאנו להתעלמות מן ההישגים שהושגו בימי לנין.

בתקופה הראשונה לאחר מהפכת אוקטובר הוכרו על "זכויות של העם העובד והמנוצל" ועל שוויון זכויות העמים. אחת הנקודות של הכרזה זו אומרת: פיתוח חופשי של המיעוטים הלאומיים ושל קבוצות אטנוגרפיות הגרות בטריטוריה של רוסיה. בהתאם להכרזות אלה שהיו את היסוד של המדיניות הלאומית הלנינית התחילה התפתחות גדולה בין כל העמים של ברה"מ וביניהם גם של היהודים. המדיניות הלאומית הלנינית שינתה לגמרי את האופי הסוציאלי של היהודים. בסוף 1938 היו 71% של התושבים היהודיים פועלים ועובדים, 6% היו חברי קולכוזים וכ־20% היו בעלי מלאכה מאורגנים. ב־1939 עבדו כ־700 אלף יהודים במפעלים תעשייתיים גדולים. שינוי יסודי זה חל 20

ואנוכיות לאומית, הם אלמנטים של היחסים בין האומות". המחבר מוסיף שבדרך כלל אישרה מהפכת אוקטובר את הקו המארכסיסטי-הלניני בשאלה הלאומית מלפני המהפכה, אבל: "באורח תו זמן צפו בעיות חדשות" ולנין ידע לפתור.

כדי לקדם את הפתרון של השאלה היהודית ידע לנין לפתח את ההלכה בהתאם לזמן החדש. תשומת-לב מיוחדת הקדיש לנין לעבודת המפגש בין המוני-עם יהודיים. ש. דימאנשטיין, יו"ר הקומיסאריון היהודי, מספר בזכרונותיו, שבשנת 1916 כתב לו לנין משוויץ לפאריס וביקשו לתרגם לאידיש את החוברת "סוציאליזם ומלחמה" (של לנין). אולם בגלל קשיים שונים, לרבות כספיים, החליט דימאנשטיין, לא להיענות לבקשה. כאשר נודע הדבר ללנין כתב לו שנית בענין זה ודרש לעשות הכל כדי לפרסם חיבור זה באידיש. דימאנשטיין מסר את דברי לנין — "המשקל המדיני של הפועלים היהודיים גדול" — ועל-כן הוא הציע לעשות מאמצים מיוחדים לפירסום חומר זה באידיש.

פרט זה אופייני מאוד לעבודתו של לנין, הוא מעיד על הערכתו הרבה של העבודה בין המוני העם היהודיים, ועל הערכת פיתוח ההסתברות בשפת אידיש, שפת ההמונים היהודיים. זה היה עוד לפני אוקטובר.

חשיבות רבה הקדיש המשטר הסובייטי לצורך לחולל שינוי לטובה במצב המוני-העם היהודיים. זמן קצר אחרי מהפכת אוקטובר, אחרי פירסום "הצהרת זכויותיהם של עמי רוסיה", אחרי שהתארגן הקומיסאריון העממי לענייני הלאומיים, הוחל גם בארגון הקומיסאריון היהודי. ש. דימאנשטיין מספר: "אחרי שיחות עם לנין, הסכים הוא לאפשרות לעצם צורות ארגוניות מסוימות לעבודה מפלגתית בקרב היהודים, בד בבד עם עבודה יהודית, סובייטית ומפלגתית".

בהתלהבות יוצאת מהכלל התחילו המוני-העם היהודיים להשתתף בבנין המשטר הסוציאליסטי, על חורבות הצאריזם. בעידודו של לנין הוקמו באותו זמן דפוסי חיים חדשים, ציבוריים ותרבותיים. הם הביאו לביטוי את המאוויים הלאומיים מיים הרדומים של המוני עם יהודיים במסגרת המשטר הסובייטי. ברחבי ברית-המועצות קמו בתי-ספר יהודיים, החלו להופיע עתונים יהודיים, תיאטרונים, בתי משפט יהודיים באזורים יהודיים.

ההתפתחות של החיים הציבוריים והתרבותיים היהודיים בשפת אידיש התאפשרה הודות למהפכת אוקטובר. היא הקיפה את כל שטחי ברה"מ, וזו לא היתה תופעה סטיכית. היא היתה מוד-

„הסוציאליזם לא רק שלא מבטל את השוני הלאומי וההבדלים — אלא להיפך, הוא מבטיח את ההתפתחות הכל־צדדית ואת הצמיחה של הכלכלה והתרבות של כל העמים“.

לדאבוננו עדיין לא תוקנו עיקר העיוותים שנעשו לגבי התרבות והחיים הציבוריים היהודיים. יש לחולל בתחום זה שינוי גדול, אשר יבטיח הלכה למעשה שוויון זכויות מלא ליהודים בבריית־המועצות.

בארצות הסוציאליסטיות היו עיוותים לגבי הבעיה היהודית ואילו בארצות הרכושניות הושמדו ע"י קלגסי היטלר 6 מיליון יהודים. לאחר מלחמת העולם השנייה קמה מדינת ישראל. בהתאם לגישה הלנינית על זכות להגדרה עצמית סייעה ברה"מ בעזרה כל־צדדית להקמת מדינת ישראל. זה נחרת עמוק מאוד בתודעה של העם היהודי. גם במאבקנו לביטול העיוותים אל לנו לשכוח את קשר הגורל בין העם היהודי לבין הקידמה האנושית. הודות לנצחון של הצבא הסובייטי במלחמת העולם השנייה — ניצלו מהשמדה מיליונים יהודים ובתוכם גם הישוב היהודי בארץ ישראל.

כאשר אנו מציינים את שנת המאה להולדתו של לנין ראוי להזכיר בייתר תוקף לעם היהודי ברחבי תבל כי הדרך לביטול האנטישמיות וההפליה האנטי־יהודית הוא מאבק משותף למען מטרה זו עם כל כוחות הקידמה. גורלו של העם היהודי בתפוצות קשור קשר הדוק ביותר עם נצחון השלום והדמוקרטיה.

נוכח התופעות האנטי־יהודיות בפולין העמית מוטלת עלינו חובה לפעול ולהיאבק להגשמת הציוויים של לנין בשאלה הלאומית. תורתו של לנין מצווה לפעול לביטול העיוותים בתוך המחנה הסוציאליסטי.

לרגל שנת הולדתו המאה של לנין מחייבים ללמוד ולהעמיק את תורתו של המנהיג הגדול של המהפכה האוקטוברית. לנין ידע להגשים בגאונות את המעבר מן הקאפיטאליזם אל הסוציאליזם. הוא פתח אופקים רחבים לעמי ברית־המועצות. הוא הראה אופקים חדשים לאנושות. להתקדמות לשלום ובעד סוציאליזם.

שנה אחרי נצחון אוקטובר. בשטח התרבות וההתפתחות היתה עוד יותר מרשימה. ב־1939 הופיעו 339 ספרים באידיש במיליון 351 אלף טפסים. הופיעו 5 עתונים יומיים באידיש ו־5 כתבי־עת ספרותיים ואמנותיים. התקיימו 10 תיאטראונים ממלכתיים ו־400 בתי־ספר באידיש. התפתחה רשת רחבה של ספריות וכן מועדונים. חוץ מזה חלה התפתחות של החיים הציבוריים והתרבותיים היהודיים באיזורים היהודיים כגון בקרים, באוקראינה וכו'. האזור האוטונומי הוקם על ידי ממשלת ברה"מ בבירוביג'ן כדי לבצע במלואו את ציווי ההלכה הלנינית בשאלה הלאומית גם בקרב העם היהודי. הצורה בה טיפלה ממשלת ברה"מ בשאלה היהודית בהתאם למדיניות הלנינית בשאלה הלאומית עוררה הערכה בכל העולם.

כדאי לציין שלנין לא היה אדיש להתפתחות של התרבות היהודית. הוא הבחין אבחנה ברורה בין הערכים המתקדמים והריאקציוניים של התרבות היהודית. בהתעכבו על הערכים החיוניים בתרבות היהודית כתב לנין בין היתר:

„בתרבות היהודית התפתחו במפורש סגולות חשובות, כלל־עולמיות, מתקדמות: האינטרנאציונאליזם שלה, התגובה העירנית על כל תנועות הקידמה של התקופה“ (לנין, כתבים, כ' 20, עמ' 10).

דווקא בבריית־המועצות התארגן וקם תיאטרון מפואר „הבימה“ בשפת עברית ובו היו במאים סובייטיים הטובים ביותר. תיאטרון זה קם והתקיים הודות לתמיכה של הממשלה הסובייטית. התמיכה הכל־צדדית והאפשרויות של התפתחות תיאטרון „הבימה“ ניתנה הודות לגישה הלנינית לשאלה הלאומית. העובדה שלאחר מכן התפתחו שם עיוותים לגבי העם שלנו מחייבת אותנו לפעול לביטול עיוותים אלה, אולם בשום אופן אינה מחלישה את מאבקנו אנו למען הקידמה החברתית. למען הסוציאליזם.

הוועידה העשרים של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית שביקרה קשות את העיוותים של פולחן האישיות בשאלה הלאומית אישרה ביתר תוקף:

בתרבות - שני יסודות

האינטרנאציונאליזם, להיאבק "בהתאם" לתכונותיהם המיוחדות של ה"ה פורישק" ביץ', סטרוב ודומיהם — הרי זהו תפ" קידך, ולא להטיף, לא להתיר את סיסמת התרבות הלאומית.

אותו דבר עצמו נוגע לאומה המדוכאת ביותר והנרדפת ביותר, האומה היהודית. התרבות הלאומית היהודית — זוהי סיסמת הרבנים והבורגנים, סיסמת צרינו. אולם קיימים אלמנטים אחרים בתרבות היהודית ובכל תולדות היהדות. מתוך 10.5 מיליונים יהודים בעולם כולו, קצת למעלה ממחציתם חיים בגאליציה וברוסיה, ארצות נחשלות ופראיות למחצה, המחזיקות את היהודים בכפייה במצב של כת. המחצית השנייה חיה בעולם התרבותי, ושם אינה קיימת ההתבדלות הכיתתית של היהודים. שם נתבלטו בבהירות קוויהאור פי המתקדמים-העולמיים הגדולים שבתרבות היהודית: האינטרנאציונאליזם שלה, היענותה הערה לתנועות המתקדמות של התקופה (אחוז היהודים בתנועות הדמוקראטיות והפרולטאריות עולה בכל מקום על אחוז היהודים באוכלוסייה בכלל).

היהודים-המארכסיסטיים, המתמזגים עם הפועלים הרוסיים, הליטאיים, האוקראיניים והאחרים בארגונים מארכסיסטיים אינטרנאציונאליים, תורמים את תרומתם (ברוסית ובאידיש) לעיצוב התרבות הבינלאומית של תנועת הפועלים. אותם יהודים — על אף הספאראטיזם הבונדאי — ממשיכים במסורת הטובה של היהדות, בהיאבקם נגד הסיסמה של "התרבות הלאומית".

הנאציונאליזם הבורגני והאינטרנאציונאליזם הפרולטארי — אלו הן שתי סיסמות העוינות זו את זו ללא פשרה, התומכות שני מחנות מעמדיים גדולים של כל העולם הקאפיטאליסטי והמבטאות שתי פוליטיקות (יתר על כן: שתי השקפות-עולם) בשאלה הלאומית.

בכל תרבות לאומית מצויים אלמנטים, ויהיו אלה אפילו לא מפותחים, של תרבות דמוקראטית וסוציאליסטית, שכן בכל אומה קיימים המוני-עם עמלים ומנוצלים, שתנאי חייהם מולידים בהכרח אידיאולוגיה גיה דמוקראטית וסוציאליסטית. אך בכל אומה מצויה גם תרבות בורגנית (וברובן עדיין תרבות של המאה השחורה ותרבות קלריקאלית) ולא בצורת "אלמנטים" בלבד, אלא כתרבות שלטת.

בהעלותנו את הסיסמה של "תרבות אינטרנאציונאלית של הדמוקראטיזם ושל תנועת הפועלים העולמית", נוטלים אנו מכל תרבות לאומית רק את יסודותיה הדמוקראטיים והסוציאליסטיים, נוטלים אנו אותם באורח בלעדי ומוחלט בניגוד לתרבות הבורגנית, לנאציונאליזם הבורגני של כל אומה. שום דמוקראט, ועל אחת כמה וכמה שום מארכסיסט, איננו שולל את שוויון-הזכויות של השפות או את ההכרח להתפלמס בשפה "שלך" עם הבורגנות "שלך", או לנהל תעמולה בעד רעיונות אנטי-קלריקאליים או אנטי-בורגניים בקרב האיכרות והזעיר-בורגנות "שלך".

כל הרוצה לשרת את הפרולטאריון חייב לאחד את פועלי כל האומות, ולהיאבק ללא רתיעה נגד הנאציונאליזם הבורגני, הן "שלו" והן הזר.

ניקח דוגמה ממשית. היכול מארכסיסט ווליקורוסי לקבל את סיסמת התרבות הלאומית, הווליקורוסית? לא. אדם כזה יש להושיב בין הלאומנים, ולא בין המארכסיסטים. תפקידנו — להיאבק נגד התרבות הלאומית השלטת, הווליקורוסית, של הבורגנות והמאה השחורה, ולפתח אך ורק ברוח אינטרנאציונאלית ובברית הדוקה עם פועלי הארצות האחרות את אותם הנבטים המצויים בתולדות התנועה הדמוקראטית והפועלית שלנו. להיאבק נגד בעלי-האחוזות והבורגנים הווליקורוסיים "שלך" נגד "תרבותם" הלאומית, בשם

אל עצרת לכבוד הנצחון על הפאשיזם

יהושע גרוסברד

מהפכת עולם ומהפכת אדם

כשנפש האדם מיטלטלת ביניהם, מחברת השיעור בוד והעבודות לחברת החירות והגאולה, מחברה זו שבמציאות לחברה זו שבאידיאל. מעבר זה אינו משול לקפיצה משום יחודה העמוק של מהפכת הסוציאליזם, בניגוד למהפכות שקדמו לה, ובראש וראשונה משום היותה כרוכה בשילוב תיקון עולם ותיקון האדם.

2

יש ומכנים סוגיה זו כמהפכה התרבותית של הסוציאליזם. אל נכון כאן הוא המוקד, מרכז העצבים, פקעת הניגודים של מהפכת הסוציאליזם כל-כולה.

מפעלו הכביר של מארקס היה בחיבור בין תנועת הפועלים הריאלית הפועלת בתוך החברה הקיימת לבין יעודי הסוציאליזם לכינון חברת העתיד. כדברי מארקס הצעיר: — כשם שמעמד הפועלים מוצא בפילוסופיה את נשקו הרוחני, כך מוצאת הפילוסופיה בפרולטאריאט את נשקה החומרי. אותו רעיון עצמו בוטא גם נוסח אחר: חירות הרוח זהו "העולם האידיאלי, אשר צומח מהמציאות הריאלית, ושוב מעשיר ומוסיף נשמה יתירה למציאות הזאת".

מאוחר יותר, בשלב מתקדם יותר בגיבוש השקפותיו גילה מארקס את הדיאלקטיקה הפנימית שבחיבור בין הריאלי והאידיאלי, כשנגד עיניו בראש וראשונה המימד האנושי שבמאבקו המעמדי של הפרולטריון. את המפתח לחיבור בין הריאלי והאידיאלי לא ביקש מארקס באידיאליזם של מעמד הפועלים.

בהשיבו לביקורת אשר האשימה אותו בכך שהוא הופך את הפרולטריום לאלים כתב מארקס ב"משפחה הקדושה": "היפוכו של דבר, משום שההפשטה מכל האנושי, אפילו ממראית עין של האנושי באה על ביטויה השלם והממשי בפרולטריון; משום שתנאי-החיים של החברה

זה מכבר נאמר: טעויות והתלבטויות אשר לאישיות היסטורית, כלולים בהן טעם ולקח רבי-משמעות. לרגל חגיגות מאה שנה להולדתו של לנין, גאון המהפכה הרוסית ואחד מגדולי המהפכנים בכל הזמנים ובכל העמים, — ידובר רבות, ובצדק, על הישגי פעלו ומחשבתו הכבי-רים.

לנין היה לא רק מנהיגה של המהפכה הפרולטרית הראשונה בעולם, לאחר נסיונה ההירואי של הקומונה הפריזאית שלא האריכה ימים, כי גם הפילוסוף הגדול של מהפכת הסוציאליזם, זו המופיעה לא רק כרעיון בלבד אלא כמעשה, של שינוי סדרי בראשית. על כן נודעת חשיבות רבה גם ללבטי מחשבתו.

בינואר שנת 1917 הירצה לנין בציריך שב-שוויץ על מהפכת 1905 הרוסית. בדברי סיום שבהרצאה זו, שבעות ספורים לפני התפרצות הרהגוש המהפכני ברוסיה, בדברו על המהפכה הפרולטרית העתידה לבוא ובצינו, כי המהפכה הרוסית מהווה הקדמה למהפכה האירופית העתידה אמר: — "אנו, הזקנים, אולי לא נזכה לחיות עד הקרבות המכריעים של מהפכה עתידה זו".

לעומת זאת את הרצאתו רבת-העניין המוקדמת לבירור תפקידי ברית הנוער הקומוניסטי, אותה הירצה במוסקבה בשנת 1920, סיים לנין בציון המשימות של הנוער תוך הנחה כי "הדור שגילו עתה 15 שנה, בעוד 10—20 שנה יחיה בחברה קומוניסטית".

יישותו של לנין כל-כולה במזיגה הנפלאה של אידיאליזם מהפכני מרקיע-שחקים וריאליזם מפורח שאין למעלה ממנו. סגולת אישיותו זו של לנין, יש בה גם משום ביטוי והתגלמות למזיגה העליונה אותה מקיימת מהפכת הסוציאליזם, תוך סתירות וניגודים פנימיים חריפים וקורע-לב. מהפכה אשר יעודה הוא להגשים בפועל ממש את המעבר שבין שני העולמות,

הקאפיטאליסטית. אך משימתה של מהפכת הסך-ציאליזם היא מימוש המעבר לא מחברת ניצול בצורה אחת לכזאת בצורה אחרת, אלא כינון חברה חופשית מכל צורה של ניצול וכפייה.

שלישית. למען כינון חברה חדשה כגון זו, המושתתת כביטוי של מארקס על תנאי-חיים אנושיים, דרושה לא רק מידה גבוהה של התפתחות פוליטית, המאפשרת את שבירת שלטונו של ההון; ולא רק רמה כלכלית נאותה, זו המאפשרת את הייצור על יסודות שיתופיים, סוציאליסטיים. דרושים גם תנאים המאפשרים את המהפכה התרבותית-מוסרית, זו שתוכנה הם ערכי החיים, תנאים המאפשרים את מהפכת האדם.

מאז ומתמיד שלל המארקסיזם את תורות-הריפיון הרואות את המפתח לגאולת המין האנושי בתיקונו המוסרי של הפרט. האדם החי בתוך החברה הינו, בעיקרו של הדבר, פרי הסביבה והתנאים החברתיים, על-כן לא תיתכן השתחררותו של האדם ללא שינוי ראדיקלי, מהפכני של יסודות החברתיים לקיומו. היה זה מארקס אשר ניסח ב"תיזות על פויאריבך" את ההנחה בדבר הזיקה הפנימית שבין תיקון החברה לבין תיקון האדם. למרבה הצער, ואולי יהיה זה נכון לומר — למרבה האסון, לא זכתה לתשומת לב ראויה.

„התורה המטריאליסטית, אומר מארקס, על שינוי המסיבות ועל כינון שוכחת שהמסיבות משתנות על-ידי בני-האדם ושמן ההכרח הוא שהמחנך יחונך בעצמו. על כן הכרח הוא לה לחצות את החברה לשני חלקים, אשר אחד מהם נישא מעליו, את החפיפה של שינוי המסיבות והפעילות האנושית או השינוי העצמי ניתן לתפוס ולהבין באורח מושכל רק בתורת פראקטיס מהפכני“.

לשון אחרת: המעשה המהפכני, יוכל למשימתו אך ורק במידה שיידע למזג את שינוי נסיבות החברה עם שינויו של האדם, הוא עצמו.

4

בשנת 1894 נתבקש אנגלס על-ידי סוציאליסטים איטלקיים להמציא להם, לצורך הוצאת כתב-עת חדש, נוסח תמציתי לרעיון של התקורפה החדשה, תקופת הסוציאליזם בניגוד לעידן אותו ציין דנטה במילים: — „בני אדם מסויימים שולטים ואילו אחרים מתיסרים“. תשובתו של אנגלס היתה כי ספק אם ניתן הדבר ובכל זאת הצביע על המשפט מה„מניפסט הקומוניסטי“ על אודות הקומוניזם בתור חברה בה „התפת-

הקיימת כל-כולם מתגלמים בתנאי-החיים הבלתי-אנושיים ביותר של הפרולטריון; משום שבפרולטריון האדם איבד את עצמו אבל יחד עם זאת קנה לעצמו את התודעה התיאורטית של אבידה זו, ונוסף לכך גם נאלץ להתנגד בזעם לחוסר-אנושיות זאת משום המצוקה, המשמשת כביטוי ממשי של הכורח, — הרי שהפרולטריון יכול וחייב לשחרר את עצמו בידי הוא“.

ומכיוון שאין מעמד הפועלים יכול לבטל את תנאי-החיים שלו מבלי לבטל את תנאי-החיים הבלתי-אנושיים של החברה הקיימת, שמצאו את התגלמותם בו עצמו, על-כן שיחרורו הוא בהכרח גם גאולת חברת האדם כולה. כאן טמון יעודו המשחרר של מעמד הפועלים. התפיסה הפשטנית של המארקסיזם, זו אשר גרמה ומרסיפה לגרום לעיוותים ההופכים אותו לפארודיה, לקאריקטורה על המארקסיזם, עשויה לתאר את החיבור בין הריאלי והאידיאלי כנתון מראש באורח אוטומטי, מכוח עצם קביעת היעוד המשחרר אשר לפועל.

התפיסה הפשטנית גורסת כי כל הבעיה היא בהשפעה ההרסנית של סוכני-המעמדות העוינים, אותה יש לחסל על מנת לקרב את שעת הגאולה. התוצאה היא הפוכה. הנסיון להתעלם ולעקוף את המציאות המורכבת והסבוכה מוליכה רק לזיוף, זיופם של הריאלי והאידיאלי כאחת.

3

לאמיתו של דבר הבעיה רק מתחילה, מופיעה בכל היקפה עם גילוי יעודו המשחרר של הפרולטריון.

ראשית, מעמד הפועלים עצמו, עם כל היותו נושא אובייקטיבי של יעודי השיחרור הכל-אנושי, אינו אלא חלק של החברה הקיימת, הוא נתון בסבך הניגודים של החברה כולה, וכן הסתירות שבקביעת הזיקה שבין הצרכים היומיומיים שלו לאינטרסים ההיסטוריים החורגים מגבולות המצוי המולכיים לקראת חברת העתיד. הבעיה, אותה הגדיר לנין כבעיית ההכרה הטרייד-יוניוניסטית וההכרה המעמדית.

שנית, יחודה של מהפכת הסוציאליזם. החברה הבורגנית גמלה, בעיקרו של הדבר, כבר בחיקה של החברה הפיאודלית. יחסי הייצור הקאפיטאליסטיים המושתתים על עבודה שכירה וחילופי סחורה צמחו ושינו את פני החברה הקיימת מבפנים, כשהמעמד השלישי תופס, מכוח שליטתו בממון, את מקומו בראש הסולם החברתי בצידה של האריסטוקרטיה הפיאודלית. התנאים המוקדמים לקראת החברה הסוציאליסטית, אף אלה צומחים בתוך החברה הישנה,

חותו של כל אחד משמשת תנאי להתפתחותם החופשית של כולם".

כמה רחוק חזון קומוניזם זה מאותו הקומרניזם המעמיד מעל לכל את מה שמכנים כמרות הכלל, הפועלת לפי כל כללי הכפיה למען משימת מות המהפכה כביכול, ואשר למעשה אינה אלא בבחינת, כדברי מארקס, חציית החברה לשני חלקים, אשר אחד מהם נישא מעליה. זהו אותו סוג של "מרות הכלל", בו הולכת ונשחקת אישיותו של האדם ועימו יחד תוכנה האנושי הגדול של מהפכת הסוציאליזם.

עכשיו, חמישים שנה ומעלה אחרי המהפכה הסוציאליסטית באחת הארצות הגדולות שבעורלם, שוב אין אנו רשאים להישאר בתחום ההנחות העיוניות בלבד. יש להבין ולהסביר את הפער הגדול, המגיע עד כדי קרע בין המציאות של המהפכה ברוסיה ובסין לבין הנחות אלה. את המפתח להבנת התפתחות דברים עגומה זו חייבים אנו לבקש קודם כל באופיין ההיסטורי של מהפכות אלה שהתחוללו בארצות מפגרות יחסית מבחינה כלכלית חברתית ותרבותית כאחת. מהפכות אלה הציבו בראש הגל את הפרולטריון הסוציאליסטי, אך מאחוריו — ארץ איכרים נחשלת, הסובלת לא מעודף כי אם ממידה בלתי מספקת של התפתחות קאפיטאליסטית, על כל הסתירות החבויות במצב דברים זה.

באחד המאמרים האחרונים שלו, אותם כתב לנין בערוב חייו, הנושא את השם "על המהפכה שלנו" עוסק הוא שוב בשאלת יסוד זו של המהפכה הרוסית. אם, שואל לנין, לכינון הסוציאליזם דרושה רמה מסויימת של תרבות, מדוע אסור עלינו להתחיל בראשונה מכיבושן בדרך מהפכנית של התנאים המוקדמים למען רמה מסויימת זו, ולאחר מכן, על בסיס שלטון הפועלים והאזכרים והמשטר הסובייטי, לצעוד להדבקת עמים אחרים".

שאלתו זו של לנין היתה כחץ מקשת לעבר מחנה הנרתעים, אשר בשבילם שימשה נחשלת תה של הארץ כהצדקה להעדר יוזמה מהפכנית. אך עם זאת העובדה המכרעת כי המהפכה הרוסית לא שימשה כהקדמה למהפכה בארצות המפותחות, לא היתה יכולה שלא להחרף שבועתיים את הניגודים שבמעבר אל מהפכת הסוציאליזם.

5

בהיותו מוקדם מביצוע סונטה של בטהובן אמר לנין (כפי שמספר על כך גורקי): "לשמוע

מוסיקה לעתים קרובות איני יכול. מעצבן. מתחשק לדבר שטויות חביבות וללטף ראשים של בני אדם, החיים בתוך גיהנום מזהם והמרסוגלים ליצור יופי כזה. והרי כיום אין ללטף ראשו של איש — מן הצורך להכות על הראשים, להכות ללא רחם, אם-כי, לפי האידיאל, אנו נגד כל אלימות כלפי בני האדם. הם... תפקיד קשה באורח יוצא מהכלל".

היו ויש המפרשים את הדברים באורח זדוני כחיוב כולל של שיטת האלימות. האמת היא שאין כמו לנין אשר ידע את מוגבלות השימוש באלימות ובכפיה.

לדידו של מארקס תפקידה של האלימות היה, בעיקרו של הדבר, בגדר הסעד ההכרחי להולדת החברה החדשה תפקידה של המיילדת. והרי אין לידה שלא תהא כרוכה בכאבים ובייסורים. אכן, תפיסתו של לנין בדבר הדיקטטורה של הפרולטריון היתה נוקשה יותר עקב תנאי התפתחותה ההיסטורית של רוסיה תחת שלטון של עריצות ושררה, וכן עקב עליית ההון המונופוליסטי בעולם, המעלה את מגמת השימוש בכוח הזרוע גם במדינות הדמוקרטיות הבורגניות.

עם זאת ראה לנין את הדיקטטורה הפרולטרית "לא רק באלימות, כלפי המנצלים, ואפילו לא כאלימות בעיקר". בדברו על הקמת חברה חדשה ייחס חשיבות מכרעת לא לכפייה כי אם למשמעת שמתוך הכרה, לגורם המוסרי, לחינוך האדם. "כאן בנוסף לאלימות, לאחר האלימות המנצחת, דרוש ליכוד שבאירגון, משמעת ומשקל המוסרי של הפרולטריון" — כתב באחד ממאמריו בשנת 1919.

בתוקף רב נלחם נגד המגמות של המעמדיות הצרופה לגבי גיבוש יסודות התרבות החדשה. "התרבות הפרולטרית, חזר ושינן, צריכה להופיע כפיתוח החוקי של הידע, אותו יצרה וצברה האנושות תחת דיכוי החברה הקאפיטאליסטית, חברת בעלי האחרות, החברה הפקידותית". החיוב המלא של עקרון הרציפות בהתפתחות התרבות האנושית על כל התהפוכות שבשליטה המעמדית, כלום מוציאה היא מכלל הרציפות את התרבות המוסרית, את ערכי המוסר של האדם?

"אנו אומרים שהמוסר שלנו משועבד בהחלט לאינטרסים של מלחמתו המעמדית של הפרולטריון". — מילים אלה של לנין, ניתן להן פירוש, על-ידי התפיסה הפשטנית ברוח הניגיליסטית של רלאטיביזם מוסרי מובהק, ברוח המקיאוויליזם המצדיק והמקדש כל אמצעי למען המטרה המיוחלת. השקר, הזיוף, האלימות השרירותית, הכפיה השלטונית, כל אלה התאזרחו

בקומוניזם שלאחר לנין בשם ולמען המטרה הנעלה כביכול.

שכחו אלה הנשבעים בנאמנות לרעיונות מארקס ולנין, כי „האינטרסים של מלחמתו המעמדית אשר לפרולטריון“, כל משקלם המ' יחד הוא דווקא בכך שנושאים הם בחובם את היעודים הכלל-אנושיים.

6

שכחו אלה, המטיפים בשער נגד הרביזיוניזם כי לאחר כיבוש השלטון בידי הפועל, לאחר מיגור מעוזי השליטה הפוליטית והכלכלית של ההון, מתמצית המשימה המרכזית של מהפכת הסוציאליזם, יחד עם עיצוב משטר עבודה חדש על יסודות שיתופיים, פיתוח אישיותו החופשית של האדם „כתנאי להתפתחותם החופשית של הכל“ כדבר „המניפסט הקומוניסטי“. התכחשות ליסוד זה הורסת מבפנים את ישותה של מהפכת הסוציאליזם.

הדיפורמציה שחלה בקומוניזם שבשתי הארצות הגדולות של המהפכה הפרולטרית בברית-המועצות ובסין, אינה אלא בכיוון אותו „הקומוניזם של קסרקטין“, נגדו התריע ונלחם בכל החריפות קרל מארקס אותו קומוניזם של קסרקטין אשר ממשיך לקיים, בצורה אחרת, את הניכור, ניכורו של האדם בתוך מערכת יצור וחברה המושתתים על שררה וכפייה.

את הקומוניזם שבתפיסה המארקסיסטית הג' דיר מארקס בבהירות יתירה כבר ב„רשימות הכלכליות-פילוסופיות“ שלו משנת 1844. — „קומוניזם בתור ביטול חיובי של הקנין הפרטי — ניכורו העצמי של האדם — ומשום כך בתור אימוץ אמיתי של המהות האנושית על-ידי האדם ולמען האדם; ועל כן בתור שיבתו השלמה של האדם אל עצמו כאדם חברתי, כלומר אנושי, שיבה המתבצעת תוך הכרה ותוך שמירה על כל עושר ההתפתחות שהושגה“.

קומוניזם זה מיסודו של מארקס מושתת על הרעיון המרכזי של אינוש האדם החברתי. אין לקדם את יעודי הסוציאליזם והקומוניזם תוך הפיכת אישיותו של האדם מתכלית בפני עצמה לבורג בתוך המנגנון המפלגתי המדינתי והכלכלי. כשם שאין לקדם כינון חברה חדשה אלא דרך פיתוח סגולותיו המוסריות והאינטלקטואליות של האדם ועצמיותו הרוחנית, שהן ניגוד גמור של החינוך לשקר, לפחד, להתרפסות בפני תקיפי-השלטון.

הקומוניזם הפושט צורה ולובש צורה, כמו כל רעיון בתמורת העתים, התחדשותו הפנימית העתידה לבוא היא באימוץ המימד השלישי, נרסף למימד הכלכלי והפוליטי, שהוא המימד האנושי, שבלעדיו מצטמצמת ומצטמקת בהכרח גם מהותו הכלכלית והפוליטית.

בראש העם כולו

מדתו במרכז, או לשם צמצום מטרותיו ולהגבלת פעילותו, בכדי לא להפחיד את השליטים הכלכליים בעולם, אלא על מנת שהמעמד המתקדם, שאינו סובל מהאדי-שות, ההססנות וחוסר ההחלטיות של מע-מדות הביניים, יילחם בכל מרצו והת-להבותו הגדולים ביותר למען ענין העם כולו, בראשו של העם כולו.

(כ. נ. 3, ע' 121)

הסוציאל-דמוקראטיה נלחמה ומוסיפה להילחם בשימוש המסולף של המילה "עם" על ידי הדמוקראטים הבורגניים. היא דורשת לבל תשמש מילה זו כסות לחוסר הבנה של חשיבות הניגודים המ-עמדיים. היא עומדת בתוקף על הצורך בעצמאות מעמדית שלמה בשביל מפלגת הפרולטאריאון. אולם היא מחלקת את ה"עם" ל"מעמדות", לא לשם הפניית הת-עניינות המעמד המתקדם כלפי עצמו והע-

2011/95

תורת לנין - תורת חיים

(א) תיאום בין הצרכים הפוליטיים והמיבנה הארגוני

לנין פיתח את תורת הארגון הפועלי למען מאבק נגד השיטה הקפיטאליסטית ובעד הסוציאליזם. הארגון המשוכלל יכול לשמש מכשיר לביצוע משימות ולמימוש מטרות, בתנאי שהוא יהיה תואם את הזמן, הנסיבות והתפקידים. ההנחה של לנין שאין לפרולטאריון במאבקו על השלטון (נשק אחר אלא הארגון¹), היתה ונשארה אחת מאבני היסוד של המפלגות המהפכניות.

עוד בשנת 1905, בעתון "נובאיה ז'יון" (גליונות 9, 13 ו-14) כתב לנין "על אירגון המפלגה מחדש". השינויים בזמן ההוא היו הכרחיים בגלל תמורות העיתים. נכבש חופש הדיבור וההתאגדות, הדפוס וכו'. התפתחו שביתות גדולות. שב"תו פועלי מתכת, פועלי נפט ותעשיית הנשק. התחילו להתארגן ארגונים מקצועיים, ליגאליים למחצה, החלה גם תקופת השביתות של הפועלים החקלאיים, של ההתארגנות בצבא, בצי וכו'. על רקע החירויות שנכבשו, הציע לנין לשלב את העבודה המפלגתית הגלויה והגלויה-למחצה, כדי לפתח יכולת רבה יותר לביצוע המשימות החדשות.

בפנייה למפלגה, שחברה ע"י לנין, בולטים השינויים המוצעים בעיקר בתחום הדמוקראטי-זציה של המפלגה. בהצעות כלולים בין היתר: החשת כינוס חדש של המפלגה, הענקת זכות דעה מרעת גם לצירים שנבחרו ע"י כלל חברי המפלגה, נוסף עם זכות דומה לנציגי האירגונים, כנציגי הרציפות המפלגתית. על החששות שרמת ההכרה המעמדית תיפגם כתב לנין: "אפשר היה לראות סכנה בכך, שלמפלגה ייכנסו מיד המוני לא סוציאלי-דמוקראטים. אז תתבטל המפלגה בהמון, המפלגה תחדל להיות פלוגת-חלוץ בעלת הכרה של המעמד, המפלגה תרד למדרגת זנב. אילו היה הדבר כך, כי אז היתה זו תקופה עגויה מה מאוד. ואין ספק שסכנה זו עלולה להיות

רצינית ביותר, אילו היתה אצלנו בעין נטייה לדמגוגיה, אילו נעדרו יסודות המפלגתיות (תוכנית, כללים טאקטיים, נסיון ארגוני) או אילו היו אלה חלשים ורופפים. אבל כל העניין הוא בזה, שדווקא "אילו" זה איננו קיים". (שם).

לנין כותב על הכרחיותה התכליתית והחוקית של הביקורת, ועל הימצאותם במפלגות חיות ומתפתחות "...יסודות של אי-יציבות, רפיפות, פסיחה על שתי הסעיפים", והוא מוסיף: "...אלא שיסודות אלה מקבלים, ואף עתידים לקבל, את השפעת הגרעין היציב והמלוכד של הסוציאלי-דמוקראטים". (שם).

דברים אלה נכתבו מחצית השנה לאחר התחלת השביתה הידועה בעיר איוואנובו-וונזונסק, בהדרכת הבולשביקים פ. א. אפאנאסייב ו-מ. ו. פרונוזא. בעקבותיה פרצו שביתות נוספות. השלטונות הצאריים ערכו פרעות וטבח בפועלים, או למ לא שברו את רוחם ומסירות נפשם. בתקופה זו התחילו להתהוות אירגונים איגוד-מקצועיים ליגאליים-למחצה, והחלה התעוררות רצינית בצבא. ראוי לציין, את המרידה באוניית-השריון "פוטימקיין", וכן את שביתת אוקטובר הכל-רוסית, אשר בעקבותיה פורסם מינשר הצאר בדבר כינוס הדומה². הובטחו חופש הדיבור, האספות, הארגון של חברות ואיגודים, חסינות הפרט וכו'.

"באביב 1905 — כתב ו. אי. לנין — היתה מפלגתנו ברית של חוגים מחתרתיים, ואילו בסתיו היתה למפלגת המיליונים של הפרולטאר-יון"³.

לנין לא היסס להנהיג חידושים בתנאים משתנים. הוא האמין שהגרעין היסודי של המפלגה, יידע להביא לידי תיאום בין המטרות

¹ לנין, ברוסית, כ' 7, עמ' 383.

² הדומה הממלכתית — מוסד מחוקק ברוסיה הצארית בשנים 1905—1917.

³ לנין, ברוסית, כ' 15, עמ' 132.

לות את עקרון הספרות המפלגתית... וכי העבודה הספרותית צריכה להיות חלק מן העבודה למען רעיון השלום והסוציאליזם.

יש להבטיח מרחב "ליוזמה אישית, לנטיית אינדיבידואליות", למחשבה ולדמיון, לצורה ולתוכן, אך יחד עם זאת מן הדין שהעתונים יהיו לבטאוניהם של ארגונים מפלגתיים שונים.

לנין מעריך גבוהה את החשיבות הגדולה שבע-תונות, את הפסיכולוגיה של העתונאים, את אפ-שרויותיהם ומגבלותיהם, את חופש הביטוי של הסופר, האמן, השחקן וכו'. הוא יודע את התלות האובייקטיבית שלהם במול, בעורך, ולכן מגחך את הדיבורים על "חופש גמור" ומגדירים כצב-עות. "אי אפשר לחיות בחברה ולהיות חופשי מן החברה" — כתב לנין.

בעניין הזכות לכתוב באופן חופשי, משיב לנין: "...חייב אני לתת לך, בשם חופש הדיבור, רשות גמורה לצעוק, להרבות דברים ולכתוב כאוות נפשך, אבל אתה חייב לתת לי, בשם חופש ההתאגדות, רשות להתאגד עם אנשים המ-דברים כך וכך. המפלגה היא איגוד מרצון, העשוי להתפורר בהכרח, תחילה מבחינה רעיו-נית, ואחר כך גם למעשה, אם לא יהא מטהר עצמו מחברים המפיצים דעות אנטי-מפלגתיות". מובן, שכאן אנו מגיעים לנקודת מוקד ממ-שית: איך נקבע איפוא, מהן הדעות האנטי-מפלגתיות? על כך משיב לנין: "...לשם תחימת תחום בין-מפלגתי לבלתי-מפלגתי משמשת הפ-רוגרמה המפלגתית, משמשים החלטותיה הטק-טיות ותקנונה של המפלגה..."

דברים מיושנים? לא! כל מלה נכונה. אין עתונות בלתי פוליטית ואינם בנמצא סופרים ועתונאים המנותקים מן המדיניות. ייתכן, שאין בידם פנקס חבר, אך כתיבתם — פוליטית היא, לכאן או לכאן.

לכן צודק לנין כאשר הוא קובע כי מול הת-לות המוסווית בצביעות — תלות בצרור הכסף, בשוחד, בהחזקה — יש להקים ספרות חופשית באמת "...הקשורה בגלוי לפרולטאריון".

ג) הצלחת הארגון הלניני בביצוע משימות פוליטיות

לנין הצטיין כתיאורטיקן גאוני של המארכסיזם וכמארגן דגול של ההמונים. כך מגדירים אותו ידידים, יריבים ואויבים גם יחד. את הצלחותיו ניתן למדוד בעיקר לפי תוצאות פעילותו בשל-בים שונים.

כבר בוועידה החמישית, במאי 1907, השיגו מצדדי לנין הישגים חשובים בענינים כגון:

הפוליטיות והכלים הארגוניים. לנין גרס שהמסגרת המפלגתית צריכה להיות מסוגלת "לעכל" את המצטרפים החדשים, אך יהיה צורך להתחיל מדי פעם מ"בראשית", להוכיח לח-ברים חדשים את חשיבותה של תוכנית מגובשת, של טאקטיקה מורכבת ושל אירגון יעיל. בשי-נויים החדשים שהציע כלל לנין את הצורך לנהל את ההסברה באורח פופולארי, ע"י הצגת שא-לות "...בדרך פשוטה, מוחשית ומשכנעת" ממש את אמיתות היסוד של הסוציאליזם...". לנין לא הסתפק בכך, אלא הוסיף את הצורך בהסברת האירגון. לנין הדגיש את ההכרח בו, ומצא לנכון להתוות דרך, בה אפשר יהיה לקרב את החבר החדש לפרוגרמה ולאירגון גם יחד.

על צוהרות ארגון חדשות כותב לנין:

"צורתו החדשה של האירגון, או ביותר דיוק, צורתו החדשה של התא האירגוני היסודי של מפלגת הפועלים, צריכה בהחלט להיות רחבה יותר בהשוואה לחוגים הישנים. וכן, מן הסתם, צריך התא החדש להיות קבוע פחות, אירגון "חופשי" יותר, "LOSE" הנה-כי-כן רואים אנו, כי החיפושים אחרי החדש אינם חדשים, תמיד יגעו ומצאו. נסתפק לכן עתה רק בהכללה, כי הבעייה העומדת בתחום האירגון בכלל אינה מצטמצמת בחיפושים בלבד, אלא בשילוב של העשייה הפוליטית והאירגונית, עם החיפושים אחר צורות אירגון התואמות את התקופה, המ-קום, התנאים הקונקרטיים והאנשים הקונקרטיים. נסיים חלק זה במובאה — אקטואלית היום — של לנין, מתוך "על אירגון המפלגה מחדש": "...זמן רב כל כך גילגלנו בתיאוריה (לפעמים — ניתנת האמת להיאמר — גילגולי-סרק) בתוך אורח המהגרות, עד שכדאי, בחיי "לכוף את הקשת" מעט, במקצת מן המקצת, כלשהו, ל"צד אחר", ולהזיז את הפרקטיקה במקצת מן המקצת קדימה".

ב) ארגון מפלגתי ועתונות מפלגתית

באותם הימים, כתב לנין בעתון ("נובאיה ז'יון" מס' 12) "על ארגון מפלגתי וספרות מפלגתית". בדבריו על הספרות סיכם לנין, כי מול העתו-נות הבורגנית של קבלנים ותגרנים, "...כמשקל שכנגד לקארייריזם ולאנדיבידואליזם הספרותי הבורגני, "לאנארכיזם האצילי" שברדיפה אחר הבע — חייב הפרולטאריון הסוציאליסטי להע-

³ לנין, הוצאת ספריית פועלים, 1952, כרך ב', עמ' 175.

⁴ (שם) עמ' 179.

ארגון המפלגה, הטאקטיקה, היחסים עם האיגודים המקצועיים ובחירת ועד מרכזי בו היה רוב למצדדי הקו הלניני.

מאבקו של לנין לפתרון מהפכני של שאלות היסוד במהפכה הרוסית, הדגשת התפקיד המנהיג למעמד הפועלים, העמל שהשקיע לכריתת ברית בין מעמד הפועלים והאיכרות, החתירה לקראת הנהגת התנועה לשחרור לאומי — כל אלה, ביחד עם התאמת הצורות והאמצעים הארגוניים למאבק המהפכני, הכשירו את מפלגתו של לנין לקראת הבאות.

הוועידה השלישית ציידה את המפלגה באס-טראטגיה ובטאקטיקה מארכסיסטיים-מהפכניים. הוועידה הרביעית הביאה לאחדות והתמזגות של מספר מפלגות על בסיס העקרונות האינטרנאציונאליים-הפרולטארי שעובדו ע"י לנין. בוועידה החמישית הונח היסוד שאיפשר להביא לידי ביטוי מוחשי את ההתפשטות של הרעיונות הלניניים.

בתקופת הריאקציה הסטוליפינית, שבאה לידי ביטוי בכל התחומים נפוצו בקרב האינטליגנציה הלכירוח נגד-מהפכניים, רעיונות של התנכרות ומשיכה למיסטיקה ולדת. מאבק ההמונים נחלש, לאחר מתיחות מהפכנית עצומה במשך מספר שנים, הארגון המפלגתי הועמד בתנאים אלה בפני מיבחן חדש.

בשורות המנשביקים שררה דמוראליזאציה ונסיגה מהפרוגרמה המהפכנית. היו גם בולשביקים בלתי-יציבים, שהגדירו כמהפכן רק מי שקורא לעלות על מיתרסים, אולם רוב הבולשביקים בהנהגת לנין, עמדו במבחן הקשה, בכבוד ובאומץ. לנין ידע להתגבר על התופעות החדשות והמשתמע מהן; הוא למד לפתור גם בעייה חדשה, דהיינו: להביא לידי סדר בנסיגה הזמנית. כן גילה כשרון לנצל את הצורות הליגליות של העבודה והאירגון, ולהפכן למצברי כוח לקראת המאבקים העתידיים להתרחש.

בשלב מאוחר יותר ב-1909 היה צורך ללכד את הבולשביקים נגד האוטוביסטים. לנין נאבק בחזיתות רבות, (כולל חילוקי דעות פנימיים). הבולשביקים התחשלו כמהפכנים קשיי-עורף, שהגנו באומץ על האידיאלים של הסוציאליזם. למרות הופעתה המוגברת של החסלנות; למרות הכנסתו של קאמאנייב למערכת — הצליח לנין לשכנע את הקאדרים המפלגתיים ואת הפועלים בצדקת מאבקו. תוצאות ההתמודדות הביאו לכש-לונם של הגורמים ההרסניים, האנטי-מפלגתיים, לכיבוש עמדות חדשות על-ידי הבולשביקים, לקידום הכרתם של רבים ולקירובם למארכסיזם המהפכני.

בהכלילו את הנסיון כתב לנין:

„התקופה הארוכה של הכשרת כוחות הפרולטאריאט של חינוכו ואירגונו, קדמה לאותן ההרפתקות של מאות אלפי פועלים, שהנחיתו מהלומות-מוות על משטר-העריצות הישן ברוסיה. העבודה הממושכת, הבלתי-נראית לעין, בהדרכת כל גילויי-המאבק המעמדי של הפרולטאריאט, העזרה להקמת מפלגה יציבה ואיתנה קדמה להתפרצות מאבק המוני באמת והבטיחה את התנאים להפיכת התפרצות זו למהפיכה. ועתה חייב הפרולטאריאט, כלוחם הצועד בראש העם, לבצר את אירגונו, להסיר מעצמו את העובש של האופורטיניזם האינטליגנטי, ללכד את כוחותיו לעבודה דומה, עבודה עקשנית וחדורת סבלנות“⁽¹⁾.

הבולשביקים נתגלו ככוח מהפכני מאורגן יחידי בארץ, בעוד שהאחרים נמצאו במצב של התפרקות והתפוררות.

הבולשביקים, התחשלו במאבקים, רכשו נסיון פוליטי חדש, צורות ארגון חדשות ושיטות עבודה שעמדו במבחנים קשים.

אי-אפשר להגזים בהערכת החשיבות של ההבנה המעמיקה אשר גילה לנין בתחום העשייה הפוליטית. בדרך-כלל מאפיינת את איש ההגות, את איש האסכולות אדישות בתחום הביצוע, אי-חשבה של „הקטנות“. גדולתו של לנין בולטת לעין-שיעור, כאשר רואים את שלמות אישיותו, במעשיו ובתורתו. עירנותו לכל המתרחש בתחום הפוליטי, דקות הבחנתו בתחום התיאוריה, גמישותו, בשעת הצורך, בתחום האירגון הפועלי מחד, והקמת מיבנים מחושלים באותו התחום בשעת ההכרח מאידך. — כל אלה אופייניים למנהיג מרחיק-ראות.

„לשעבר“ — אומר לנין — לא היתה מפלגתנו חטיבה אירגונית מבחינה פורמאלית, כי אם סכום של קבוצות בודדות בלבד, ומשום כך לא היה מקום ליחסים אחרים חוץ מפעולת-גומלין אידיאולוגית בין הקבוצות הללו. עתה היינו למפלגה מאורגנת, ודבר זה פירושו: יצירת שלטון, הפיכת סמכות האידיאות לסמכות שלטון, הטלת מרותם של המוסדות המפלגתיים העליונים על הנמוכים מהם“⁽²⁾.

לשם הבטחת התקדמות מואצת התואמת את צרכי הזמן, למען קידומה של המהפכה, זקוק היה הפרולטאריאט למפלגה שתהיה מסוגלת להעמיס על שכמה את התפקידים החדשים ללא אח ודוגמה בדורות עברו.

לנין הצליח לבנות ארגון שחפף את צרכי

(1) לנין, ברוסית, כ' 13, עמ' 102—103.

(2) לנין, ברוסית, כ' 7, עמ' 338—399.

התיאוריה, את תפקידי המהפכה ותאם את אופיים של חלוצי המהפכה.

א) אידיאה מהפכנית נזקקת לאירגון מהפכני

קארל מארכס כותב בפתח חיבורו "השמונה עשר כברימר של לווי בונאפארטה": "האנשים עצמם עושים את ההיסטוריה שלהם, אבל הם עושים אותה לא ככל העולה בדמיונם, לא בני סיבות שבחרו לעצמם, אלא בנסיבות שמצאו לפנין במישורן, נסיבות נתונות, שנמסרו להם בירושה".

מובן, ודבר זה צריך להיות ברור וידוע לכל, במיוחד לאלה האחראים "לעשייה היסטורית" או נוטלים חלק באחריות זו. ברם, למעשה אין הדבר כך. כי אילו היו בני-אדם זוכרים כלל פשוט וראשוני זה, לא היו חוזרים על שגיאות קודמיהם. "החידוש בימינו" והריב עם שוללי האידיאות והחוקים השולטים בחברה, כמו הנסיונות "להלביש" את האידיאות על החוקים, אינו חדש כלל ועיקר.

לנין חוזר בצורות שונות על רעיון מרכזי, שבא גם לידי ביטוי ב"מאניפסט הקומוניסטי", על דרכי העיון והחקר לגילוי חוקיות בתוך המבוכ והתוהו ובוהו בחברה האנושית. הוא מתאר מדי-פעם בפעם את מלחמת המעמדות, את השאיפות המנוגדות מן הקצה אל הקצה, את הסתירות והמאבקים החברתיים, את החילופים הפריודיים של קידמה וריאקציה, מלחמה ושלוש. התיאוריה של מארכס-המעמדות מובילה אותנו אל דרך מדעית לגילוי מקור השאיפות המנוגדות, הנעוצות בשוני מצבם ותנאי-חייהם של המעמד דות. המסקנה, המובאת ב"מאניפסט הקומוניסטי" כי "מכל המעמדות, העומדים כיום מול הבורגנות, רק הפרולטאריון לבדו הוא מעמד מהפכני באמת, שאר המעמדות מתנוונים וכלים עם התעשייה הגדולה: הפרולטאריון הוא עצם תוצרתה". — מסקנה זו מתקבלת גם ע"י מפלגת לנין, תוך ביסוס ההנחה והכנת כלים ארגוניים המתאימים למיבנה של מפלגה פועלית מהפכנית. הרקע הרוסי המיוחד כפף (אולי) במקצת את מסקנות המבנה לצרכים הלאומיים וההיסטוריים. אולם רק במקצת, כיוון שדרכי המאבק האכזריים בין המעמדות לא יכלו להשאיר את חלוץ המעמד חשוף מול ארגון פוליטי, צבאי, וחברתי מסודר בעל מסורת של הבורגנות. סעיף 11 ב"תיוזת על פואירבאך" מאת קארל מארכס, מנוסח יפה וקולע, אולם תובע גם את תרגומו למעשים. כי אימרתו השנונה "הפילוסופים אך

פירשו באופנים שונים את העולם, אבל העיקר הוא לשנותו" תובעת מענה — איך אפשר וצריך לשנותו? הוא ראה את חורבנה של הקומונה הפאריסאית, ידע את הישגיה ההיסטוריים, אך גם ידע את חולשותיה, מגבלותיה — ומה נחוץ היה לשם הצלחתה.

לנין ניכס למפלגתו באופן ממשי את התיאוריה המארכסיסטית, ראה את האפשרות לפריצת דרך היסטורית קדימה כדי לשנות את פני העולם. לכן נוסף על ארגונה מחדש של המפלגה, נוסף על דמוקראטיזאציה, הוא הבין שיש צורך לנתן מוסדות השלטון הקיימים, כי עם העברת המנגנון הישן מיד ליד אין מהפכה. הוא הקים את מועצות הפועלים והחיללים כנושאים עתידים של המהפכה. עם זאת, הוא לא ויתר על המפלגה כגורם, אשר יחולל את השינויים המהפכניים ושירכז את כל זרועות השלטון. בחיבור "הצעה לתוכנית מפלגתנו" (1) מסכים לנין לדעתו של מארכס, ש"כל צעד של תנועה ממשית חשוב יותר מתריסר תוכניות", כלומר, גם בזמן הצגת התוכנית מדגיש לנין הדגשה יתירה את הפראקסיס, את העשייה ההכרחית, כי בלעדיה כל התוכניות נותרות מתות, כאילו לא היו מעולם. בלעדי הפראקסיס החברתי אין בידי מתכנני התוכניות כל כלי לאימות ממשותן בהיי יום-יום. ייתר-על-כן, הציפיות של בני-אדם לתוצאות, להישגים ממימוש משמשות כחומר-דלק לשם עשייה מחודשת בעתיד, ומימושן במציאות מאמתות את האידיאות.

לנין כתב: "הפראקסיס עומד מעל ההכרה (התיאורטית) הואיל ויש לו לא רק מעלות אוניברסליות, אלא גם מעלת הממשות הבלתי-אמצעית" (2). ובמקום אחר הוא מוסיף: "בלי תיאוריה מהפכנית לא תתואר גם תנועה מהפכנית" (3). הסיבה פשוטה: קודם-כל מפני שהתיאוריה נועדה לכוון את הפעילות המעשית. יופיעו ודאי איסט-ניסטים שייעלבו: הנה התיאוריה הופכת ע"י כך למשרתת של הפעולה, של המעשה הקטן. וכך אומנם הדבר. הבעייה הראשונה היא איפוא, בהבנה נכונה של התיאוריה ואח"כ במימושה היעיל והנאמן. הבעייה השנייה: מדוע צריך אירגון זה להיות ריכוזי ואחיד?

רצוי יהיה לכן לחזור לעקרונות הקומוניזם שפורסמו ע"י פ. אנגלס ב-1848 (תקנון ברית

(1) לנין, הוצאת ספריית פועלים, 1952, כרך א' עמ' 25.

(2) לנין, מחברות לפילוסופיה, ג' 1947, עמ' 185.

(3) מחברות לפילוסופיה, ג' 1947, עמ' 185.

(4) לנין ברוסית, כרך 25, עמ' 110.

הקומוניסטים), כדי להשיב תשובה ברורה. בשאלה מס' 16 אנו קוראים שם. "האפשר יהיה לבטל את הקנין הפרטי בדרך של שלום?" והתשובה: "רצוי היה שדבר זה יהיה אפשרי, והקומוניסטים היו ודאי האחרונים שהיו מתנגדים לכך. הקומוניסטים מיטיבים לדעת, שכל התמרה דויות לא בלבד שאינן מועילות, אלא גם מזיקות. הם מיטיבים לדעת, שאין עושים מהפכות מתוך כוונה ושרירות-לב. אלא שבכל מקום ובכל זמן היו המהפכות תוצאה הכרחית של נסיבות שאינן תלויות לחלוטין ברצונם ובהנהגתם של מפלגות מסוימות ומעמדות שלמים. אבל הם רואים גם, שכמעט בכל ארצות הציביליזציה מדכאים בכוח את התפתחותן של הפרולטאריאון, וע"י כך דוחפים מתנגדי הקומוניסטים בכל עוז לקראת מהפכה. ולבסוף, אם ידחפו על-ידי כך את הפרולטאריאון המדוכא לתוך מהפכה — נגן אנחנו הקומוניסטים על עניינינו של הפרולטאריאון במעשים, כשם שאנו מגינים עליו עכשיו בדברים".

הנסיון ההיסטורי הוכיח, שהבורגנות לא ויתרה בשום מקום על שלטונה בדרך שלווה. מכך אין להוציא מסקנה שגם בעתיד יהיה כך. בכל-אופן אפשר להניח, שכדי שהבורגנות תוותר בדרך שלווה, היא חייבת לחוש את העליונות של הפרולטאריאון בכל תחומי ההתמודדות האפשרית. לנין תיאר את משמעותה של הדיקטטורה הפרולטארית¹. אין להגיע לשלטון בלי מפלגת פרולטאריאון חזקה, מחושלת במאבקים, שביכולתה לעקוב אחרי דעת הקהל ולהשפיע עליה. רק מפלגה מסוג זה תהיה מסוגלת לעמוד בראש שלטון מעמד הפועלים.

ד) הארגון הלניני במבחני העיתים

הארגון הלניני קיים למעשה במסגרת הזרם הרעיוני של הבולשביזם וכמפלגה משנת 1903. הצנטראליזם הדמוקראטי והמשמעת מתוך הכרה, נתנו בידיו את הכלים ההכרחיים להבטחת הנצחון על הבורגנות. קשה להעלות על הדעת, שבמאבקים מסוג אלה אשר ניהלו הבולשביקים, ניתן היה לנצח אילמלא הצליח לנין לכוון את המיבנה הארגוני ההכרחי בתנאים ששררו אז ברחבי רוסיה.

מן הראוי לבחון, איך הגיעו הבולשביקים לרמת מבנה מורכב זה במדינה כה מפגרת? לנין משיב על שאלה זו בחיבורו "מחלת הילדות של השמאלנות" בקומוניזם". אלה דבריו:

"מה מקיים את משמעת המפלגה המהפכנית של הפרולטאריאון? במה היא נבחנת? במה היא

מתחזקת? ראשית, הכרתו של האוונגארד הפרולטארי ומסירותו למהפכה, כוח התמדתו, מסירות הנפש והגבורה שלו. שנית, ידיעתו לבוא בקשרים, להתקרב, ולכשתרצו להתמוג, עד למידה מסוימת, עם ההמון הרחב ביותר של העמלים. בראש וראשונה עם ההמון הפרולטארי, אבל גם עם המון העמלים הלא-פרולטאריים. שלישית, ההדרכה הפוליטית הנכונה של אוונגארד זה, הסטראטגיה והטאקטיקה הפוליטית הנכונה. בתנאי שההמונים הרחבים ביותר ייווכחו לדעת מנסיונם העצמי, כי דרכים אלו נכונות הן. בלי תנאים אלה אין המשמעת ניתנת להתגשם במפלגה המהפכנית, המסוגלת להיות, באמת, מפלגתו של המעמד המתקדם, אשר שומה עליו למגר את הבורגנות ולשנות את פני החברה"². יש לשים לב לתור הדברים. לנין מציג במקום השלישי את ההדרכה הפוליטית הנכונה. במקום הראשון הוא מעלה למעשה, את המופת האישי (התמדה, מסירות וגבורה). מובן שהאוונגארד יכול להגיע להקרבה עצמית, לדוגמה אישית, — לסיסמה "אחרי" — רק הודות להכרתו ומסירותו למהפכה. וכך אומנם נבחנו מהפכנים ולוחמים בכל הזמנים, — בדרך הלהט המהפכני המדביק צירפו לוחם ללוחם, העלו יכולתם והגיעו לנצחונות.

לנין מסביר, איך ניתן להגיע למשמעת כזאת, אך היסוד הקודם, הנוסף, עוד לפני המשמעת המהפכנית — התנאי האובייקטיבי שלה — הינה ללא-ספק האחדות, לנין אומר בנדון: "הפועלים המפורדים — לא כלום. הפועלים המאוחדים — הכל"².

אם על כלל הפועלים כך, על המפלגה כולה על אחת כמה וכמה. המיבחנים שעמדו בפני האירגון-הלניני היו חמורים. כשם, שהתפקידים האובייקטיביים תבעו אירגון משוכלל ומשמעת כך קשה היה באופן סובייקטיבי לעמוד בעול זה. במיוחד, כאשר לאלה התווספה הריכוזיות, שלא תמיד מצאה את האיזון הנגדי שלה במסגרות שהוקמו לביקורת על המוסדות המדריכים והמבצעים. לנין חזה כפי הנראה מראש את הסכנות והעיוותים האפשריים, לכן מצא לנכון לנסח בבהירות כה רבה מה כוונתו בדברו על האחדות. "האחדות — אומר לנין³ — הכרחית למעמד

הפועלים. האחדות מוגשמת על-ידי אירגון אחיד, אשר החלטותיו מבוצעות, לא מייראה אלא מאהבה, על-ידי כל הפועלים בעלי ההכרה. לדון בשאלה, להביע ולשמוע דעות שונות, להכיר את השקפת הרוב של המארכסיסטים המאורגנים, לתת ביטוי להשקפה זו בהחלטה שלא בפניהם, לבצע בכנות החלטה זו — הנה מה שמכנים

הדופת הכוחות הנגד-מהפכניים ושמירה על הי-
שגי המהפכה מוכיחים את עוצמת המארכסיזם,
כאשר הוא הופך לדגל של ארגון מהפכני של
מעמד הפועלים.

ה) הצנטראליזם הדמוקראטי ובעיות הארגון בזמננו

אין זה מקרה כלל-ועיקר, שהפרקים הקודמים
נגעו רק בתקופות מסוימות. היתה בכך כוונה
מפורשת להבדיל הבדלה ברורה בין התיאוריה
והארגון הלניני לבין כל הספחים שנתלו לנפ-
תוליה והתפתחותה של המפלגה הקומוניסטית
הסובייטית והמשטר הסובייטי בכללותו.

תהא זו שגיאה לפסול את אשר נעשה בתחו-
מים הללו לאחר מות לנין, ותהא זו פזיזות
לנסות להכליל — כפי שנוהגים לעשות רבים
וטובים — את כל השליטה במושג „תקופת הפול-
חן של סטאלין”. כמובן רק את השליטה — כיוון
שאת החיוב רושמים לזכותה של המפלגה והממ-
שלה הסובייטית. כאילו אפשר היה להפריד בין
שלטונו של סטאלין לבין המוסדות השלטוניים
והמדריכים בברית-המועצות. אף בתקופה ארוכה
וחשוכה זו, לא חדל לפעול הארגון-הלניני, ולא
פסקה ההנהגה של המפלגה הקומוניסטית של
ברית-המועצות.

במסתו הידועה „על תפקידו של היחיד בהיס-
טוריה” כותב פלכאנוב: „יכולים אישים בעלי
השפעה, תודות לתכונותיהם המיוחדות, תכונות
שבשכל ותכונות שבאופי, לשנות את חותם המאו-
רעות האינדיבידואלי וכמה מתוצאותיהם המיוחד-
ות, אך לא יוכלו לשנות את כיוונם הכללי, זה
נקבע ע"י כוחות אחרים.”

בוועידה העשירית של המפלגה ב-1921 הוחלט
על פיזור כל הקבוצות שנוצרו על יסוד מצע זה
או אחר, נאסרו הופעות פראקציוניות ונקבעו
סנקציות חמורות נגד מפירי ההחלטות — מחד,
אך מאידך הוחלט לרופף את הצנטראליזם האר-
גוני ולהרחיב את הדמוקראטיה הפנים-מפלגתית.
אחת ההחלטות של הוועידה מדגישה, כי שיטות
העבודה המפלגתית הכרחי שתהיינה „שיטות של
דיון רחב בכל השאלות החשובות ביותר, ויכוח
עליהן, חופש מלא של ביקורת פנים-מפלגתית.

(2) לנין, ברוסיה, כרך 19, עמ' 470.

(3) (שם).

(4) לנין, הוצאת ספריית פועלים 1952, כרך ב',
עמ' 212.

(5) לנין, „צעד אחד קדימה שני צעדים אחורה”
(1904).

אחדות בכל מקום בעולם, בין כל בני-האדם
הנבונים. ואחדות כזאת היא יקרה עד מאוד,
חשובה לאין-ערוך למעמד הפועלים.”

כך הבין לנין את האחדות. הכושר שלו להבין
ולהרחיק ראות, היכולת לארגן, לתכנן בהתאם
לצפוי בעתיד, קידמו את פני הבאות. על-ידי
יצירת אחדות, משמעת וכושר ארגוני ומהפכני,
המבוססים על תיאוריה מהפכנית, יצר לנין את
הכלים ההכרחיים של „היות — נכונים תמיד”.

מעטים המקרים בהיסטוריה, שאדם אחד
ישכיל לאחד באישיותו מספר רב של תכונות
שישלימו אחת את השניה. לנין היה הוגה, מארגן,
מבצע ומנהיג. שיחק לו המזל ההיסטורי למעמד
הפועלים הרוסי, אשר הוליד מקרבו דמות ענקית
כלנין.

מכאן, (אולי) מהמעבר החד בהנהגה, גם מקור
להרבה פורענויות שבאו אחריו. מאישיות דגולה
בעלת עקרונות, אך סבלנית ומחנכת, עברה
המדינה לרמה אחרת של מנהיג. לנין שילב
ומיזג את עקרון הצנטראליזם הדמוקראטי, כפי-
פות הגופים הנמוכים לעליונים, עם ויכוח חופשי
למדי בתוך המפלגה במשך כל ימי חייו.

ידוע לרבים, כי ההחלטה לתפוש את השלטון,
למשל, לא נתקבלה על דעתם של חברים אחדים
בוועד המרכזי של מפלגת הבולשביקים. אלה
הדליפו את התכנית לעתונות. אולם למרות זאת
שניים מבין המדליפים נשארו בעמדות האחריות
עד שנות השלושים.

זוהי, דוגמה קלאסית של הנהגה, שבראשה
עמד אדם אשר בעצמו קיים את אשר הורה,
מנהיג שהאמין באדם, ידע את חולשותיו ואת
יתרונותיו. לכן גם פעל ליצירת מסגרות, להפעלה
והדרכה קבוצתית, קולקטיבית ומסודרת. וכך אפ-
שר גם להבין את מימרתו הרוויה השתתפות
בצערם ובסבלם של ההמונים הפרולטאריים המ-
מוזגת בקריאת הקרב הידועה (5): „מפורד על-ידי
שליטתם של ההתחרות האנארכית בעולם הבור-
גני, נלחץ על-ידי עבודת כפייה לטובת ההון,
מושלך כפעם בפעם אל „שפל” הדלות הגמורה,
ההתפראות וההתנוונות; — יוכל הפרולטאריאון
להיות, והיה יהיה בהכרח, לכוח בלתי מנוצח,
רק הודות לכך שייחודו הרעיוני על-ידי עקרונות
המארכסיזם יחושל. על-ידי האחדות החומרית
שבארגון המלכד מיליוני עמלים לצבא מעמד
הפועלים.”

האירגון הלניני הוכיח, שהפרולטאריאון הפך
לכוח בלתי-מנוצח. הוא עמד במיבחנים רבים
ויכול להם. הנצחון במהפכת אוקטובר הסוציא-
ליסטית הגדולה, כינון המשטר הסוציאליסטי,

שיטות עיבוד קולקטיבי של החלטות הכלל-
מפלגתיות... (מקב"מ בהחלטות, ח' 1, עמ' 520).
לנין דאג מאוד לאחדותה המונוליתית של
המפלגה, הבין את תפקידה ההדרכתית והעריך
גבוהה את ערכה הכביר של התבונה הקולקטי-
בית. הוא האמין בהמונים, האמין ביכולתם להפוך
תיאוריה לפראקטיקה.

„שכלם של עשרות מיליונים יוצרים — כותב
לנין — יוצר משהו נעלה לאין-ערוך יותר,
מאשר ראיית-הנולד הכבירה והגאונית ביותר”¹.

ברור לחלוטין, שההחלטות אשר שילבו את
אחדותה של המפלגה עם חופש הוויכוח, הבי-
קורת והעבודה הקולקטיבית, תאמו באופן מלא
את המיבנה הארגוני הלניני.

העיוותים שאירעו בחלק מתקופת כהונתו של
סטאלין, לא נבעו מההחלטות הללו, אלא מתוך
הפרתן המפורשת. אחת ההפרות התבטאה במיבנה
הכפול, הקמת מנגנון סטאליני נפרד אשר התנשא
מעל למוסדות הנבחרים של החברה הסובייטית
ושל המפלגה הקומוניסטית היא אחד הביטויים
לכך. מנגנון זה איחד את כל שלוש הרשויות
— המחוקקת, המוציאה לפועל והשופטת — לפי
היסוד: „יש דין — יש סטאלין”. בתוך המנגנון
המפלגתי והממלכתי שולבו יסודות של אותם
הארגונים החשאיים והמועדפים, והיו למכשול
עצום להתקדמות החברה הסובייטית. בעוד המס-
גרות העצמאיות החשאיות פעלו כארגון שני,
ששאף לשלוט על המסגרות הנבחרות הפורמא-
ליות. במקרים שהמפלגה לא נכנעה לתכתיבים,
פעלו המסגרות המענישות וזרעו הרס וחורבן
בתוך המפלגה, בין המגינים על התיאוריה הל-
נינית ועל הארגון הלניני.

המפלגה הקומוניסטית הסובייטית הצליחה
להתגבר, אחר מות סטאלין, על ברייה ושותפיו,
השכילה לשבור את חוט השידרה של אלה שקיוו
להמשיך בדרך ההרסנית — והוכיחה את כוחו
של הארגון הלניני. לאחר תקופה של קורבנות
חפים מפשע שנפל-חלל בתקופה זו, רמיסת החו-
קיות הסוציאליסטית, עיוותים ומשגים — החל
תהליך של החזרת הנורמות הלניניות בחיי המפ-
לגה הסובייטית. גם בתהליך זה יש נסיגות.

יש הגורסים כי מקור העיוותים הוא בצנטרא-
ליזם הדמוקראטי, במשמעת, ומעל לכל — באי-
התרת קיומן של סיעות במפלגה קומוניסטית
וכו'.

הנסיון לפרש את תורת לנין כמנוגדת לחופש
הביקורת — אינו תואם את המציאות.
המיבנה הארגוני הלניני, אינו מחליש, אלא
מחייב בפירוש חופש הוויכוח והביקורת. הוא אינו

בנוי כצבא ואינו פועל באמצעות פקודות. במס-
גרתו ישנן חוליות רבות, אשר רק ביחד ניתן
להפעילן כארגון מסוג זה. היסודות הדמוקרא-
טיים של הבחירות בכל המוסדות, כולל מוסדות
ביקורת בכל הדרגים; שיתוף-עובדים — בכל
המסגרות בדיון ובהחלטה; קיומם של מוסדות
מקבילים של המפלגה, המדינה, האיגודים המק-
צועיים וכו'; הופעתם של רבבות פרסומים מכל
הסוגים; הנחלת חינוך והשכלה לעשרות מיליו-
נים בכל השלבים; קיומם של חילופי משלחות
מכל הסוגים עם ארצות ועמים אחרים, וכו' וכו'
— כל אלה יחד יוצרים מערכת שלמה של תנ-
אים ומסגרות שלטוניות וציבוריות, אשר בהפע-
לתן המלאה ניתן להביא לידי שילוב הדמו-
קראטיזאציה עם הצנטראליזם. נכון שקיים תנאי
ראשוני וחשוב בכל אלה, דהיינו: מי הם המנ-
היגים אשר בידיהם מופקד המכשיר המרכזי
של הצנטראליזם הדמוקראטי. — בידי מנהיגים
דגולים ונאמני המארכסיזם משמש הוא מנוף
כביר להתקדמות. אולם קורה וקרה שבראש עומ-
דים מנהיגים סוטים, אז משמש הוא כמכשול
שאינו כמוהו. בלי בני אדם אי-אפשר להקים
ולבנות תנועות חברתיות, כמו בכל תחום אחר
של המדעים והטכניקה. החשובה ביותר היא הפ-
עילות האנושית המסועפת והמורכבת.

בוועידה העשרים של מקב"מ נאמר בין היתר:
„כל הנסיון בן 40 השנה של המדינה הסוביי-
טית מלמד, כי בלי מפלגה אחידה ומונוליתית
כצוק סלע, בלי מפלגה המצויידת בידיעת החוקים
של ההתפתחות החברתית, בלי מפלגה הנאמנה
לעקרונות הגדולים של המארכסיזם-לניניזם, לא
היו יכולים מעמד הפועלים, האיכרות העמלה
ועמנו כולו לכבוש את השלטון, למגר האויבים,
לבנות חברה סוציאליסטית...”².

יש עירנות טבעית לגבי אופן הממשל ומבחר
האמצעים שהוא משתמש בהם.

למרות המיבנה הלניני המוגדר של הארגון,
הרי לנין בעצמו קובע כי: „אין אנו רואים
כלל בתורתו של מארקס משהו מוגמר, האסור
במגע. להיפך, אנו משוכנעים, כי היא הניחה
את אבני-הפינה בלבד של אותו מדע, אשר הסו-
ציאליסטים חייבים לקדמו בכל הכיוונים, אם אין
הם רוצים לפגר אחרי החיים”³.

לנין נתן דוגמה לפיתוח הדמוקראטיזם בפנים
המפלגה. תורת הלניניזם מחייבת מחשבה מיר-
בית לפיתוח הדמוקראטיזם כעקרון חשוב ביותר
של המחשבה והמעשה הסוציאליסטי.

קולקטיביות הלכה למעשה בהנהגה מרכזית,
שקידה מתמדת להביא לידי ביטוי את המחשבה
הקולקטיבית של ההמונים — לטובת הדמו-

ריות של יחידים על שטחי הפעולה השונים נועדו לחזק את הפעילות המתמזגת עם יוזמת ההמונים, במשמעותם ההכרחית במאבקים. פיקוח רבגוני מלמטה ומלמעלה, פיקוח מצד מוסדות אשר תפקידם בכך, ופיקוח על ידי מסגרות מפלגתיות וציבוריות בתהליך התכנון, הדיון, הביצוע הכללי והמעשה היומיומי — יבטיחו פעילות ציבורית מתמדת, חיפוש בני ברית מתאימים וקביעת שלבי מאבק למען הרעיונות הנעלים של הצדק החברתי והשלום.

1) מחשבות על שכלול הכלים והאמצעים במאבק לסוציאליזם

חמשת הפרקים, הקודמים עשויים להתקבל אצל הקורא, כשיר הלל לפלאי הארגון הלניני כפי שמומש במציאות בכל הנסיבות. אפשר גם לשער שכותב שורות אלה חושב שבתחום זה, הכל גמור ומושלם ואין צורך להרהר יותר בנושא, אלא רק לקדש את השיטה ולהסתער קדימה כדוגמת פועלי רוסיה וכו'. ואין הדבר כך. אפשר לקבוע שלנין, למרות היותו גאון, לא חשב שמלאכתו בתחום זה מסיימת את החיפושים ומשלימה את החסר. לנין ראה בכל רק התחלה, רק ראשית, אשר אחריה תבוא התפתחות נוספת, תבוא התקדמות ועליה לשלב גבוה יותר.

מעניין שבמבוא של לנין למאניפסט הקומוניסטי, דווקא, מצא הוא לנכון להכליל בדבריו המאלפים ציטטה ארוכה מדברי אנגלס בנדון הבנתו בפילוסופיה הדיאלקטית היתה עמוקה מניינם. לנין לא העלה על הדעת אפשרות להפסיק את החתירה וההעפלה לקראת העליון, הטוב יותר והקרוב יותר אל הזמן והמקום, אל האנשים והנסיבות הקיימות.

«הרעיון היסודי הגדול — כותב אנגלס — שאין לתפוס את העולם בחינת קומפלקס של עצמים מוגמרים, אלא בחינת קומפלקס של תהליכים, שהעצמים, היציבים למראית-עין, לא פחות מבבואותיהם הרעיוניות שבמוחנו, היינו, המושגים, משתנים בהם השתנות בלתי-פוסקת, נוצצים וכלים: רעיון יסודי גדול זה נכנס וחודר, ביחוד מימי הגל ואילך, לתוך התודעה הרגילה עד כדי כך, שבכללותו זו אין עליו עוררין כמעט. אך אינו דומה מי שמודה ברעיון זה באמירה בלבד למי שמגשים אותו במציאות לכל פרטיו, בכל תחום ותחום העומד לחקירה».

«לגביה (לגבי הפילוסופיה הדיאלקטית) אין לך שום דבר מוגמר, מוחלט, קדוש; היא מגלה בכל ומכל את החולף-ועובר; ואין דבר עומד בפניך — מלבד התהליך הבלתי-פוסק של התהוות וחד-

קראטיה והסוציאליזם זהו האופייני לתורת לנין. הצנטראליזם-הדמוקראטי הלניני אינו עוקר רעיונות ממוחות בני-אדם, מאפשר ללבבות המאוגדים בארגון למלא את תפקידם האנושי ולחוש כהשלמה לידיעה. — הוא מוסיף להגיון אשר במיצוי כוח האחדות, את החום האנושי אשר בל-עדיו יחסר הלהט שמחשל את האחדות.

ידוע, שרצונות בני-אדם אינם אחידים, אלא נקבעים בדרכים שונות ומושפעים משפע הנסיונות. כל אלה חותרים בכיוונים שונים, לעתים מופנים לפינות סתומות של החיים. במציאות אינה קיימת אפשרות של פעילות המונית, לאורך דרך מוגדרת עד למטרה, ללא הכוונה, ארגון, ואף המרצה בדרך ההסברה, התעמולה וההדגמה. התיאוריה המארקסיסטית והארגון הלניני נותנים את העיניים והרגליים, שבלעדיהם אי-אפשר לראות או להתקדם. הצנטראליזם-הדמוקראטי מאפשר לרכז יחדיו את הרצון הכללי ולהפכו למנוף לשם יצירת משקל גדול ביותר למען התמודדות עם המעמדות המנצלים. כיוון שהוא משמש לו מסד ממנו מתרוממת אחדות הרצון, נכונות למשמעת ויכולת הפעולה היעילה.

לנין הדגיש את הקשר בין ארגון המפלגה לבין היקף השפעתה על המוני העם. בניגוד לדעה כאילו ארגון מפלגתי ממושפע מנתק את המוני העם מהמפלגה המהפכנית, משיב לנין «נהפוך הוא, ככל שאירגונינו המפלגתיים, הכורים בתוכם סוציאלי-דמוקראטיים אמיתיים, יהיו חזקים יותר, ככל שתהיה פחות הססנות בתוך המפלגה, כן תהיה רחבה ורב-צדדית יותר, עשירה ופורייה יותר השפעת המפלגה על האל-מנטים של המוני הפועלים, הסובבים אותה והנתונים להדרכתה»¹.

המיבנה האירגוני כמחבר את הצנטראליזם עם הדמוקראטיה לשלמות הרמונית נועד להבטיח את ההתאמה של המפלגה המהפכנית לתפקידים של מאבק פוליטי נגד השלטון של ההון בעד הדמוקראטיה, השלום והסוציאליזם. האינטרסים של מאבק לסוציאליזם תובעים פיתוח המאבקים היומיומיים הפוליטיים של ההמונים לרצונו האחד והיחיד של ניהול המאבק נגד הבורגנות. הכרחי שהארגון יהיה בנוי בשיטה מרוכזת ודמוקראטית וכן הכרחית שקידה על שיתוף פעולה עם בני ברית במערכה על הדמוקראטיה והשלום. הנהגה קולקטיבית מצד מוסדות המפלגה, ואח-

1) לנין, ברוסית, כ' 26, עמ' 431.

2) ההיסטוריה של מק"ב, עמ' 554.

3) לנין, ברוסית, כ' 4, עמ' 191.

4) לנין, ברוסית, כ' 7, עמ' 239.

לון, של התעלות עד לאין-סוף מן הנמוך אל העליון; והיא עצמה אינה אלא בבואתו של אותו תהליך במוח החושב" (1).

לנין לא ראה את עצמו ואת האחרים כפוסקים אחרונים וכמנציחי תיאוריות, איסטראטגיות וטקטיקות לכל הזמנים. הוא לא קידש את האמצעים כי אם את המטרות, ובעיקר את המטרה העיקרית, את המאבק המהפכני למען חברה צודקת יותר ומאושרת יותר, למען הסוציאליזם. כלומר, אנו נמצאים בעיצומו של תהליך מהפכני שיימשך ודאי דורות רבים. אין לכן לנסות לדחוק את הקץ בשום תחום. כיוון שאילו עשינו כך, אילו חשבנו כך, אילו היינו עוצרים בנקודה כלשהי אחר החיפושים לשכלולים, לשיפורים, לשינויים ותיקונים — אפשר היה לראותנו כלא מרקסיסטים וכלא לניניסטים.

לנין הצליח לייסד את מפלגת הפרולטאריאון ברוסיה, בתנאי האבסולוטיזם האכזרי, להכין ולנהיג את מהפכת אוקטובר הסוציאליסטית הגדולה ולנצח בה. לנין עמד בראש המאבק לכינון המדינה הסוציאליסטית הראשונה בעולם — וכל אלה — תוך כדי הישענות על התיאוריה המארקסיסטית ועל-ידי שימוש גמיש ונבון בכלים ובאמצעים הארגוניים שהוא היה יוצרם. ההצלחות הללו מאפשרות לומר, שהפראקסיס אימת את נכונותה של התיאוריה ואת יעילותו של האירגון הלניני.

מותר כמובן לחשוב שהצרכים המקומיים, המצב הכללי בתקופות הללו, ובעיקר ההרכב המיוחד של ההמונים בארץ מפגרת בתנאי דיכוי אכזרי, הם היו המרכיבים העיקריים שקבעו בכל התחומים, והם גם שהדריכו את לנין וחבריו בקביעת דרכי התארגנות ומאבק, ומכאן גם עיצוב הכלים המתאימים והיעילים שם.

יתר-על-כן, במשך השנים קרה משהו בעולם. גם האויב המעמדי לא קפא על שמריו, גם הוא למד משהו, חיפש ומצא דרכים ואמצעים נוספים כדי להתמודד בייתר הצלחה עם מעמד הפועלים ומפלגת החלוץ שלו, עם ארגוניו המסועפים. מיטב המוחות של החברה הבורגנית עוסקים עשרות שנים, במאמצים למצוא תשובות תיאורטיות ומעשיות להבטחת — מה שקרוי בפיהם — היציבות החברתית הבורגנית. הם עורכים מחקרים ונסיונות מגוונים בתחומי האירגון, המינהל, האידיאולוגיה ויחסי-ציבור. הסופר הנודע אדאמס כותב על בעיות

הממשל (2): "מינהל אינו רק הכושר אשר עליו מבוססת היציבות החברתית אלא יתכן והוא הכושר הנעלה ביותר של המוח האנושי". (דונהאם) מרחיק לכת יותר, הוא טוען שהציביליזציה קשורה באופן המינהל והארגון, והוא כותב: "באם תהרס הציביליזציה שלנו לא יהא זה אלא משבר במינהל". עוד יותר בולטת ההתעניינות וההחשבה של תחום זה אצל ביארד (3). היסטוריון אמריקאי זה הצהיר כי "המינהל — ולא החרב — הינו המפתח לכח מתמיד בחברה גדולה", כלומר, בתקופתנו ניתן להשיג יותר (ובדרך בטוחה יותר) בדרכי האירגון והמינהל, מאשר בדרך המלחמות והדיכוי...

במדינת ישראל רצוי אף לצטט את דברי יתרו חותן משה כתשובה לשאלה: "איך לשפוט את העם?". גם לוחות-הברית יכלו להישאר בידי משה לצרכי עיון ולימוד, בלבד, אילו לא היה מוצא דרך לתקשורת, להסברה ולהפעלה.

מבלי לחרוג ממטרות מאמר זה, הרי נוסף על הצורך בארגון משוכלל ויעיל שמעמד הפועלים נזקק לו להצלחת מאבקו נגד המימסדים הבורגניים המודרניים, הרי הבעייה חמורה פי אלף לאחר השגת הנצחון על הבורגנות. אז נוצרות בעיות אירגון ומינהל בתחומי הכלכלה והיצור, התעשייה המודרנית והחקלאות הממורכנת, המדע והטכנולוגיה, הצבא ותעשיית הנשק וכו' וכו'. רוצה לומר: יתכן והאירגון הלניני תאם ותואם את התקופה של מאבק על השלטון, ושמא אינו תואם יותר כאשר השלטון נמצא בידי מעמד הפועלים. מארקס ואנגלס כותבים (4) כי "האירגון הפיאודאלי של החקלאות והייצור התעשייתי... חדל להתאים לכוחות הייצור שהתפתחו; הוא הפך לכבלים, צריך היה לנתקם, והם נותקו". מי יחלוק עתה על הנחה זו? מובן שמכאן ניתן וצריך להסיק מסקנות. לנין אומנם נהג כך. אולם נעזוב עתה את הדיון על ארגון השלטון ונמשיך בדיוננו על ארגון הדעות כיוון שהוא בכל זאת ענין שונה. נטפל לכן בבעיות החדשות שהתהוו בתקופתנו.

בימינו מתחוללים שינויים לנגד עינינו. התפתחות של שיטות ארגון חדשות; פיתוחה של הקיברנטיקה והטכנולוגיה; השינויים שחלו בתודעתם של ההמונים; דרכי הקומוניקציה החדשים; דרכי ההסברה הקולית והוויזואלית החדשים; אמצעי הקשר ההמוניים; יחסי הקשר היומיומיים ויחסי הגומלין בין המעמדות השונים; העלאת ההשכלה והידע הטכני גם של ההמונים הרחבים וכו' — כל אלה יצרו ויוצרים פרובלמאטיקה חדשה ומורכבת שיש לתת לה מקום בחישובים הקונקרטיים של תנועתנו בק-

(1) פ. אנגלס: "לודביג פויארבך וחתמת הפילוסופיה הגרמנית הקלאסית".

ביעת המיבנה הארגוני, ובכרירת דרכי המאבק לסוציאליזם.

הנכונות של בני אדם להתארגן ביחד נובעת מערכים יסודיים ומצרכים משותפים. המטרות של יחידים (אף במסגרת מאורגנת להפליא) סותרות לעיתים. הבעייה המרכזית של האירגון היא איך לאחד את היחידים, איך לשלבם במסגרת הארגון ומטרותיו. דברים אלו היו נכונים תמיד, ונכונים גם כיום.

עם השינויים שהתחוללו בתקופתנו, יגעו ומצאו דרך להציג את הדמוקראטיה הפורמאלית מקורשטת הרבה יותר, בגדיה ארוכים יותר וכחים יותר. ממשלות בורגניות מצליחות — בשם החופש — לפקח על האינפורמציה שמגיעה להמונים, משתמשות במידה יתירה באמצעים של הפחדה, לא בגסות, כייאם בתואנות שונות בשם המפורש של "הבטחון הלאומי", כביכול. מפלגות פוליטיות שונות (לעיתים גם אופוזיציוניות, כולל מנהיגותם) נמצאות תחת לחצים גלויים וסמויים מצד השלטונות. קורה ומקורות המימון של פעילותה של האופוזיציה באים לה ממקורות ממלכתיים. השימוש באמצעים גלויים וסמויים לשם הגבלת תעוזתן של המפלגות האופוזיציוניות וכר נעשה נפוץ ביותר. כלפי חוץ — מתנוססת תמונה של מיבנה דמוקראטי של השלטון, ואילו במציאות הוא נעשה יותר ויותר מרוכז, מגובש ופחות דמוקראטי.

אם נוסיף לכל אלה את האכזבות שנחלו המוני העובדים ברחבי העולם, עקב המעשים ההרסניים בתקופות שונות של שלטון סטאלין וכן לאחריו הרי נשכיל להבין כמה קשה עתה ללכד יחידים וקבוצות, למאבק מעמדי יומיומי ופוליטי כאשר תודעת האמינות נפגמה ונוצרו קשיים בהפעלת סמכות בארגון מאבקים ובהדרכתם.

התופעה המצערת ביותר של שימוש בכוח כפייה במחננו, אם ביחסים בין מדינות סוציאליסטיות, ואם ביחסים בין מפלגות קומוניסטיות ואף בתוך המפלגות, (ואין זה חשוב כלל באיזו "דמות" כפייה זו מופיעה), צריכה להדאיג כל קומוניסט. גיבוש כוח מאורגן, מפלגתי או מדינתי; הפעלתו של כוח זה למאבק ציבורי הולך

2) Books Adams: "The Theory of Social Revolution" N. Y. p. 206.

3) Wallace B. Bonham: "The Theory and Practise of Administration."

4) Charles A. Beard: "Public Policy and General Vill N. Y. 1941.

ומתרחב נגד הבורגנות, או לצרכי התפתחותה ושגשוגה של המדינה הסוציאליסטית אינו מוטל בספק. מה שמטריד אותנו, הם הנסיונות המחודשים ליצור פטישים בלתי מעורערים, כביכול, ונסיונות להכניע בשמם דעות. מה שאינו נותן לנו מנוח הוא הנסיון להציב פאסאדות בדמות מפלגות כשרות, כאמת-מידה לכל האחרות. המיבנה הלניני אינו סובל, כאמור, רפיסות ורפיון, אך הוא גם לא יצר תבניות ודוגמות שיש לענות אחריהן "אמן". החיים זורמים ויוצרים עוצמות אינטלקטואליות, כלכליות, חברתיות ופסיכולוגיות ששוטפות בזרם אדירים את הנסיון ליצור מיטת סדום למחשבת האדם, או להמצאותיו ההגיוניות והמימנות, בעמדו מול קשיים שאיש לא חזה אותם מראש.

השפעת פעילותם של המוני העמלים וכחות השלום על העולם הישן, היא גדולה לאין שיעור. זרמי מחשבה מתקדמים חדרו אף לחוגים דתיים, לכנסיות ולמבצרים המעובשים של הבורגנות השמרנית. דבר זה טבעי. אין דרך לעצור בעד ההתפתחות וההתקדמות. אנו חייבים להיאבק עם שלטון ההון הגדול של ימינו באמצעים חדשים ומשוכללים. מיליונים פועלים וחקלאים (למשל) עמלים במדינות רבות, בזיעת אפם 10-12 שעות ביממה, למרות שבמדינות הללו מקובל יום עבודה של 8 שעות (או אף פחות). כך היה תמיד, אך המיוחד הוא (בחידוש), שאלה נהרסים בעבודתם המפרכת "מרצון", באופן חופשי — כביכול.

זוהי בעייה חדשה, (בגלל המוניותה) ובעיקר בגלל הצלחת הבורגנות ליצור תחושה אצל העובדים שכן הוא רצונם העצמאי לעבוד הרבה כדי "להרוויח כסף".

אפשר, כמובן, להרבות בדוגמאות, כדי להמחיש מצב זה.

קצב התמורות בעשרות השנים האחרונות אין לו תקדים בהיסטוריה. דבר זה מחייב להתאים את עצמנו לקצב זה. העיקר ליצור כלים יעילים שיקדמו אותנו, לפחות לאותו המקום (באופן יחסי) בו עמדנו לאחר מהפכת אוקטובר, בהבנת הניצול המעמדי והאפשרויות לביטולו.

נוצרו, לכן, קשיים רבים. יש שנכנעים ומקבלים את טענות האויב המעמדי מפקקים בעל-יונות שיטתנו, ונוטים לקבל השוואות בין בלתי-שווים. כגון; שכרו של פועל בארצות-הברית לעומת שכרו של פועל באחת הארצות הסוציאליסטיות וכר.

בחיבורו "מלחמת האזרחים בצרפת" (1871) כותב מארקס: "מעמד הפועלים לא יחל לנסים מן הקומונה. אין באמתחתו שום אוטופיות מוכ-

שקוים הכלליים במטרות הגדולות, כגון: שלום העולם, התנגדות למלחמת עולם שלישיית שאיפה לביטול הניצול הקאפיטאליסטי, פיתוח העצמאות הלאומית, העמקת השוויון הבינלאומי, המאבק לסוציאליזם, חתירה לחברה קומוניסטית — בכל אלה יש כר נרחב לשותפות. יתר-על-כן: גם בתוך המפלגות הקומוניסטיות ברחבי תבל צורך חיים הוא לפעול לחידוש האחדות על יסוד מזיגת פטריוטיזם עם אינטרנאציונאליזם ולגיטימיות של השוני של דעות סוציאליסטיות. המאגדים מחוייבים לקבל את דעת הרוב. כלל הארגון המפלגתי חייב ליצור אגידה סובלנית והחשבה של דעות אחרות, שונות מן הרשמיות. שינוי זה הכרחי ומחוייב המציאות. שום הכרעות אדמיניסטרטיביות לא יועילו ולא יביאו לשירושן של דעות וספקות.

היו שגיאות בעולם הסוציאליסטי. אלה היו חמורות יותר מאשר שיערנו. חוסנה של מקב"מ לא נפגם, למרות שלועידתה ה-20 הובאה ביקורת-עצמית נועזת, על השגיאות והעיוותים ועל התוצאות החמורות שקרו בתקופת פולחן אישיותו של סטאלין. תהליך תיקון השגיאות לא נסתיים. אולם "מי שמתחיל במצוה — אומרים לו גמור". לאחר שוך ההמולה כתוצאה מניצול דבר הוועידה ה-20, התפתחה גיאות המאבקים. מאבקים אלה המלווים בתביעה להתחדשות דמוקרטית בתנועתנו הם הדרך להבראה. אפשר להתגונן בהצלחה בפני הרוויזיוניזם, ובפני סטיות אחרות "מדרך המלך", רק ע"י נאמנות לעקרונות המארכסיזם, ואי-שטוש שאלות כאובות וליקויים.

"היחס של מפלגה פוליטית לשגיאותיה — כתב לנין — הוא אחד הקריטריונים החשובים והנאמנים ביותר של רצינות המפלגה ומילוי חובותיה למעשה כלפי המעמד שלה והמוני העמלים. להודות בגלוי בשגיאה, לחשוף את סיבותיה, לנתח את המצב שהוליד אותה, לדון בתשומת-לב על האמצעים לתיקון השגיאה — אכן, זהו סימן-היכר של מפלגה רצינית. זהו מילוי חובותיה, זהו החינוך והאמון של המעמד ולאחר מכן של ההמונים" (לנין, רוסית, כ' 31, עמ' 39).

לתנועתנו יש כושר עמידה לא יתואר. כמוכן, שאפשר לדבר על האכזבה על שבמשך חמישים שנה ויותר, טרם נוצרה המדינה הקומוניסטית המושלמת, וטרם עוצב האדם הקומוניסטי המושלם. אולם יותר נכון היה להבין כי במשך חמישים שנה עדיין לא נוצרו התנאים לשנות עולם ומלואו. בתוכנו, כמו בתוך הארצות הסוציאליסטיות כולל ברית-המועצות — עוד חיים

נות ומזומנות, שיש להגשימן על ידי החלטת העם. יודע הוא, כי כדי ששיג את שחרורו ויחולל עם-זאת אותה צורת-חיים נעלה יותר, אשר החברה הנוכחית חותרת לקראתה, ללא הימנעות בהתפתחותה הכללית שלה עצמה, יהא עליו לעמוד במאבק עקשני, בשורה שלמה של תהליכים היסטוריים, שיבואו לידי תמורה גמורה הן בתנאים והן באנשים. (ההדגשה שלי — א. ל.). מעמד הפועלים חייב להגשים לא אידאליזם כל-שהם, כי אם להוציא למרחב אותם יסודות של החברה שנפתחו כבר בחיקה של החברה הבורגנית ההולכת ומתמוטטת. מעמד הפועלים, שיש לו תודעה גמורה לגבי שליחותו ההיסטורית והחלטת-גבורה להיות ראוי לה, די לו להשיב בחיוך על הגידופים האוויליים של מלקי-הפינה-כה מן העתונות ועל האפוטרופסות של הדוקטרינארים הבורגניים..."

אין אנו מתעלמים מן הליקויים האמיתיים, ומן ההיסוסים בארצות סוציאליסטיות מסוימות לנסות להתמודד, בגלוי, עם הפיגור וההזנחה בתחומים שונים, אך ידועים לנו הקשיים ומוכרים לנו המאמצים להתגבר עליהם. כל הטוב והישר במחננו כואב את הכשלון וחוגג את ההצלחה בארצות הסוציאליסטיות, באשר הן — מסין עד יוגוסלביה ומברית-המועצות עד אלבניה.

הגיע הזמן לצאת להסתערות מהודשת לנסות להדוף אחורה את תעמולת הרמייה, כאילו הקומוניזם פשט את הרגל. אמנם ישנם קומוניסטים שפשטו את הרגל, כיחידים, — אולם תנועתנו נאבקה עם קשייה, מתמודדת עם הנסיונות להסיגה אחור, ויכול תוכל להם.

הבעיות המרכזיות של תנועתנו הינן לכן, העמדת מקת ההכרה בעליונות הסוציאליזם על הקאפיטאליזם; חיזוק ההוקעה של המשטרים הבורגניים והדמוקראטיה המזוייפת שלהם; גינוי חד-משמעי של תופעות שליליות בשיטה הסוציאליסטית. טיפוח החינוך הכללי והאידיאולוגי של ההמונים; הסברה מעמיקה של ההבדלים בתוך התנועה הקומוניסטית העולמית כגון בין ברית-המועצות, סין, יוגוסלביה, רומניה, איטליה; העמדת מקת ההבהרה של ההומאניזם הסוציאליסטי ושל תמיכתנו בכוחות הפועלים להתחדשות רעיונות הקומוניזם; שיפור ושכלול הכלים הארגוניים ואמצעי-המאבק נגד הבורגנות הנצלנית וכו'.

נוסף לכל אלה, מן ההכרה להעלות את הפרספקטיבה של אחדות האינטרסים של העמים במחנה הקומוניסטי. אחדות זו הינה אפשרית, כיוון

רומה לאיחוי הקרעים ולהחזרת כושר הראייה מרחיק הראות של לנין.
רק באמצעות האספקלריה ההיסטורית המאפיינת שרת לנו להביט אחורה לדורות עברו ולצפות קדימה לדורות יבואו. — אפשר להעריך את אשר כבר נרכש בעבר ואת אשר חובה להשיג בעתיד הנראה לעין.

מאות מיליונים שהתחנכו ב"עולם אחר", או שמושפעים ע"י אלה שהתחנכו בעולם של "את-מול". אל נהיה פזיזים מדי, בל נדחוק את הקץ. אמונתנו עמנו כי היעוד הגלום במהפכת אוקטובר הסוציאליסטית הגדולה, במדינות הסוציאליסטיות ובמפלגות הקומוניסטיות, יתגשם, אם כי אין כיום לדעת מי יתרום את עיקר הת-

תפקידו של עתון

למצוא את המקום הנכון להנחה, המראה את מטרתה הסופית של העבודה המשותפת, המאפשר להשתמש למעשה לא בכל אבן בלבד, אלא אף בכל חתיכה של אבן, שבהשתלבה עם הקודמות לה והבאות אחריה, היא מעלה קו מושלם ומקיף הכל? וכלום אין רגע כזה ממש עובר עלינו בחיינו המפלגתיים, כשיש לנו גם אבנים וגם בנאים, אלא שחסר דווקא החוט הנראה לכל, שעל פיו יוכלו הכל להתכוון?

לנין: "מה לעשות?"

עתון איננו רק תועמלן קולקטיבי ומטיף קולקטיבי, אלא גם מארגן קולקטיבי. מביחנה אחרונה זו אפשר להשוותו לפיגומים שמסביב לבניין המוקם, אשר מסמנים את קווי הבניין, מקילים על המגע בין הבונים לבין עצמם, מסייעים להם לחלק את העבודה ולסקור את התוצאות הכלליות, שהושגו על ידי העבודה המאורגנת.

כשבנאים מניחים במקומות שונים אבנים לבניין עצום מאין כמוהו, כלום לא עניין של "בנין" הוא מתיחת חוט, המסייע

היחס בין המחשבה להווייה

(1) כי המטריאליזם הזה היה ב"עיקר" רג מיכאני" ולא לקח בחשבון את ההתפתחות האחרונה של החימיה והביולוגיה (בימינו אנו מן הצורך להוסיף: ושל התיאוריה החשמלית על החומר).

(2) כי המטריאליזם הישן היה לא-היסטורי, לא דיאלקטי (מיתאפיסי במובן של לא-דיאלקטי) ולא דבק בשלמות ובעקביות בנקודת-מבט של התפתחות.

(3) כי הוא ראה את "מהות האדם" מופשטת ולא כ"סך הכל" של כל "היחסים הסוציאליים", ההיסטוריים המוגדרים באופן מוחשי ולכן רק "הסביר" את העולם בשעה שהעיקר הוא "לשנותו"; זאת אומרת הוא לא תפס את החשיבות של פעילות "מהפכנית" מעשית-ביקורתית.

(כ. נ. 11, ע' 15)

פרידריך אנגלס כותב: השאלה הגדולה והיסודית בכל פילוסופיה בעיקר בפילוסופיה המודרנית היא שאלת היחס בין המחשבה להווייה... הרוח לטבע... מה קודם, הרוח או הטבע... התשובות שהפילוסופים נתנו לשאלה זו פילגו אותם לשתי מחנות. אלה שטענו כי הרוח קודמת לטבע ולכן, בחשבון סופי, הניחו את יצירת העולם בצורה זו או אחרת... היו את מחנה האידיאליזם. האחרים שסברו כי הטבע קודם נמנים על הזרמים השונים במטריאליזם". (כ. נ. 11, ע' 15)

מארכס ואנגלס ראו את ההגבלות היסודיות של המטריאליזם ה"ישן", המטריאליזם של פויירבך בכללו ויותר מזה במטריאליזם ה"וולגרי" של ביכנר, פוגט ומולשוט כדלהלן:

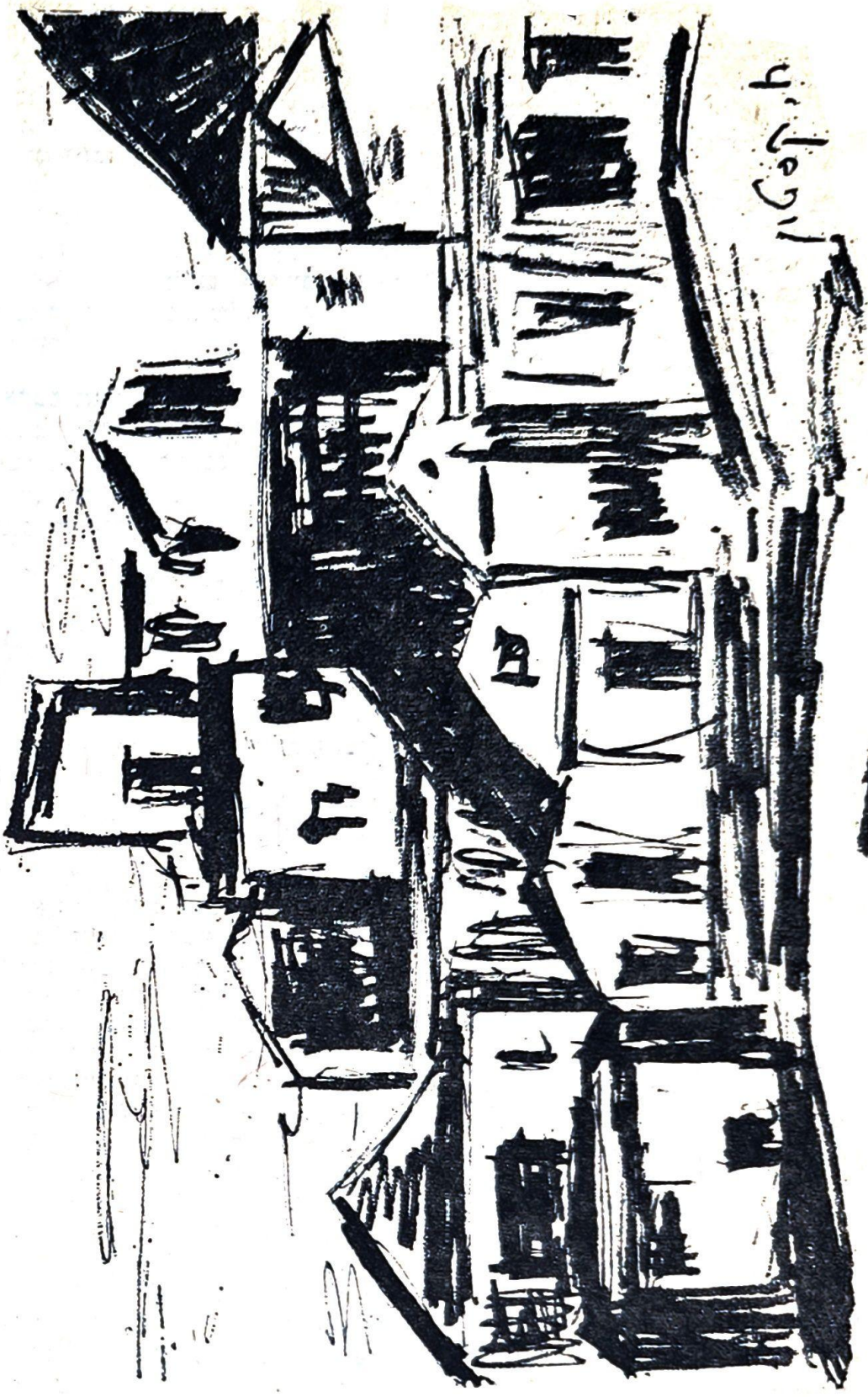
על המטריאליזם ההיסטורי

לכבליהם. אז נפתחת תקופה של מהפכה סוציאלית. עם התמורה, שחלה בבסיס הכלכלי, נהפך בקצב, איטי או מהיר יותר בניין-העל העצום כולו. הבוחן תמורות כאלו, עליו להבחין בכל עת בין ההפיכה החומרית בתחום תנאי הייצור הכלכליים הניתנת להיקבע באותה דייקנות כמו במדעי הטבע, לבין הצורות המשפטיות, המדיניות, הדתיות האסתטיות או הפילוסופיות, כללו של דבר — הצורות האידיאולוגיות, אשר בהן מגיעים האנשים לכלל הכרת סתירה זו ונלחמים בעבודה. במידה שאין לשפוט אדם לפי מחשבות שהוא חושב על עצמו, כך אין לדון תקופת-הפיכה כזאת מתוך תודעתה היא, אלא יש להסתיר תודעה זו גופא כתוצאת הסתירות שבתחום החיים החומריים, כתוצאת ההתנגשויות הקיימות בין כוחות הייצור החברתיים לבין יחסי-הייצור... בקווים כלליים רשאים אנו לציין את שיטות הייצור ששררו באסיה, את שיטות התקופה העתיקה, השיטות הפאודליות, והשיטות הבורגניות החדשות — בתורת שלבים בדרך ההתקדמות של עיצוב המיבנה הכלכלי של החברה. (כ. נ. 11, ע' 18)

בהקדמה לעבודתו "ביקורת הכלכלה הפוליטית" מנסח מארכס ניסוח מושלם של עקרונות היסוד של המאטריאליזם ביחס לחברה האנושית ותולדותיה במלים כדלקמן:

בייצור החברתי באים האנשים, המבצעים אותם, לכלל יחסים מסויימים הכרחיים, בלתי תלויים ברצונם: יחסי יצור אלה הולמים דרגת התפתחות מסויימת של כוחות הייצור החומריים שלהם. כלל יחסי הייצור האלה מהווים את המבנה הכלכלי של החברה. את הבסיס הממשי שמעליו מתנשא בניין-על משפטי ומדיני ואשר אותו הולמות צורות מסויימות של הכרה חברתית. שיטת הייצור בחיים החומריים קובעת את תהליך-החיים הסוציאלי, המדיני והרוחני בדרך כלל. לא הכרתם של בני אדם קובעת את הווייתם, אלא להיפך, הווייתם החברתית קובעת את הכרתם. בדרגה מסויימת של התפתחות באים כוחות הייצור החומריים של החברה לידי סתירה עם יחסי הייצור הקיימים, או כהגדרת המושג המשפטי — לידי סתירה עם יחסי הקניין אשר בתחומם פעלו עד כה. מה שהיה עד כה בגדר צורות התפתחות של כוחות הייצור — נהפך עתה

אומג'ן

פרברים

מחשבות של איש קיבוץ על רוחה של תורת לנין

ייחוד זה של גישת מק"י לעומת גישת יתר חלקי תנועת הפועלים הישראלית, מזמין בור-דאי שאלות מתגרות כגון: בברה"מ — שם הלניניזם הוא האידיאולוגיה הרשמית — האם שם שולטים בחקלאות, ובכלל במשק, הייצרנים עצמם; האם יש שם עבודת יצירה מתוך הכרה, וללא כפייה, וכד', וכד'?"

לא אתיימר לפסוק הלכה ולהשיב לשאלות כגון אלה. אתן לעומת זאת את רשות הדיבור לכתבי לנין עצמו כדי להבהיר מה חשב הוא כאשר דיבר על האדם הקומוניסטי המהפכן ויחסו לעבודה ולחברה:

„אנו קוראים לעצמנו קומוניסטים: מה פירור-שו של קומוניסט? Commniss זוהי מילה לטינית שפירושה במשותף — חברה קומוניסטית פירושה שהכל משותף: הקרקע, בתי-החרושת, וגם העמל הוא משותף — זהו קומוניזם“⁽¹⁾.

„בחברה הישנה כל משפחה עבדה לעצמה, איש לא איחד את העמל פרט לבעלי האחוזות והקא-פיטאליסטים, אשר דיכאו את ההמונים. עלינו מוטל לארגן כל עבודה — תהא זו מלוכלכת וק-שה כשתהיה — בצורה כזו שכל פועל וכל איכר יוכל להגיד על עצמו: הנני חלק בצבא הגדול של עמל משוחרר ואני יכול להסדיר בעצמי את חיי — ללא בעלי אחוזות וקפיטאליזם, אני יכול לכונן את הסדר הקומוניסטי“⁽²⁾.

„הקומוניזם מתחיל במקום בו פועל פשוט העוסק במסירות בעבודה מפרכת, דואג בעצמו להגדלת פריון העבודה, דואג להגנה על כל קילו של חיטה, פחם, ברזל, ומוצרים אחרים, שמהם לא העובדים עצמם ולא מקורביהם מפיקים תועלת — אלא „מרוחקים“ — דהיינו החברה בכ-ללותה“⁽³⁾.

„החברה הישנה התבססה על העקרון: או שאני שודד את זולתי או שהוא ישודד אותי; או שאני

שואלים אותי לעתים: מדוע עזבת את העבודה הפוליטית המלאה למען עיסוק בייצור חקלאי? — הרי לנין דיבר על הצורך במהפכנים מקצועיים למען קידום עניננו?

אכן, חשבתי לא מעט על כך. באתי למסקנה שצעדי איננו נוגד אלא תואם את רוח תורת לנין. ללא תחלופה (רוטציה) והזרמת דם חדש להנהגות ולמנגנונים של ארגונים ציבוריים — נותר מן המושג „מהפכן מקצועי“ רק הסממן המקצועי ונעלם הסממן המהפכני.

באתי למסקנה שללא ראיית האדם, הרחבת שליטתו בתנאי חייו, והרחבת חירותו האישית, כמרכז שאיפתנו לתיקון החברה; שללא גיבוש דפוסי ייצור וחיים על יסוד יוזמה וניהול עצמי של הייצרנים — נטולה גם הרחבת הייצור (הסור-ציאליזציה) תוכן מהפכני אמיתי.

בתקופה ההיסטורית הנוכחית שעיקר תוכנה — על אף עיוותים וייסורים — הוא המעבר מקפיטאליזם לסוציאליזם, אין „חומה סינית“ בין תהליכים וצורות ייצור לפני נצחון המהפכה הסוציאליסטית לבין אלה שלאחריה. נהפוך הוא: יש השפעת גומלין, יש אפילו נסיון מודע לחקות, ללמוד וללמד אהדדי. לכן אין זה גם נוגד את רוח תורת לנין אם אעז להשוות צורות ארגון של יחידות ייצור בחקלאות קואופרטיבית בשני משטרים חברתיים שונים ואקבע שלגופו של עניין אין בנמצא דפוסי חיים וייצור מהפכניים יותר מאלה שבתנועה הקיבוצית הישראלית.

כמובן, כלניניסטים אנו מחשיבים את שאלת השלטון הכלכלי והמדיני, כתנאי מכריע לקידום החברה ובניית דפוסי חיים חדשים בהיקף מלא. ידוע גם שבמובן זה חלוקים אנו על רוב האידיאולוגים של התנועה הקיבוצית, בראור-תנו את המיגבלות של החברה הקיבוצית בתנאי המשטר הקיים.

רחבת התהום הישנה בין תיאוריה ופרקסיס, או־
תה תהום שנמנה על הסממנים המכוערים ביותר
של המשטר הבורגני הישן" (5).

אכן, גם כיום, גם במציאות הישראלית הסבו־
כה לא יהיה זה נוגד, אלא תואם את רוח הל־
ניניזם, אם אלה שלוחמים לתמורות סוציאליס־
טיות בישראל, יעבדו ויחיו בעצמם בצורת חיים
סוציאליסטית — עם כל המגבלות שיש לתנועה
הקואופרטיבית הישראלית, אשר אותן יכולתי
להזכיר בהרהורי אלה רק ברפרוף.

מקורות :

- (1) לנין, כתבים נבחרים הוצאת דיץ כרך 3, עמ' 543
- (2) לנין, כתבים נבחרים הוצאת דיץ, כרך 3, עמ' 546
- (3) לנין, כתבים נבחרים, הוצאת דיץ, כרך 3, עמ' 261
- (4) לנין, כתביני נבחרים, הוצאת דיץ, כרך 3, עמ' 541
- (5) לנין, כתבים נבחרים, הוצאת דיץ, כרך 3, עמ' 532-3

עמל לאחרים או שהם עובדים עבורי ; או שאני
בעל עבדים או שאני עבד. ומובן שאנשים שחונ־
כו בחברה הישנה ינקו הלך רוח זה ממש עם
חלב אמם."

"אם אני מעבד חלקת קרקע זו, מה איכפת
לי הזולת. אם הוא רעב, מה טוב — אמכור את
תוצרתי יקר יותר... הלך רוח כזה, גישה כזו,
אסור שתהיה קיימת בקרב קומוניסטים!" (4).

"אחד המומים הגדולים ביותר, אחת המכות
הנוראות שהורישה לנו החברה הישנה הוא הת־
הום בין הכתוב בספר והחיים המעשיים, כי בס־
פרים מתואר הכל בצבעים היפים ביותר, ותוך
שקרים חסודים נוצרה תמונה מסולפת של המש־
טר הקפיטאליסטי."

יהיה זה מוטעה ביותר ללמד לפי האות המתה
ממה שכתוב בספרים על הקומוניזם. ללא עמל,
ללא מאבק, לא שווה הידע השאוב מספרים אפי־
לו אגורה שחוקה אחת. כי כך רק היתה מת־

הקואופרטיבים בשיטה הקפיטליסטית

מדוע היו התוכניות של הקואופרטורים
הוותיקים מרוברט אוון ולהלן פנטסטיות?
מכיוון שהם חלמו על הפיכה שלווה של
החברה הנוכחית לסוציאליסטית בלי לה־
ביא בחשבון שאלה יסודית כמו שאלת
המאבק המעמדי, תפיסת הכוח הפוליטי
על ידי מעמד הפועלים, מיגור שלטון
המעמד המנצל. זוהי הסיבה כי צדקנו
בהעריכנו את הסוציאליזם הקואופרטיבי
לדמיוני לחלוטין ואת החלום על האפש־
רות להפוך את האויבים המעמדיים לידי־
דים מעמדיים ואת המאבק המעמדי לש־
לום בית מעמדי (מה שמכונה שלום אז־
רחי) פשוט על ידי אירגון האוכלוסיה
בחברות קואופרטיביות בלבד, כאיזה דבר
רומאנטי ואפילו באנאלי.

(כ. נ. 9, עמ' 407)

אין ספק כי הקואופרטיבים במדינה
הקפיטאליסטית הם מוסדות קפיטליסטיים
קולקטיביים... בקפיטאליזם הפרטי, המפ־
עלים הקואופרטיבים שונים ממפעלים קא־
פיטאליסטיים כמו שמפעלים קולקטיביים
שונים ממפעלים פרטיים. בקאפיטאליזם
הממלכתי, המוסדות הקואופרטיביים שו־
נים ממפעלים קאפיטאליסטיים ראשית
משום שהם מפעלים פרטיים ושנית משום
שהם מפעלים קולקטיביים. במשטר שלנו
הקואופרטיבים שונים מקואופרטיבים קא־
פיטאליסטיים פרטיים משום שהם מפעלים
קולקטיביים. אולם אין הם שונים ממפע־
לים סוציאליסטיים אם הקרקע שעליה הם
קיימים ואמצעי הייצור שייכים למדינה
ז. א. למעמד העובד.

(כ. נ. 9, ע' 407)

מהפכה ותנועה

אוטופיות כאילו המציא, דימה לעצמו את החברה 'החדשה'. לא, הוא עיין בלידת החברה החדשה מתוך הישנה, הוא עיין בצורות-המעבר מזו הישנה אל החדשה, כמו בתהליך המתחולל-בטבע. הוא נאחז בנסיון הממשי של תנועת ההמונים הפרולטארית והשתדל להסיק ממנו מסקנות מעשיות. הוא למד מן הקומונה הפריזאית, כשם שכל הוגי הדעות המהפכניים הגדולים לא היססו ללמוד מנסיון התנועות הגדולות של המעמד המדוכא, בלי לפנות אליו בהטפת מוסר."

בהגדירו כך את מורו מארכס הגדיר לנין גם את עצמו. בתנאים החדשים של התחלת המאה העשרים, עם התפתחותו של האימפריאליזם, הקאפיטאליזם המונופוליסטי-ממלכתי, המשיך לנין לעיין בצורות-המעבר מן החברה הישנה אל החדשה; גם הוא נאחז בנסיון הממשי של תנועת ההמונים הפרולטארית והשתדל להסיק ממנו מסקנות מעשיות.

תוך כדי 'קילוף' גרעין תורתו המהפכנית של מארכס מעטיפות סלף סוציאלי-דמוקראטיות שדבקו בו במרוצת השנים, עטיפות שהסתירו את הגרעין המהפכני — הרחיק לנין לכת מעבר למארכס. הוא עשה זאת דווקא משום שפעל לפי שיטת המחשבה המארכסיסטית, המדעית. זו אינה רק שמירת המחשבה המהפכנית של אתמול: נוסחות קפואות הן מותו של כל מדע. המחשבה המהפכנית יוצאת מנקודות רבות של המציאות החייה ומנתחת את תופעותיה רבות-הסתירות. המציאות שלנין התמודד עמה היתה מבחינות רבות אחרת מזו שבימי מארכס. לנין היה מארכסיסט דווקא משום שלא נעצר אצל מארכס.

דגש חזק על גורם הרצון

בעוד שמארכס עם כל פעילותו בראש האיגוד טרנציונל הראשון היה, קודם-כל, איש העיון,

"בל תחשבו כי חשיבותו של לנין נחלת העבר היא, משום שלנין אינו עוד בחיים. עלינו לחשוב על העתיד, על חשיבותו של לנין לעתיד". כך כתב ג'ורג' ברנארד שאו. ברית-המועצות היתה אז בתקופת תוכנית-החומש הראשונה שלה — זמן קצר לאחר שהחלימה סוף-סוף מפגעי מלחמת העולם הראשונה, מלחמת-האזרחים וההתערבות האימפריאליסטית. היא השיגה באותו זמן את "רמתה" של רוסיה הצארית המפגרת.

כבר אז הבחין וחוזה ג'. ב. שאו, מה גדולה חשיבותו של לנין ומפעלו בשביל כל הארצות. תיפתח בשבילנו היסטוריה חדשה, היסטוריה שכיום אף לא נוכל לדמותה ברוחנו. אם יהיה זה עתיד עם לנין, אזי נוכל כולנו לשמוח. עתה מלאו מאה שנה להולדתו של לנין. שמו של לנין הפך לסמל הנצחון של האוקטובר הגדול, לסמל התמורות המהפכניות האדירות ביותר ששינו את פני העולם מן היסוד, המעידות על פניית האנושות אלי סוציאליזם וקומוניזם.

תחת דגלו של לנין עלתה התנועה המהפכנית בארצות רבות לרמה חדשה, התעצמה ופעלה רבות — נזכור רק את תפקידה המכריע במלחמה האנטי-היטלרית, את עליית ברית-המועצות למעצמה עולמית שניה ואת המהפכה הסוציאליסטית האדירה בסין!

ובכל זאת מקנן ספק נוקב בלב כל קומוניסט: האמנם בכל השאלות עם לנין היא? תופעות רבות בקרבה, מתריעות: האם לא אבדה דרכו של לנין? על רקע החגיגות במלאות מאה שנה להולדת לנין עולה השאלה הגדולה: מיהו לניניסט?

מארכסיסט אמיתי

לנין כתב על מארכס (בספרו "מדינה ומהפכה"): "אצל מארכס אין מוצאים אף שמץ של

התורה המהפכנית, היה לנין, בראש וראשונה, איש המעשה המהפכני*.)

מארכס ואנגלס הרחיקו-לכת מהגל, לא זו בלבד שההיסטוריה של האנושות אינה גיבוב עובדות חסר טעם אלא ניתן להבחין בהתפתחותה — הם גילו את חוק התפתחות ההיסטוריה: הצורך שתנאי הייצור יתאימו להתפתחות הכוחות היצרניים. לעתים הישוו את פעולת חוק התפתחות ההיסטוריה עם תהליך בתולדות הטבע, כדי להדגיש ביתר תוקף את הכרתם החדשה. אך מצויים אצלם גם דברי הסבר על המבדיל את תולדות האנושות מתולדות הטבע. האנשים הם נושאייה של חברה משתנית; אחר שגילו את חוק ההתפתחות יכולים הם, במלוא ההכרה, לקחתו בחשבון, לפעול לפיו, לקצר ולמתן את חבלי הלידה של החברה החדשה.

עד מהרה קלטו מיליוני פועלים פילוסופיה מסובכת זו על אי-הנמנעות של החלפת תנאי הב-עלות והייצור הקאפיטאליסטיים, על הלאמת אמ-צעי הייצור. כשם שאחרי הפיאודאליזם בא הקאפיטאליזם, כן יוחלף הקאפיטאליזם על-ידי הסוציאליזם. קלטוה — אך לא במלואה. גבור תנועת ההמונים הביא עימו "פישוט" המארכסיזם למין פאטאליזם. את ההתפתחות לסוציאליזם די-מו, כפי שגראמשי פעם ליגל, לאוטומאט הקו-לט בעד 5 לירות קאפיטאליזם תעשייתי ויפלוט בעד 5 לירות סוציאליזם...

חשיבותו של לנין בתולדות המארכסיזם הוא, קודם-כל, בזאת שהוא הבין את המארכסיזם כפי-לוסופיה של מעשה. בשבילו היו הכרה, הכרעה רצונית ופנייה אל המוסר גורמים מהותיים של הכרח היסטורי, שאינו פועל מחוץ לאדם אלא שנסיון האדם והכרעתו כלולים בו.

אין ספק שאחר הסילוף הפשטני נחוץ היה להטעים ביתר בהירות משעשו זאת מארכס ואנגלס, את גורם הרצון, ובוודאי אין להתפלא שעשתה זאת אישיות כלנין, איש המעשה, המס-ביר והתועמלן, מנהיגה רב-הלהט של מפלגה פעילה. מול "הסטיכיה" הציג הוא את הרצון המהפכני. במקום — כפי שהיום היינו אומרים — להיכנע ל"תנאים אובייקטיביים" כל-יכולים, לימד על חשיבות "הגורם הסובייקטיבי".

עוד בנעוריו, כבן 23, היה לנין למורה הדיא-לקטיקה המהפכנית. תפקיד הסוציאליסטים הוא במחקר התיאורטי ובסיוע לפועלים לסגל לעצמם תיאוריה זו על מנת שיפעלו — גם יחד. "בתנ-

* חיבור זה מסתמך כאן, כבמקרים אחרים, על ספרם של ארנסט פישר ופראנץ מארק: "מה אמר לנין באמת?"

אים אלה מתמזגות עבודה תיאורטית ועבודה מעשית לעבודה אחת ויחידה" (כרך 1, עמ' 189 בהוצאת דיין, ברלין). המארכסיזם מאחד "מד-עיות חמורה ועליונה עם רוח מהפכנית", ותפ-קידם הבלתי-אמצעי של המארכסיסטים הוא דו-קא "לתת את סיסמת הקרב הנכונה" (כרך 1, עמ' 334).

מכאן הגיע — בספרו "מה לעשות?" שכתב בגיל 32 — להדגשת התפקיד המכריע שנועד לאינטליגנציה המארכסיסטית. "תולדות כל האר-צות מעידה כי מעמד-הפועלים, מתוכו-שלו בל-בד, מסוגל ליצור רק תודעה איגוד-מקצועית... תורת הסוציאליזם, לעומת זאת, מקורה בתי-אוריות פילוסופיות, היסטוריות וכלכליות, שעובדו על-ידי הנציגים המשכילים של המעמ-דות בעלי הרכוש, האינטליגנציה, גם מייסדי הסוציאליזם המדעי המודרני, מארכס ואנגלס, השתייכו לפי מעמדם החברתי אל האינטליגנציה הבורגנית" (כרך 5, עמ' 386).

לנין לעג לאלה המזלזלים במשכילים המארכ-סיסטיים "ומביטים בהערצה על אחוריו של הפרולטאריון הרוסי"...

למותר להזכיר את אשר קרה אחר מותו באר-צו-שלו ובארצות סוציאליסטיות אחרות, ועד לתופעת ה"Ouvriérisme" ("הפועלים", הצבת מעמד-הפועלים מול האינטליגנציה) בימינו.

בעזרת ארגון מפלגתי של אינטלקטואלים — טריבוניים עממיים כאלה, המאורגנים כ"מהפכנים מקצועיים" שאף לנין לבנות את גורם הרצון האדיר. באמצעותם הוא חולל את אשר מארכס לא חשב לאפשרי: את המהפכה הבורגנית-דמו-קראטית בהנהגת הפרולטאריון ("שתי טקטי-קות"), שתעבור במהרה למהפכה סוציאליסטית ("מכתבים ממרחקים", 1917).

פיתוח דגם המהפכה

מארכס ואנגלס הניחו, כי המהפכה הסוציא-ליסטית, תפיסת השלטון על-ידי הפרולטאריון, תתחולל פחות או יותר בעת-ובעונה-אחת באר-צות הקאפיטאליסטיות המפותחות שבמערב. או-לם בשנות ה-80 החלו מניחים אפשרות שרוסיה, ארץ מפגרת שלא חוללה עדיין את מהפכתה הבורגנית-דמוקראטית, תעשה זאת אפילו לפני המהפכה הסוציאליסטית במערב, משום שהפרו-לטאריון שלה שכבר היה מפותח למדי לעומת המצב במהפכות דומות בעבר, יהווה יסוד לתנ-אים חדשים. מהפכה בורגנית-דמוקראטית כזאת יכולה לשמש "פצץ" המהפכה הסוציאליסטית במערב — אך לא יותר מזה. זו שוב עשויה

לשמש "פצץ" למהפכה סוציאליסטית בארץ ברוסיה.

לנין נשאר תחילה על קרקע תפיסות אלה, אף כאשר, לאחר פרוץ המהפכה הרוסית של שנת 1905, הסיק את המסקנה כי ברוסיה יכולה להתחולל מהפכה בורגנית-דמוקראטית בהנהגת הפרולטאריון. אך בחיבורו "שתי טקטיקות", באמצע 1905, הוא כבר הרחיק-לכת ממארכס ואנגלס, בגורסו כי מהפכה זו חייבת להיות, למעשה, דיקטטורה דמוקראטית-מהפכנית של הפרולטאריון והאיכרות. הוא מסכם: "בראש כל העמלים והמנוצלים — בעד הסוציאליזם!" (כרך 9, עמ' 1). "עם הנצחון המלא של המהפכה הנוכחית תסתיים ההפיכה הדמוקראטית ויתחיל המ"אבק המכריע בעד ההפיכה הסוציאליסטית!" (כרך 9, עמ' 121).

אבל תוך כדי תיקונים מסויימים בדגם-המהפכה של מארכס נשאר לנין, ביסוד, נאמן לדגם זה: "אינכם עומדים בדד, פועלים ואיכרים של רוסיה כולה!" כתב לנין בשלהי 1905. "אם תצ" ליחו להפיל ולחסל את שליטי רוסיה של הצ"מיתות, את המשטרה, בעלי-האחוזות והצאר, אזי יהיה נצחונכם אות לקרב נגד שלטון ההון בעו"לם כולו, במאבק בעד שחרור העמלים — לא המדיני בלבד אלא גם הכלכלי, — במאבק לפדות האנושות מן הסבל ובעד הגשמת הסוציאליזם" (כרך 9, עמ' 437).

גם עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה נשאר לנין בגדר דגם המהפכה המארכסי. בהצהרה: "המלחמה והסוציאליזם-דמוקראטיה הרוסית", באוקטובר 1914, כתב כי "לנוכח הפיגור הרב" של רוסיה יהיה תוכנה העיקרי של הפיכה דמוקראטית עקבית בארץ זו להביא את המהפכה הבורגנית עד תום. "אולם בכל הארצות המתקדמות מעמידה המלחמה על סדר-היום את סיסמת המהפכה הסוציאליסטית" (כרך 21, עמ' 40). במהלך המלחמה מועיד לנין את תפקיד המהפכה הסוציאליסטית למפלגות הפועלים בכל הארצות. הפרולטאריון הרוסי יילחם "כדי לחולל את המהפכה הסוציאליסטית בברית עם פועלי אירופה" (כרך 21, עמ' 427).

בהמשך — בספטמבר 1917 — אף גרס, כי לנוכח ההתפתחות הבלתי-שווה של הקאפיטאליזם "לא יוכל הסוציאליזם לנצח בבת-אחת בכל הארצות. תחילה ינצח בארץ אחת או בארצות אחדות, ואילו אחרות תישארנה זמן-מה בורגניות וטרומ-בורגניות" (כרך 23, עמ' 74). אבל גם כאשר הנחה זו התאמתה, ולפועלים הרוסיים היה הכבוד והאושר להתחיל את המהפכה... ראשונים" (כרך 23, עמ' 363), תבע

לנין לצעוד תוך סולידאריות עם פועלי כל הארצות המעורבות במלחמה, אל הסוציאליזם. "זהו התפקיד הראשי ברגע הנוכחי" (כרך 23, עמ' 355).

בהתאם לדגם המהפכה שלו הרחיק לנין לכת מעבר למארכס ואנגלס גם בהשתמשו במונח "מהפכה עולמית". כבר על-ידי השלב הראשון של מהפכתו הצית הפרולטאריון הרוסי את "פצץ" המהפכה העולמית.

התפיסה אודות "אות הקרב" שתשמש המהפכה הרוסית לגבי המהפכות שתתחוללנה בעתיד הקרוב מקשרת את דגם המהפכה של לנין עם הדגם הקלאסי של מארכס ואנגלס שגרס מהפכה סוציאליסטית בבת-אחת בארצות הקאפיטאליסטיות המפותחות. בתפיסה זו גם התרכזה התקווה, כי התפתחות המהפכה הבינלאומית תסייע לרוסיה המפגרת להיחלץ מקשייה.

בשנתיים הראשונות אחרי מהפכת אוקטובר קיווה לנין למהפכה העולמית. עוד ביולי 1919 סיים את הרצאתו בכנס סניף-המפלגה במוסקבה: "זה יהיה חודש-יולי הקשה האחרון; ביולי הבא נברך על נצחון הרפובליקה הסובייטית הבינלאומית — ונצחון זה יהיה שלם ובלתי-פגיע" (כרך 29, עמ' 484).

נטישת "המהפכה העולמית" — האמנם?

תבוסת המהפכה בהונגריה הראתה, כי התקווה היתה מוגזמת. לנין לא התבייש להודות: "על בשרנו הרגשנו, כי התפתחות המהפכה בארצות המתקדמות הוכחה כהרבה יותר אטית, קשה ומסובכת" (כרך 30, עמ' 196) ולנין שם תקוותו על עמי המזרח. התנועות הלאומיות-מהפכניות באסיה נחשבות כחלק מכריע של המהפכה העולמית: "רק כאשר הפועלים והאיכרים ההודיים, הסיניים, הקוריאניים, היפאניים, האיראניים והתורכיים ישלבו את ידיהם ויגשו בצוותא אל מלאכת השחרור, רק אז יובטח הנצחון המכריע על הנצלנים" (כרך 31, עמ' 126).

שוב מיהר חזונו-רצונו המהפכני של לנין, המבוסס ביסוד, לפני ההתפתחות הממשית. עלינו לשאול את עצמנו: מדוע?

במכתביו האחרונים בולטת דאגתו העמוקה של לנין לגורל המהפכה הרוסית, שאמנם נתאפשרה הודות לתנאים נוחים במיוחד, אך מתקשה בקיומה משום שנשארה בודדה — בניגוד לדגם של מארכס. יחד עם זאת אימץ את כל כוחו להצלחתה של המהפכה ושיכנע את המפלגה ואת מעמדי-הפועלים כי אפשרית מהפכה בארץ אחת.

שכיות במדיניותו, כי בשאיפתו להידברות כוונתו ללכת עם שליטי ארצות-הברית יכול היה להסתמך על תקדימים כוועידת יאלטה. קריאה מפורטת של הכתבים מראה, לעומת זאת, כי לנין מעולם לא זנח את התפיסה המארכסית בדבר שורת מהפכות בעת-יובעונה אחת, לעולם לא נטש תפיסתו של מהפכה עולמית.

חיסול העיוותים תובע חינוך תפיסת המהפכה הלנינית

אדרבה, מתוך כתביו האחרונים ("לשאלת הל-אומים או ה-אוטונומיזציה", דצמבר 1922) בולטת בבירור חרדתו הגדולה של לנין לגורל המהפכה המבודדת — ולא מבחינה בטחונות בלבד. מנהיג המהפכה חשש לתוכנה — ואופייני לגדולתו הוא כי כבר עשה זאת עם הופעת פירות הבוסר הראשונים, שנים רבות לפני אחרים.

"לנין שחזה בבהירות, כיצד ישפיע המצב ההיסטורי על התפתחות המהפכה ברוסיה, ידע על הנסיגות הבלתי-נמנעות שהשהייה או עצירת המהפכה הסוציאליסטית בארצות המפותחות יותר תביא על בניית השלטון הפרולטארי ברוסיה", — כותבת המפלגה הקומוניסטית האיטלקית, בחיבור מחלקת התרבות שלה "לנין כיום" (ביולטין-חוץ, מאי-דצמבר 1969).

מובן שלנין לא נכנע. אבל "הוא ידע על הקושי שהסובייטים נתקלו בו במילוי המלא של תפקידם, הוא העיר כי בעוד שהללו צריכים היו להיות מרכזי השלטון של העם, הם נהפכים למרכזי השלטון בעד העם, הם מנוהלים ע"י אבנגארד מעמד-הפועלים ולא על-ידי ההמונים עצמם, והוא הכיר לדעת כי שלטון מעמד-הפועלים ברפובליקה הסובייטית סבל מעיוות ביורוקראטי. מכאן נבעה רגישותו החריפה לסכנת הביורוקראטיזם הקס-לתחייה, תופעות הניוון שלו. מכאן מאמציו, מצד אחד, לשלב את הדמוקראטיה הסובייטית עם שלטון דיקטטורי של פקיד סובייטי שיש להיכנע לו לחלוטין במילוי תפקידו, ומצד שני, להגביל את סכנת הביורוקראטיזם הנובע בהכרח מניהול ריכוז של הכלכלה והשלטון הפוליטי, על-ידי יצירת צורות של ביקורת ישירה של ההמונים על מנגנון המדינה, בדמות חוליות-פיקוח של פועלים ואיכרים. יתר על כן: מכאן גם נבע חששו, כי לא יהיה אפשרי להרוס את המנגנון הישן שבא בירושה מן המשטר הצאר, אם השלטון הסובייטי יישאר בתחומים אלה, והרי מנגנון זה היה נושא של שחיתות ושרירות

בחיבורו האחרון לפני מותו: "מוטב פחות, אבל יותר טוב" חוזה לנין את פתרון הקשיים הרוסיים מן הסיכויים הבינלאומיים, כפי שהוא רואה אותם: "היעלה בידנינו, לנוכח הייצור החקלאי הזעיר והנסי שלנו, לנוכח התערערות כל-כלתנו, להחזיק מעמד עד אשר ישלימו הארצות הקאפיטאליסטיות המערב-אירופיות את התפתחותן אל הסוציאליזם? אבל הן אינן משלימות התפתחות זו כפי שכאן קיוונו... הנוכל להינצל מן ההתנגשות הקריבה עם מדינות אימפריאליסטיות אלה?.. תוצאת המאבק תלויה בסופו של-דבר בזאת, שרוסיה, הודו, סין וכל האחרות מהוות את רוב-רובה של אוכלוסיית התבל. דווקא רוב אוכלוסייה זה נגרף בשנים האחרונות במהירות בלתי-רגילה לתוך המאבק על שיחורו, כך שבמובן זה לא ייתכן אף שמץ של ספק, כיצד תיפול ההכרעה הסופית במאבק בקנה-מידה עולמי" (כרך 33, עמ' 488).

לנין גרס בשני חיבורים ("על סיסמת ארצות-הברית של אירופה", ו"פרוגראמה צבאית של המהפכה הפרולטארי", 1916), כי "ייתכן נצחון הסוציאליזם בארץ אחת", — אבל משום הבעת-דעת של לנין אין להסיק, כי גרס בביטחה ובהחלטיות כי ללא סיכוי להמשך קרוב של המהפכה העולמית אפשר יהיה "לבנות סוציאליזם בארץ אחת" — כפי שאחר-כך נטען בימי סטאלין.

פירושו של סטאלין נתאפשר, משום שלנין לא הספיק לקיים את ההבטחה שנתן בסוף ספרו: "מדינה ומהפכה" — להכיל את נסיון המהפכה:

"החיבור הזה נכתב באוגוסט ובספטמבר 1917. כבר השלמתי את התוכנית לפרק הבא, השביעי: נסיון המהפכות של 1905 ו-1917. אבל מלבד הכותרת לא יכולתי לכתוב אף שורה מפרק זה: המשבר הפוליטי, ערב מהפכת אוקטובר 1917, מנע זאת. על מניעה זאת יכולים אך לשמוח. ברם, החלק השני של כתב זה (שיוקדש לנסיון המהפכות הרוסיות של 1905 ו-1917) בוודאי יצטרך להידחות זמן רב"...

הוא לעולם לא נכתב.

כשם שבימי סטאלין צוטטו קטעי המשפטים הספורים על "הסוציאליזם בארץ אחת" במנותק מן ההקשר, בפשטנות וכתורה שלמה, — כן הוכח תרו הערות לנין על בעיות הבטחת השלום, אחר שנכזבה התקווה למהפכה עולמית מיידית, בימי כרושצ'וב, באותה פשטנות, כתורה שלמה על "דו-קיום-בשלום", ואין זה בוודאי מקרה. האמת ניתנת להיאמר: על אף כל מעשי כרושצ'וב נגד פולחן האישיות של סטאלין — היתה המ-

וגרוע מזה — של שוביניזם גדול-רוסי כלפי לאומים אחרים בברית-המועצות". אחרי מות לנין — מוסיפה לציין המפלגה הקומוניסטית האיטלקית — ניצב לפני ברית-המועצות ההכרח האובייקטיבי לבנות סוציאליזם בארץ אחת כתנאי לשמירת שלטון מעמד-הפועלים, לבניית בסיס למהפכה עולמית ולפיתוח חברה שתהייה אלטרנטיבה מוחשית לקאפיטאליזם.

"אולם, במילוי תפקיד קשה זה של בניית סוציאליזם בארץ אחת המוקפת על-ידי האימפריאליזם, במצב איפוא, כאשר אפשרויות ההצלחה היו תלויות במידה רבה בקיום מתח מהפכני קיצוני, אט אט נתדלדלה תפיסת הסוציאליזם הלניניתי, הן למעשה והן להלכה. הבחינה שסבלה ביותר היה בדיוק חזון לנין על הסוציאליזם כהרחבה מירבית של הדמוקרטיה, כמימוש המלא של החירויות הדמוקרטיות, כפיתוח מלא של הפעילות היוצרת של ההמונים, זה הצעד הראשון לקראת צורות שלטון-עצמי של החברה והיעלמות כל הפרדה בין המדינה והחברה האזרחית. התוצאה היתה זיהוי הסוציאליזם, ביסודו, עם ביטול הבעלות הפרטית על אמצעי-הייצור וניהולם על-ידי המדינה. בניית מדינה ריכוזית וממושמת-היטב היתה תחילה כורח אובייקטיבי שהציל את עצמאות המדינה הסובייטית מפני הקפה אימפריאליסטית ואיפשר הנחת יסודות הסוציאליזם. אבל בסופו-של-דבר הביא הדבר להחלשת המודעות התיאורטית בדבר מגמת המדינה להתנכר במידה גוברת מן החברה, וכיצד התמדת המדינה באחדות מבחינותיה המסורתיות מגבילה את אופיו המשחרר של הסוציאליזם. בעוד שלנין הגה את בניית המדינה הסובייטית, בראש וראשונה, כגורם אחד במכלול התהליך של מהפכה עולמית, הרי העובדה שברית-המועצות נשארה משך זמן כה רב המדינה הסוציאליסטית היחידה, ומכאן החשיבות שמדינה זו נטלה לעצמה מבחינה היסטורית, בהכרח הביאה לזיהוי גורלה של מדינה זו עם סיווי המהפכה בעולם כולו" (ההדגשה שלי — י.ז.). מן המצוטט מתברר, כי גם לדעת המפלגה הקומוניסטית האיטלקית, — הגדולה במפלגות הקומוניסטיות בארצות הקאפיטאליסטיות, — המדינה הסובייטית סובלת מליקויים בסיסיים (כמובן מחמת נסיבות היסטוריות שנכפו עליה). אין לזהותה עם תדמית הסוציאליזם שתלהיב, בצדק, את ההמונים העמלים למהפכה — והדרך לתיקון המעוות היא, בתנאים הנוחים יותר הקיימים כיום, בחזרה אל תפיסת המהפכה אצל לנין.

לא נעמוד כאן על שאלות פוליטיות אקטואליות. אבל איננו פטורים מהצבעה על הקשר, שהיה בין החרפת יחסי ברית-המועצות עם סין העממית — והתלהבות כרושצ'וב ל"דו-קיום" בשלום" לפי גירסתו-שלו: השאיפה לעיסקה גלובאלית עם המעצמה הקאפיטאליסטית הגדולה ביותר, ארצות-הברית. כפיפת התנועה הקומוניסטית כולה, גם כיום, לקו מדיני זה ולמדיניות-חוץ זו, למרות הדזאוריינטציה שבה, הנזק הגלוי שהיא מסיבה לתנועה הקומוניסטית, הסוציאליסטית, לשמאל כולו, לסיכויי המהפכה בעולם — אף כי עתודות המהפכה גדלו לא-מעט, דווקא בארצות המפותחות, כפי שמארכס ולנין ציפו (°). מראה כי עדיין לא הוסקה המסקנה מדברי לנין שהמהפכה הסובייטית תינצל (לאו-דווקא רק מבחינה צבאית), אם תמצא המשכה ושותף מלא למשימה בארצות מפותחות, או לפחות כשלב ראשון, בארצות-מזרח רבות-אוכלוסין כמו סין...

המפלגה — מכשיר המהפכה

את הגיון תפיסת המארכסיזם אצל לנין, הדגש החזק על הגורם הרצוני, הסובייקטיבי בהתפתחות החברה, הלם התפקיד שלנין העמיד לאירגון המפכני למפלגה.

"לפנינו", כך כתב בגליון הראשון של "איס קרה" ב-1900, "ניצב בכל עוצמתו מבצר שמתוכו ממטירים עלינו כדורים, עלינו לכבוש מבצר זה, ונכבוש אותו אם נאחד את כל הכוחות המהפכניים במפלגה אחת".

עוד בטרם הצליח לנין לחולל את מפעלו הגדול, המהפכה, הצליח הוא בהקמת מפלגה כזאת, המפלגה הבולשבית. ואכן, הוכח כי הצלחה במשימה זו היה תנאי-יסוד להצלחת המהפכה. הקמת מפלגה מטיפוס חדש — לעומת המפלגות הסוציאלי-דמוקרטיות שחדלו לפעם רוח מהפכנית ולשרת מטרה מהפכנית — ועידוד הקמת מפלגות כאלה גם בארצות אחרות, היה — והינו — כורח המציאות. ברם, ההדגשה הנכונה של הגורם הסובייקטיבי

(°) אין מקום לפרט במאמר זה את התופעות המורכבות : משיכת שכבות חדשות למאבק נגד הקאפיטאליזם המונופוליסטי-ממלכתי, כגון טכנאים, מדענים, סטודנטים ונוער עובד ; השמאלת הנוער הסוציאלי-דמוקראטי בשורת ארצות ; התפתחות "השמאל החדש" ; המאבק האנטי-אימפריאליסטי בארצות אסיה, אפריקה ואמריקה הלאטינית, והמאבק נגד השתלטות גושי מעצמות בארצות מפותחות — על אף חשיבותן המכרעת של תופעות אלה.

השתלבה עם מסקנות שהסיק לנין מן התנאים הספציפיים של המאבק הפוליטי ברוסיה: איסור תנועת הפועלים, הוצאת המפלגה מחוץ לחוק, רדיפות על-ידי המשטרה הצארית. תנאים דומים היו — הינם — קיימים גם בארצות אחרות, ובתנאים אלה — ורק בהם — תענה המפלגה מן הטיפוס הבולשבי את הצרכים.

לנין תבע כי קומץ מלוכד זה ירכוש נסיון מהפכני וכושר אירגוני, יהא חדור רצון לפתח סגולות הכרחיות אלה וללמוד מן השגיאות שעד כה מנעו זאת ממנו, בדרישות כאלה יכולים לעמוד רק „מהפכנים מקצועיים“, כי את המאבק הבלתי-לגאלי נגד המשטרה הפוליטית יש לארגן לפי כל כללי האמנות על ידי אנשים שהעבודה המהפכנית הפכה למקצועם. קבוצה בלתי-לגאלית זאת חייבת לרכוז את כל עבודת הסתר; לנוכח תנאי המחותרת הקשים רק יזיק הדמור קראטיזם, הדרישה להנהיגו אינה אלא נימוק מושאל מחו"ל. הוא רק יקל על המשטרה לערוך מאסרים המוניים.

„השיטה הארגונית של הסוציאל-דמוקראטיה המהפכנית שואפת לצאת מלמעלה ומגינה על הרחבת זכויותיו וסמכויותיו של המוסד המרכזי לעומת החלק“, גרס לנין ב„צעד אחד קדימה“ (כרך 7, עמ' 400).

לא מתוך נחות או שרירות קבע לנין כך. הראייה: כאשר מהפכת 1905 יצרה אפשרויות דמוקראטיות ולגאליות, לא היסס לנין להסביר לכל ארגוני המפלגה שתקופת הבלתי-לגאליות נסתיימה ויש להנהיג את שיטת הבחירות מלמטה למעלה, תוך כדי נקיטת אמצעי זהירות למקרה של ירידה מחדשת למחתרת. ואכן, פרק הדמור קראטיזם נמשך אך זמן קצר, המהפכה דוכאה. פרוץ מלחמת העולם חיזק את ההשקפה בדבר הצורך בשיטות ארגון בלתי-לגאליות, כי תנאים „רוסיים“ לגבי מתנגדי המלחמה האימפריאליסטית שררו עתה גם בארצות אחרות. הבול-שביקים המנצחים, שהחליפו את התואר „סר ציאל-דמוקראט“ ב„קומוניסט“ ובמאוס 1919 יזמו ייסוד האינטרנציונל הקומוניסטי, המליצו בפני המפלגות הקומוניסטיות החדשות על נסיונה הפוליטי והאירגוני של מפלגת האם וגם על תקנונה.

כאשר לנין הוסיף לגרוס צנטראליזם דמוקרטי חמור במפלגתו גם אחר הנצחון, ובאינטרנציונל הקומוניסטי כ„מפלגה עולמית“, עשה הוא זאת מתוך דאגתו הגדולה לגורל המהפכה שתוארה לעיל. בתקופה הסטאלינית „הנוצח“ והחמר הצנטראליזם — שהפך במרוצת הזמן

„דמוקראטי“ רק לפי השם — מתוך שיקולים אחרים ששוב, נדמה, אין צורך לפרט אותם. בכל פעולה מעשית מזדקקים לכלים: לא תמיד לאותם הכלים, כי מבחרם תלוי בחומר ובמטרת העבודה. המעשה המהפכני זקוק לכלי חשוב, לאירגון המהפכני, המפלגה, התנועה הקומוניסטית העולמית. אבל גם כלי זה חייב להיות מותאם לתנאים ולמטרות הממשיות.

מאז מות סטאלין רבות מדובר בתנועה הקומוניסטית על „השיבה אל הנורמות הלניניות“. אפשר להסכים לזה בהחלט, אם מבינים זאת כהתגברות על השרירות הסטאלינית. אבל אם פירושו של דבר קביעת טיפוס מסויים של מפלגה, תקנון ונורמות לתנועה כולה, אזי יש להרהר בדבר. כי אופיה של מפלגה תלוי בתנאים, בהם היא פועלת: הוא תלוי בתנאי המאבק, במיבנה הארץ הנתונה, בנסיון האנשים, אליהם היא פונה. יש הבדלים גדולים בין ארץ לארץ, בין יבשת אחת לשנייה. הייתכן איפוא טיפוס המחייב את כולם, דגם אחד של מפלגה מהפכנית לכל הארצות ולכל המצבים ההיסטוריים? והלא חייב כל דור ליצור לעצמו את המפלגה התואמת לתנאי חייו ולצרכיו המהפכניים?

אם עוד נחוצה היתה הדגמה לחוסר הרלבנטיות של דגם אחד בתקופתנו, הרי נותנות שתי מפלגות קומוניסטיות ייצוגיות, ממש באותו החודש, דוגמאות של שיטות מנוגדות בתכלית. בעוד שבמפלגה הקומוניסטית הצרפתית „נבחרו החוצה“ כל תומכי גארודי מן הוועידה ומן הוועד המרכזי, הרי במפלגה הקומוניסטית הפינית — התאחדו הרוב והמיעוט שפילג את המפלגה ופרש ממנה, על יסוד פשרה בקו ובהרכב הוועד המרכזי — ואילו המפלגה הקומוניסטית הסובייטית בירכה על שתי התופעות.

יור המפלגה הקומוניסטית הספרדית, סאנט-יאגו קאריליו, אמר בנאומו בפיונגיאנג בירת קוריאה הצפונית (באוקטובר אשתקד): „השיטה יוחה' שמדברים עליה בקוריאה, פירושה — כפי שהבינונו את הסברכם — כי המפלגה והעם בכל ארץ פועלים לפי המארכסיזם-לניניזם באורח יוצר, בהתאם לתנאי ארצם. העם והמפלגה חייבים לחשוב בעצמם, לא להיות כפופים לאיש ולא להישמע באופן מיכאני... בלי אי-תלות לא תוכל שום מפלגה ולא יוכל שום עם למלא בהצלחה את תפקידיו ההיסטוריים.“

ל„שיטה יוחה“ יכולים להיות שמות רבים. בפראקטיקה בקוריאה תהיה משמעותה אחרת מאשר בספרד או בישראל, אם כי בשום מקום בוודאי לא תהיה משמעותה: מפלגה מטיפוס ישן, מנשביסטי, את הלוחמים נגד האימפריא-

ליום ובעד תמורה סוציאליסטית שיטת אי תלות
לא תפריד אלא תקרב.

כיצד נחוג?

«איננו רואים בתיאוריה של מארכס בשום
אופן דבר מוגמר שאסור לגעת בו; אדרבא,
אנו משוכנעים כי היא אך הניחה את היסוד
למדע, שהסוציאליסטים חייבים לפתחו לכל ה-
כיוונים, אם אינם רוצים לפגור אחרי החיים».
למרות שבא הציטוט מכתבי לנין — משפטים
אלה מפתיעים.

האיש שאמר דברים אלה על תורת מורו
הנערץ, ודאי ובוודאי השקיף כך על מפעלו. עליו
כתב ברטרנד ראסל, אחר ביקור במוסקבה, כי
מעולם לא ראה אישיות גדולה הנעדרת חוש
חשיבותה באופן כה מוחלט, כמו לנין. צניעות
ובחילה מכל פולחן אישיות באמת היו אופייניים
ללנין, שהסתפק בדירה ב"גודל" 26 מ"ר
בקרמלין, אכל ארוחות שאשתו הביאה מן המס-
עדה, נרתע מפני תשואות, נמנע מכל שמץ של
מותרות — וברח מפני הוועידה ה-9 שחגגה את
יום-הולדתו החמישים.

פגיעה ברוחו הביקורתית של המארכסיזם
וברוחו של לנין היה מעשה סטאלין, שמיד אחר
מות לנין — מתוך טעמים שהם כיום מובנים —
הגדיר את השקפות לנין כהתגלמות הסוציא-
ליזם המדעי בכל תחומי החיים ובכל השאלות,
כך שציטטות לנין — כשהן מנותקות לארבע
מן ההקשר — נחשבו לנימוק מכריע.
«קידוש» השקפותיו של לנין הביא לכך, שד-

עותיו גם בשטחים שלא התמחה בהם, נעשו
מחייבות, ואילו אף שורה במאמרי לנין או בנ-
אומיו אינה מצדיקה את ההנחה כאילו ראה עצמו
כפרשן יחיד של הסוציאליזם המדעי או כאוטו-
ריטה מארכסיסטית מוחלטת בכל השטחים.

במותו בשנת 1924 היה לנין בן 54. מדינאי
מפורסם בגיל זה נחשב לצעיר. בכל זאת היה
לנין בשביל הקומוניסטים הרוסיים «הזקן».
מהפכות עושים על פי רוב אנשים צעירים.
לנין מעולם לא לבש מדים, לא הוענקו לו
אותות הצטיינות, בגדיו היו מן הסוג הרגיל.
מוחו היה בלתי רגיל וזה עשה אותו למהפכן.
חשובה היא המהות ולא הצורה החיצונית. לנין
הופיע בפשטות, לא משום שכך מתקבל טוב בקהל,
אלא משום שזה הלם את אופיו. ואופיו הלם את
תפקידו בהיסטוריה.

לרגל יום הולדתו ה-100 יתווספו לשלל פסלי
לנין, תמונות לנין וסמלי לנין רבים נוספים.
הרבה יהיה רק מנהג ושיגרה. אך «אם ההכרה
בתחולת המארכסיזם והלניניזם בימינו אינה
צריכה להישאר כללית ופורמאלית» — כך כתב
«אוניטה» ב-31.10.67 — «הרי אין להתחמק מן
הצורך להיטהר מן הסטאליניזם התיאורטי, ז"א
מן האופן, כיצד סילפה המסורת הסטאלינית את
המארכסיזם והלניניזם».

זאת ועוד: אחרי מות סטאלין קמו «תורות»
חדשות...
והעיקר: אחר מות לנין חלפו 46 שנים.
התחוללה מהפכה מדעית-טכנית. אנו עומדים
לפני בעיות חדשות.
המלאכה רבה.

הבנקים-מתפתחים ממתווכים למונופולים

עט כל ההון הכספי של הקאפיטאליסטים
ואנשי העסק הזעירים וכן גם חלק גדול
של אמצעי הייצור ומקורות חמרי הגלם
של ארץ מסויימת ושל מספר ארצות. הה-
פיכה של מספר רב של מתווכים לקומץ
של מונופוליסטים, זהו אחד התהליכים
העיקריים בהפיכת הקאפיטאליזם לקאפי-
טאליזם אימפריאליסטי.

(כ. נ. 10, ע' 61)

התפקיד העיקרי והיסודי של הבאנקים
הוא תיווך בביצוע תשלומים. בעשותם כך
הופכים הבאנקים הון כספי סביל להון
פעיל. ז. א. להון המייצר רווח; הם מרכ-
זים כל מיני מקורות של הכנסה כספית
ומעמידים אותם לרשות המעמד הקאפי-
טאליסטי. כשהבנקאות מתפתחת ומתרכזת
במספר קטן של מוסדות, משתנה אופי
הבאנקים. ממתווכים צנועים, נהפכים הם
למונופוליות אדירות שלרשותן עומד כמ-

האינטרסים של העובדים - משותפים

כל העובדים מהווים מעמד אחד, נפרד מכל יתר המעמדות. לבסוף, הכרה מעמדיית פירושה, שהפועלים מבינים, כי לשם השגת מטרותיהם מוכרחים הם לחתור להשפעה על עניני המדינה באותה דרך כפי שבעלי האחוזות והקאפיטאליסטים משפיעים עליה ועוד למעלה מזו. (כ. נ. 1, ע' 485)

הכרה מעמדית פירושה כי הפועלים מבינים שהדרך היחידה לשיפור תנאי חייהם ולהשגת שחרורם הוא בהיאבקות נגד מעמד הקאפיטאליסטים ובעלי בתי החרושת שנוצר על ידי התעשייה הגדולה. יתר על כן, הכרה מעמדית משמעה, כי הפועלים מבינים, שהאינטרסים של כל הפועלים בארץ מסויימת הם משותפים, כי

הכרה מעמדית מדינית

בתוכו בלבד אפשר לרכוש ידיעה זאת הוא תחום היחסים ההדדיים בין כל המעמדות והמדינה והמשלה — תחום יחסי הגומלין בין כל המעמדות... בכדי להקנות השכלה פוליטית לעמלים מצוויים הסוציאלי-דמוקראטים ללכת אצל כל המעמדות של האוכלוסייה: הם מחוייבים לשלוח יחידות מצבאם לכל הכיוונים.

(כ. נ. 2, ע' 98)

הכרה של מעמד הפועלים לא תהיה הכרה פוליטית אמיתית עד שהפועלים לא ילמדו להגיב על כל המקרים של עריצות, דיכוי, אלימות והשפלה בלי להתחשב כנגד איזה מעמד הדברים האלה מופנים. (כ. נ. 1, ע' 88)

הכרה פוליטית מעמדית אפשר להחדיר לפועלים רק מהחוץ, היינו לא בתוך ההיאבקות הכלכלית, לא בתחום היחסים בין פועלים ומעבידים... התחום אשר

ולדימיר איליץ' לנין

קטעים מפואמה

ורוטב מדוזות	אני מתחיל	עת —
כחלחל.	את הספור	
אני	על לנין.	
בלנין		לא
רוחי אנקה לי,	מפני שרגש היתמות	
בדרכיו	עבר,	
כדי לשוט	עת לכתוב,	
ולעוף.	כי זה	
עלי	הצער המכלני	
מוראן	כבר הפך	
של אלפי-שורות	לכאב ברור ומוחור.	
אלו,	העת,	
כבתור הילדות	ססמאותיו הסעירי והרעימי!	
מוראן	הלנו לבכין	
של זינף.	אגלי-שלולית דומעת?	
את הראש	לנין גם היום	
יזהררו בזוהר.	החי בין החיים הוא.	
לו רק	תורתנו —	
לא יכס	כח ומשמעת.	
במלל פיוטי	האנשים — סירות.	
למצחו של לנין —	אָמנם, על היבשת.	
מצח טוהר,	ועד שתחיה	
אנושי,	את שלך, —	
חכם	צדפים הרבה	
ואמיתי.	ואצה מעופפת,	
פחד לי,	דביקים,	
שכנף-תהלכות	יכסוך כולך.	
תשא את	ואחר,	
זיו-דמותו	כשתגיח	
הרחק	מסער אל שקט,	
מהנף מפעלנו.	מול שמש	
פחד לי,	תשב,	
כי פן	מחולחל,	
תוצף בשמן-זית	קרצף	
פשטותו	עשבי בלורית ירקרקת	
של לנין.		

"עידן הוא".
 בלילה
 נישן
 עד-בוש.
 ביום
 עסקים
 יש לנו.
 נאהב
 משלנו
 לכתוש
 מים
 במכתש
 שלנו.
 ואם
 העז והביא
 תמורה
 בסדרי הגיון הוא,
 אנחנו אומרים —
 "נביא",
 אנחנו אומרים —
 "גאון הוא".
 כזית הן טענותינו.
 לא-קרואים —
 לא נתקע מרפק.
 נשא חן
 בעיני נשותינו,
 ובזה
 לאין-קץ
 נסתפק.
 אך אם
 ברוח וגוף
 לא דומה לך
 פוסע
 אחד
 ומדהים,
 נדביק —
 "הדרת פני-מלך",
 נתמה —
 "מתת אלהים".
 איך נמד
 את לנין
 במידת-אולת?
 הן במו עיניו
 רצה
 כל בר-בי-רחוב —
 "התקופה" הזאת,
 בהכנסה בדלת,
 לא נגע
 ראשה
 אפילו במשקוף!

פחד לאין-קץ!
 בתבליני הנזפת
 לו
 לא יסוכרר
 עד קיא ותועבה.
 והלב מצביע —
 אני מוכרח
 לכתוב את
 פרשת-חיינו
 בצו מנדט-חובה.
 מלוא-מוסקבה.
 אדמת הכפור
 אינה עוצמת
 לב ועין.
 מדורות
 ואנשים
 מפואי-מקור בליל.
 מה עשה הוא?
 מי הוא
 ומצין?
 למה בחלקו
 הללוית-הלל?
 זכרון!
 מלים
 בשלות מוחי ממנו,
 לא אומר
 אף לאחת —
 אמן,
 עמדי-נא כך...
 מה דלה
 סדנת-הניב
 בעולמנו!
 המתאים
 מאיזה מחצבים
 יוקח?
 לנו —
 ימים שבעה.
 יוד-בית שעות
 תרמה עת.
 נחיה
 עד המות יבעט.
 אינו סלח
 המות.
 ואם
 העת נקפה,
 ומידות הלוח
 הוקטנו,
 אנחנו אומרים —
 "תקופה",
 אנחנו אומרים —

במסתרי-הזמן!
 לי, לך ולו
 דומה היה
 תמיד הוא,
 רק, אולי,
 סמוך לאור-עיניו הער
 הגיגי-רוחו
 קמטים
 יותר הקמיטו,
 והפה —
 רב-כח,
 דק-לגלוג
 יותר.
 לא כח-עריצים,
 אשר
 בדהור מרכבת-
 נצחונם —
 תמעך
 אותך
 עד לשד-השלד.
 הוא אל החבר —
 באהבה לזהבת.
 הוא
 אל-מול אויב
 ניצב חזק מפלד!
 ...אילו
 הוצג במוזיאום
 בולשביק מזועזע
 ובוכה מרות, —
 משחר עד שחר
 היו פוחזי-עם
 פולשים
 לסקרן
 בכתלי-המוזיאום.
 אכן —
 שכזה
 לא ראו בדורות!
 בברזל מלובן
 קיעקעו כוכבים על גבינו
 הפנים.
 על מוקד
 כבשני-קטרים
 העלונו קציני-היפנים.
 פיותינו
 חתמו בעופרת רותחה
 וריסקו גולגלות וידיים.
 ,,כיפרו! —
 צעקו —

לו
 קורטוב ממלך בו
 או מאלוה,
 זעמי
 היה
 סכרים פורץ וגבול
 וניצב
 אל-מול
 המון פורע לוע
 מול תהלכות,
 ההפגנות אל-מול!
 אך איתן דז'רז'ינסקי.
 צעדיו —
 פלדה הם.
 אין לחשוש
 היום
 לעניני-הפנים.
 תוך עיני מיליונים,
 ואצלי
 תוך
 שתיים
 רק גלידי-דמעות
 קופאים
 על הפנים.
 אין חידוש לאל
 באתננים
 וקטורת!
 לא,
 היום
 בכאב-אין-קץ-לו
 דום, הלב,
 וקפא.
 הארצי
 בין כל דרי-עולם
 לקבור את
 מובילים
 אנחנו —
 ממשיכי תקופה.
 הוא ארצי,
 אך לא מאלה,
 שעדין
 תכליתם —
 נזיד,
 פרוז
 ,,מזומן".
 ארץ ומלוואה
 בהקיפו בין-עין,
 הוא
 חזה עתיד

בוגדת, דמעה על שפם
 גלשה והסגירה. גלי-נא, גלי-נא!
 שוצף בראש נחשול נוחשים.
 הדם בהלמות-פטישיו
 מכלנו. — אתמול בערב,
 בשש וחמישים, מת החבר לנין! —
 השנה הזאת בהוד סיבלה —
 ענק. זה היום ישגב
 כבחיר עצבות ודחי. האימה הלמה,
 והברזל נאק. בבולשביקים
 אַחז הבכי. כובד אין-שאתו!
 מוחות מתמוטטים. — אַל תסתירו! —
 איך פילחה שעה נמהרת?
 שט אל הרחובות, כמו ארון-מתים,
 תאַטרון גדול באבלות קודרת.
 השמחה, ככסית נזחלת.
 טרוף הוא — חצער בדהור.
 לא שמש, לא קרח,
 לא מלט, — נפת-עתונים
 על אלה שלג זרעה שחור.
 הבשורה, ככדור זניק וחד,
 היכתה בפועל בסדנא.
 וכאילו דמעות-כד שפכו

חייכם עדי מות נניס!
 אך מצרור הגרונות, שאוכלו,
 נזדעק רק צרוף מלותים:
 יחי הקומוניזם! כורסא בכורסא,
 שורות-מלוא חפנים, זה הברזל,
 הפלדה הזאת זרמה
 בינואר עשרים ושנים לבית-כינוס המועצות.
 ישבו, התבדחו, ענינים הערימו,
 פתרו, בלי משים, פרטים בפרוט.
 הזמן להתחיל! למי מחכים עוד?
 למה שולחן-הנשיאות דלל, ככרות?
 מה פשר — מתא האדימו עינים?
 ומה לקלינין? חציו ברמינן!
 אסון? איזה? מתי?
 מנין? למי? לו?
 לא! האמנם?!
 התקרה, כעורב, מעלינו יורדת.
 הרכינו ראשים — הרכינו עוד!
 השחירו פתאום וזלגו ברטט
 זקזוקי-האור מנברשות.
 דינתימרר פעמון מיותר ונפעם.
 על רגליו הכושלות התגבר קלינין.
 ומלחי,

משסה אנקתו ביי
 פה נפש-כל-אבן
 זוכרת את לנין,
 בשעוט
 ראשונה
 התקפת-אוקטובר.
 כל אות,
 שרקמוה דגלים
 והניבה, —
 היא
 פרי-גאווה
 הלוחם וכובש.
 פה
 כל מצודה
 ללנין הקשיבה.
 הלכה אחריו
 במים ואש.
 פה
 כל פועל
 את שמו לא שוכח.
 רפדוהו,
 כבזר אשוחי,
 בלבבות!
 לקרב הוליכנו,
 ניבא:
 — ננצח!
 והנה
 הפרולטרי —
 שליט הנבואות.
 עכשיו
 לו הרעימה
 קריאת אוב-בן-פלא,
 כי עלינו למות
 ורוחו יושב עוד, —
 העיר
 לרגליו
 היתה מתנפלת
 ובזמר
 פורצת
 לקראת המות.
 אך הנס לא יקום.
 חלומות שהרשיעו.
 יש לנין,
 ארון,
 כפף גב אנושי.
 היה אנוש
 עד-קץ-האנושי הוא —
 שא,
 התגרדם
 בעצב אנושי!

על המכונה.
 גם האיכר,
 שהסכין להכיר
 את המות,
 מגלב-עריצים
 בטרוף,
 הסב פניו מאשתו,
 אך הסגיר
 הלכלוך,
 שמוזמז באגרוף.
 היו אנשים —
 חלמיש,
 וגם אלה
 שפתים חישקו,
 המומי אזעקה.
 ילדים נתרצנו,
 כזקנים בחלד,
 ובכו,
 כילדים,
 שבי-הזקן.
 בנדודי-שנה
 געה לארץ
 רוח.
 לה,
 המקוממה,
 קומת-אסון
 שחוחה:
 שם,
 בחדר קר,
 שוקט כאור זרוע,
 בנה
 וגם אביה
 של המהפכה.
 הקץ.
 הקץ.
 הקץ.
 הקץ.
 כי
 ניטל הדיבר!
 זכוכית —
 ובפנים...
 זה נושאים אותו
 מפבליצקי
 תוך העיר
 שלקחה
 מידי האדונים.
 הרחוב,
 כפצע לאורך אבלנו,
 כואב,
 נאנח,

הניחו לילות
 על כתפיימים,
 עתים ושעות
 ערבלו במרי כה.
 וכאילו
 לא ליל-מזלות,
 כי אם
 יבכו
 את מותו
 הכושים באַמריקה.
 הכפור מתנפל
 וסוחב,
 כאילו
 מה כח
 לזו אַהבה
 מנסה הוא.
 מכה בהמון
 ועימו מעפיל הוא
 אל-בין עמודים,
 ונכנס,
 וחוזה הוא.
 נפעמת לבנת-מדרגות.
 ופתאום
 שוקטה הנשימה —
 רק הבכי
 עוד נשאר בה.
 ופחד לפסוע —
 הנה היא
 התהום,
 התהום לאין-קץ
 מדרגות באַרבע.
 התהום,
 שהזניקה דורות סבלנו
 מסד העבדות
 אל אור
 ומלאת,
 התהום וגבולה —
 זה ארון ולנין,
 והלאָה —
 קומונה
 באופק מלא.
 מה תראה?!
 רק פס-מצחו —
 כיפה גאַה ומקומרת,
 ונדז'דה קונסטנטינובנה
 בערפילי-גונים.
 יתכן,
 ובלי דמעות
 אפשר לראות
 הרבה,

מעולם
 לא נשא עוד
 משא יקר-ערך
 אוקיונוס שלנו —
 לבה משתפכת, —
 כמו זה
 הארון האדום,
 שלדרך
 שט
 על כתפי-מצעדים
 ובכי.
 במשמרת-כבוד,
 כסלעים,
 הסתדרה עוד
 גברדית-לנין
 בה
 צער ממית רגע, —
 וכבר
 המונים
 נצפפו ברעד
 לאורך טברסקיה
 ולאורך דימיטרובקה.
 היה
 ובשבע-עשרה
 בת-זקונים
 אל תור-הלחם
 שלח יקשה לך.
 אַך בזה התור —
 תור אימה ויגונים —
 כולם התיצבו
 בכפור ובשלג.
 הכפרים והעיר
 צעדו
 צד בצד.
 בגרות וילדות
 התיפחו
 מעלינו.
 אַדמת-העמל
 עברה במצעד —
 מצעד הסיכום
 לחייו של לנין.
 שמש צהובה
 ברקיעי-אין-עבות
 עולה,
 ובתחן לארץ:
 — כסיני!
 וכאילו כושלים
 ואובדי-תקוות —
 בכים אפיים! —
 עוברים הסיניים.

אחרת, —

לא בעין שכזאת
הבטתי אני.

דגלים

בכבוד אחרון,
בלי לסוב,

כורעים

על מישים,

כעל ברך:

„שלום, חברנו גאיתא עד סוף,
ישרהחיים והדרך!“
פחד.

עיניך

עצום מבפנים, —

כאילו

על זרם חשמל

תהלך עוד.

כאילו

נשאת

פנים אל פנים

עם אמת עצומה,

יחידה

ומולכת.

אושרתי.

גורפים

גליהמיצעד

נוצת-גופי

בהמיה שורקת.

אדע —

מהיום,

נצחי ומוצת,

ישכון בלבי

זה הרגע.

אושרתי, כי חלק

בזה לי הכוח,

כי גם

בדמעות

שיתופנו עמד.

כי טוהר-חיינו

הקדשנו

לזבוח

לרגש-תפארת,

ששמו —

מעמד!

כי שחו

כנפי-הדגלים —

תעירנו

מחר

מחדש

קריאתן

אלי קרב.

„ידנו לך, יקירנו,
עיני-הנשרים סגרה!“
לו רק

לא ליפול!

צמודים להפליא,

דגלים בהסעיר

מעל

דכי-נפתולי-עם,

לפרידה אחרונה

עם איליך

הלכו

ונעצרו

על יד המבזולאום.

מתחומי-הטקס

הראיה חורגת.

נאמו

נאום-נאום

והד קיצו.

מה קצרים

חיי המטוקטקים

של רגע —

אין להכילם

בשטף מרוצו.

עוברים,

ועל שחור-העיגול,

הנחפז כה,

יעיפו

עיני-תחנונים

וחרון.

טרוף מחוגים

על מגדלו של ספסקי.

ברגע —

זינוק

אל הדק האחרון.

מזו הבשורה

דומו לרגע!

אל נייע וניד,

אם-כל-חי

יתומה!

הולמי-בפטיש

עיצרו-נא,

כי — שקט!

תבל,

השתרעי

אפרקדן,

דמומה!

אינקול!

עד סופו

הגדול בדרכים בא.

באון עיגוליו
 לנשמת העולם.
 שיתוף מחשבה
 באילמות קולנו —
 פועל,
 אכר
 וחיל הולך:
 קשה
 יהיה
 לרפובליקה
 בלי לנין!
 צריך
 להחליפו —
 במי?
 ואיך? —
 די
 להתעצלן
 על קסת מפושפשת!
 חבר מזכיר!
 הא לך,
 נא, —
 להרשם
 בסניף ר. ק. פ.
 מבקשת
 בצורה קולקטיבית
 כל הסדנא...
 צופים הבורז'ואים
 עינים ידהימו,
 רעד
 אחזם
 ממצעד האון.
 ארבע מאות אלף,
 ממכונה,
 חמים עוד —
 ללנין
 זר מפלגתי
 ראשון,
 חבר מזכיר,
 זקוף אזניך...
 אומרים — נחליף...
 יש צורך בשמאל...
 זקנתי ושבתי —
 קחו את הנכד,
 אינו מרפה —
 הב קומסומוול!
 הצי,
 העלה
 עוגנים אדומים.
 הימה,
 הימה.

ירו מתותח.
 בת-קולו נתכוצה,
 וכאילו
 לא רעם הקיאה —
 כי אם בה
 קישקוש הפרוטות
 בכיסו
 של קבצן.
 אני עומד,
 וקרוע-עינים
 רואה —
 בזוהר
 דגלים אבל —
 מולי עולה,
 הדוק-שנים,
 כדור-הארץ,
 קפוא
 ואפל.
 ארון-המתים
 בו מכה
 ופועם עוד,
 כדי שאנחנו,
 מלאום אלי לאום,
 כהד מפעלים,
 הפכות
 ופואמות
 נכפילה
 כל זה,
 שראינו היום.
 אך הנה מרחוק,
 מאדמות עקודה,
 באזני-המשמר
 הזלמת לאט
 הפקודה:
 „קדימה, צעד!”
 בקושי
 נתיקה משא-הגוף.
 כברת הכיכר
 במשופע מוצעת.
 במלא הנשימה,
 שקט וזקוף,
 נטביע
 צעד
 בצד הצעד.
 ביד אמונה
 כל דגל-שחוח
 מונף אל-על
 ויגבה מכולם.
 שעט שותת.
 נמזג הכוח.

אפילו
 מותו
 של ולדימיר לנין.
 כבר, —
 צמרת ראשים
 בגבשה פתאום
 וידי-מיליונים
 לתנועה הורסת, —
 ככר אדומה,
 כדגל אדום,
 זניקת
 כוננות אדירה
 מנוססת.
 מזה הדגל
 מחדש ירון
 קולו של לנין
 בעוז,
 כחי הוא:
 — פרולטריון,
 הכון
 לקרב האחרון!
 עבדים,
 זקפו
 גבות וברכים!
 צבא-הפרולטריום
 עמוד
 איתן!
 תחי המהפכה!
 שגבי ותחתורי עוד!
 — זהו
 מלחמה
 ענקית ויחידה
 מכל,
 שידעה ההיסטוריה.
 תרגום — אלכסנדר פן

צפירות ועשן.
 ,, על פני ים
 היום — פה,
 ומים,
 מחר — שם" ...
 שמש,
 הגביהי
 עדות-הפלא,
 קמטי-אבלים
 העליזי
 עתה! —
 בעקבות
 המבוגר
 צועד
 הילד —
 ט-ט-ט-ט-ט,
 ט-ט-ט-ט-ט.
 ,, חד,
 שתיים,
 שלוש!
 לא נרכינה
 ראש!
 נעלה
 על הפשיסטים
 אנו,
 פיונרים!"
 בכדי
 אגרופה של אירופה
 הורם.
 נכס ברעם!
 אחורה!
 עלינו? !
 הפך
 למארגן קומוניסטי
 רם

יש בין הנשים - כשרונות גדולים

קות, מטמטמות ומשפילות אותה, מרת־
קות אותה למטבח ולטיפול בילדים ומבז־
בזות את כוחה לריק ביגיעה אכזרית בל־
תי פרודוקטיבית, חסרת ערך, מגרית עצ־
בים ומטמטמת ומדכאה.

(כ. נ. 9, ע' 441)

אין ספק, כי יש למצוא בין הפועלות
והאכרות כשרונות אירגוניים רבים יותר
לאין ערוך מכפי שידוע לנו, כוחות המ־
סוגלים לארגן בצורה מעשית ולגייס מס־
פר רב מזה של צרכנים למטרה זאת, בלי
להיזקק לשפע של פראזות, לשאון המולה,
ווכחנות ופטפוטים על התכניות, השיטות
וכו' אשר ה"אינטליגנציה" המתרברבת
ו"קומוניסטים" הבוסר שלנו "נגועים"
בהם.

(כ. נ. 9, ע' 441)

אף מפלגה דמוקראטית אחת בעולם,
ויהא ברפובליקות הבורגניות המתקדמות
ביותר, לא עשתה במשך עשרות שנים
מאית ממה שעשינו אנו כבר בשנת השל־
טון הראשונה שלנו. במלוא מובן המילה,
לא השארנו זכר מהחוקים הבזויים שהע־
מידו את האשה במצב נחות לגבי הגבר,
מהחוקים המגבילים את הגירושין, מהסי־
דורים הפורמאליים הבזויים הקשורים
בגירושין, מהתקנות על ילדים בלתי־
חוקיים ועל החיפושים אחרי אבותיהם
וכו'. ויוגד הדבר, לחרפת הבורגנות וה־
קאפיטאליזם, כי שרידים לאין ספור מחו־
קים אלה קיימים בכל ארצות הציבילי־
זאציה.

(כ. נ. 9, 440)

האשה מוסיפה להיות עבד־בית משום
שעבודות הבית הפעוטות ממעכות, חונ־

חופש היצירה והאידיאות באמנות ובמשנתו של לנין

אלא גם כאמצעי לשינוי פני העולם משום שכ- הגדרת מארקס „התיאוריה (האידיאה) הופכת לכוח מטריאלי שעה שנשתלטה על הכרת ההמו- נים“.

אולם בהבדל מן הראי המת משקפת הבבואה לא רק את המושא, את המציאות, אלא גם את השקפותיו, תחושת עולמו של האמן, האדם החי הקונקרטי, בן זמנו, מבטאם של אינטרסים חב- רתיים מסויימים ושל נטיות אינדיבידואליות. האמן איננו מצלמה מיכנית, קטע מן המציאות, הוא משקף את מה שחיוני עבורו, את מה שנראה לו כמהותי, כי כשכוונותיו הסובייקטיביות סות- רות את המסקנה האובייקטיבית המשתמעת מי- צירתו.

לנין יוצא מתוך ההנחה, שאין לערער אחריה, שבחברה שסועת ניגודים מעמדיים לא תיתכן ספרות על-מעמדית. — ספרות מעין זו תהיה אפשרית — רק בחברה סוציאליסטית אל-מע- מדית.

„לחיות בחברה ולהיות חופשי מן החברה אי אפשר. חופש הסופר הבורגני, האמן, השחקנית, אינו אלא תלות מוסווית (או המסווה עצמו ברוב צביעותו) בשק הכסף, בשוחד, בתלות שבקיום“, כתב לנין בחיבורו „הספרות המפלגתית והארגון המפלגתי“. וגם שעה שהסופר אינו מכיר בהב- דלים ובניגודים המעמדיים, שעה שלא בגר איד- אית עד כדי הבנת האינטרסים של מעמדו, והוא מנער חוצנו מכל העקרון של מעמדיות הספרות, — אין הוא הופך בכך למבטאם של אינטרסים „על חברתיים“; עצם ההטפה לאי-מעמדיות הספ- רות היא, כרגיל, נשקה של אידיאולוגיה מעמ- דית מסויימת:

„הכרזותיכם בדבר החופש המוחלט הן צביעות גמורה. בחברה המבוססת על שלטון הממוך, בחב- רה שבה שרויים בעוניים המוני העם וקומץ של

משנתו של לנין בשטח הספרות והאמנות — לא רק אותה משנה סדורה של מאמרים שכל עיקרם הוא הנושא הספרותי כגון המאמרים על טולסטוי, על הרצן, על „הספרות המפלגתית“, על התרבות הפרולטארית וכו', אלא גם מאות ואלפי ההערות של-אגב בחיבוריו התיאורטיים, בפובליציסטיקה ובמכתבים, — משנה זו, שטרם כונסה במלואה אפילו בברית-המועצות, מהווה מקור לא אכזב של עיון והשראה לכל אדם הער לבעיות תרבות.

בחיבורו „האימפריאליזם ואמפיריוקרטיציזם“ פיתח לנין פיתוח נוסף את התיאוריה המארכ- סיסטית של השתקפות העולם החיצוני בתודעת האדם. „התודעה שלנו היא רק בבואת העולם החיצוני, ומאליו מובן שההשתקפות אינה יכולה להתקיים בלי הדבר שאותו היא משקפת, אולם לדבר המשתקף יש קיום עצמאי מבלי תלות במ- שקף אותו“.

לנין הוכיח, כי תהליך ההשתקפות הוא תהליך מורכב ביותר. „אין הוא אקט פשוט, בלתי אמ- צעי, בדומה לראי-המת, אלא אקט מורכב, מפוצל, זיגוגי, המכיל בעצם טבעו את אפשרות מעוף הדמיון מן המציאות“.

סטנדאל הגדיר פעם את האמן כראי המו- טל בצד הדרך והמשקף את כל מה שנופל על משטחו — את קרני החמה ואת השלוליות כאחת. המרכסיזם-לניניזם אינו מסתפק בקביעה שמ- קור האמנות היא המציאות ושכל יצירה אמנותית היא השתקפות של תופעות החיים. הוא יוצא נגד ההנחה שבהשתקפות זו יש מסגולת הראי המת, וקובע את יחסו האקטיבי של האמן בתהליך ההשתקפות; על כן מגדיר הוא את האמנות לא רק כמכשיר להכרת המציאות הרבגונית בדרך של דמויות חיות (המגיעה לדרגה של מהימנות מדעית ביצירותיהם של הריאליסטים הגדולים).

עשירים חי כטפילים אוכלי לחם חינם, בחברה כזאת אין חופש בממש ובמציאות".

לנין הבדיל, כמובן, הבדל גמור בין האידי-אולוגים של הבורגנות שהשתמשו בתיאוריות הצבועות של ה"על מעמדיות" וה"בלתי מפלג-תיות" למטרותיהם השפלות ביותר, לבין היוצרים הכנים שהלכו שולל אחר פילוסופיות כוזבות אלה, או שטרם נתרוממו להשגת יעודם.

אולם לנין הוכיח כי העדר היחס האקטיבי של היוצר לחיים מוליך אותו שלא ברצונו, גם כשנראה לו שהוא ביצירתו חושף את נגעי החברה, ללימוד זכות על חברה זו:

"האובייקטיביסט בהוכיחו את ההכרח שבשורה מסוימת של עובדות, נמצא תמיד בסכנה שיתחלק וימעד אל נקודת הראות של אפולוגט עובדות אלה; המטריאליסט בחזשפו את הניגודים המעמדיים קובע בעצם חשיפה זו את נקודת ראייתו הוא". ("התוכן הכלכלי של הנארודניות וביקורתה בחיבורו של פ. סטרובה"). כלומר — כל ספרות בחברה מפוצלת למעמדות היא ספרות מעמדית, ספרות המבטאת נקודת ראות ואינטרסים של מעמד זה או אחר, גם כשהיא מכחישה זאת בתוקף. אבל רק הספרות שבגרה עד להבנה בהירה של עמדתה המעמדית ושל האינטרסים המעמדיים שלה — היא היחידה המסוגלת לחשוף את המציאות לא כאפולוגט למציאות זו, בדרך מה לנאטוראליזם, אלא ככוח משנה מציאות. — יש צורך להבחין הבחן היטב בין שני המושגים ספרות מעמדית וספרות מפלגתית.

המושג של ספרות מפלגתית קשור אצל לנין תמיד עם הגדרה פוליטית, עם עמדות מעמדיות שאליהן הגיע האמן מתוך הכרה. המפלגתיות — פירושה התייצבות גלויה על נקודת הראות של קבוצה חברתית מסוימת. התייצבות זו אפשרית רק בתנאי ניגודים מעמדיים מפותחים והכרה עצמית מפותחת, ורק לגבי אלה שבגרו עד כדי הבנה מפורשת של שייכותם המעמדית והאינטרסים המעמדיים שלהם.

לנין פיתח את תורת המעמדיות של האידי-אולוגיה של מארכס ואנגלס ויצק הרבה חדש אל העמדה החברתית של הספרות, וחדש זה קשור בעובדה שלנין חי ופעל בתקופה שהפולטאריון נתרומם עד כדי ארגון מפלגה משלו, שעה שהבעיה של מקום הספרות בעניין הפרולטארי הכללי הפכה לבעיה יומיומית.

שלב חדש היסטוריקונקרטי זה תובע מן האמנים שיתייצבו גלויות וישירות לצד קבוצה חברתית מסוימת, לצד מעמד מסוים, בכדי שלא תהיה חציצה בין הצורך האובייקטיבי, לבין הכוונות

הסובייקטיביות, בכדי שהאמן ביצירתו יוכל לא רק לערער את האשליות של העולם הבורגני, אלא אף לאשר באופן הכרתי את האידאליים המפכניים החדשים והיחסים החברתיים החדשים.

רק הספרות, שתהא קשורה בהכרה ובגלוי בפולטאריון, תהיה ספרות חופשית באמת, משום שלא טובת הנאה עצמית או קריירה, אלא רעיון הסוציאליזם והרגשת השותפות עם העמלים הם שיגייסו כוחות הולכים וגוברים אל שורותיה... זאת תהיה ספרות חופשית משום שהיא תשרת לא איוו גבירה שבעה ומטופחת, לא את השכבה העליונה של עשרת האלפים המשתעממת והסובלת מעודף שומן, אלא מיליונים ועשרות מיליונים של עמלים המהווים את תפארתה של הארץ, את אונה, את עתידה, זו תהיה ספרות חופשית שתפרה את החדש הנוצר בכוח מחשבתה המהפכנית של האנושות ובכוח הנסיון והעבודה החיה של הפרולטאריון הסוציאליסטי".

אמנם במשך כל חייו ביחסיו עם הסופרים השרונים שבמפלגה, או שמחוצה לה, הפגין לנין הלכה למעשה את גישתו זו של "הבטחת מרחב למחשבה ולדמיון" בד בבד עם שכנוע נמרץ של הסופרים לעלות על דרך ההזדהות ההכרתית והמפכנית עם הפרולטאריון.

דוגמא מעניינת לכך יכול לשמש מכתבו של לנין אל גורקי מן ה-7 בפברואר שנת 1908, שיש בו משום המשך פיתוחם של הרעיונות המובעים במאמר "ספרות מפלגתית וארגון מפלגתי".

זהו מכתב פרוגראמאטי. לנין מדבר על ההכרח בבטאון מפלגתי קבוע שיצא לאור בחוץ-לארץ ושואל:

"ולמה לא לכלול בתוכו ביקורת ספרותית? אין מקום?... כמה מרוויחה היתה העבודה המפלגתית הנעשית בעתון, לו היתה נעשית לפחות חד-צדדית מקודם. — וכן גם העבודה הספרותית שהיתה מתקשרת קשר הדוק יותר עם העבודה המפלגתית, עם השפעה קבועה שיטתית, על המפלגה".

וכיוון שגורקי נתנסה כבר בכתיבת מאמרי ביקורת ספרותית בעתונות הבולשביסטית ואילו עתה מגלה הוא הססנות מסוימת ביחס לעמדתו הקודמת שואל לנין: "אך אם יש בך רצון גם לעבודה משותפת בעתון הפוליטי, — למה לא להמשיך ולהפוך לנוהג את הז'אנר שהחילות בו במאמרים כגון "רשימות על קרתנות" ב"חיים החדשים", התחלה שהיתה מוצלחת כל כך?"

לנין מגדיר בהמשך המכתב את עקרון המפלגתיות ומנסה להשפיע על גורקי שלא ינהה אחרי

וזאת לא היתה לגבי לנין אמירה של יציאת ידי חובה. במכתב אל לונאצ'ארסקי (מן ה-13 בפברואר 1908) שבו הוא מאשר את הצעת התוכנית של המדור לספרות בעתון "פרולטארי" ואף את הצעתו של לונאצ'ארסקי להפקיד את עריכת המדור בידי גורקי כותב לנין כי הוא מצידו חלם מזמן שעבודה נכבדה זו תמסר לידיו של גורקי "אלא שחששתי, מאוד להציע לו זאת ישרות משום שאין אני יודע את אופי עבודתו הספרותית (ואת נטיותיו בעבודתו) של אלכסיי מקסימוביץ. אם אדם עסוק באיזו עבודה גדולה ורצינית, ואם לעבודה זו עלולים להפריע התפרטויות לזוטות קטנות, לעבודה בעתון, לפובליציסטיקה, — אז תהא זו איולת ואף פשע להפריע לו ולנתקו מעבודתו!"

ובמכתב שנכתב באותו יום בתשובה להסכמתו של גורקי "לכתוב מאמרים קטנים ל"פרולטארי" מביע לנין את שמחתו הגדולה לאותו רצון והי-ענות חופשית של הסופר, אך מוסיף שוב בכל הטאקט האופייני לו: "אך, כמובן, אם עסוק אתה בעבודה גדולה, אל תינתק ממנה".

(מתוך המאמר שפורסם ב"קול העם" בשנת 1954)

האופנה המהלכת בביקורת הספרותית "אה, אין מועיל באותם מאמרים מיוחדים ארוכים בשטח הביקורת הספרותית המשתרעים על עמודי הביטאונים המפלגתיים והחצי-מפלגתיים. מוטב שננסה לעשות צעד קדימה מעבר לגינונים האינ-טליגנטיים-אציליים הנישנים הללו, כלומר לק-שור את הביקורת הסיפרותית בקשר הדוק יותר עם העבודה המפלגתית עם הדרכת המפלגה". שותפותו של גורקי בעתון המפלגתי דווקא (ולא בבטאונים הספרותיים הטהורים) בז'אנר של מאמרים פובליציסטיים (שאחר כך, בשנות השלושים פתחו גורקי בקביעות מעל עמודי "פראבדה") נראתה ללנין כדבר חשוב גם לעבודה המפלגתית וגם לעבודה הספרותית. אך מיד הוא הסתייג מן ההצעה ושאל את גורקי לנטיותיו ולעיסוקיו בשעה זו, ואומר כי רק לפיהם צריך הוא להחליט בחיוב או בשלילה על הצעה זו: "אין אני יודע, כמובן, את שיטת עבודתך... אם ליבך אינו נוטה לכתיבת מאמרים קצרים קבועים (מדי שבוע, או מדי שבועיים), אם אתה חש עצמך בטוח יותר בעבודה גדולה היקף, — אז, כמובן, אין אני מיעץ לך להפסיקה. היא תביא תועלת מרובה יותר!"

המהפכה הסוציאליסטית

ביב כל אותן הבעיות הכלכליות והמדיניות אשר יגיעו לשיאם רק עם האקספרופריאציה של בעלי ההון.

(כ. נ. 5, ע' 268)

המהפכה הסוציאליסטית אינה מערכה אחת יחידה, אינה קרב אחד ויחיד בחזית אחת אלא תקופה שלמה של התנגשויות מעמדיות נמרצות, שורה ארוכה של מאבקים בכל החזיתות, ז. א. קרבות מס-

לנין על שגיאות

לא חשובות ביותר והיודע כיצד לתקן
בכל ההקדם ובמהירות.

(כ. נ. 10, ע' 74)

אסור לנו להעלים את שגיאותינו בפני
האויב. כל הירא לדבר בגלוי על שגיאות
אינו מהפכן. אם, לעומת זאת, אנו אומרים
בגלוי לפועלים: „אכן, עשינו שגיאות“,
הרי ימנע הדבר מאיתנו מלחזור על שגי-
אות אלה בעתיד.

(כ. נ. 10, ע' 288)

אסור שקומוניסטים יתבשלו במיצם הם,
אלא עליהם ללמוד כיצד לחדור לתחום
האסור, איפה שנציגי הבורגנות הנם בעלי
השפעה על הפועלים; ובזה אין הם צרי-
כים להירתע בפני קרבנות מסויימים ול-
פחד משגיאות, שהן בלתי נמנעות בהת-
חלה בכל נסיון חדש וקשה.

(כ. נ. 10, ע' 304)

להכיר בשגיאה בפומבי, לגלות את סי-
בותיה, לנתח את התנאים שהולידו אותה,
ללמוד בתשומת לב את הדרך לתקונה —
אלה הם הסימנים של מפלגה רצינית;
זה אומר שהיא ממלאת את חובתה, זה או-
מר חינוך ואימון המעמד, ועם זה חינוך
ואימון ההמונים. (כ. נ. 10, ע' 98)

המפלגה הלוחמת של המעמד המתקדם
אינה פוחדת מפני שגיאות. הסכנה היא
כשמישהו דבק בשגיאתו, כשגאוות-שווא
מונעת הכרת השגיאה ותיקונה.

(כ. נ. 6, ע' 239)

הנאמר לגבי אנשים בודדים הוא בר-
תוקף — עם שנויים הכרחיים — לגבי
פוליטיקה ומפלגות. לא זה שאינו עושה
שגיאות הוא החכם. אין אנשים כאלה ולא
ייתכן כי יהיו. חכם הוא העושה שגיאות

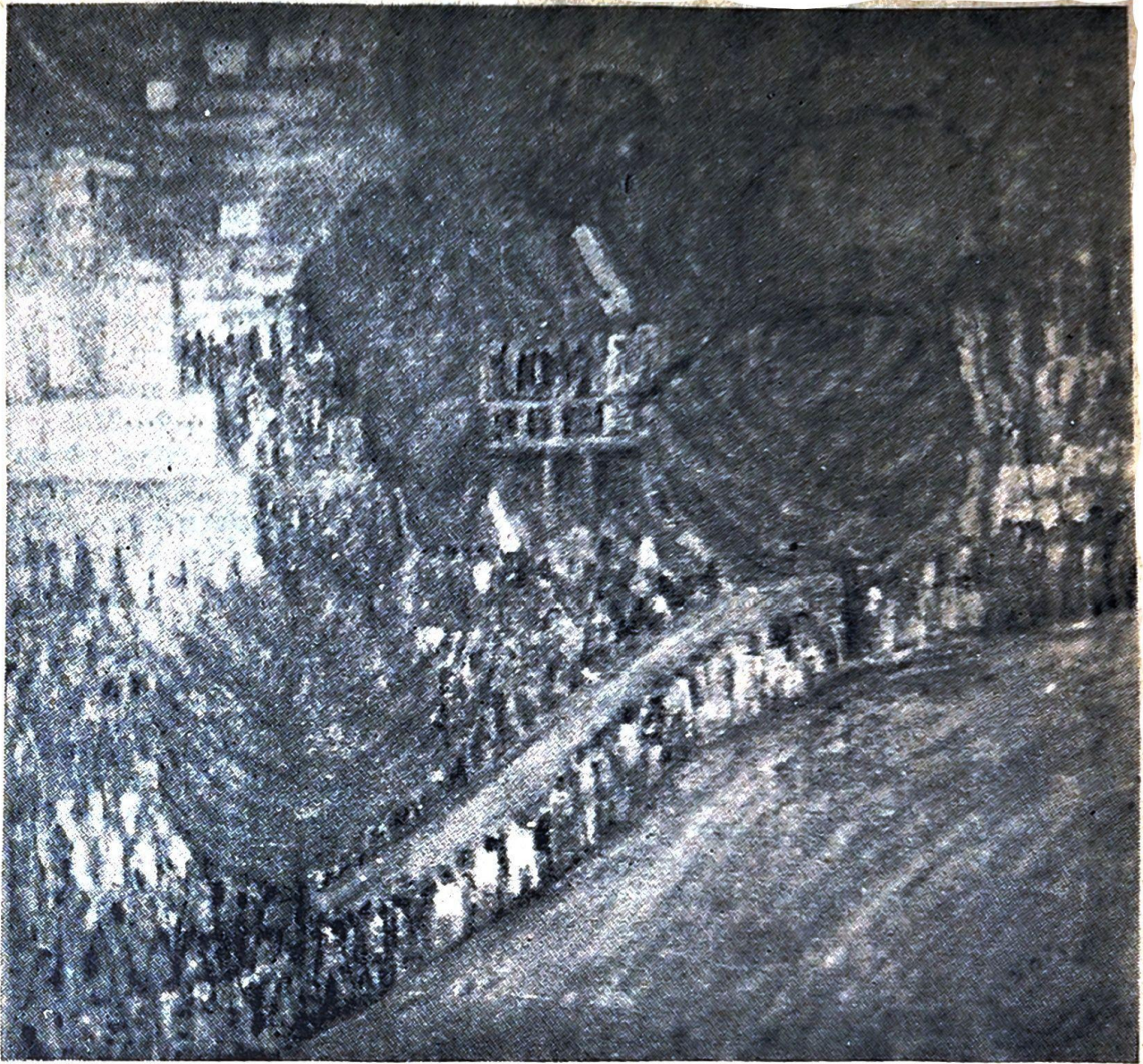
קולו של ולדימיר לנין

שמחתנו הקודחת,
זמרתנו לך מגן.
בגניחות הרמוזקה, אחא,
נצחוננו התנגן.
כסער נשאנו קדימה והרה!
מזמרת-תפוח
עד "קום התנערה"
כבד כוח ושאג
בקע מקולנו
קולו של ולדימיר לנין! —
קולו של אחד,
שלהט,
שלכד,
קול החרות ללא-חת!
ואנו לא חתנו,
ואנו להטנו
ואנו לכדנו
בהולם אחד! —
אח התזכור?
עוני וכפור...
אח, התזכור? —
מחי המגור...
אח, התזכור?
נגד השחור
דם המרוה חרבוני אדמה,
עם ודגלו —
תחיה אדומה:
1...9...17!

(מתוך הפואימה „תבל במצור“)

אח, התזכור?
צלף-זלעף... רוח וכפור...
אח, התזכור?
כתר-העוני... חולי...מגור
אח התזכור?
נגד השחור
דם המרוה חרבוני אדמה
עם ודגלו
מטלית אדומה
1...9...17!
ובאופק אפור
חזוננו חרות
במלים זועקות לקרבן:
אור!
אדמה!
לחם!
חרות! —
אלו מלים ארבע.
ונלך ונצעד.
יחפה הרגל שעט —
הפרסות בלב רצד:
אויבתנו הפושעת,
עבדותנו השחורה,
אחריתך מרוש מרה!
מה מאוד למות ידענו
בחתרנו אל חיים.
בשישית-עולם נטענו
עלומי הנדכאים.

הפגנת 1 במאי של ההסתדרות בחיפה

הושע גרוסברד

פרופ' שמואל אייזנשטדט

ולדימיר לנין ליום הולדתו המאה

(פרק זכרונות)

פועלים מן השורה, והיה אומר: יותר ממה שהי ציבור יכול ללמוד מהרצאתי, אני ראוי ללמוד משיחה עם חברים מן הציבור.

אני וחברתי המנוחה היינו בין מקבלי-פניו ושומעי-דבריו בימים ראשונים של מהפכת-אוקטובר טובר במוסקבה. היה חלקנו עם הרבבות. וכך הלכו ונמשכו הדברים בעצרות-עם רבות.

הוא היה אהוב ונערץ בתור אישיות. בתור חבר ובתור מורה לרבים.

זכרונתי, כי בשבתי פעם אחת שקוע בעיון בספרים באולם הענקי, ב"רוטונדה", של המוזיאום הבריטי בלונדון הופרעה לפתע האווירה השלוה שהיתה שוררת שם תמיד והמון גדול של אור-חיים-מבקרים שנכנסו לאולם פנו בלחישה אל הספרן היושב ליד שולחנו במרכז האולם וביקשו שו ממנו שיראה להם את השורה ואת הכסא — מקום מושבו של וולאדימיר לנין בשנות עבודתו המתמדת במוזיאום הבריטי לפני המהפכה. היו אלה חברי משלחת גדולה של האגודות המקצועיות הסובייטיות שבאה לכנס בינלאומי ושהיו מוקרנים מאור אישיותו של לנין.

אך יותר מכול התרשמתי משתי הפגישות האישיות עם וולאדימיר לנין, האחת בשנת 1920 והשניה — בשנת 1921.

לרגל עבודתי בתור מנהל המחלקה העברית-יהודית של הספרייה הממלכתית המרכזית במוסקבה, ספריית-רומייאנצב, שיוחד לה אחר כך שמו של לנין, נזדמן לי לבקר באחד מימי האביב של שנת 1920 בבניין הקרמלין, ובעברי בפזרוזדור המוליך לחדר עבודתו של לנין ראיתי את המורה והמנהיג כשהוא עומד נרגש ונסער ומוקף חבורה של עסקנים ועובדי הקרמלין וכי שהוא אוחז בשתי ידיו המורמות בקבוק חלב וצנצנת. הצטרפתי לחבורה הנסערת מסביב ללנין ועמדתי על פשר הדברים.

בימים ההם היתה מוסקבה מנותקת לגמרי

עוד בטרם זכיתי להכיר אותו אישית קראתי בעיון רב את ספריו ומאמריו מתקופת פעולתו החלוצית היוזמה במחתרת ובגולה ולמדתי לעימוד לא רק על תורתו, כי אם גם על אופיו המוסרי, על סגולותיו הנפשיות ועל יחסיו הנאצלים, החבריים לזולת. שוכנעתי שיכנוע מלא, כי הוא לא רק נאה דורש, כי אם גם נאה מקיים וכי הוא איש מופת גדול, הסולל באמונה את הדרך להתחדשות פני-האדם והחברה, את הדרך לאחווה-עמים ולשלום העולם.

שמעתי מפי חבריו ותלמידיו סיפורים מרהיבי לב על חייו האישיים וקראתי את זכרונותיה של אשתו-חברתו נ. קרופסקאייא על חייהם המשותפים, בייחוד על הדחק והצנע של חייהם לפני המהפכה באחד מפרברי-לונדון, כשהיו גרים בצריף רעוע והיו מקבלים בתוך כתליו בחמימות ובאחוה חברית כל פועל וכל עסקן ציבורי שהיה נמלט מרוסיה הצארית ובא אליהם.

מספרתי, למשל, החברה קרופסקאייא, כי ביום סגריר לונדוני אחד, כשישב לנין כדרכו בחלק האחורי של הצריף החצוי על ידי מסך ועבד את עבודתו המדעית-ספרותית, נכנס לצריף פועל מפעילי-המפלגה הכול-רוסית, שנמלט מגלותו בסיביריה. קרופסקאייא קיבלה אותו בחמימות חברית, הביעה את שמחתה על הימצאו מכף הצאריון והזמינה אותו לסעוד אתם את ארוחת הצריים הצנועה, ותוך כדי שיחה פלטה ואמרה: — שכחתי, כי אין לנו לחם בבית!

דיה הייתה הערתה זו, כדי שיתעורר לנין מעבודתו הרצינית. הוא הזקיף את צווארון מעילו, דרש בשלום הארוח והוסיף:

— אל תדאגי. אני יוצא ואביא לחם!

שמעתי פעם מפי חברים גם את העובדה, כי לנין היה נוהג, שלא כמנהג נואמים אחרים, לבוא לכל אסיפת-עם, שהיה מופיע בה, חצי שעה לפני הזמן הקבוע על מנת לשוחח שיחת-רעים עם

ממרכזי-המזון, מאוקראינה — ממגורת הלחם הפירות. הדרכים היו משובשות על ידי גייסות הבריזנים הקונטרבולוציוניים. במוסקבה שר משטר-צנע מוקפד. לחם היה מתחלק לפי כרטיסי-סימון במתכונת של רבע פונט לנפש. מאכלי-חלב היו חסרים לגמרי. המוני-העם רעבו ללחם והמורה והמנהיג ולאדימיר לנין רעב יחד עם שאר אזרחי-הבירה ולא פרש מן הציבור.

אותו בוקר, שבו ביקרתי בקרמלין בא לביקור אצל לנין חברו הוותיק בונטש-ברויביטש, שהיה ממייסדי אחד ה"קולכוזים" (המשקים השיתוף-פיים) הראשונים באזור מוסקבה. הוא נכנס לחדרו של לנין כשהוא מחזיק בידו בקבוק חלב וצלר-חית של חמאה מתוצרת המשק השיתופי ופתח בשיחה חברית עם לנין:

— הרי נבול תיבול ותכרע תחתך ובתזונתך הגרועה לא תוכל להחזיק מעמד ולמלא את הייעודים האחראיים המוטלים עליך בתור מנהיג העם. הבאתי לך תשורה קטנה של משקנה, חלב וחמאה!

לנין סירב לקבל מידו את המזון על אף הפצרותיו המרובות של בונטש-ברויביטש, ומכיוון שהלה הציק לו ללא הפסקה, תפס לנין את שני הכלים בידו, יצא מחדרו כשפניו מועדות אל חדר-המזכירות וכשחברו מוסיף להפציר בו ולעכבו. הוא נחלץ מידי החבורה שהקיפה אותו בפרוודור וראינו אותו נכנס בצעדים מזורזים אל חדר-המזכירות ושומעים את הוראתו-פקודתו:

— תעבירו את החלב והחמאה לבית-החולים לילדים, אשר בבנין הקרמלין!

ב.

זה היה בבוקר אחד של קיץ 1921 בשעות בהן התנהלה העבודה היום-יומית בבית-הספרים הממלכתי המרכזי במוסקבה, כשוולדימיר לנין הופיע ללא כל הודעה מוקדמת באחד האולמים המרכזיים של בית-הספרים. הוא היה לבוש בגדי חאקי פשוטים ומצנפת-בד בראשו. מייד הופיע לקראתו הספרן הראשי של בית הספרים הפרוד-פיסור יורי גוטייע ואליה הצטרפנו לאחר רגעים ספורים אנחנו, מנהלי המחלקות המדעיות השר-נות של בית-הספרים.

— מה גרם לביקורך זה, כבוד ראש הממשלה?
— שאל אותו בירת-כבוד ובהתרגשות עצורה הספרן הראשי פרופ' גוטייע.

בשקט וברוח עצורה הוציא לנין מן הכיס העליון של חולצתו פתק קטן, אשר עליו היו רשומים שמות שני ספרים חדשים, אחד באנגלית והשני בגרמנית, והושיט את הפתק לספרן הראשי ואמר:

— אני כותב עכשיו ספר על התפתחות הקפיטליזם במערב-אירופה. נחוצים לי שני ספרים חדשים אלה על הכלכלה המערב ארופית. אינני בטוח, כמובן, בכך, שספרים אלה הגיעו אלינו בגלל יחסי-התרבות המעוררים בין מדינתנו ובין ארצות-המערב...

הספרן הראשי שלח מייד את אחד העובדים לעיין בקטלוג המרכזי של בית-הספרים ובגנזיח-הבית. כמה שמח היה לנין כאשר הופיע לאחר דקות ספורות עובד בית הספרים כשהוא מגיש בתנופת-יד את שני הספרים המבוקשים על ידי מנהיג המדינה.

הספרים הוגשו ללנין. הוא קיבל אותם מידי הספרן הראשי בתודה וברגש של שביעות-רצון, הזיז את משקפיו למעלה על מצחו; עיין בש"ערי הספרים שפתח ואמר:

— כמה טוב, אלה הם הספרים שאני זקוק להם!

הספרן הראשי היה שבע רצון על שעלה בידו למלא את משאלתו של לנין והביע את נכונותו לשלוח את הספרים על ידי שליח מיוחד לקרמלין לחדר עבודתו של לנין. אך לנין עצר בעדו מלעשות זאת ופנה אליו בשאלה:

— תואיל נא להגיד לי, חבר-ספרן, אם לכל אזרח מותר לקבל בהשאלה הביתה ספרים מבית-הספרים?

הספרן הראשי נבוך לשמע שאלתו של לנין ופתח בהתנצלות:

— אין זו אשמתנו שהתקנון הישן והמיושן של בית-הספרים לא שונה ולא תוקן עד היום על ידי הממשלה הסובייטית. בגלל מצב-החרום לא התפנה עד היום קומיסריון-ההשכלה לשנות את התקנון.

— ומה קובע התקנון הישן, הקיים עד היום?
— התקנון הישן קובע — סח הספרן הראשי בגמגום — כי ספרים מוצאים אל מחוץ לבית-הספרים אך ורק על ידי ספרני-הבית לצרכי-עבודתם. ציבור-הקוראים משתמש בספרים באור-לם-הקריאה הגדול או באולמים המיוחדים לעבודה מדעית... אך כלל זה אינו חל, כמובן, עליך, וולדימיר איליטש, בשבילך לא קיימות התקנות המיושנות... אני שולח מייד את הספרים לחדר עבודתך בקרמלין. ערך עבודתך עולה על הכול!

— לא, — אמר לנין בהחלטיות — בשום פנים ואופן אל תשלח לי את הספרים. כל זמן שהחוק הקיים לא בוטל הוא נוהג בשביל כולנו ללא יוצא מן הכלל... נא להניח את שני הספרים בשבילי באולם המיוחד לעבודה מדעית. אני אמצא לי זמן ואבוא לעיין בהם כאן.

נדהמים ומשתאים נשאר הספרן הראשי ואתו יחד כל חברי הספרנים, ובהערצה הסתכלו במורה והמנהיג הגדול, שנפרד מהם ויצא בצעדים מדור דים מאולם בית-הספרים.

ג.

לא לפתע ולא בבת-אחת שקעו חייו הפוריים של ולאדימיר לנין. עברו עליו שנים של מאבק פוליטי קשה, של הגות מחקרית נמרצת, של רדיפות קשות מצד הממשלה הצארית, של חייה דחק במחלת ושל נדודים בלתי-פוסקים ממדינה למדינה.

משנת 1922 ואילך הלכו ופחתו מיום ליום כוחותיו הגופניים, אך הוא עמד במאבק קשה עם עצמו והמשיך בשארית מרצו את פעולתו המדעית, הרעיונית והאירגונית בקצב מלא. הוא נשאר עומד על משמרתו עד רגעי-חילו האחרון-נים.

בשעות-הבוקר של יום 20 בינואר 1924 כבה אור חייו של ולאדימיר לנין וכמו במהלומת אל-פיפטישים הכתה הידיעה המעציבה בראשי מיל-יונים של אנשים בברית-המועצות ובעולם כולו. זכורני, כי אותו בוקר היה קר עד מאוד, הקור הגיע עד 40 מעלות. הייתה קיימת סכנת קפיאה לרבבות-אדם שמילאו את רחובות הביירה, ומועצת פועלי מוסקבה הוציאה החוצה קיי-תוני וזולין למריחת-הפנים והידיים.

ארונו של ולאדימיר לנין הובא ממקום מושבו האחרון ומקום פטירתו מן העיירה גורקי כשהוא

עטוף בדגל האדום של המהפכה והוא נישא על כתפי-חברים ותיקים לאולם-העמודים המפואר שבבית האיגודים המקצועיים, — לאותו בית ישן שבפינת רחוב דימיטרובקה הגדולה וכיכר התי-אטרון, שהיה משמש בתקופה הצארית מועדון האצולה הרוסית. והיה משהו סימלי ומאלף בע-צם העובדה ההיסטורית, כי ארונו של מנהיג המדינה הסוציאליסטית, שהיה ממוצא האצולה הרוסית ושמרד במעמדו ושיחרר ממנו את המוני-עמו, הובא עכשיו לכתליו של אותו בית.

מבול של רבבות אנשים, נשים ונוער, פועלים ואיכרים, חיילים וקצינים של הצבא האדום התי-ייצבו בשורות ארוכות בתהלכות-הפרידה האין-סופית. על כתפי חברים ותיקים נישא הארון אל מקום המנוחה שיועד לו בכיכר האדומה על יד הקרמלין, כשהוא מלווה ים של זרי-פרחים וסרטי-מזכרת אדומים, נשאים בידי מאות משל-חות מכל קצווי-המדינה. רבבות-אדם מורדי-ראש ועצובים נמשכו בסך אחרי הארון.

אותו יום לא ימוש לעולם מזכרונם של אלה שחיו אותו באופן אישי כמוני. אותו יום גדול בתולדות המדינה ובחיי תרבות העולם הוכיח במידה מוחשית מה רב וכביר היה כוחו החינוכי של לנין וכמה היה אהוב ונערץ על ידי המוני עמו ועל ידי האנושות המתקדמת בכלל.

כל סטיותיהם הטראגיות של יורשיו מדרכו הרעיונית ושגיאותיהם הפוליטיות הקשות ששגו לאחר פטירתו אין בכוחן להעיב על אור אישיותו ההיסטורית הגדולה.

(107 h)

זכרונות על לנין

המעולה של המלה, בתור «הבן הפשוט של העם». אף שמץ של סנוביות בהליכותיו, בדיבורו. מי שלא הכיר אותו אישית היה יכול להניח, כי עומד לפניו אדם רוסי טיפוסי ורגיל. רק המצח הגבוה המגיע עד למעלה משיער ראשו הקלוש, העיד עדות נאמנה, כי אדם רגיל זה מחונן בכוח נפשי בלתי-שכיח.

לנין אינו מדבר רק נאה כפליכנוב; אין הוא זורק ציטטות כה רבות מספרים כתובים בלשונות שונות. ההגיון שבדבריו קולע, אך אינו חותך כמו בסכין. דבריו הפשוטים ללא מליצות חודרים עמוק למוח. אפילו מתנגדיו יושבים נבוכים. הוא אחז אותם כאילו בגרירתם בצורה מנומסת, ללא מרה, והרגשתם אינה נוחה כלל.

היו אתי אז חברים, ששמעו לראשונה את נאומו של לנין וכולם משכו בכתפיהם: האם זהו העריץ, אשר מתנגדיו משמיצים אותו. אף שמץ של עריצות, של דמגוגיה לא הורגש בדבריו של לנין.

...יותר לא נפל בחלקי לראות את לנין בחוץ לארץ. אך לאחר זמן ראיתי אותו ברוסיה. כש מספר חבריו לרעיון, הנלהבים והנאמנים מקרב הפועלים והאיכרים כבר הגיע למיליונים.

פתאום מחרידה את האוויר צפירת-מכונית. נחשולי קולות האדם משתתקים, כאילו הפסיק אותם באמצע כוח עצום. הסערה מייללת במלוא עוזו ומתוכה עולה צעקה של בחורה ואחריה קול ענות המונים: איליאישט!

קבוצתנו נמשכת לאותו מקום אשר בו נעמדה המכונית, אך אנו נדחקים חזרה על-ידי זרם המוני-אדם. דוחק, כאילו אחזנו הר-קרח, ואני כבר דחוק אל מדרגות גבוהות של איזה מחסן.

אושר מיחד נפל בחלקי: אני עומד בדיוק מול מכונית המוארת אור רב על-ידי פנסיה הקידמיים. אינני רואה מי יושב בפנים המכונית. אך אני רואה ברורות, כי עומד שם אותו אדם, שראיתיו לפני שנים כה רבות בז'נבה. אותו חיך על השפתיים, אותה הבעה חריפה של ה-

הנני כותב על לנין כפי שראיתיו שנה לאחר ועידת-לונדון של המפלגה הסוציאל-דמוקראטית הכול-רוסית, בשנת 1908, כאשר הפכתי למהגר פוליטי.

החברים הוותיקים, המעלים בזכרונם את הת-קופה ההיא, יכולים לתאר לעצמם בקלות באיזה צימאון חשתי לעקוב אחרי הוויכוחים וההרצאות של מנהיגי התנועה הסוציאליסטית הכול-רוסית. נודמן לי אז לשמוע בז'נבה את הרצאתו של פליכנוב. הרושם שעשו עלי נאומיו והרצאותיו היה ענקי: חריפות, ברק, יידע עצום, אמנות הוויכוח. אף על פי כן הורגשה בהרצאותיו מתי-חות וזרות. הציבור לא היה חפשי בהרגשותיו. גם הופעתו החיצונית של פליכנוב עשתה רושם של אדם המביט על זולתו מלמעלה למטה, של מי שהוא עליון מציבור שומעיו. הוא היה תמיד לבוש בגדים נאים — חליפה שחורה, צווארון גבוה ומגוהץ ועניבה יפה על חולצתו הלבנה, טבעת קישטה את אצבעו ומשקפת בידו. הוא היה תמיד מסורק יפה — והיה חוסר תיאום בינו ובין ציבור-המהגרים הלבוש בגדים דלים.

ואף זה ניתן היה להכיר: מי שהעיו להשתתף בוויכוחים היה עושה זאת בחרדה, כאילו היה צריך לעמוד בבחינה. וזה אירע לא רק אצל אנשים מקרב ההמון, אלא גם אצל עסקנים ידו-עיישם.

תיארתי לעצמי, כי הרגשה זו תהיה לי גם לגבי לנין. אפילו מתנגדיו היו אנוסים להודות, כי בהלכות מארקסיזם ומבחינת היידע הכללי אין הוא נופל מפליכנוב. האם גם הוא יתנהג בגדלות דומה?

מה נדהמתי, בשעה שבאותה ג'נבה עצמה היתה לי הרגשה אחרת לגמרי בשעת שמיעת הרצאתו של לנין. לציבור היתה הרגשה של חירות, של ביתיות. הציבור הושפע כבר מעצם הופעתו החיצונית: הוא היה לבוש כדרך כל שאר המהגרים: מעיל כחול משומש, עם צווארון רך מקומט, אך נקי ונאה. כל תנועותיו, כל תנו-פת-ידו העידו עליו כעל דמוקראט אמיתי, במובן

היה מורגש בישיבת הוועד הפועל המרכזי של הסובייטים. והנה עלה לנין על הבימה ודיבר דברים פשוטים ללא מליצה כדבר אח יותר גדול לאחיו: הוא דיבר נעימות, אך בהקפדה, מלא דאגה, אך בהחלטיות, ומצב-הרוח המדוכא התפורר כעשן.

ישבתי על הבימה בין העיתונאים והיתה לי יכולת להסתכל מקרוב בלנין. הופיעו נואמים בזה אחר זה. לנין יושב תקוע בפינה וכמעט שלא מכירים אותו אפילו. הוא יושב מכוונס בתוך עצמו כשחיוך קל מרחף על שפתיו. וכשהוא משיב לנואמים מתחורר, כי אף מלה יחידה מן הנאומים שנאמו לא נעלמה ממנו. ... והנה נוכח כבר גם ווראנגל.

על ועידת-הסובייטים מוטל עכשיו הייעוד לדון בשאלות החשובות ביותר של המעבר לפעולות בנייה של חיי-שלום, לפעולות חישמול המדינה.

התיאטרון הגדול מלא מפה לפה. כל הציבור נתון במצב ציפיה מאומצת. גם כתבי-החזן היושבים בדיוק בצד הבימה ביציע מיוחד מעוצב בנים. אף הם מושפעים ממצב הרוח החגיגי השורר מסביב, המרחף מפניהם הפשוטים של הפועלים והאכרים, המוארים באור נברשות-הב-דולח ושוליה-הזהב.

אור ושמחה, זוהר ותפארת מתערבבים עם בגדי-איכרים ונעלי-עץ, עם בגדי-חיילים, מגפיים מעוקמות. קאלינין מודיע:

— ניתנת רשות-הדיבור ליושב ראש מועצת הקומיסארים העממיים הח' ולאדימיר איליאטש לנין!

לנין מופיע על הבימה. הוא עצמו נדהם במקצת, הוא מבקש בהושטת-יד את הקהל שיירגע. אך התיאטרון הגדול גועש ורועש כסערה. ולבסוף נואם לנין. הוא מדבר בצורה כה בהירה ופשוטה. עובדות אחרי עובדות, מספרים אחרי מספרים, שהם סוקרים את כל פינות-החיים בכרית-המועצות ואת המצב בעולם כולו. עובדות קלושות, מספרים קלושים, אך מהם צומחת ועולה פרשת מאבקם של הפועלים, זו שהיתה, זו שהוה וזו שתהיה ...

כל הזמן עומד לנין על מקום אחד, אך הרושם החיצוני הוא כאילו הוא נמצא במצב של תנועה. מבטו החד כאילו נוקב את כל אחד באולם הגדול. דבריו, הגיון-הברזל הכלול בהם, ניתוחו המפוכח חודרים למוח וללב.

לנין מדבר על הצורך החיוני בחישמול, על הנפלאות שזה יכול לכולל. הוא מספר שוב בהסתמכו על עובדות ומספרים, כי במשך עשר

עיניים, אותן לחיים חדות. אלא שהוא צנוף מצנפת קרקול ישנה ולבוש מעיל משומש עם צווארון קרקול קטן, שאינו מתאים כלל בשביל הקור הפטרורגדי.

היה זה לנין. כמדומני, שהוא נזדקן במקצת. הקהל דורש: ינאם, בבקשה, איליאטש! שוב נשמעת ההמולה הזועמת של סערת-השלג, ה-מתרוצצת בין ההמון הקפוא. אך קולו של לנין מתגבר על נהמת הסערה. דבריו מתגלגלים כצלצול של פלדה, חד ורם.

אין אני שומע מה הוא מדבר, מכיוון שהידח-קרת ההמון דחפתני אי-שם לפינה אחת. אך תוך משב הרוח הגיע אלי הד מחיאות-הכפיים וקרי-אות „הידד!“ ממושכות.

כאשר שבתי קפוא למעון המשותף היתה כבר השעה שתיים בלילה.

שומר הבית, איש שודי מאוזרח ברוסיה, גבר גבה-קומה בעל זקן לבן בעל פנים צהובות כקלף ועיניים אחוזות מחשבה התאונן ואמר: — הנה מזג אויר שכזה, סובב כמו בגיהנום. לא היה ביכולתו של לנין אפילו לסיים את נאמו ...

כשלנין נואם

רעבים במקצת, אך שמחים.

בחזיתות-המלחמה עוד נמשכים הולכים קרבנות קשים; אך השונא נדחף רחוק, רחוק ממר-כזי-המהפכה.

צועדים והולכים גדודים גדודים של גיבורים אדומים. צעדיהם האמיצים מהדהדים על גבי המרצפת הלבנה משלג, הנרצצת בשמש כבדולה. האוויר הצח והקר אחת מנגינת-גיל ונפנוף דגלים.

כך מברכת מוסקבה את הוועידה השמינית של הסובייטים.

יום שקט. הקור נושם שלווה רבת-אור. נח-שוליה-האדם מחייכים נעימות לשמש.

כמה רבים הפנים הכחושים והמעונים. אני עצמי לא בא היום אוכל אל פי, אך אין זו דאגה ...

הנה הקשבתי במשך הזמן כמה פעמים לדבריו של לנין, שמעתי אותו מדבר בהודמנויות שורנות: שמעתי ברגעים של סכנה איומה, כשדומה היה שפטרורגראד עומדת לנפול, כשמוסקבה עמדה על סף הכליון. מדי פעם הרגשתי בעליל, כי העם מתפורר לאחר נאמו של לנין כשהוא מצוייד אומץ חדש, מרץ חדש וכשהוא מוכן למעשי-גבורה הנפלאים ביותר.

זה לא כבר אירע הדבר, לאחר המיתקף המוצלח על וארשה. מצב הרוח היה מדוכא. זה

קות עוברת פה ושם עגלת-חורף; עובר קרון של אוטובוס קפוא. מהומה יוצאת מן הבתים המושלגים מעמודי-הפנסים ההומים.

בליל דצמבר כזה הוליתו אותנו, קבוצה של גולים לסיביריה. ברגל על פני הפרוספקט הנייב-אי. מן הבתים, מן המסעדות וממקומות-הבידור הציבו פסי אור מבהיק. אך פה, ברחוב הראשי היה הכול ריק, רק הרוח יללה ודחפה ללא רחם אותנו ואף את אנשי-המשמר שליוו אותנו וש-קיללו את רוח הצפון ואת אימותיהם עצמם...

הסערה גועשת, הומה. אנו הדוקים איש בח-ברו כדי שלא לנפול, אנו נמשכים בשארית כו-חותינו על פני מדבר מושלג.

כלום זוהי הבירה העליזה עם עליזותה וזוהרה, עם ה"ציביליזציה" המעודנת וה"אקזוטיקה" האסיתית?!

עכשיו, לאחר שנים רבות, משתוללת אותה סערה. אך אינם מזדקרים יותר על פני הפ-רוספקט הנייבאי פסי אור מבהיק. קימעה קימעה דולקים פנסים בודדים. אך נישאים המוני אנשים סוערים המנצחים את הסערה.

סוד עמוק כמוס בבגדי-הצבא המשומשים של-הם, במגפי-הלכד הקרועים, בפרוותיהם הבלות.

— עוד מעט יעבור כאן איליאיש! —
— איליש — מהדהד קול היוצא מעשרות פיות.

היה ידוע לנו, כי אותו ערב התקיימה ישיבת הסובייט הפטרוגראדי, שבה היה לנין צריך לנאום על המשא ומתן בדבר שלום עם גרמניה. אחר הישיבה ההיא היה צריך לנין לנאום באסיפה באזור נייבה. להמוני-העם נודע על כך והם התחילו זורמים למקום האסיפה מכל העברים.

לא היו ניכרים פני-אדם, יראו רק שורות של דמויות לבנות, שהסתובבו, כדוגמת השלג בס-ערה, ושהתמזגו באפילת-הלילה עם הבתים המל-בינים.

דומה היה כאילו מתנהל מאבק בין הסטיכיה של בני-אדם ובין זו של הטבע. הנה נופל אדם ואחריו — שני, את האוויר פולח צחוק המצלצל כאנחה, ונחשולי-האדם הולכים ונעשים מרגע לרגע גדולים יותר וצפופים יותר, ואין להם גבול ומעצור...

מנסים לשיר את שיר ה"אינטרנציונאל". השי-רה נפסקת מפעם לפעם על ידי המיית הרוח והיא מזדקרת באוויר כשברי-אזיקים, רחוק רחוק על פני עמודי-הפנסים, על פני הבתים ופסלי-הזיכרון. שברי-האזיקים נתפסים על ידי אחרים, אי-שם בפינה אחרת והזעם המתגבר של הס-ערה אינו יכול כבר לנצח את הצלילים המקו-טעים של קולות בני-אדם.

שנים תהיה המדינה מצויידת בחשמל מן הקצה אל הקצה. רואים אנו כשעומד לפנינו לא חולם ולא נביא, אלא בנאי של מציאות היום, שכל בורג יש לו אצלו מקום, ועוד מעט יתחיל להתנועע לפנינו בדיוקנות מנגנון גדול כדוגמת שעון.

לנין מסיים את נאומו תוך הרמת ספר בעל משקל על החישמול, שנתחבר עלי-ידי ועדה מיוחדת של עשרות מהנדסים ומלומדים ידועים: "זהו, האני מאמין של מהפכתנו"...

קשה להמאין, כי העומד לפנינו הוא איש, שנפצע עלי-ידי כדורים מורעלים. זהו ענק, שאין כל יכולת להכניעו. כל דיבור שלו הולם כפטיש, ההורס ובונה. מעורמת חורבה על גבי חורבה ועל גבן צומחים ועולים ומשגשים מבני-פלאים, שטופי שמש ואור.

התיאטרון הומה; מתערבבות לשונות שונות בקריאה הממושכת זמן רב:
— יחי איליאיש! יחי לנין!

כמה דקות — דיבר לנין? מי מנה את הדקות? עם היציאה מן התיאטרון כבר התפשטו על פני מוסקבה שמי-חורף מוככים עמוקות.

השעון של הקרמלין ניגן את ה"אינטרנציונל" ובישר את חצות הלילה...

כך ראיתי את לנין מרחוק, אך ראיתי אותו גם מקרוב, אצלו בקרמלין — בשעת שיחה אי-שית.

אל לנין בקרמלין

לנין היה מזמין אליו לעיתים קרובות חברים, המכירים את החיים בארצות-הברית. לפני נסיו-עתי לאמריקה נפל גם בחלקי כבוד כזה.

מכיוון שהייתי מתעניין במצב תנועת הפועלים באמריקה הזמינני לנין לשיחה אישית על נושא זה. הודיעו לי על כך טלפונית.

צורת ההזמנה הפתיעה אותי: לא ציינו בהזמנה את היום ואת השעה, כי אם נשאלתי איזה יום נוח לי ביותר, עלי להודיע על כך טלפונית. כמובן, הייתה תשובתי, כי אני מוכן לבוא בכל שעה, שהחבר לנין יוכל לקבלני.

איליש

דצמבר.

סופת-שלג משתוללת במעגל פרוע, משתוללת ומייללת באכזריות.

על גדות הנייבה פרצו רוחות הצפון. באותה תקופת השנה הסופה איומה ביותר — רוח וקור תוקפים את פטרוגראד.

בני-אדם רצים ברחובות כפופים, נשימתם עצורה. יום הסגריר שוקע מהר, ועם שקיעתו פוסקת גם ריצת בני אדם ברחובות. לעתים רחוק-

מפקד עובדים

יהושע גרוסברד

ה ת ו כ ן :

מ א מ ר י ם

9	שמואל מיקוניס: לנין וחזון הסוציאליזם
17	משה סנה: לנין הבלתי-חנוט
27	אסתר וילנסקה: משמעות השלום במישנתו של לנין
41	ברל באלטי: מלחמות צודקות ובלתי-צודקות
45	ד"ר י. ש. טמקיין-כהן: הערות על הניאור-אימפריאליזם
51	ראול טייטלבאום: חיפושי דרך שהופסקו באיבם
59	יוסף ליפסקי: לנין והשאלה היהודית
65	שלמה צירולניקוב: מהפכת תרבות ואדם
71	אברהם לנצמן: הארגון הקומוניסטי והמעשה המהפכני
85	אליעזר פיילר: מחשבות איש קיבוץ על רוח תורת לנין
87	יעקב זילבר: מהפכה ותנועה
105	חיה קדמון: חופש היצירה והאידיאות באמנות

מ ו ב א ו ת

7	ג'ון ריד: לנין נואם בוועידה הכל סובייטית הרוסית
15	לנין: נגד השוביניזם המעצמתי
25	נגד סיפוחים טריטוריאליים
39	מזכיר אגודה מקצועית טריבון העם
39	המגמות היסודיות של האקונומיזם
44	פיטורי הרמטכ"ל דוכונין על סירובו לכרות שביתת נשק
58	היהודים והמהפכה
63	שני יסודות בתרבות
82	תפקידו של עתון
94	האינטרסים של העובדים משותפים
94	הכרה מעמדית מדינית
104	יש בין הנשים כשרונות גדולים
107	המהפכה הסוציאליסטית
108	על שגיאות

ז כ ר ו נ ו ת

111	פרופ' שמואל אייזנשטאדט — ליום הולדתו המאה
115	שכנא אפשתין — זכרונות על לנין

פ ו א י מ ו ת

95	וולדימיר איליץ' לנין — מאיאקובסקי
109	קולו של לנין — אלכסנדר פן

ת ח ר י ט י ם ו ר י ש ו מ י ם

6	נושא הדגל — תחריט של גרשון קניספל
16	הסתערות — " " " "
26	קרבנות המלחמה — תחריט של גרשון קניספל
70	העובד לוקח גורלו בידו — תחריט של גרשון קניספל
84	פרברים — רישום של חוה קסטין
114	עוני — " " " "
	אל עצרת לכבוד הנצחון על הפאשיזם —
64	ציור של יהושע גרוסבארד
40	מפקד עובדים — חיפה
110	הפגנת 1 במאי של ההסתדרות בחיפה

עיצוב השער משה קלדרון

CONTENTS

ARTICLES

S. Mikunis: Lenin and the Ideal of Socialism	7
M. Sneh: The Unembalmed Lenin	17
E. Vilenska: The Meaning of Peace in Lenin's Teaching	27
B. Balti: Lenin and Just and Unjust Wars	41
Dr. S. Temkin-Cohen: Neo-Imperialism in the Light of Lenin's Theory	45
S. Tsirulnikov: Cultural Revolution and Man	65
R. Teitelbaum: The Jewish Question After the October Revolution	51
J. Lipski: Lenin and the Jewish Question	59
A. Lanzman: The Communist Organisation and Re- volutionary Deed in the Light of Lenin's Teachings	71
Y. Silber: Revolution and Movement	87
E. Feiler: Some Thoughts of a Kibbutz-member about the Spirit of Lenin's Teachings	85
H. Kadmon: Freedom of Artistic Creation and Ideolog- ical Approach in Art	105

MEMOIRS

Prof. S. Eisenstadt: From my Memoirs on Lenin	111
S. Epstein: Lenin as I Saw Him	115

POEMS

V. Mayakovsky: Lenin (fragments from a poem)	95
A. Penn: Lenin's Voice (fragment from a poem "A World in Distress")	109

QUOTATIONS

John Reed: Lenin Addresses the All-Russian Congress of Soviets	7
Lenin: Against Great Power Chauvinism	15
Against Territorial Annexations	25
On the Dismissal of the Chief of Staff Dukhonin	44
The Role of a Newspaper	82
Two Elements in Culture	63
Jews and the Revolution	58
The Interests of the Workers are Common	94
Political Class Conscience	94
Basic Trends in Economism	94
Trade-Union Secretary — A People's Tribune	39

DRAWINGS BY THE ARTISTS:

Gershon Knispel — The Bearer of the Banner	6
— Victims of War	26
— The Worker Takes His Fate in His Own Hands	70
Chava Kestin — Slums	84
— Poverty	
— Worker's Parade	40
Yehoshua Grosbard — May Day Demonstration	110

